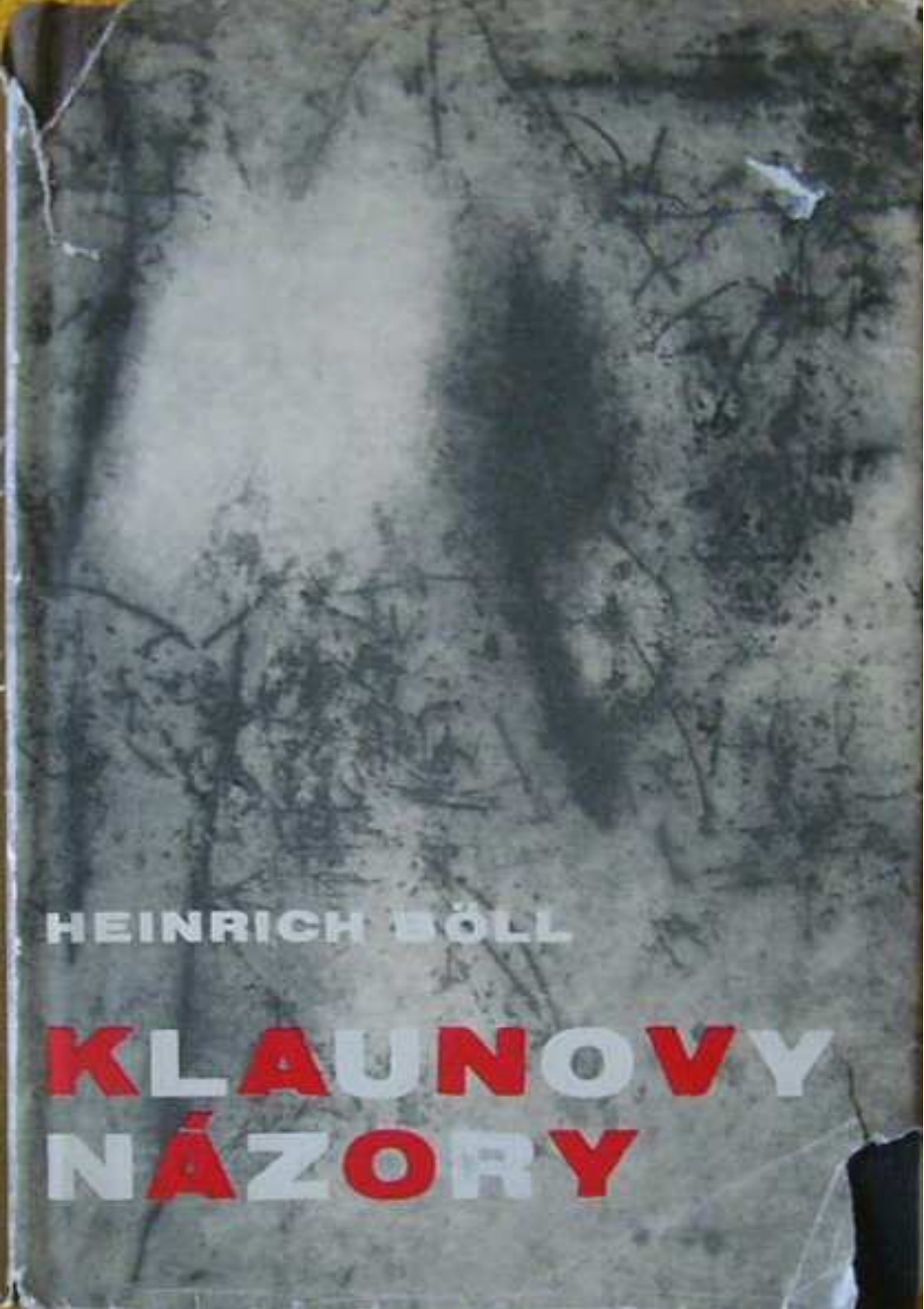

HEINRICH BÖLL
KLAUNOVY NÁZORY

Heinrich Böll

Heinrich Böll

Klaunovy názory.

1

Byla už tma, když jsem dorazil do Bonnu, nutil jsem se, aby můj příjezd nepodlehl automatičnosti, která se vytvořila za těch pět let přejíždění z místa na místo: dolů po schodech od nástupiště, nahoru po schodech k nástupišti, postavit kabelu na zem, vyndat jízdenku z pláště, zvednout kabelu, odevzdat jízdenku, zakoupit večerní noviny, vyjít ven a přivolat taxík. Pět let jsem skoro denně odněkud odjížděl a někam přijížděl, ráno jsem šel dolů a nahoru po schodech k nástupišti a odpoledne dolů a nahoru po schodech od nástupiště, přivolal taxík, hledal po kapsách peníze na zaplacení taxíkáři, u kiosku zakoupil večerní noviny a v koutku vědomí vychutnával přesně nastudovanou nedbalost té automatičnosti. Od té doby, co mě Marie opustila, aby se provdala za Zůpfnera, toho katolíka, probíhá to ještě automatičtěji, ale nedbalosti neubývá. Vzdálenost od nádraží k hotelu, od hotelu k nádraží se dá měřit jen jedním: taxametrem. Dvě marky, tři marky, čtyři marky padesát od nádraží. Od té doby, co je Marie pryč, jsem kolikrát vypadl z rytmu, spletl jsem si hotel s nádražím, nervózně jsem hledal jízdenku v hotelové recepci a úředníka u přepážky jsem se ptal na číslo svého pokoje, mé povolání a má situace mi připomínaly nejspíš cosi, čemu se dá říkat osud. Jsem klaun, oficiálně povoláním: komik, žádné církvi nepoplatný, sedmadvacetiletý a jedno z mých čísel se jmenuje Příjezd a odjezd, dlouhá (skoro příliš) pantomima, při níž si divák až doposledka plete příjezd s odjezdem: poněvadž si toto číslo ve vlaku většinou ještě jednou probírám (skládá se z více než šesti set sledů, jejichž choreografii musím mít samozřejmě v hlavě), je nasnadě, že tu a tam podlehnu vlastní fantazii: vrazím do

hotelu, rozhlížím se po tabuli s odjezdy, objevím ji, ženu se po schodech nahoru a dolů, abych nezmeškal vlak, a zatím mám odejít jen k sobě do pokoje a připravit se na představení. Naštěstí mě ve většině hotelů znají; během pěti let vyvstane rytmus s menším počtem variačních možností, než by člověk řekl – kromě toho se můj agent, který velmi dobře zná mé zvláštnůstky, stará o takříkajíc hladký průběh věcí. Plně je respektováno to, čemu říká »senzibilita umělecké duše«, a »ovzduší dobré pohody« mě obestře, jakmile vejdu do pokoje: květiny v pěkné váze, sotva odhodím kabát, mrštím boty do kouta (nenávidím boty), přinese hezká pokojská kávu a koňak, napustí mi vodu do vany, jíž zelené ingredience dodají vůně a konejšivosti. Ve vaně čtu noviny, vesměs neseriózní, až do šesti hodin, nejméně však troje, a polohlasem si zpívám výhradně liturgické zpěvy: chorály, hymny, sekvence, jež si pamatuji ještě ze školních dob. Rodiče, přísně věřící protestanti, holdovali poválečné módě náboženské snášenlivosti a dali mě na katolickou školu. Já sám nejsem nábožensky založený člověk ani přítel církve a užívám liturgických textů a melodií z terapeutických důvodu: nejlépe mi pomáhají od obou útrap, jimiž jsem od přírody zatížen: od melancholie a bolení hlavy. Od té doby, co Marie přeběhla ke katolíkům (ačkoli je Marie sama katolička, zdá se mi toto označení na místě), vystupňovaly se obě ty útrapy, a ani Tantum Ergo a Loretánská litanie, moji dosavadní favorité v potírání bolesti, skoro nepomáhají. Existuje přechodně účinný prostředek: alkohol –, bylo by trvalé vyléčení: Marie; Marie mě opustila. Klaun, který se dá na chlast, klesá rychleji, než opilý pokrývač spadne se střechy.

Jsem-li opilý, provádím ve výstupech, v nichž záleží jen a jen na přesnosti, nepřesné pohyby a propadám nejtrapnější chybě, která se klaunovi může přihodit: směju se svým vlastním nápadům. Strašlivé ponížení. Dokud jsem střízlivý, stupňuje se strach z výstupu až do chvíle, kdy vkročím na

jeviště (většinou mě tam museli strčit), a to, čemu mnozí kritici říkali »to přemýšlivé, kritické veselí, za nímž slyším tlouci srdce<t, nebylo nic jiného než zoufalý chlad, jímž jsem se proměňoval v loutku; ostatně zlá věc, když se přetrhla šňůrka a já spadl sám na sebe.

Mnichům ve stavu kontemplace se patrně vede podobně; Marie s sebou vždycky vláčela spoustu mystické literatury a já se pamatuji, že slova »prázdný« a »nic« se v ní hojně vyskytovala.

Už tři neděle jsem býval většinou opilý a vstupoval jsem na jeviště s klamavou důvěrou, a následky se ukázaly rychleji než u nedbalého žáka, který si až do vysvědčení může ještě dělat iluze; půl roku je dlouhá doba na sny. Už po třech nedělích jsem nemíval v pokoji květiny, vprostřed druhého měsíce už nebyl pokoj s koupelnou a na začátku třetího měsíce činila vzdálenost od nádraží až sedm marek, kdežto gáže se smrskla na třetinu. Žádný koňak, žádná žitná, žádné varieté: podivné spolky zasedající v potemnělých sálech, kde jsem vystupoval za mizerného osvětlení, kde jsem už nedělal ani nepřesné pohyby, nýbrž jenom kejkle na pobavení jubilantů od dráhy, od pošty, z celnice, katolických žen z domácnosti či evangelických sestřiček z nemocnice, důstojníci od bundeswehru u piva, jimž jsem krášlil závěr kursu, nevěděli dobře, jestli se smějí zasmát nebo ne, když jsem jim předváděl zbytky svého čísla Rada branné moci, a včera v Bochumu jsem uprostřed chaplinovské imitace uklouzl a už jsem se nepostavil na nohy. Ani se nepískalo, jen soucitně šeptali, a já se rychle odbelhal pryč, když konečně spadla opona, popadl jsem svých pět švestek a neodlíčený jsem odjel do svého penziónu, kde jsem se strašně pohádal s bytnou, protože mi odmítla pomoci se zaplacením taxíku. Uchlácholil jsem nabručeného taxíkáře jedině tím, že jsem mu dal svůj elektrický holicí přístroj, nikoli jako zástavu, ale místo peněz. Byl ještě tak hodný, že mi dal nazpět načatou krabičku cigaret a dvě marky. Oblečený jsem si

lehl na neustlanou postel, dopil jsem načatou láhev a poprvé za několik měsíců mě opustila melancholie a bolení hlavy. Ležel jsem na posteli ve stavu, v němž si někdy přeju skončit své dny: opilý a jako ve stoce.

Byl bych dal košili za kořalku, jedině složité jednání, jehož by si ta výměna žádala, mě od tohoto obchodu odradilo. Spal jsem ohromně, hluboce a měl jsem sny, v nichž na mě těžká opona padala jako měkký, tlustý rubáš, jako laskavá tma, a přece jsem skrze spánek a sny už cítil úzkost z probuzení: líčidlo ještě na obličeji, pravé koleno naběhlé, mizerná snídaně na tácu z umělé hmoty a vedle kávové konvice telegram od mého agenta:»Koblenc a Mohuč odřekly stop zavolám večer Bonn. Zohnerer.«

Pak telefonoval pořadatel a já se teprve ted dověděl, že předsedá tomu křesťanskému vzdělávacímu podniku. »Kostert,« řekl do telefonu se subalterní ledovostí, »musíme si ještě vyjasnit otázku honoráře, pane Schniere.«

»Prosím,« řekl jsem, »tomu nic nebrání.«

»Opravdu? f řekl. Mlčel jsem, a když pokračoval, proměnila se jeho laciná ledovost v obyčejný sadismus. »Sjednali jsme sto marek honoráře pro klauna, který tenkrát stál za dvě stě –«

udělal pauzu, snad aby mi dal příležitost rozzuřit se, já však mlčel a z něho se zase stalo to, co byl od přírody, ordinérní člověk, a řekl: »Předsedám sdružení, jež slouží obecnému blahu, a svědomí mně zakazuje zaplatit sto marek za klauna, který by byl bohatě, ba možno říci velkoryse zaplacen dvaceti markami.«

Neviděl jsem důvod, abych přerušil mlčení. Zapálil jsem si, nalil jsem si ještě té mizerné kávy, slyšel jsem, jak funí; řekl:

»Posloucháte mě ještě?« A já řekl: »Ještě posloucháme a čekal jsem. Mlčení je dobrá zbraň: ve škole, když mě zavolali k řediteli nebo do sborovny, jsem vždycky důsledně mlčel. Nechal jsem křesťanského pana Kosterta, ať se na druhém konci drátu potí; aby se mnou začal soucítit, na to byl příliš

malý, ale na soucit se sebou samým stačil, posléze zamumlal: »Tak mi něco navrhněte, pane Sehniere.«

»Poslouchejte dobře, pane Kosterte,! řekl jsem, »navrhuji vám toto: vezmete taxík, dojedete na nádraží, koupíte mi lístek první třídy do Bonnu –, koupíte mi láhev kořalky, přijdete do hotelu, zaplatíte můj účet i se spropitným a necháte mi tu v obálce tolik peněz, kolik potřebuju na taxík k nádraží; kromě toho se při svém křesťanském svědomí zavážete dopravit mi zadarmo zavazadla do Bonnu. Souhlasíte?«

Počítal, odkašlal si a řekl: »Ale já vám chtěl dát padesát marek.«

»Dobrá,« řekl jsem, »jeďte tedy tramvají, pak vám to přijde levněji než na padesát marek. Souhlasíte?«

Znovu počítal a řekl: »Nemohl byste si vzít zavazadla do taxíku?«

»Ne,« řekl jsem, »zranil jsem se a nemohu se s tím vláčet.«

Jeho křesťanské svědomí se patrně začalo prudce hýbat. »Pane Schniere,« řekl mírně, »je mi líto, že …«

»Dobrá, dobrá, pane

Kosterte,« řekl jsem, »vždyť já jsem tak šťasten, že mohu křesťanské věci uspořit čtyřiapadesát až šestapadesát marek.«

Zmáčkl jsem vidlici a sluchátko jsem položil vedle aparátu. On je typ, který je s to zavolat znovu a dlouze se vyžvaňovat. Bylo daleko lepší nechat ho, ať se o samotě přehrabuje ve svém svědomí. Cítil jsem se bídně. Zapomněl jsem říci, že nejsem nadán pouze bolením hlavy a melancholií, ale ještě jednou, téměř mystickou vlastností: dovedu skrze telefon vnímat pachy, a Kostert voněl nasládle po fialkových pastilkách. Musel jsem vstát a vyčistit si zuby. Vykloktal jsem si zbytkem kořalky, s námahou jsem se odlíčil, znovu jsem si lehl do postele a myslel na Marii, na křesťany, na katolíky a strkal jsem před sebou budoucnost.

Taky jsem myslel na stoky, kde budu jednou ležet. Pro klauna, který se blíží padesátce, jsou jen dvě možnosti: stoka

nebo zámek. Nevěřil jsem na zámek a do padesátky musím nějak přežít dvaadvacet let. Fakt, že Koblenc a Mohuč odřekly, by byl Zohnerer označil jako »poplach prvního stupně«, jenže ono to vyhovovalo zároveň další mé vlastnosti, kterou jsem zapomněl uvést: mé indolenci. I v Bonnu jsou stoky, a kdo mi předpisuje, abych čekal až do padesáti? Myslel jsem na Marii: na její hlas a na její ňadra, její ruce a její vlasy, na její pohyby a na všechno, co jsme spolu dělali. Taky na Zupfnera, kterého si chce vzít. Jako chlapci jsme se docela dobře znali, tak dobře, že když jsme se sešli jako muži, nevěděli jsme pořádně, jestli si máme tykat nebo vykat, obojí oslovení nás uvádělo do‘ rozpaků a z těch rozpaků jsme nevyšli, kdykoli jsme se setkali. Nechápal jsem, jak to, že Marie utekla zrovna k němu, ale snad jsem Marii nikdy »nechápal.

Rozzuřilo mě, když mě zrovna Kostert vytrhl z přemýšlení.

Zaškrabal na dveře jak pes a řekl: »Pane Schniere, musíte mě vyslechnout. Nepotřebujete lékaře?«

»Nechte mě na pokoji,« vykřikl jsem, »strčte obálku pod dveře a jděte domů.«

Strčil obálku pod dveře, já vstal, zvedl jsem ji a otevřel: byla v ní jízdenka na druhou třídu z Bochumu do Bonnu a peníze na taxík byly přesně odpočítány: šest marek padesát feniků.

Doufal jsem, že to zaokrouhlí na deset marek, a už jsem si vypočítal, kolik na tom vydělám, vrátím-li se ztrátou jízdenku první třídy a koupím si druhou třídu. Bylo by to kolem pěti marek.

»Všechno v pořádku?« zavolal zvenčí.

»Ano,« řekl jsem, »koukejte, ať už jste pryč, vy mizerný křesťanský šejdíři.^ – »Ale dovolte,« řekl, já zařval: »Zmizte!« Chvilku bylo ticho, pak jsem slyšel, jak jde po schodech dolů. Dítky tohoto světa jsou nejen chytřejší, ale i lidštější a velkorysejší než dítky světla. Jel jsem na nádraží tramvají, abych ušetřil na kořalku a cigarety. Hospodyně mi připočetla ještě poplatek za telegram, který jsem posílal večer Monice

Silvsové a který se Kostert vzpouzel zaplatit.

Takže by mi byly peníze stejně nestačily na taxík až na nádraží; odeslal jsem telegram, ještě než jsem se dověděl, že Koblenc odřekla: předběhli mě s odřeknutím a to mě trochu hryzlo. Bylo by bývalo pro mě lepší, kdybych odřekl já, telegraficky: »Pro vážné zranění kolena vystoupení nemožné.« Nu, aspoň telegram pro Moniku byl pryč: »Prosím, připravte byt na zítřek. Srdečně zdraví Hans.«

2

V Bonnu vždycky probíhalo všecko jinak; tam jsem nikdy nemíval představení, tam bydlím, a přivolaný taxík mě nikdy nevozil do hotelu, ale do mého bytu. Měl bych říct nás, Marii a mě. V domě žádný vrátný, kterého bych si mohl splést s nádražákem, a přece je mi tenhle byt, v němž bydlívám tak tři čtyři týdny do roka, cizejší než kterýkoli hotel. Musel jsem se držet, abych před bonnským nádražím nezamával na taxík: mám tohle gesto tak dobře nastudované, že jsem málem upadl do rozpaků.

Měl jsem v kapse ještě jednu jedinou marku. Zastavil jsem se na schodišti a ujistil se, že mám klíče: od domu, od bytu, od psacího stolu; v psacím stole najdu klíče od motorky. Dávno už pomýšlím na pantomimu s klíči: myslím svazek ledových klíčů, které během čísla roztají.

Ani vindru na taxík; a prvně v životě bych ho opravdu potřeboval: koleno naběhlo a já se lopotně belhal přes prostranství před nádražím do Poštovní ulice; sotva dvě minuty od nádraží k našemu bytu připadaly mi nekonečné. Opřel jsem se o automat na cigarety a pohlédl na dům s bytem, který mi daroval dědeček; elegantně seškatulkované apartmá s decentně

zbarveným obložením balkónů; patero poschodí, patero různých barevných odstínů na balkónovém obložení; v pátém poschodí s rezavým obložením bydlím já.

Předvádím to nějaké číslo? Strčit klíč do domovního zámku, bez údivu vzít na vědomí, že neroztává, odemknout výtah, zmáčknout pětku: tichý šum mě vynášel vzhůru; úzkým okénkem výtahu nahlédnout pokaždé do výseku chodby a přes chodbu oknem ven: záda pomníku, náměstí, kostel ozářený sluncem; černý střih, betonový strop a znovu, lehce posunutá optika: záda, náměstí, kostel ozářený sluncem: třikrát, počtvrté už jen náměstí a kostel. Klíč od poschodí strčit do zámku, bez údivu vzít na vědomí, že i on se otevřel.

V mém bytě všecko rezavě zbarvené: dveře, obložení, skříně ve zdi; dobře by sem zapadla žena v rezavě červeném županu na černém gauči; patrně by byla k maní: jenže: trpím nejen melancholií, bolením hlavy, indolencí a mystickou schopností vnímat pachy skrz telefon, mou nejhroznější útrapou je monogamní založení; existuje jen jediná žena, s kterou mohu dělat to, co muži s ženami dělají: Marie, a od té doby, co ode mne odešla, žiju, jak by měl žít mnich; jenže já nejsem mnich. Rozvažoval jsem, jestli bych neměl odjet na venkov a poradit se ve své staré škole s některým z otců, ale všichni tihle chlapi berou člověka jako polygamní stvoření (proto tak vehementně hájí jednoženství), určitě jim budu připadat jako monstrum a jejich rada nebude než kradmým odkazem na končiny, kde je podle nich láska prodejná. U křesťanů jsem ještě připraven na nějaké to překvapení, třeba Kostert, ten mě skutečně dokázal udivit, ale u katolíků mě už nepřekvapí nic. Míval jsem ke katolictví velké sympatie, dokonce ještě i tehdy, když mě Marie před čtyřmi lety prvně vzala do onoho »kroužku pokrokových katolíků«; šlo jí o to, aby mi předvedla inteligentní katolíky, a chovala přirozeně postranní myšlenku, že bych jednoho dne mohl konvertovat (tuhle postranní myšlenku chovají všichni katolíci). Už první chvíle v tomhle

kroužku byly strašlivé. Prožíval jsem tenkrát jako klaun velice těžké období, nebylo mi ještě dvaadvacet a trénoval jsem celé dny. Moc jsem se na ten večer těšil, byl jsem k smrti unaven, čekal jsem něco jako veselou slezinu se spoustou dobrého vína, dobrého jídla, možná s tancem

(vedlo se nám tehdy mizerně a ani víno, ani dobré jídlo jsme si nemohli dovolit); místo toho bylo špatné víno a vypadalo to asi tak, jak si představuju pokročilý sociologický seminář u nějakého nudného profesora. Nejen namáhavé, ale jaksi zbytečně a nepřirozeně namáhavé. Nejdřív – se spolu pomodlili a já celou tu dobu nevěděl kam s rukama a s obličejem; myslím, že do takové situace by se nevěřící neměl přivádět. Nemodlili se jednoduše Otčenáš nebo Zdrávas (už to by bylo dost trapné, při svém protestantském vychování mám po krk všeho soukromého modlení), ne, byl to nějaký text od Kinkela, náramně programový, »a dej nám, prosíme, sílu, abychom byli právi všemu, co jsme zdědili i co míří vpřed«, a tak dále, a teprve potom přikročili k »tématu večera« o »chudobě ve společnosti, v níž žijeme«. Byl z toho jeden z nejtrapnějších večerů mého života. Nejde mi zkrátka do hlavy, proč by náboženské rozhovory musely být tak namáhavé. Já vím: věřit tomuhle náboženství je těžké. Vzkříšení těla a věčný život. Marie mi často předčítala z bible. Musí být těžké věřit tomu všemu. Četl jsem později dokonce i Kierkegaarda (užitečná četba pro nastávajícího klauna), bylo to těžké, ale ne namáhavé. Nevím, jestli jsou lidé, kteří si štrikují dečky podle Picassa nebo Kleea. Připadalo mi ten večer, jako by si tihle pokrokoví katolíci háčkovali zástěrky z Tomáše Aquinského, Františka z Assisi, Bonaventury a

Lva XIII., jenže ty zástěrky nezakrývaly jejich nahotu, neboť mezi nimi nebyl nikdo (až na mne), kdo by nebral měsíčně aspoň svých patnáct set marek. Samotným jim to bylo tak trapné, že později přešli do cynismu a snobárny, až na Zupfnera, kterého to všecko tak trýznilo, že mě požádal o

cigaretu. Byla to jeho první cigareta v životě, bafal z ní nešikovně, pozoroval jsem, jak byl rád, že mu kouř zahaluje obličej. Mně bylo bídně kvůli Marii, která seděla celá bledá a roztřesená, když Kinkel vykládal anekdotu o jednom člověku, který vydělával pět stovek měsíčně, slušně s tím vycházel, potom vydělával tisíc a pozoroval, že to jde hůř, vysloveně přišel do úzkých, když dostával dva tisíce, a nakonec, když to dotáhl na tři tisíce, zjistil, že zas už slušně vystačí, načež své zkušenosti vyjádřil touto maximou:

»Do pěti stovek měsíčně to jde docela slušně, ale mezi pěti stovkami a třemi tisíci je to bída s nouzí.« Kinkelovi vůbec nedošlo, kam se to až dostal: pokuřuje tlustý doutník, zvedaje sklenku k ústům, požíraje sýrové tyčinky žvanil s bohorovnou bujarostí, až i prelát Sommerwild, duchovní rádce kroužku, zneklidněl a převedl ho na jiné téma. Nadhodil myslím heslo reakce a hned měl Kinkela na udici. Okamžitě zabral, rozzuřil se a přerušil přednášku o tom, že auto za dvanáct tisíc marek je levnější než auto za čtyři a půl, takže dokonce i jeho žena, která ho zbožňuje s trapnou nekritičností, si oddychla.

3

Ponejprve jsem se v tomhle bytě cítil jakžtakž dobře; bylo tu teplo a čisto, a když jsem si věšel plášť na věšák a do kouta stavěl kytaru, napadlo mě, jestli přece jen není byt něco víc než sebeklam. Nejsem usedlý, nikdy nebudu – a Marie je ještě míň usedlá než já, a přece se podle všeho rozhodla natrvalo se usadit. Bývala už vždycky celá nervózní, když jsem někde dostal angažmá na delší dobu než na týden.

Monika Silvsová byla i tentokrát stejně milá jako pokaždé, když jsme jí zatelegrafovali; sehnala si od správce klíč,

uklidila, přinesla květiny, naplnila vším možným ledničku. Na kuchyňském stole umletá káva, vedle láhev koňaku. Cigarety, hořící svíčka vedle květin na stole v pokoji. Monika dovede být ohromně citlivá, až sentimentální, dokonce ani před kýčem se nezarazí; ta svíčka na stole byla taková ta s umělými kapkami a docela určitě by neuspěla před »Katolickým kroužkem pro otázky vkusu«, ale ona nejspíš ve spěchu jinou nesehnala nebo neměla na drahou vkusnou svíci, a já cítil, že právě pro tuhle nevkusnou svíčku vzrůstá má něha k Monice Silvsové až po tu hranici, kterou mi klade mé neblahé monogamní založení.

Ostatní katolíci z kroužku by nikdy neriskovali, že budou vypadat kýčovití nebo sentimentální, nikdy by se neshodili, a když už, tedy spíš in puncto morálky než in puncto vkusu. Ucítil jsem v bytě dokonce i Moničin parfém, příliš ostrý a pro ni příliš módní, Tajga se to myslím jmenuje.

Připálil jsem si od Moničiny svíčky jednu z Moničiných cigaret, přinesl z kuchyně koňak, z haly telefonní seznam a zvedl jsem sluchátko. Opravdu, i tohle dala Monika do pořádku.

Telefon byl zapojen. Jeho jasný tón mi připadal jako zvuk nekonečně dalekého srdce, miloval jsem ho v tu chvíli víc než hukot moře, víc než dech kouře nebo lví mručení. Kdesi v tomhle jasném houkání je skryt Mariin hlas, Leův hlas, Moničin hlas. Pomalu jsem sluchátko položil. Byla to poslední zbraň, která mi zbyla, a já ji brzy použiju. Vytáhl jsem si pravou nohavici a prohlížel natlučené koleno; oděrky byly povrchové, otok nic zvláštního, nalil jsem si velký koňak, polovinu jsem vypil, zbytek vylil na poraněné koleno, odbelhal jsem se zpátky do kuchyně a strčil koňak do ledničky. Teprv ted mi napadlo, že mi Kostert vůbec nepřinesl tu kořalku, co jsem si vymínil.

Určitě si myslel, že to tak bude z pedagogických důvodů lepší, čímž ušetřil křesťanské věci sedm marek padesát. Umínil jsem si, že ho zavolám a požádám, aby mi tu částku poukázal.

Tenhle pes nesmí jen tak lacino vyváznout, a kromě toho ty peníze potřebuju. Pět let jsem vydělával víc, než jsem musel vydávat, a stejně je všecko pryč. Můžu samozřejmě dál provozovat tingl tangl na úrovni třiceti až šedesáti marek, jen co se mi zahojí koleno; samo o sobě je mi to jedno, publikum v těch mizerných sálech je mi dokonce milejší než ve varieté. Ale třicet až padesát marek za den je prostě a jednoduše málo, hotelový pokoj je moc malý, člověk naráží při cvičení do stolu a do skříně, a koupelna není podle mě žádný luxus a taxík při pěti kufrech žádná marnotratnost.

Znovu jsem vyndal koňak z ledničky a napil se rovnou z láhve. Nejsem piják. Co Marie odešla, dělá mi alkohol dobře. Taky jsem už odvykl finančním starostem a fakt, že mi zbývá už jen marka a nemám vbrzku vyhlídku na podstatný výdělek, mě znervózňoval. Jediné, co jsem doopravdy mohl prodat, byla motorka, ale jestliže se rozhodnu pro kabaret, bude mi motorka moc dobrá, ušetří mi za taxík a jízdné. Byt mi patří s jednou podmínkou: že ho nesmím prodat nebo pronajmout. Typický dárek boháče. Vždycky má nějaký háček. Přemohl jsem chuť na koňak, šel jsem do pokoje a otevřel telefonní seznam.

4

Narodil jsem se v Bonnu a znám tu spoustu lidí: příbuzné, známé, bývalé spolužáky. Moji rodiče tu bydlí a bratr Leo, který za Zůpfnerova kmotrovství konvertoval, tu studuje teologii.

S rodiči se jednou budu muset chtě nechtě vidět, už proto, abych s nimi urovnal finance. Možná taky, že to dám advokátovi.

Nejsem v té věci ještě rozhodnut. Od smrti mé sestry

Henrietty rodiče pro mě jako takoví neexistují. Henrietta je už sedmnáct let mrtvá. Bylo jí šestnáct, když válka končila, krásné děvče, světlovlasé, nejlepší tenistka mezi Bonnem a Remagenem. Mladé dívky se tehdy měly dobrovolně hlásit k flaku a Henrietta se přihlásila, v únoru pětačtyřicet. Slo to všechno tak rychle a hladce, že jsem to ani nestačil pochopit. Vracel jsem se ze školy, přecházel jsem Kolínskou ulici a uviděl v tramvaji Henriettu, jak jede směrem do města. Zamávala mi se smíchem a já se taky usmál. Měla na zádech malý batoh, hezký tmavomodrý klobouk a na sobě tlustý modrý zimník s kožišinovým límcem.

Jakživ jsem ji ještě v klobouku neviděl, vždycky se mu bránila.

Klobouk ji velice změnil. Vypadala jako mladá žena. Myslel jsem, že jede na výlet, ačkoli to byla divná doba na výlety. Ale tenkrát bylo ve škole možné všecko. Pokoušeli se nás dokonce v krytu učit trojčlenku, ačkoli už bylo slyšet děla. Náš učitel

Brühl s námi zpívával »zbožné a nacionální písně«, jak říkal, čímž rozuměl Dům pln slávy shlíží, jakož i Hled, na východě úsvit. V noci, když na půl hodiny nastal klid, bylo ustavičně slyšet pochodující nohy: italští zajatci (vykládali nám ve škole, proč už Italové nejsou naši spojenci, nýbrž pracují u nás jako zajatci, ale já dodnes nepochopil, jak to přišlo), ruští zajatci, zajaté ženy, němečtí vojáci; pochodující nohy celou noc. Nikdo dobře nevěděl, co se děje.

Henrietta opravdu vypadala, jako by jela na školní výlet.

Od nich se dalo čekat všecko. Někdy, když jsme mezi poplachy seděli ve třídě, slyšeli jsme otevřeným oknem opravdické výstřely z pušek, a když jsme se vylekaně dívali k oknu, ptal se nás učitel Brühl, jestli víme, co to znamená. Věděli jsme už: zas někde nahoře v lese popravovali nějakého zběha. »Tak dopadnou všichni,« říkával Brühl, »kdo se vzepřou bránit naši posvátnou německou půdu proti židovským Yankeeům.« (Nedávno jsem ho zase potkal, je ted starý,

bělovlasý, profesor na Pedagogické akademii a má pověst muže se »statečnou politickou minulostí«, protože nikdy nebyl ve straně.)

Ještě jednou jsem zamával za tramvají, v níž odjížděla Henrietta, a pokračoval jsem naším parkem domů, kde už rodiče a Leo seděli u stolu. Byla zapražená polévka, brambory s omáčkou a jako dezert jablko. Teprve po jídle jsem se zeptal matky, kam jela Henrietta na školní výlet. Trochu se usmála a řekla:

»Výlet! Hlouposti. Jela do Bonnu hlásit se k flaku. Neloupej to jablko tak tlustě. Podívej,« vzala mi opravdu slupky z talíře, začala je oškrabovat a pak si výsledky své šetrnosti, tenoulinké plátky jablka, nastrkala do úst. Podíval jsem se na otce. Díval se do talíře a neříkal nic. Leo též mlčel, ale když jsem se podíval znovu na matku, řekla mi jemným hlasem: »Uznáš přece, že každý musí učinit vše, co jest v jeho silách, aby vyhnal ty židovské Yankee z naší posvátné německé půdy.« Vrhla na mě takový pohled, že mi bylo úzko, pak vrhla stejný pohled na Lea a mně připadalo, že nemá daleko k tomu, aby i nás dva vyslala do pole proti židovským Yankeeům. »Naše posvátná německá půda.« řekla, »a oni jsou už hluboko v Eifelu.« Chtělo se mi smát, ale propukl jsem v slzy, odhodil jsem nůž na ovoce a běžel jsem k sobě do pokoje. Měl jsem strach, věděl jsem dokonce z čeho, ale nebyl bych to dovedl říct, a přivádělo mě k zuřivosti, když jsem pomyslel na ty prokleté slupky od jablka.

Díval jsem se na německou půdu v naší zahradě, pokrytou špinavým sněhem, dál k Rýnu, přes smuteční vrby do Sedmihoří a celá ta scenérie mi připadala idiotská. Viděl jsem pár těch »židovských Yankeem: na nákladním autě je vezli z Venušiny hory dolů do Bonnu na shromaždiště: vypadali prokřehlí, ustrašení a mladí: jestli jsem si vůbec dovedl nějak představit židy, pak spíš trochu jako ty Italy, kteří vypadali ještě prokřehlejší, příliš unavení, než aby měli ještě strach.

Kopl jsem do židle u postele, a když se nepřekotila, kopl jsem ještě jednou.

Konečně se překotila a na kusy rozbila skleněnou desku na mém nočním stolku. Henrietta s modrým kloboukem a batohem. Nikdy se už nevrátila a dodnes nevíme, kde je pohřbena.

Po skončení války k nám kdosi přišel a hlásil, že »padla u Leverkusenu«.

Tahle starost o posvátnou německou pudu je zajímavým způsobem komická, když si představím, že v rukou naší rodiny je už po dvě generace pěkný podíl hnědouhelných akcií. Už sedmdesát let vydělávají Schnierové na podkopné činnosti, již si musí posvátná německá půda nechat líbit: vesnice, lesy, zámky padají pod bagry jako zdi Jericha.

Teprve pár dní nato jsem se dověděl, kdo se mohl hlásit k autorství těch »židovských Yankeem: Herbert Kaliek, tehdy čtrnáctiletý, můj mládežnický vůdce, jemuž naše matka velkoryse poskytla náš park, abychom se tu všichni vycvičili v zacházení s pancéřovou pěstí. Můj osmiletý bratr Leo při tom nechyběl, viděl jsem ho, jak s cvičnou pancéřovou pěstí na rameně pochoduje po tenisovém kurtu, tvářil se vážně, jak to jen děti dovedou. Zastavil jsem ho a zeptal jsem se: »Co to tu děláš?« A on na to se smrtelně vážnou tváří: »Budu wehrwolf, ty snad ne?«

»Ale ano,« řekl jsem a šel jsem s ním podle kurtu ke střeleckému stavu, kde zrovna Herbert Kaliek vykládal historku o chlapci, který v deseti letech už dostal železný kříž první třídy někde v dalekém Slezsku, kde pancéřovými pěstmi vyřídil tři ruské tanky. Když se jeden z chlapců zeptal, jak se ten hrdina jmenoval, řekl jsem já: »Rýbrcoul.« Herbert Kaliek úplně zežloutl v obličeji a vykřikl: »Ty defétisto špinavěj.* Sehnul jsem se a hodil Herbertovi do obličeje hrst popela. Všichni se na mě vrhli, jen Leo zůstal neutrál, plakal, ale nepomohl mi, a já ve strachu křikl Herbertovi do obličeje: »Ty

nacistická svině.« Někde jsem to slovo četl, na železničním přechodu na závorách. Ani jsem přesně nevěděl, co to znamená, ale měl jsem pocit, že tady se to hodí. Herbert Kaliek okamžitě přerušil rvačku a nasadil úřední tvář: zatkl mě, zavřeli mě do kůlny u střeleckého stavu mezi terče a ukazovátka, než Herbert sbubnuje mé rodiče, učitele Brúhla a jednoho člověka od partaje.

Brečel jsem vzteky, rozdupal jsem terče a pořád jsem křičel na kluky venku, kteří mě hlídali: »Vy nacistické svině.« Po hodině mě odvlekli k nám do pokoje k výslechu. Učitel Brúhl byl k neudržení. Opakoval pořád dokola: »Ohněm a mečem vyhladit, vyhladit ohněm a mečem,« a já dodnes přesně nevím, jestli to myslel tělesně nebo takříkajíc duchovně. Co nejdřív mu napíšu na adresu Pedagogické akademie a v zájmu historické pravdy ho požádám o vysvětlení. Ten člověk od partaje, zastupující ortsgruppenleiter Löwenich, byl docela rozumný. Říkal pořád: »Uvažte, že tomu chlapci ještě není ani jedenáct,«

a protože na mě působil skoro uklidňujícím dojmem, odpověděl jsem mu dokonce na otázku, odkud mám ta osudná slova: »Četl jsem to na železniční závoře u Annaberské ulice.«

»Nikdo ti to neřekl,« ptal se, »myslím, jestlis to neslyšel vyslovit?«

»Ne,«

řekl jsem. » Vždyť ten hoch ani neví, co říká,« řekl otec a položil mi ruku na rameno. Brúhl na něj vrhly zlý pohled, pak se ustrašeně podíval po Herbertu Kalickovi. Patrně vypadalo otcovo gesto jako trestuhodný projev sympatie. Matka řekla v slzách svým jemným, hloupým hlasem: »Neví přece, co činí, neví to – jinak bych z něho musela sejmout svou ochrannou ruku.« – »Jen ji sejmi,« řekl jsem. To všechno se odbývalo v našem obrovském obývacím pokoji s pompézním, tmavě mořeným dubovým nábytkem, s dědečkovými loveckými trofejemi na široké dubové polici nahoře, s kamennými korbeli

a těžkými knihovnami krytými olovnatým sklem. Slyšel jsem dělostřelbu nahoře od Eifelu, sotva dvacet kilometrů odtud, chvílemi dokonce kulomet. Herbert Kaliek, bledý, plavovlasý, s fanatickou tváří, neustále tloukl klouby prstů na stolek a žádal: »Tvrdost, tvrdost nesmlouvavou tvrdosti Odsoudili mě, abych za Herbertova dohledu vyhrabal na zahradě protitankový příkop, a ještě to odpoledne jsem ryl německou půdu, jak káže schnierovská tradice, i když – v rozporu s touto tradicí – jenom vlastníma rukama. Hloubil jsem příkop napříč záhonem dědečkových oblíbených růží rovnou směrem ke kopii Apollóna Belvederského a už jsem se těšil na chvíli, kdy mramorová socha podlehne mému rycímu zápalu; těšil jsem se předčasně; byla skolena malým pihovatým chlapcem jménem Georg. Vyhodil sebe i Apollóna do vzduchu pomocí pancéřové pěsti, již omylem přivedl k výbuchu. Herbert Kaliek komentoval tuto nehodu lakonicky: »Naštěstí byl Georg sirotek.«

5

Vyhledal jsem si v seznamu čísla všech lidí, s nimiž budu muset hovořit; nalevo jsem si vypsal jména těch, z nichž by se dalo něco vyrazit: Karel Emonds, Heinrich Behlen, spolužáci, první svého času student teologie, dnes školní rada, druhý kaplan, pak Belu Brosenovou, otcovu milenku – napravo pod sebe ostatní, které požádám o peníze jen v krajní nouzi: rodiče, Leo (jehož bych mohl požádat o peníze, ale on žádné nemá, všecko odevzdává), členové kroužku: Kinkel, Fredebeul. Blothert, Sommerwild, mezi tyto dva sloupce jmen: Moniku Silvsovou, kolem jejíhož jména jsem udělal pěknou smyčku. Karlu Edmondsovi jsem musel zatelegrafovat a požádat ho o

zavolání. Nemá telefon. Moniku bych byl rád zavolal první, ale budu ji moci zavolat až naposled. Náš vztah je v takovém stadiu, že by bylo fyzicky i metafyzicky nezdvořilé, abych se jí nějak dotkl. Byl jsem v tomhle bodě ve strašné situaci: jsa monogamní, žil jsem proti své vůli, a přece přirozeně v celibátu od té doby, co ode mě Marie v »metafyzické hrůze« – jak tomu říkala – utekla. Popravdě jsem v Bochumu víceméně úmyslně uklouzl, upadl na koleno, abych mohl přerušit započaté turné a odjet do Bonnu. Takřka nesnesitelně jsem trpěl tím, co se v Mariiných náboženských knížkách označuje jako »tělesná žádosti. Měl jsem Moniku příliš rád, než abych s ní ukájel touhu po jiné ženě. Kdyby v těch náboženských knížkách stálo žádost po ženě, bylo by to až dost hrubé, ale přece jen o několik stupňů lepší než »tělesná žádost«. Když si pomyslím, že Marie tu věc, kterou by měla dělat jen se mnou, dělá s Zůpfnerem, stupňuje se má melancholie v zoufalství. Dlouho jsem váhal, než jsem vyhledal i Zúpfnerovo číslo a zapsal je do sloupce těch, které nemíním pumpnout o peníze. Marie by mi peníze dala, okamžitě, všechno, co má, a přišla by ke mně a stála by při mně, zvlášť kdyby se dověděla, jaká série neúspěchů mě potkala, ale nepřišla by bez doprovodu. Šest let je dlouhá doba a ona nepatří do Zůpfnerova domu, za Zupfnerův stůl. do jeho postele. Byl jsem dokonce odhodlán bojovat o ni, ačkoli ve mně slovo bojovat vyvolává takřka jen fyzické představy, tedy něco směšného: rvačka s Zůpfnerem. Marie pro mě ještě není mrtvá, tak jako má matka je pro mne vlastně mrtvá. Připadá mi, že živí jsou mrtví a mrtví že žijí, ne tak, jak věří křesťané a katolíci.

Pro mě je ten Georg, který se sám vyhodil do povětří pancéřovou pěstí, víc živý než má matka. Vidím toho pihovatého, nešikovného chlapce na oné louce před Apollónem, slyším, jak Herbert Kaliek řve: »Tak ne, tak ne –«; slyším výbuch, potom pár, ne moc výkřiků, potom Kalickův komentář: »Naštěstí byl

Georg sirotek,* a půl hodiny nato při večeři u téhož stolu, kde nade mnou drželi soud, řekla matka Leovi: »Dokážeš to jednou lip než ten hloupý chlapec, vid?« Leo přikyvuje, otec se po mně dívá, nenalézá v očích svého desetiletého syna žádnou útěchu.

Má matka je zatím už deset let předsedkyní ústředního komitétu Společnosti pro smíření rasových protikladů; jezdí k Domu Anny Frankové, občas dokonce do Ameriky a drží před americkými dámami řeči o lítosti německé mládeže, pořád týmž něžným, bezstarostným hlasem, jímž patrně řekla Henriettě na rozloučenou: »Hodně štěstí, dítě.« Tenhle hlas medu mohu kdykoli slyšet v telefonu, Henriettin už nikdy. Henrietta měla překvapivě hluboký hlas a jasný smích. Jednou jí uprostřed tenisového zápasu vypadla raketa z ruky a ona zůstala stát na kurtu a zasněně se koukala do nebe, jindy nechala při jídle spadnout lžíci do polévky; matka vykřikla, lamentovala nad skvrnami na šatech a na ubruse; Henrietta vůbec neslyšela, a když se zase vzpamatovala, vytáhla jenom lžíci z talíře, otřela ji ubrouskem a jedla dál; jednou když při kartách u krbu zase upadla do tohoto stavu, matka se rozlítila. Křičela: »Ty s tvým zatraceným blouzněním,« a Henrietta se na ni podívala a řekla klidně:

»Co má být, prostě mě to už nebaví,« a hodila karty, které ještě držela v ruce, do krbu. Matka tahala karty z ohně, popálila si při tom prsty, ale zachránila všechny až na srdcovou sedmu, která už trochu ohořela, a my už nikdy nemohli hrát karty, abychom si přitom nevzpomněli na Henriettu, třebaže matka se snažila dělat, »jako by se nic nestalo«. Ona vlastně ani není zlá, jen nepochopitelně hloupá a šetrná. Nedovolila koupit nové karty, a já bych řekl, že s tou ožehnutou srdcovou sedmou pořád ještě hrají a matce to ani nepřijde, když ji při pasiáns bere do ruky. Rád bych Henriettě zavolal, ale pro takové rozhovory teologové ještě nevynašli spojení. Vyhledal jsem v seznamu číslo rodičů, které pokaždé zapomenu: Schnier

Alfons, dr. h. c.

generální ředitel. Ten doktor h. c. je pro mě novinka. Zatímco jsem vytáčel číslo, šel jsem v duchu cestou domů, Kobleneckou ulicí, do Ebertovy aleje, uhnul jsem k Rýnu. Hodinka pěšky.

Ozvala se služebná:

»Byt doktora Schniera.«

»Chtěl bych mluvit s paní Schnierovou,« řekl jsem.

»Kdo volá?«

»Schnier,« řekl jsem, »Hans, vlastní syn řečené dámy.«

Polkla, chvilku uvažovala a já přes těch šest kilometrů drátu cítil, jak váhá. Ostatně voněla sympaticky, jen mýdlem a trochu čerstvým lakem na nehty. Zřejmě věděla o mé existenci, avšak neměla stran mne žádné jasné příkazy. Nejspíš jen matné pověsti: černá ovce, ostrý hoch. »Mohu si být jistá,« řekla konečně, »že to není žert?«

»Můžete si být jistá,« řekl jsem, »v nejhorším případě jsem ochoten vyjmenovat vám zvláštní znamení své matky. Jaterní skvrna pod ústy, bradavice…«

Zasmála se, řekla: »Dobrá,« a zapojila. Náš telefonní systém je složitý. Otec sám má tři různé linky: červený aparát pro hnědé uhlí, černý pro burzu a soukromý, který je bílý. Matka má jen dva telefony: černý pro ústřední komitét Společnosti pro smíření rasových protikladů a bílý pro soukromé hovory.

Ačkoli její soukromé konto má šestimístné saldo, jdou účty za telefon (a samosebou i cestovní výlohy do Amsterodamu a jinam) na konto ústředního komitétu. Služebná u telefonu špatně zapojila, matka se ohlásila úředně na černém aparátu: »Zde ústřední komitét Společnosti pro smíření rasových protikladů.*

Nebyl jsem mocen slova. Kdyby byla řekla: »Zde paní Schnierová,« byl bych patrně já řekl: »Tady Hans, jak se vede, mami?«

Místo toho jsem řekl: »Zde projíždějící delegát ústředního

komitétu židovských Yankeeů, spojte mě prosím se svou dcerou.«

Samotného mě to vyděsilo. Slyšel jsem, jak matka vykřikla, pak vzdychla tak, že jsem si uvědomil, jak zestárla. Řekla: »Tohle ty asi nikdy nedokážeš zapomenout, co?«

Samotnému mi bylo do pláče a řekl jsem potichu: ^Zapomenout? Měl bych snad, mami?«

Mlčela, slyšel jsem jen ten stařecký pláč, který mě děsí.

Pět let jsem ji neviděl, musí jí být už přes šedesát. Chvilku jsem vážně myslel, že by mohla zmáčknout knoflík a spojit mě s Henriettou. Na každý pád říkává, že »snad má dočista spojení do nebe«; říká to žertem, dnes každý mluví o svém spojení: spojení na partaj, na universitu, do televize, na vnitro.

Tak rád bych slyšel Henriettin hlas, i kdyby řekla jen »nic«

nebo pro mě za mě jen »hovno«. Z jejích úst to neznělo ani trošku sprostě. Jednou to řekla Schnitzlerovi, když mluvil o jejím mystickém nadání, znělo to tak krásně, jako kdyby řekla hoboj. (Schnitzler byl spisovatel, jeden z těch příživníků, co u nás za války bydleli, a pokaždé když Henrietta upadla do toho svého stavu, mluvil o mystickém nadání, a ona mu jednou, sotva začal, řekla prostě: »Ale hovno.«) Mohla říct taky něco jiného: »Dneska jsem zas pobila toho pitomce Fohlenacha,«

nebo něco francouzsky: »La condition de Monsieur le Comte est parfaite.n Pomáhala mi občas s úkoly a vždycky jsme se smáli, že ty, které dělá pro druhé, jsou tak dobré a její vlastní tak mizerné.

Místo toho jsem slyšel jen matčin stařecký pláč a zeptal jsem se: »Jak se má tatínek?«

»Och,« řekla, »zestárl už – zestárl a zmoudřel.«

»A Leo?«

»Och, Le je pilný, pilný,« řekla, »předpovídají mu budoucnost jako teologovi.«

»Panebože,« řekl jsem, »zrovna Leovi budoucnost jako teologovu

»Byl to pro nás dost trpké, když přestoupily řekla matka, »ale duch prostě vlaje, kudy se mu zlíbí.«

Byla už zas docela paní svého hlasu a já byl na okamžik v pokušení zeptat se jí na Schnitzlera, který se pořád ještě u nás pohybuje. Byl to obtloustlý, pěstěný chlapík, který tenkrát ustavičně horoval o ušlechtilém evropanství a sebevědomí Germánů.

Ze zvědavosti jsem si jednou později přečetl jeden z jeho románů. Francouzské lásky, nudnější, než by se podle titulu dalo čekat. Ohromující originálnost celé věci byla v tom, že hrdina, zajatý francouzský poručík, byl blonďák, kdežto hrdinka, německá dívka od Mosely, černovláska. Pokaždé sebou trhl, když Henrietta – myslím, že se to stalo dvakrát – řekla »hovno«, a tvrdil, že mystické nadání se docela dobře snáší s »nutkavou mánií vyrážet ze sebe ošklivá slova« (přitom to u Henrietty nebylo nic nutkavého, a to slovo nijak nevyrazila, ale jen tak je řekla), a na doklad toho přivlekl pětidílnou Górresovu Křesťanskou mystiku. V jeho románech bylo samosebou všecko jemné, »poezie jmen francouzských vín tam zní jak křišťál, jímž si milenci přiťukávají, aby jeden druhého oslavili. Román končí tajným sňatkem, který však Schnitzlerovi vynesl nemilost Říšské spisovatelské komory, jež mu zakázala asi na deset měsíců psát.

Američané ho s otevřenou náručí přijali do kulturních služeb jakožto odbojového pracovníka a on teď běhá po Bonnu a vykládá při každé příležitosti, že měl od nacistů zákaz psát. Takový pokrytec nepotřebuje ani lhát, aby byl vždycky s dobou.

Přitom právě on nutil naši matku, aby nás poslala sloužit, mě do jungvolku a Henriettu do Svazu dívek. »V této hodině, milostivá paní, musíme prostě všichni svorně při sobě stát, svorně vše snášet, svorně pět.« Vidím ho u krbu s otcovým doutníkem v ruce. »Jisté křivdy, jejichž obětí jsem se stal, nemohou zkalit mé jasné přesvědčení, že vůdce« – jeho hlas se

vskutku zachvěl – »že vůdce má ve svých rukou záchranu.« Vyřčeno asi půldruhého dne před tím, než Američané dobyli Bonn.

»Co vlastně dělá Schnitzler?« zeptal jsem se matky.

»Ohromné věci,« řekla, »v ministerstvu zahraničí se bez něho nic neobejde.« Všechno samozřejmě zapomněla, je až s podivem, že ti židovští Yankeeové v ní vůbec vyvolali nějakou vzpomínku. Dávno už jsem nelitoval, že jsem s ní tak začal rozhovor.

»A co dědeček?« zeptal jsem se.

»Něco fantastického,« řekla, »hotový nezmar. Brzy bude slavit devadesátiny. Je pro mě záhada, jak to dělá.«

»To je náramně jednoduché,« řekl jsem, »takové stařík netrápí ani vzpomínky, ani výčitky svědomí. Je doma?«

»Ne,« řekla, »odjel na šest neděl na Ischii.«

Oba jsme mlčeli, já si pořád ještě nebyl jist svým hlasem, ona svým dokonale, když se mě zeptala: »Ale pravý důvod, proč voláš – zas už se ti vede špatně, jak slyším. Máš prý smůlu v povolání – říkali mi.«

»Ano?« řekl jsem, »máš asi strach, že po vás budu chtít peníze, ale neboj se, mami. Vy mi přece žádné nedáte. Vezmu to právní cestou, potřebuju totiž peníze, poněvadž chci jet do Ameriky. Nabízí se mi tam nějaká šance. Jeden židovský Yankee, mimochodem, ale já se vynasnažím, abych nevyvolal žádné rasové protiklady.« Měla k slzám dál než kdy jindy. Než jsem zavěsil, slyšel jsem, jak povídá něco o principech. Byla ostatně cítit jako vždycky: nijak. Jeden z jejích principů: »Dáma není nikdy ničím cítit.« Proto patrně má otec tak pěknou milenku, která jistě není nijak cítit, ale vypadá tak krásně voňavě.

6

Nacpal jsem si pod záda všechny dosažitelné polštáře, položil si zraněnou nohu do výšky, přitáhl si telefon a rozvažoval, jestli bych přece jen neměl zajít do kuchyně, otevřít ledničku a přinést si koňak.

Ta »smůla v povolání zněla z matčiných úst obzvláště zlo myslně a ona se ani nepokoušela potlačit svůj triumf. Byl jse asi přece jen příliš naivní, když jsem si myslel, že tu v Bonnu o mých malérech nikdo neví. Jestliže to ví matka, ví to i otec, a potom to ví i Leo, přes něho Zupfner, celý kroužek i Marie.

Strašně se jí to dotkne, víc než mě. Kdybych úplně nechal chlastu, dostanu se rychle zase na stupeň, který Zohnerer, můj agent, označoval jako »pěkný kousek nad průměrem«, a to by mi stačilo, abych doklepal svých chybějících dvaadvacet let do té stoky. Co vždycky Zohnerer chválí, je má »široká řemeslná základna^ o umění nemá stejně ani potuchy, posuzuje je s takřka geniální naivitou prostě podle úspěchu. Řemeslu trošku rozumí a dobře ví, že můžu ještě dvacet let kabaretit nad třicetimarkovou úrovní. S Marií je to jinak. Bude zarmoucená z mého »uměleckého úpadku« a z mé mizérie, která mně zdaleka nepřipadá tak strašná. Někomu, kdo stojí vně – každý na tomhle světě stojí vně každého druhého – připadá určitá věc vždycky horší nebo lepší než tomu, kdo je v té věci, ať už je to štěstí nebo neštěstí, milostné trápení nebo Umělecký úpadek«. Mně by vůbec nevadilo dělat dobrou klauniádu nebo i jen kejkle v zatuchlých sálech před katolickými hospodyněmi nebo evangelickými sestřičkami. Jenomže tyhle konfesijní spolky mají zoufalé představy o honorářích. Taková dobrácká představená spolku si samosebou myslí, že padesát marek je pěkná sumička, a když ji člověk shrábne dvacetkrát za měsíc, musí vlastně slušně vyjít. Ale když jí pak ukážu účty za líčidla a vyložím jí, že potřebuju ke cvičení hotelový pokoj, který je

poněkud větší než dva metry dvacet krát tři, pomyslí si nejspíš, že má milenka je nákladnější než královna ze Sáby. Když jí ale potom vyprávím, že jsem živ skoro jen z vajec na měkko, bujónu, knedlíčků a rajčat, pokřižuje se a myslí si, že určitě trpím podvýživou, když si nedám v poledne něco řádně vydatného. Když jí dál vykládám, že má jediná soukromá neřest jsou večerníky, cigarety a Člověče, nezlob se, má mě podle všeho za podvodníka. Dávno jsem už přestal s kýmkoli mluvit o penězích nebo o umění. Kde se ty dvě věci setkají, tam něco nehraje: umění bývá bud přepláceno, nebo nezaplaceno. Jednou jsem viděl v jednom anglickém putovním cirkuse klauna, který uměl řemeslně dvacetkrát a umělecky desetkrát tolik co já, a nevydělával za večer ani deset marek: jmenoval se James Ellis, byl už k padesáti, a když jsem ho pozval na večeři – měli jsme omeletu se šunkou, salát a jablečnou paštiku – udělalo se mu zle: deset let toho už tolik najednou nesnědl. Od té doby, co jsem poznal Jamese, nemluvím už o penězích a o umění.

Beru to, jak to leží a běží, a počítám se stokou. Marie má v hlavě docela jiné myšlenky; pořád mluvila o »zvěstování«, všecko je podle ní zvěstování, i to, co dělám já; jsem prý takový veselý, svým způsobem tak zbožný a tak cudný a tak dále. Je to hrozné, co těm katolíkům straší pořád v hlavě. Nemůžou se ani napít dobrého vína, aby to nepokroutili, za každou cenu si musejí být »vědomi« toho, jak je to víno dobré, a proč. Co se týče vědomí, nezadají si v ničem s marxisty. Marie se zděsila, když jsem si před několika měsíci koupil kytaru a řekl, že hodlám zpívat ke kytaře vlastní písně. Soudila, že je to pod mou »úroveň«, a já jí řekl, že pod úrovní stoky je už jen kanál, ale ona nechápala, co tím myslím, a mně je protivné vysvětlovat obraz. Buďto se mi rozumí, nebo nerozumí. Nejsem vykladač.

Někdo by si mohl myslet, že se mi zpřetrhaly loutkové šňůry; naopak: pevně je držím v ruce a vidím se, jak tam ležím

v Bochumu na tom spolkovém jevišti, ožraly, s natlučeným kolenem, připadal jsem si jako sprosťák: vůbec jsem si nezasluhoval tolik soucitu, trocha pískotu by mi byla milejší; ani to kulhání nebylo přiměřené úrazu, třebaže jsem doopravdy byl zraněn. Chtěl jsem zpátky Marii a začal jsem bojovat, na svůj způsob, jedině kvůli té věci, kterou její knížky označovaly jako »tělesnou žádost«.

7

Mně bylo jedenadvacet, jí devatenáct, když jsem jednoho večera prostě šel k ní do pokoje, dělat s ní věci, které spolu žena a muž dělají. Odpoledne jsem ji ještě viděl s Züpfnerem, šla s ním ruku* v ruce z Domova mládeže, oba se smáli, a to mi dalo ránu. Nepatřila k Züpfnerovi, a to hloupé držení za ručičku mě dorazilo. Züpfnera znal skoro každý v městě, hlavně kvůli jeho otci, kterého nacisti vyhodili; byl školním radou a odmítl vrátit se po válce do téže školy jako vrchní školní ředitel. Někdo z něho chtěl dokonce udělat ministra, ale on se rozzuřil a řekl: »Jsem učitel a chtěl bych být zase učitelem.« Byl to vysoký, tichý muž, který mi jako učitel připadal trošku nudný. Jednou u nás zastupoval učitele němčiny a četl nám básničku o krásné mladé Lilofee.

Můj úsudek ve školních záležitostech neznamená nic. Byl to prostě omyl posílat mě do školy déle, než předpisuje zákon. I ta zákonně předepsaná doba byla už příliš dlouhá. Nikdy jsem kvůli škole nežehral na učitele, jedině na své rodiče. Ta představa »musí přece mít maturitu« je prostě věc, jíž by se jednou měla ujmout Společnost pro smíření rasových protikladů. Je to skutečně rasová otázka: maturanti, nematuranti, učitelé, školní radové, doktoři, nedoktoři, samé

rasy. – Když nám Züpfnerův otec přečetl tu báseň, počkal pár minut a pak se zeptal s úsměvem: »Nu, chce k tomu někdo něco říci?« a já hned vyskočil a řekl jsem: »Mně ta básnička připadá úžasná.« Nato se celá třída rozesmála, Züpfnerův otec ne. Usmál se, ale nijak nadutě. Připadal mi moc milý, jenom trošku příliš suchý. Neznal jsem jeho syna nijak dobře, ale lip než otce. Jednou jsem šel kolem'hřiště, kde hrál se svou mládežnickou skupinou fotbal, a když jsem si tam stoupl a díval se na ně, zavolal na mě: »Nechceš si zahrát?« a já hned řekl, že ano, a šel jsem jako levý útočník do mužstva, které hrálo proti Züpfnerovi. Po zápase mi řekl: »Nechceš jít s námi?« Zeptal jsem se: »Kam?« a on řekl: »Na náš večírek,« a když jsem řekl: »Já přece vůbec nejsem katolík,* zasmál se a ostatní chlapci se taky zasmáli; Züpfner řekl: »My zpíváme a ty přece určitě rád zpíváš.« – »Ano,« řekl jsem, »ale večírků v domovech mám až po krk, byl jsem dva roky v jednom internátě Smál se sice, ale byl uražený. Řekl: »Tak jestli máš chuť, přijď si zase zahrát fotbal.« Byl jsem ještě několikrát hrát fotbal s jeho skupinou, šel jsem s nimi na zmrzlinu a on už mě nikdy nepozval k nim na večírek. Věděl jsem také, že Marie mívala ve stejném domově večírky se svou skupinou, znal jsem ji dobře, velmi dobře, protože jsem hodně býval u jejího otce a někdy jsem večer zašel k hřišti, když tam hrála se svými děvčaty zaháněnou, a díval jsem se na ně. Přesněji řečeno na ni a ona na mě někdy mezi hrou zamávala a usmála se, a já zamával na ni a taky jsem se usmál; znali jsme se velmi dobře. Chodíval jsem tehdy hodně za jejím otcem a ona někdy zůstala sedět s námi. když se mi její otec snažil vykládat Hegela a Marxe, ale doma se na mě nikdy neusmála. Když jsem ji toho odpoledne viděl, jak jde s Züpfnerem za ruku z Domova mládeže, dalo mi to ránu. Byl jsem v hloupé situaci. Odešel jsem ze školy v jedenadvaceti, ze septimy. Otcové byli velice milí, udělali mi dokonce večírek na rozloučenou, s pivem a řízky, cigaretami a čokoládou pro nekuřáky, a já předvedl

spolužákům všelijaká čísla: katolické kázání a evangelické kázání, dělníka se sáčkem na mzdu. taky všelijaké kejkle a imitace Chaplina. Dokonce jsem měl řeč na rozloučenou »O mylném předpokladu, že maturita patří k věčné blaženosti«. Bylo to rušné rozloučení, ale doma se zlobili a hubovali. Matka na mě byla úplně sprostá. Křičela na otce, aby mě poslal na šachtu, a otec se mě neustále ptal co chci ted dělat, a já řekl: »Klauna.« On řekl: »Myslíš herce – dobrá – snad bych tě mohl dát na nějakou školu.«

»Ne,« řekl jsem, »herce ne, klauna, a školy mi nejsou na nic.«

»Ale jak si to představuješ?« zeptal se.

»Nijak.« řekl jsem já, »nijak. Uteču pryč.«

Byly to strašné dva měsíce, protože jsem nemohl sebrat odvahu a opravdu utéct, a při každém soustu, které jsem snědl, se na mne matka podívala jako na zločince. Přitom celá léta strkala žrádlo všelijakým přivandrovalým příživníkům, ale to byli »umělci a básníci: Schnitzler, ten kýčař, nebo Gruber, který nebyl tak špatný. Byl to takový tlustý, zamlklý a ušmudlaný lyrik, který u nás bydlel půl roku a nenapsal ani řádku. Vždycky když přicházel ráno dolů ke snídani, podívala se na něj matka, jako by čekala, že na něm objeví stopy nočního zápasu s démony. Bylo to až nestydaté, jak se na něj dívala.

Jednoho dne beze stopy zmizel a my děti jsme byly překvapené a vyděšené, když isme v jeho pokoji objevily celou hromadu otrhaných detektivek, na psacím stole pár cedulek s jediným slovem: »Nic,« na jedné to stálo dvakrát: »Nic, nic.« Kvůli takovým lidem dovedla matka zajít dokonce do sklepa a přinést vybraný kus šunky. Myslím, že kdybych si byl začal shánět obrovské malířské štafle a mazal na obrovitá plátna všelijaké blbosti, byla by se dokonce smířila s mou existencí. Mohla by pak říkat: »Náš Hans je umělec, však on najde svou cestu.Zatím zápasí.« Ale takto jsem nebyl nic jiného než trochu

obstarožní septimán, o němž věděla jen, že dovede dělat »docela slušně všelijaké kejkle«. Nechtělo se mi samosebou předvádět za tu trochu žrádla ještě »ukázky svého umění«. Tak jsem trávil půl dne u Mariina otce, starého Derkuma, jemuž jsem trochu vypomáhal v krámě, a on mi dával cigarety, ačkoli se mu nevedlo zvlášť dobře. Strávil jsem takto doma jen dva měsíce, ale připadaly mi jak věčnost, mnohem delší než válka. Marii jsem vídal zřídka, byla v samých přípravách na maturitu a učila se se spolužačkami. Občas mě starý Derkum přistihl, že ho vůbec neposlouchám a jen se dívám na kuchyňské dveře, potřásl pak hlavou a řekl: »Přijde dnes pozdě,« a já zčervenal.

Byl pátek a já věděl, že starý Derkum chodí každý pátek večer do kina, ale nevěděl jsem, jestli je Marie doma nebo jestli se u nějaké kamarádky dře na maturitu. Nemyslel jsem na nic, a přece skoro na všechno, dokonce i na to, jestli bude »potom« v stavu udělat zkoušku, a už jsem věděl, co se později potvrdilo, že se celý Bonn nejen bude rozhořčovat nad tím svedením, ale ještě dodá: »A tak krátce před maturitou!« Myslel jsem dokonce na děvčata z její skupiny, pro něž to bude veliké zklamání. Měl jsem hrozný strach z toho, čemu jeden hoch v internátě říkal tělesné podrobnosti, a otázka potence mě znepokojovala. Překvapovalo mě, že jsem ani v nejmenším nepociťoval »tělesnou žádost«. Taky jsem myslel na to, že ode mne není fér, že se dostávám do domu a do Mariina pokoje klíčem, který mi dal její otec, ale neměl jsem na vybranou, musil jsem klíč použít.

Jediné okno Mariina pokoje vedlo do ulice a tam bylo až do dvou hodin do rána tak živo, že bych byl určitě skončil na policejní stanici – a já musel dnes tu věc s Marií udělat. Šel jsem dokonce do drogerie a za peníze, které jsem si vypůjčil od Lea, jsem zakoupil jakýsi krám, o němž ve škole povídali, že stupňuje mužnou sílu. Zrudl jsem až po uši, když jsem šel do té drogerie, naštěstí mě obsluhoval muž, ale mluvil jsem tak potichu, že na mě houkl a vyzval mě, abych »nahlas a zřetelně*

řekl, co chci, a já řekl jméno toho přípravku, dostal jsem ho a zaplatil u drogistovy ženy, která se na mě podívala kroutíc hlavou. Samozřejmě mě znala, a když se na druhý den dověděla, co se stalo, dělala si možná myšlenky, které vůbec nebyly na místě, neboť o dvě ulice dál jsem krabičku otevřel a vyhodil pilulky do kanálu.

V sedm, když začaly biografy, jsem došel do Gudenaugovy ulice, klíč jsem měl už v ruce, ale dveře od krámu byly ještě otevřeny, a když jsem vešel, strčila nahoře Marie hlavu do chodby a zavolala: »Haló. je tam někdo?« – »Ano,« řekl jsem,

»já« – vyletěl jsem po schodech nahoru a ona se na mě udiveně podívala, když jsem ji, aniž jsem se jí dotkl, pomalu zatlačoval k ní do pokoje. Moc jsme toho spolu nenamluvili, jen jsme se na sebe pořád dívali a usmívali, a já ani u ní nevěděl, mám-li jí tykat nebo vykat. Měla na sobě šedivý odřený koupací plášť po mamince, tmavé vlasy si vzadu svázala zelenou šňůrkou; později, když jsem jí šňůrku rozvázal, jsem viděl, že to je kousek rybářské šňůry od otce. Byla tak vyděšená, že jsem ani nemusel nic říkat, a věděla přesně, co chci. »Jdi,« řekla, ale řekla to automaticky, věděl jsem přece, že to musí říct, a oba jsme věděli, že to bylo stejně vážně míněno jako automaticky řečeno, ale už jak řekla »Jdi,« a ne »Jděte,« bylo vše rozhodnuto. Tolik něžnosti bylo v tom nepatrném slovíčku, až jsem si pomyslel, že mi vystačí na celý život, a málem jsem se rozplakal; řekla to tak, že jsem byl jist; věděla, že přijdu, rozhodně nebyla úplně překvapena.

»Ne, ne,« řekl jsem, »nepůjdu – kampak bych taky šel?«

Zavrtěla hlavou.

»Mám si půjčit dvacet marek a jet do Kolína – a s tebou se pak později oženit?«

»Ne.« řekla, ^nejezdi do Kolína.«

Podíval jsem se na ni a skoro jsem se už nebál.

Nebyl jsem už dítě a ona byla žena, podíval jsem se tam, kde si přidržovala koupací plášť, podíval jsem se na její stůl u

okna a byl jsem rád, že tam neleží žádné školní krámy: jen šití a nějaký střih. Seběhl jsem dolů do krámu, zamkl jsem a položil klíč tam, kam se dával už padesát let: mezi cucavé špalky a písanky. Když jsem se vrátil nahoru, seděla na posteli a plakala.

Sedl jsem si také k ní na postel, na druhý konec, zapálil si, podal jsem jí cigaretu a ona kouřila, poprvé ve svém životě, nešikovně; bylo nám to k smíchu, tak legračně vyfukovala kouř z našpulených úst, že to až vypadalo koketně, a když jí jednou náhodou vyšel nosem, zasmál jsem se: vypadalo to až zvrhle.

Posléze jsme začali mluvit a namluvili jsme toho spoustu. Říkala, že myslí na ty ženy v Kolíně, které dělají »tu věc« za peníze a myslí si nejspíš, že se dá penězi zaplatit, a tak všechny ženy, jejichž muži tam chodí, mají na svědomí jejich vinu a ona prý nechce nést vinu těchto žen. I já jsem hodně mluvil, řekl jsem, že všechno, co jsem četl o takzvané tělesné lásce a o té druhé, považuju za nesmysl. Že to nemůžu od sebe oddělovat, a ona se mě zeptala, jestli mi vůbec připadá hezká a jestli ji mám rád, a já řekl, že ona je jediné děvče, s nímž bych »tu věc« chtěl dělat, a že jsem vždycky myslel jen na ni, když jsem myslel na »tu věc«, už v internátě; vždycky jen na ni. Konečně Marie vstala a odešla do koupelny, já zatím zůstal sedět na její posteli, kouřil jsem dál a myslel na ty hnusné pilulky, které jsem nechal skutálet do kanálu. Znovu jsem dostal strach, šel jsem ke koupelně, zaklepal, Marie chvilku váhala, než řekla ano, vešel jsem pak dovnitř, a jak jsem ji uviděl, byl strach zase pryč. Tekly jí slzy po obličeji, když si do vlasů vtírala březovou vodu, pak se pudrovala, a já řekl: »Co to tu děláš?« A ona řekla: »Dělám se hezká.« Slzy vyhloubily malé stružky do pudru, který nanesla příliš silně. Řekla: »Nechceš přece jen jít?« A já řekl: »Ne.«

Ještě se trochu navoněla kolínskou, já seděl zatím na kraji vany a přemítal jsem, jestli budou dvě hodiny stačit; víc než půl hodiny jsme už propovídali. Ve škole byli specialisti na

tyhle otázky: jak je těžké udělat z děvčete ženu, a já měl ustavičně v hlavě Gunthera, který musel poslat napřed Siegfrieda, a myslel jsem na to strašlivé nibelunské krveprolití, které vzniklo kvůli té věci, a jak jsem ve škole vstal, když jsme brali Pověst o Nibelunzích, a řekl páteru Wunibaldovi: » Vlastně byla Brunhilda přece jen Siegfriedovou ženou,« a on se usmál a řekl: »Avšak ženat byl s Kriemhildou, milý hochu,« a já se rozzuřil a začal jsem tvrdit, že mi tenhle výklad připadá »kněžourský«. Páter Wunibald se pak rozzuřil, klepal prstem na katedru, odvolal se na svou autoritu a zakázal si »urážky tohoto druhu«.

Vstal jsem a řekl jsem Marii: »Tak neplač,« a ona přestala plakat a uhladila si pudrovátkem stružky po slzách. Než jsme odešli k ní do pokoje, zastavili jsme se v předsíni u okna a dívali jsme se do ulice: byl leden, ulice byla mokrá, žlutá světla nad asfaltem, zelená reklama nad zelinářstvím naproti: Emil Schmitz. Znal jsem Schmitze, nevěděl jsem ale, že se jmenuje Emil, a jméno Emil mi připadalo k příjmení Schmitz nevhodné.

Než jsme vešli do Mariina pokoje, pootevřel jsem dveře a zhasl jsem vevnitř.

Když se vrátil domů její otec, ještě jsme nespali; bylo pomalu jedenáct, slyšeli jsme, jak jde dole do krámu pro cigarety a pak po schodech nahoru. Mysleli jsme si oba, že musí něco zpozorovat: stala se přece tak nesmírná věc. Ale nezpozoroval nic, jen chvilku naslouchal u dveří a šel nahoru. Slyšeli jsme, jak si zouvá boty, hází je na zem, potom jsme ho slyšeli, jak ze spaní kašle. Myslel jsem na to, jak tu věc přijme. Nebyl už katolík, dávno vystoupil z církve, přede mnou nadával na »prolhanou sexuální morálku měšťácké společnosti« a zuřil »nad tím podvodem, který provozují kněžouři s manželstvím«. Ale nebyl jsem si jist, jestli to, co jsme udělali s Marií, přijme bez kraválu. Měl jsem ho velmi rád a on mě, a byl jsem v pokušení vstát teď vprostřed noci, dojít za ním do pokoje, všecko mu povědět, ale pak mi

napadlo, že jsem dost starý, jedenadvacet, Marie že je taky dost stará, devatenáct, a že jisté formy mužské upřímnosti jsou trapnější než mlčení, a kromě toho jsem přišel na to, že se ho to netýká zdaleka tolik, jak jsem si myslel. Sotva bych byl dokázal odpoledne k němu přijít a říct mu: »Pane Derkume, já bych chtěl dnes v noci spát s vaší dcerou,« – a co se stalo, to se tak jako tak doví.

Chvilku nato Marie vstala, políbila mě potmě a stáhla prostěradlo. V pokoji bylo docela tma, zvenčí nepronikalo světlo, zatáhli jsme tlusté záclony, a já myslel na to, odkud ví, co se teď má dělat: stáhnout ložní prádlo a otevřít okno. Pošeptala mi:

Jdu do koupelny, umyj se tady, a za ruku mě vytáhla z postele, za ruku mě vedla potmě do kouta, kde stálo umyvadlo, dovedla mi ruku ke džbánu s vodou, k misce s mýdlem, k umyvadlu a s prostěradlem pod paží vyšla ven. Umyl jsem se, lehl jsem si zpátky do postele a bylo mi divné, kde je Marie tak dlouho s čistým prádlem. Byl jsem k smrti unavený, rád, že můžu beze strachu myslet na toho zatraceného Gunthera, a začal jsem mít strach, že se Marii mohlo něco stát. V internátě vykládali hrůzostrašné podrobnosti. Nebylo příjemné ležet tu na matraci bez povlečení, byla stará a prolezená. Měl jsem na sobě jen spodní tričko a byla mi zima. Znovu jsem začal myslet na Mariina otce.

Všichni ho považovali za komunistu, ale když se měl po válce stát starostou, postarali se komunisti, aby se jím nestal, a pokaždé, když jsem začal srovnávat nacisty s komunisty, dopálil se a řekl: »V tom je rozdíl, chlapečku, jestli někdo padne ve válce, kterou vede fabrika na mýdlo – nebo jestli umře za věc, které dokáže věřit.« Dodnes nevím, co byl doopravdy, a když ho jednou Kinkel přede mnou nazval »geniálním sektářem«, nechybělo moc a plivl jsem Kinkelovi do obličeje. Starý Derkum byl jeden z mála lidí, kteří ve mně budili respekt. Byl hubený a zatrpklý, mnohem mladší, než

vypadal, a od spousty cigaret měl potíže s dechem. Celou dobu, co jsem čekal na Marii, jsem ho slyšel nahoře v ložnici kašlat, připadal jsem si jako sprosťák a přitom jsem věděl, že nejsem. Řekl mi jednou: »Jestlipak víš, proč v panských domech, jako třeba u tvých rodičů, bývají vždycky pokoje pro služky vedle pokojů dospívajících chlapců?

Povím ti to: je to prastará spekulace s přírodou a milosrdenstvím.« Přál jsem si, aby sešel dolů a překvapil mě v Mariině posteli, ale jít nahoru a takříkajíc podat hlášení, to se mi nechtělo.

Venku už bylo světlo. Mně bylo chladno a stísňovala mě ošuntělost Mariina pokoje. O Derkumových se už dávno soudilo, že jsou na mizině, a úpadek se přičítal »politickému fanatismu« Mariina otce. Mívali malou tiskárničku, malé nakladatelství, knihkupectví, teď jim už ale zbylo jen tohle papírnictví, kde prodávali i sladkosti pro školní děti. Můj otec mi jednou řekl: »Tady vidíš, jak daleko může člověka dohnat fanatismus – přitom měl Derkum jako politicky pronásledovaný nejlepší šance dostat po válce vlastní noviny.« Mně kupodivu Derkum nikdy nepřipadal jako fanatik, ale možná že otec zaměňoval fanatismus s důsledností. Mariin otec neprodával ani modlitební knížky, ačkoli by to byla možnost, jak zvlášť před svátky vydělat trochu peněz.

Když se v Mariině pokoji rozjasnilo, viděl jsem, jak chudí doopravdy jsou: měla viset ve skříni troje šaty: tmavozelené, o nichž jsem měl dojem, že je na ní vídám už sto let, nažloutlé, které se už rozpadaly, a podivný tmavomodrý kostým, který nosila vždy na procesí, starý láhvově zelený zimník a jen tři-páry bot. Chvíli jsem cítil pokušení vstát, otevřít zásuvky a podívat se na její prádlo, ale pak jsem toho nechal. Myslím, že ani kdybych byl řádně ženat s nějakou ženou, neprohlížel bych si její prádlo. Otec Derkum už dávno nekašlal. Bylo už šest pryč, když Marie konečně přišla z koupelny. Byl jsem rád, že jsem s ní dělal to, co jsem s ní odjakživa chtěl dělat, políbil

jsem ji a byl jsem šťasten, že se usmála. Cítil jsem její ruce na krku: jak led, a zeptal jsem se jí šeptem: »Copak jsi to dělala?«

»Co bych asi dělala, vyprala jsem prádlo. Byla bych ti ráda přinesla čisté, ale máme jen dva páry, jeden vždycky na postelích a jeden v prádelně.« Přitáhl jsem ji k sobě, přikryl jsem ji, strčil jsem si její ruce do důlků pod paží a Marie řekla, že tam leží tak úžasně v teple jako ptáci v hnízdě. »NemohIa jsem přece dát to prádlo paní Hubertové,« řekla, »ona pro nás pere, a tak by se celé město podílelo na tom, co jsme dělali, a zahodit jsem je taky nechtěla. Myslela jsem chvilku na to, abych je zahodila, ale pak mi to přece jen připadalo škoda.« – »Copak jsi neměla teplou vodu?« zeptal jsem se a ona řekla: »Ne, máme bojler už dávno rozbitý.« Pak najednou začala plakat a já se jí zeptal, proč ted pláče, a ona zašeptala: »Proboha, vždyť jsem katolička, to přece víš –« a já řekl, že každé jiné děvče, evangelická nebo nevěřící, by patrně taky plakalo, a dokonce jsem věděl proč; tázavě se na mě podívala a já řekl: »Poněvadž doopravdy existuje něco jako nevinnost.« Plakala dál a já se neptal, proč pláče.

Věděl jsem to: měla tu dívčí skupinu už několik let a vždycky chodila na procesí, určitě mluvila neustále s těmi děvčaty o Panně Marii – a ted si připadala jako podvodnice nebo zrádkyně.

Dovedl jsem si představit, jak je to pro ni zlé. Bylo to opravdu zlé, ale já už nemohl déle čekat. Řekl jsem, že promluvím s děvčaty, a ona se vylekala a řekla: »Co – s kým?« – »S děvčaty z tvé skupiny,« řekl jsem, »je to pro tebe doopravdy zlá věc, a když půjde do tuhého, můžeš pro mě za mě říct, že jsem tě znásilnil.«

Zasmála se a řekla: »Ne, to je nesmysl, copak bys děvčatům povídal!« Řekl jsem: »Nic nebudu povídat, prostě si před ně stoupnu, předvedu jim pár čísel a imitací a ony si řeknou: Ach, tak to je ten Schnier, který dělal s Marií tu věc – to je už pak něco jiného, než když se o tom bude jen špitat.« Přemýšlela,

znovu se zasmála a řekla tiše: »Ty nejsi hloupý.« Pak se zas najednou rozplakala a řekla: »Už se tu nemůžu ukázat.« Zeptal jsem se: »Proč?«, ale ona jen plakala a vrtěla hlavou.

Její ruce se zahřály pod mými pažemi, a čím teplejší měla ruce, tím ospalejší jsem byl. Brzy mě její ruce hřály, a když se mě zase zeptala, jestli ji mám rád a jestli se mi líbí, řekl jsem, že to je přece samozřejmé, ale ona na to řekla, že tak ráda poslouchá samozřejmosti, a já ospale mumlal, ano, ano, že se mi líbí a mám ji rád.

Probudil jsem se, když Marie vstala, umyla se a oblékla. Nestyděla se a mně připadalo samozřejmé dívat se na ni. Bylo teď ještě patrnější, jak chudě je oblečená. Zatímco si všechno zapínala a zavazovala, myslel jsem na ty pěkné věci, které bych jí koupil, kdybych měl peníze. Kolikrát jsem už stál u módních obchodů, prohlížel si sukně a pulovry, boty a kabelky a představoval si, jak by jí to všechno slušelo, jenže její otec měl tak striktní představy o penězích, že bych se nikdy neodvážil něco jí přinést. Řekl mi jednou: »Je strašné být chudý, ale taky je zlé jen taktak vycházet, což je stav, v němž se nachází většina lidí.« – »A co být bohatý?« zeptal jsem se, »jaké to je?« Zčervenal jsem. Ostře se na mě podíval, taky se začervenal a řekl:

»Hochu, to může být zlé, když při tom nepřestaneš myslet. Kdybych měl ještě odvahu a víru, že v tomhle světě se dá něco pořídit, víš, co bych udělal?« – »Ne,« řekl jsem. »ZaložiI bych nějakou společnost,« řekl a znovu zčervenal, »která by se starala o děti bohatých lidí. Hlupáci používají pojmu asociální vždycky jen o chudých.«

Hodně mi toho prošlo hlavou, když jsem se díval na Marii, jak se obléká. Měl jsem radost a přitom jsem byl nešťastný, jak samozřejmé je pro ni její tělo. Později, když jsme spolu táhli od hotelu k hotelu, zůstával jsem vždycky ráno v posteli, abych se na ni mohl dívat, jak se myje a obléká, a když byla koupelna umístěna tak nevýhodně, že jsem na ni z postele neviděl, lehl

jsem si do vany. Toho rána u ní v pokoji bych byl nejraději zůstal ležet a přál jsem si, aby nebyla s oblékáním nikdy hotová.

Umyla si důkladně krk, paže a prsa a horlivě si čistila zuby.

Já sám jsem se vždycky z ranního mytí ulejval, jak to šlo, a čištění zubů byla pro mě přímo hrůza. Dávám přednost vaně, ale vždycky jsem se při tom na Marii rád díval byla taková čistá a všechno bylo tak samozřejmé, dokonce i ten nepatrný pohyb, když přišroubovávala víčko na tubu se zubní pastou.

Taky jsem myslel na svého bratra Lea, který je velice zbožný, svědomitý a úzkostlivý a který pořád znovu zdůrazňoval, že ve mě »věří«. Měl taky před maturitou a jaksi se styděl, že ji udělal v devatenácti, docela normálně, kdežto já jsem se jako jedenadvacetiletý septimán pořád ještě vztekal nad tou podvodnickou interpretací Nibelungů. Leo dokonce znal Marii z nějakých seminářů, kde katolická a evangelická mládež diskutovala o demokracii a konfesijní snášenlivosti. My oba, Leo a já, jsme se na rodiče dívali už jen jako na správce ubytovny. Pro Lea to byl strašlivý šok, když se dověděl, že otec má už deset let milenku. I pro mě“ to byl šok, ale nikoli morální, dovedl jsem si představit, že to asi není žádný med být ženat s mou matkou, jejíž falešný útlocit byl ve znamení samých i a e. Zřídka pronesla větu s a, o nebo u a typické bylo, že Leovo jméno zkrátila na Le. Její oblíbená věta zněla: »Zřejmě vidíme ty věci rozdílně«

– a druhá oblíbená: » Principielně stojím na svém, myslím, že je potřebí přihlížet k jistým věcem.« Fakt, že otec má milenku, šokoval mě spíš esteticky: vůbec se to k němu nehodilo. Není ani vášnivý, ani vitální, a jestliže jsem ji neměl brát jako svého druhu ošetřovatelku nebo duševní lázeňskou (čemuž opět není přiměřený patetický výraz milenka), pak ta nesrovnalost spočívala v tom, že se to k otci nehodilo. Po pravdě řečeno, byla to prostě milá, hezká, nijak závratně inteligentní zpěvačka a on jí ani neopatřil žádné angažmá navíc

nebo koncerty. Na to byl zas příliš korektní. Mně ta věc připadala pořádně zamotaná, pro Lea to bylo trpké. Zasáhlo to jeho ideály a matka nedovedla Leův stav jinak opsat než větou: »Le je v krizi,« a když pak ve škole napsal jednu kompozici na pětku, chtěla ho táhnout k psychologovi. Podařilo se mi zabránit tomu tím, že jsem mu nejdřív vypověděl všecko, co jsem věděl o věcech mezi muži a ženami, a potom jsem mu tak intenzívně pomáhal s učením, až příští práce napsal zase už na trojku a na dvojku – a pak už se matce psycholog nezdál nutný.

Marie si natáhla tmavozelené šaty, a ačkoli jí dělal potíže zip, nevstal jsem, abych jí pomohl: byl to pěkný pohled, jak si sahá rukama na záda, její bílá kůže, tmavé vlasy a tmavozelené šaty; taky mě těšilo, že při tom není nervózní; nakonec přistoupila k posteli a já jsem se posadil a zatáhl jí zip. Zeptal jsem se jí, proč vstává tak strašně brzy, a ona řekla, že otec teprve k ránu pořádně usne a zůstane v posteli až do devíti, ona že tečí musí dole přinést noviny a otevřít krám, protože někdy chodí školáci ještě před mší pro sešity, tužky, bonbóny, a »kromě toho,« řekla, »bude dobře, když budeš o půl osmé z domu. Udělám teď kávu a ty přijď za pět minut tiše dolů do kuchyně.« Připadal jsem si skoro jako ženatý, když jsem šel dolů do kuchyně, Marie mi nalila kávu a připravila chléb. Potřásla hlavou a řekla: »Nemytý, nečesaný, to chodíš vždycky takhle k snídani?« a já řekl, že ano, že mě ani v internátu nedokázali vychovat k pravidelnému mytí časně ráno.

»Ale jak to děláš?« zeptala se, Nějak se přece musíš osvěžit?

»Vydrbu se vždycky kolínskou,« řekl jsem.

»To přijde dost draho,« řekla a hned se začervenala.

»Ano,« řekl jsem, »ale já vždycky dostávám velikou láhev od jednoho strýce, který má generální zastoupení v tom artiklu.«

Z rozpaků jsem se rozhlížel po kuchyni, kterou jsem tak dobře znal: byla malá a tmavá, jen takový přístěnek za

krámem; v rohu malá kamna, v nichž Marie udržovala žhavé brikety tak jako všechny hospodyně: zabalila je večer do vlhkých novin, ráno je prohrábla, až se rozžhavily, a potom živila oheň dřívím a čerstvými briketami. Nenávidím ten zápach briketového popelu, který po ránu visí v ulicích a toho rána visel v dusné kuchyňce. Byla tak těsná, že Marie, kdykoli brala z kamen hrnek s kávou, musela vstát a odstrčit židli, a patrně to přesně tak dělávala i její babička a matka. Toho rána mi kuchyň, kterou jsem tak dobře znal, prvně připadala všední. Možná že jsem vůbec prvně prožíval, co je to všední den: muset dělat věci, při nichž už nerozhoduje, jestli se do nich člověku chce. Nechtělo se mi opustit kdy tenhle těsný dům a brát na sebe venku nějaké povinnosti; povinnost odpovídat za to, co jsem dělal s Marií, před děvčaty, před Leem, i rodiče se to odněkud dovědí. Nejraději bych byl zůstal tady a do konce života prodával bonbóny a písanky, večer si lehl s Marií do postele a spal s ní, doopravdy spal jako v těch posledních hodinách, než jsme vstali, s jejíma rukama pod svými pažemi. Připadalo mi to hrozné a úžasné, takový všední den, s šálkem kávy a chlebíčky a Mariinou opranou zástěrou přes zelené šaty, a zdálo se mi, že jedině ženám je všední den tak samozřejmý jako jejich tělo. Byl jsem pyšný, že Marie je má žena, a nepřipadal jsem si sám ještě tak dospěle, jak se od nynějška budu muset chovat.

Vstal jsem, obešel jsem stůl, objal Marii a řekl: » Pamatuješ se ještě, jak jsi v noci vstala a prala prostěradlo?« Přikývla. »A nezapomenu^ řekla, »jak jsi mi hřál ruce v podpaždí – teď musíš jít, bude půl osmé a přijdou první děti.«

Pomohl jsem jí natahat dovnitř balíky novin a rozbalit je.

Naproti se zrovna vracel Schmitz se svým zelinářským autem z trhu a já uskočil do chodby, aby mě neviděl – ale už mě zahlédl. Ani čert nemá tak ostré oči jako sousedi. Stál jsem v krámě a díval se na čerstvé ranní noviny, na které je většina mužů jako divá. Mě zajímají noviny jen večer nebo ve vaně, a

ve vaně mi sebeserióznější ranní noviny připadají stejně neseriózní jako večerníky. Hlavní titulek toho rána zněl: »Strauss: S železnou důsledností!« Snad by přece jen bylo lepší, kdyby se sestavování úvodníků nebo hlavních titulků nechalo kybernetickým strojům. Přesáhne-li slabomyslnost jisté hranice, měla by být trestná. Ozval se zvoneček u dveří, malé děvčátko, osmileté nebo devítileté, s černými vlasy a červenými tvářemi, čerstvě umyté a s modlitbami pod paží vešlo do krámu. »Špalky,« řekla,

»za groš.« Nevěděl jsem, kolik špalků je za groš, otevřel jsem sklenici a odpočítal jsem do kornoutu dvacet špalků a poprvé jsem se zastyděl za své ne zcela čisté prsty, jež tlusté sklo ještě zvětšovalo. Děvčátko se na mě s údivem podívalo, když do kornoutu dopadlo dvacet bonbónů, ale já řekl: »To je dobré, běž,« a vzal jsem její groš z pultu a hodil ho do pokladny.

Marie se smála, když se vrátila a já jí pyšně ukazoval groš.

»Teď musíš jít,« řekla.

»A proč vlastně?« zeptal jsem se, »nemůžu počkat na otce, až přijde?«

»Přijde v devět, a to už tu musíš být zpátky. Jdi,« řekla, »musíš to říct bratrovi dřív, než se to doví od někoho jiného.«

»Ano,« řekl jsem, »to máš pravdu – a ty,« zase už jsem zčervenal, »nemusíš do školy?«

»Dnes nejdu,« řekla, »vůbec už nepůjdu. Přijď rychle zpátky.«

Bylo to těžké odejít od ní, dovedla mě až ke dveřím a já ji v otevřených dveřích políbil, aby to Schmitz a jeho žena naproti viděli. Čuměli sem jako ryby, když najednou zpozorují, že už dávno spolkly udici.

Vyšel jsem bez ohlédnutí. Bylo mi chladno, vyhrnul jsem si límec, zapálil cigaretu, zašel si kousek přes tržiště, seběhl Františkánskou ulicí a na rohu Koblenecké jsem skočil do rozjetého autobusu, průvodčí mi otevřela, pohrozila mi prstem,

když jsem u ní zůstal stát, abych zaplatil, a potřásajíc hlavou ukázala na mou cigaretu. Zhasl jsem ji, zbytek strčil do kapsy u saka a popošel doprostřed vozu. Stál jsem, díval se do Koblenecké ulice a myslel na Marii. Něco v mém obličeji patrně rozzuřilo muže, který stál vedle. Sklonil dokonce noviny, nechal být »Straussovu železnou důslednosti, posunul si brýle na špičku nosu, podíval se na mě, zakroutil hlavou a zamumlal: »To je neuvěřitelném Žena, která seděla za ním – prve jsem málem zakopl o pytel mrkve, který měl stát vedle sebe – kývla k jeho komentáři, potřásla hlavou a neslyšně pohybovala ústy.

Výjimečně jsem se dokonce před Mariiným zrcadlem učesal jejím hřebenem, na sobě jsem měl své šedivé, čisté, docela normální sako, moje vousy nikdy nebyly tak silné, aby jeden den bez holení ze mne udělal »neuvěřitelné« zjevení. Nejsem ani moc velký, ani moc malý a můj nos není tak dlouhý, aby figuroval v pasu jako zvláštní znamení. Stojí tam: žádné. Nebyl jsem ani Špinavý, ani opilý, a přece se ta žena s pytlem mrkve rozčilila ještě víc než muž s brýlemi, jenž posléze naposledy beznadějně potřásl hlavou, posunul si brýle opět na čelo a věnoval se Straussovi. Zena si neslyšně pro sebe nadávala, pohybovala neklidně hlavou, aby sdělila ostatním spolucestujícím, co jí nepřešlo přes rty. Dodnes nevím, jak vypadají židé, jinak bych poznal, jestli mě považovala za žida, spíš se však domnívám, že to nespočívalo v mém zevnějšku, ale v mém pohledu, jak jsem se díval ven na ulici a myslel na Marii. Znervózněla mě ta mlčenlivá nevraživost, vystoupil jsem o stanici dřív a šel kus pěšky Ebertovou alejí dolů a pak jsem zabočil k Rýnu.

Kmeny buků v našem parku byly černé, ještě vlhké, tenisový kurt čerstvě zválcovaný, červený, od Rýna jsem slyšel houkání vlečných člunů, a když jsem vešel do chodby, zaslechl jsem, jak Anna v kuchyni pro sebe tiše hubuje. Nerozuměl jsem nic víc než pořád jen »to neveme dobrý konec – kdepak –

dobrý konec«. Zavolal jsem do otevřených dveří kuchyně: »Pro mě snídani ne, Anno,« rychle jsem přešel a zastavil se v obývacím pokoji. To dubové obložení, dřevěná police s džbánky a loveckými trofejemi mi ještě v životě nepřipadaly tak temné. Vedle v hudebním pokoji hrál Leo jednu Chopinovu mazurku. Měl tehdy v úmyslu studovat hudbu, vstával ráno o půl šesté a cvičil, než odešel do školy. To, co hrál, mě přeneslo do pozdější denní doby a taky jsem zapomněl, že to hraje Leo. Leo a Chopin nejdou dohromady, ale on hrál tak dobře, že jsem na něj zapomněl. Ze starších skladatelů mám Chopina a Schuberta nejraději. Já vím, že náš učitel hudby měl pravdu, když nazýval Mozarta nebeským, Beethovena velkolepým, Glucka jedinečným a Bacha mohutným; já vím. Bach mi vždycky připadá jak třicetisvazková dogmatika, která mě přivádí v úžas. Ale Chopin a Schubert jsou tak pozemští, asi jako já sám. Poslouchám je nejraději. V parku směrem k Rýnu jsem viděl, že se před smutečními vrbami pohybují střelecké kotouče v dědečkově střeleckém stavu. Kočí zřejmě dostal za úkol namazat je. Dědeček občas sezve pár »starých hochů«. To potom stojí před domem v malém rondelu patnáct obrovitých aut, patnáct šoférů mrzne mezi keři a stromy nebo hraje po skupinkách na kamenných lavičkách skat, a když některý ze »starých hochů« nastřelí dvanáctku, ozvou se brzy nato výbuchy zátek od šampaňského.

Někdy pro mě dědeček poslal a já předvedl »starým hochům« pár kejklů, imitaci Adenauera nebo Erharda – což je až trapně snadné, nebo jsem jim ukázal nějaké krátké číslo: manažer v jídelním voze. A ať jsem se to pokoušel udělat sebezlomyslněji, smáli se vždycky, až se za břicha popadali, »skvěle se bavili«, a když jsem nakonec obcházel s prázdnou krabicí od patron stůl, obětovali většinou bankovky. Rozuměl jsem si s těmihle cynickými páprdy docela dobře, neměl jsem s nimi nic společného, s čínskými mandaríny bych si byl rozuměl stejně dobře.

Někteří neváhali dokonce mé produkce komentovat: »Kolosální.« – »Obrovské.« Mnozí se vyjádřili dokonce i více slovy:

»V tom chlapci něco je,« nebo: »Ten ještě ukáže, co umí.«

Jak jsem poslouchal Chopina, poprvé mi napadlo hledat nějaké angažmá, abych si něco vydělal. Mohl bych požádat dědečka, aby mě doporučil jako člověka, který by dělal zábavu při schůzích kapitalistů nebo rozptyloval po zasedáních dozorčích rad. Dokonce jsem si už nastudoval číslo Dozorčí rada.

Jak vstoupil Leo do pokoje, byl Chopin pryč: Leo je velmi vysoký, světlovlasý, ve svých brýlích bez obroučky vypadá jako superintendent nebo švédský jezuita. Ostré puky na jeho tmavých kalhotách zapudily poslední stopu Chopina, bílý pulovr nad nažehlenými kalhotami působil stejně trapně jako límec červené košile, vykukující z bílého pulovru. Taková podívaná – když vidím, jak se někdo marně snaží vypadat nedbale ve mně vždycky vzbudí hlubokou melancholii, stejně jako okázalá křestní jména, Ethelbert, Gerentrud. Taky jsem si zase všiml, jak Leo připomíná Henriettu, aniž se jí podobá: nos jako knoflík, modré oči, linie vlasů – ale už ne její ústa, a všecko, co u Henrietty bylo krásné a čilé, je u něho dojemně škrobené.

Není na něm vidět, že je nejlepší cvičenec ve třídě; vypadá jako chlapec, který je osvobozený od tělocviku, a on má zatím nad postelí viset půl tuctu sportovních diplomů.

Rychle ke mně přikročil, najednou zůstal pár kroků přede mnou stát, rozpačité ruce držel jaksi stranou od těla a řekl: »Co se děje, Hansi?« Díval se mi do očí, trošku níž, jako když někdo chce upozornit druhého na nějakou skvrnu, a já si uvědomil, že jsem plakal. Vždycky, když slyším Chopina nebo Schuberta, pláču. Otřel jsem si pravým ukazováčkem obě slzy a řekl jsem:

»Nevěděl jsem, že dovedeš tak dobře hrát Chopina. Zahraj

tu mazurku ještě jednou.«

»Nejde to,« řekl, »musím do školy, dostaneme první hodinu maturitní témata z němčiny.«

»Zavezu tě tam matčiným autem,« řekl jsem.

, »Nerad jezdím tím hloupým autem,« řekl, »víš, jak je nenávidím.« Matka tehdy »šíleně výhodně« odkoupila od přítelkyně nějaký sportovní vůz, a Leo byl velice citlivý na všecko, co by se mohlo vykládat jako vytahování. Jen jediným způsobem bylo možno Lea rozzuřit: když si ho někdo dobíral nebo mu zas podlézal kvůli našim bohatým rodičům, zrudl a tloukl kolem sebe pěstmi.

»Udělej výjimku,« řekl jsem, »sedni si k pianu a zahraj. Copak ani nechceš vědět, kde jsem byl?«

Začervenal se, podíval se do země a řekl: »Ne, nechci.«

»Byl jsem u jednoho děvčete,« řekl jsem, »u jedné ženy u své ženy.«

»Opravdu?« řekl a nevzhlédl. »Kdypak byla svatba?« Pořád ještě nevěděl kam s rozpačitýma rukama, zničehonic chtěl se sklopenou hlavou kolem mě projít. Zadržel jsem ho za rukáv.

»Je to Marie Derkumová,« řekl jsem potichu. Vytrhl mi loket, ustoupil o krok a řekl: »Proboha, ne.«

Zle se na mě podíval a něco pro sebe zabručel.

»Cože?« zeptal jsem se, »cos říkal?«

»2e ted přece jen musím jet autem – dovezeš mě?«

Řekl jsem, že ano, vzal jsem ho za rameno a šel vedle něho přes pokoj. Chtěl jsem ho ušetřit pohledu na mě. »Jdi pro klíče,« řekl jsem, »tobě je matka dá – a nezapomeň papíry a Leo, potřebuju peníze – máš ještě nějaké peníze?«

»Ve spořitelně,« řekl, »můžeš si pro ně sám dojít?«

»Nevím,« řekl jsem, »pošli mi je raději.«

»Poslat?« zeptal se. »Copak chceš odejít?«

»Ano,« řekl jsem. Přikývl a odešel po schodech nahoru.

Teprve ve chvíli, kdy se mě zeptal, mi bylo jasno, že chci odejít. Zašel jsem do kuchyně, kde mě Anna přijala s

bručením.

»Myslela jsem, že už nechceš snídani,« řekla nazlobeně.

^Snídani ne,« řekl jsem, »ale kávu ano.« Sedl jsem si za vydrhnutý stůl a díval se, jak Anna bere na kamnech filtr z kávové konvice a staví ho na šálek k překapání. Vždycky jsme ráno snídávali se služkami v kuchyni, obřadné servírování v jídělně nám bylo příliš nudné. Touhle dobou bývala v kuchyni jedině Anna. Druhá služka Noretta byla v ložnici u matky, servírovala jí snídani a domlouvala s ní garderobu a kosmetiku.

Patrně ted matka přemílá v nádherných zubech nějaké pšeničné klíčky, na obličeji má kaši z placenty a Noretta jí předčítá z novin. Možná taky, že jsou teprve u ranní modlitby, sestávající z Goetha a Luthera a s příměsí nějaké té mravní výzbroje, anebo Noretta předčítá matce z nasbíraných prospektů o projímadlech.

Má celé rychlovazače plné prospektů o medikamentech, rozdělených na »zažívání«, »srdce«, »nervy«, a kdykoli někde polapí nějakého lékaře, informuje se o novinkách, ušetří tak honorář za konzultaci. Když jí pak některý lékař pošle balíček na zkoušku, je na vrcholu blaha.

Viděl jsem Anně na zádech, jak se bojí toho okamžiku, kdy se bude muset otočit, podívat se mi do obličeje a promluvit se mnou. Máme se rádi, třebaže ona nikdy nedokázala potlačit sklon k tomu, aby mě vychovávala. Byla u nás už patnáct let, matka ji převzala od jednoho bratrance, evangelického faráře.

Anna je z Postupimi a už ten fakt, že my, ačkoli evangelíci, mluvíme bavorským dialektem, jí připadal hrůzný, takřka proti přírodě. Myslím, že protestant, který mluví bavorsky, je pro ni něco jako nevolník. Na Porýní si už trochu zvykla. Je vysoká, štíhlá a pyšná na to, že se »pohybuje jako dáma«. Její otec byl výplatčí v nějakém podniku, o němž vím jedině, že se jmenoval

I. R. 9. Nemá cenu říkat Anně, že my nejsme u téhle I. R. 9; pokud jde o výchovu mládeže, drží se průpovídky: »Tohle by u I. R. 9 nebylo možné.« Nikdy jsem té I. R. 9 nepřišel na kloub,

ale tolik vím, že bych to v té tajuplné výchovné instituci patrně nedotáhl ani na čističe záchodů. Hlavně moje mytí vyvolávalo pokaždé lamentace na téma I. R. 9 a »ten příšerný zvyk, zůstávat v posteli, jak dlouho to jen jde,« v ní budil hnus, jako bych byl stižen leprou. Když se konečně otočila, šla s konvicí ke stolu, měla oči sklopené jako jeptiška obsluhující biskupa s nevalnou pověstí. Bylo mi jí líto, jako děvčat z Mariiny skupiny. Anna svým jeptiščím instinktem určitě poznala, odkud jdu, kdežto matka by nezaznamenala ani to nejmenší, i kdybych byl tři roky tajně ženat. Vzal jsem Anně konvici z ruky, nalil jsem si kávu, stiskl jsem Anně ruku tak pevně, až se na mě musela podívat: učinila to svými bledýma modrýma očima, chvějícími se řasami, a já viděl, že doopravdy pláče. »Kruci, Anno,« řekl jsem, »podívej se na mě. Mám za to, že v té tvé I. R. 9 se lidé taky dovedli mužně dívat do očí.«

»Já nejsem muž,« zabědovala a já ji pustil; postavila se obličejem ke kamnům, mumlala něco o hříchu a ostudě, Sodomě a Gomoře, a já řekl: »Proboha, Anno, vzpomeň si, co se v té Sodomě a Gomoře opravdu dělo.« Setřásla mou ruku s ramene, vyšel jsem z kuchyně, aniž jsem jí řekl, že chci pryč z domu.

S ní jedinou jsem tu a tam mluvil o Henriettě.

Leo už stál venku před garáží a úzkostlivě se díval na hodinky. »Všimla si matka, že jsem byl pryč?« zeptal jsem se. Řekl: »Ne,« podal mi klíče a přidržel dveře dokořán. Nastoupil jsem do matčina auta, vyjel ven a otevřel Leovi. Napjatě si prohlížel nehty na ruce. »Mám s sebou spořitelní knížku,« řekl, vyzvednu peníze o přestávce. Kam je mám poslat?«

»Pošli je na starého Derkuma,« řekl jsem. »Prosím tě, jed,« řekl, »je už čas.« Projel jsem rychle zahradou, výjezdem ven a musel jsem zastavit u stanice, kde tenkrát nastupovala Henrietta, když jela k flaku. Do tramvaje nastupovalo pár děvčat Henriettina věku.

Když jsme předjížděli tramvaj, viděl jsem ještě víc děvčat

Henriettina věku, smály se tak, jak se ona smávala, měly na hlavě modré čapky a na pláštích kožešinové límce. Jestli přijde válka, pošlou je rodiče pryč stejně, jako moji rodiče poslali Henriettu, strčí jim nějaké kapesné, pár obložených chlebů, poklepou jim na rameno a řeknou: »Hodně štěstí, dítě.« Byl bych těm děvčatům rád zamával, ale nechal jsem to být. Všemu se dá rozumět špatně. Když člověk jede v takovém hloupém autě, nemůže ani na děvče zamávat. Jednou v Dvorní zahradě jsem dal jednomu chlapci půl tabulky čokolády a odhrnul jsem mu světlé vlasy s ušpiněného čela; plakal a rozmazal si slzy z tváří po čele, chtěl jsem ho jen ukonejšit. Došlo k příšernému výstupu s dvěma ženami, které málem zavolaly policii, a já si po tom kraválu opravdu připadal jako vyvrhel, protože jedna z těch žen mi pořád říkala: »Vy špinavce, vy špinavče.« Byl to hnus, celý ten výstup mi připadal tak zrůdný, jako mi připadá opravdivý vyvrhel.

Zatímco jsem až příliš rychle ujížděl Koblenecckou ulicí, rozhlížel jsem se po nějakém ministerském autě, o které bych mohl zavadit. Matčino auto má vyčnívající náby u kol, kterými se dá pěkně škrábnout, ale tak časně ráno není ještě žádný ministr venku. Řek] jsem Leovi: »Jak to vlastně je. vážně jdeš k armádě?« Začervenal se a přikývl. »Mluvili jsme o tom v pracovním kroužku,« řekl, »a došli jsme k závěru, že to poslouží demokracii.« – »No dobrá,« řekl jsem, »jen si tam jdi a účastni se té blbosti, lituju někdy, že nejsem odveden.« Leo se ke mně tázavě obrátil, ale když jsem se na něj chtěl podívat, odvrátil hlavu. »Proč?« zeptal se. »Ale,« řekl jsem, »zase bych jednou rád viděl toho majora, co byl u nás ubytovaný a chtěl dát zastřelit paní Wienekenovou. Jistě je teď už plukovníkem nebo generálem.« Zastavil jsem před Beethovenovým gymnasiem, abych ho nechal vystoupit, ale on zavrtěl hlavou, řekl: »Zaparkuj vzadu vpravo od konviktu,« já popojel dál, zastavil jsem, podal Leovi ruku, ale on se ztrápeně usmál, dál mi nastavoval otevřenou dlaň. Já už byl myšlenkami kdovíkde,

neporozuměl jsem mu a znervózňovalo mě, jak se pořád dívá na hodinky. Bylo teprv za pět minut osm a času měl dost. »Nemyslíš to přece vážně s tou armádou,« řekl jsem. »Proč ne,« řekl nazlobeně, »dej mi klíče od auta.« Podal jsem mu klíček, kývl na pozdrav a šel jsem. Celou dobu jsem myslel na Henriettu a připadalo mi šílené, že se Leo chce stát vojákem. Sel jsem Dvorní zahradou pod universitou k tržišti. Bylo mi zima a chtěl jsem k Marii.

Krám byl plný dětí, když jsem tam došel. Děti si braly bonbóny, pisátka a peníze dávaly starému Derkumovi na pult. Když jsem se tlačil krámem do zadní místnosti, ani nevzhlédl. Sel jsem ke kamnům, hřál jsem si ruce nad kávovou konvicí, Marie musí přijít každou chvíli. Neměl jsem už žádné cigarety a uvažoval jsem, jestli si je mám jen tak vzít nebo je zaplatit, když jsem o to Marii prosil. Nalil jsem si z konvice kávu a napadlo mě. že na štole stojí tři šálky. Když nastal v krámě klid, položil jsem šálek. Přál jsem si, aby tu Marie byla se mnou. Umyl jsem si obličej a ruce v dřezu vedle kamen, přičísl jsem se kartáčkem na ruce, který ležel v misce na mýdlo, uhladil si límec od košile, povytáhl kravatu a ještě jednou prohlédl nehty: byly čisté. Věděl jsem najednou, že musím teď dělat tohle všechno, co jsem nikdy nedělal.

Zrovna jsem si sedal, když její otec vešel, okamžitě jsem vyskočil. Byl stejně v rozpacích jako já, stejně nesmělý, nevypadal rozzlobeně, jen vážně, a když natáhl ruku po konvici, trhl jsem sebou, ne moc, ale znatelně. Zavrtěl hlavou, nalil si, podal mi, já řekl děkuju, on se na mě pořád ještě nepodíval.

V noci u Marie v posteli jsem o tom všem přemýšlel a cítil jsem se náramně jistý. Rád bych si byl zakouřil, ale netroufal jsem si vzít z jeho krabičky na stole. Kdykoli jindy bych to byl udělal.

Jak tu tak stál nakloněný nad stolem, se svou velikou pleší a šedivým, neuspořádaným věncem vlasů, připadal mi velmi

starý. Řekl jsem tiše: »Pane Derkume, máte právo,« ale on uhodil rukou do stolu, konečně se na mě podíval přes brýle a řekl: »Ksakru. copak to muselo být – a zrovna tak, aby se všichni sousedi na tom pásli?« Byl jsem rád, že není zklamán a nezačíná o cti. »Copak to opravdu muselo být – víš přece, co jsme se naplahočili kvůli té zatracené zkoušce, a teď,« zavřel dlaň, otevřel ji. jako by pouštěl ptáka, »všechno na nic.« – »Kde je Marie?« zeptal jsem se. »Pryč,« řekl, »odjela do Kolína.« – »Kde je?« vykřikl jsem. »kde?« – »Jen klid,« řekl, »však se to dovíš.

Počítám, že teď začneš o lásce, o ženění a tak dále – ušetři si to – jdi. Jsem zvědav, co z tebe bude.« Bál jsem se kolem něho projít. Řekl jsem: »A adresa?« – »Tady je,« řekl a strčil mi přes stůl lístek. Dal jsem lístek do kapsy. »Co ještě,« vykřikl, »co ještě? Nač čekáš?« – »Potřebuju peníze,« řekl jsem a byl jsem rád, že se najednou usmál, byl to divný smích, tvrdý a zlý, jaký jsem od něho slyšel jen jednou, když byla řeč o mém otci. »Peníze,« řekl, »to je snad vtip, ale pojď,« řekl, »pojd,« a táhl mě za rukáv do krámu, zašel za pult, vytrhl pokladnu a oběma rukama mi začal házet drobné: groše, pětníky a feniky, rozházel mince po sešitech a novinách: zarazil jsem se, pak jsem pomalu začal mince sbírat, byl jsem v pokušení nahrnout si je do dlaně, ale pak jsem je sbíral po jedné, odpočítal je a po markách nastrkal do kapsy. Díval se při tom na mě, přikyvoval hlavou, vyndal peněženku a položil na pult pětimarku. Oba jsme se začervenali. »Odpusť,« řekl tiše, »odpusť, panebože – odpusť.«

Myslel, že jsem uražený, ale já mu dobře rozuměl. Řekl jsem:

»Věnujte mi ještě krabičku cigaret,« a on hned sáhl za sebe do regálu a dal mi dvě krabičky. Plakal. Naklonil jsem se přes pult a políbil ho na tvář. Je to jediný muž, kterého jsem kdy políbil.

8

Představa, že se Züpfner může dívat na Marii, když se obléká, nebo že se smí dívat, jak přišroubovává víčko na tubu s pastou na zuby, mě úplně ničila. Noha bolela a já začal pochybovat, jestli bych měl nějakou šanci dělat ve varieté na úrovni třiceti až padesáti marek. Taky mě trýznila představa, že Zůpfnerovi vůbec nezáleží na tom, dívat se na Marii, jak přišroubovává víčko na tubu se zubní pastou: podle mých skrovných zkušeností nemají katolíci nejmenší smysl pro detail.

Züpfnerovo číslo stálo na mém lístku, ale já ještě nebyl natolik obrněn, abych je vytočil. Člověk nikdy neví, co všecko se dá udělat pod světonázorovým tlakem, třeba se opravdu za Zúpfnera provdala, a slyšet Mariin hlas ve sluchátku: Tady Zúpfnerová – nesnesl bych to. Abych mohl zavolat Leovi, hledal jsem v seznamu mezi kněžskými semináři, nenašel jsem nic, a přece jsem věděl, že existují ty dva podniky: Leoninum a Albertinum. Nakonec jsem sebral síly a vytočil informace, dostal jsem dokonce spojení a děvče, které se ohlásilo, mluvilo dokonce s rýnským akcentem. Někdy tak toužím slyšet rýnský dialekt, že si z některého hotelu zavolám nějakou bonnskou telefonní ústřednu, jen abych uslyšel tu naprosto antimilitaristickou řeč, jíž chybí er, tedy zrovna ta hláska, na níž se zakládá vojenská disciplína.

Jenom pětkrát se ozvalo »Čekejte prosím,« pak už se hlásilo děvče a já jsem se jí zeptal na »ty podniky, kde se školí katoličtí kněží«; povídal jsem, že jsem se díval pod kněžskými semináři a nic nenašel, ona se zasmála a řekla, že tyhle »podniky« moc hezky vyslovila ty uvozovky – se jmenují konvikty, a dala mi číslo na oba dva. Trochu mě ten dívčí hlas v telefonu uklidnil. Zněl tak přirozeně, ani stydlivě, ani koketně, a velmi rýnsky. Podařilo se mi dokonce dostat příjem

telegramů a podat telegram Karlu Emondsovi.

Vždycky mi bylo nepochopitelné, proč každý, kdo chce být považován za inteligenta, se usilovně snaží dát najevo nenávist k Bonnu. Bonn měl vždycky jisté půvaby, ospalé půvaby, stejně jako jsou ženy, u nichž si dovedu představit, že jejich ospalost má půvab. Bonn samosebou nesnese přehánění, a přitom se to s tímhle městem přehnalo. Město, které nesnese přehánění, nelze zobrazit: je to v každém případě zvláštní vlastnost. Každé malé dítě taky ví, že bonnské klima je penzistické klima, je zde souvztažnost mezi tlakem vzduchu a krevním tlakem. Co už Bonnu vůbec nesluší, je ta defenzivní podrážděnost: měl jsem doma až dost možností mluvit s ministerskými úředníky, poslanci, generály – matka je dělaná na večírky – a ti všichni bývají trvale ve stavu podrážděné, ba někdy skoro ufňukané obrany.

Všichni se tak ztrápeně ironicky posmívají Bonnu. Nechápu tohle okázalé počínání. Kdyby žena, jejímž půvabem je ospalost, začala zničehonic jak divoška křepčit kankán, dalo by se usuzovat jedině na doping – ale nejde dopovat celé město. Stará dobrá tetička může člověka naučit plést svetry, háčkovat dečky a servírovat sherry – nebudu přece od ní čekat, že mi podá dvouhodinovou duchaplnou a zasvěcenou přednášku o homosexualitě nebo na mě spustí kurevnickým žargonem, který všichni v Bonnu tak bolestně postrádají. Falešná očekávání, falešný stud, falešná spekulace na cosi nepřirozeného. Ani by mě neudivilo, kdyby si docela i zástupci Svaté stolice začali stýskat na nedostatek pouličních holek. Na jednom domácím večírku jsem poznal jednoho partajníka, který seděl v nějakém výboru pro potírání prostituce, a šeptem si mi stěžoval na nedostatek kurev. Bonn dřív opravdu nebýval tak špatný se spoustou svých úzkých uliček, knihkupectví, buršáckých spolků a malých pekařství, kde se vzadu dala pít káva.

Než jsem se pokusil zavolat Leovi, vybelhal jsem se na

balkón podívat se na své rodné město. Je to doopravdy hezké město: katedrála, střechy bývalého kurfiřtského zámku, Beethovenův pomník, malé tržiště a Dvorní zahrada. Pro Bonn je osudné, že mu nikdo nechce věřit jeho osud. Zhluboka jsem se na balkóně nalokal bonnského vzduchu, který na mě působil kupodivu blahodárně: jako změna vzduchu dělá Bonn na pár hodin divy.

Vrátil jsem se z balkónu zpátky do pokoje a bez váhání jsem vytočil číslo toho podniku, kde Leo studuje. Bylo mi úzko. Od té doby, co se Leo stal katolíkem, ještě jsem ho neviděl. Oznámil mi konverzi svým dětsky korektním způsobem: »Milý bratře,« napsal, »oznamuji Ti tímto, že jsem po zralé úvaze dospěl k rozhodnutí přestoupit ke katolické církvi a připravovat se na kněžské povolání. Jistě budeme mít brzy příležitost pohovořit si o této rozhodující změně v mém životě ústně. Tvůj Tě milující bratr Leo.« Ten trochu křečovitě korektní, staromódní způsob – to byl celý Leo. Nic z té elegance, kterou se vyznačovala jeho hra na klavír. Tento způsob, jak všechno obchodnicky vyřídit, stupňuje mou melancholii. Jestli bude takhle pokračovat, bude z něho jednou ušlechtilý bělovlasý prelát. V téhle věci – ve stylizování dopisů – jsou otec i Leo stejně bezmocní: píší o všem, jako by to bylo hnědé uhlí.

Trvalo dlouho, než se v tom podniku někdo uráčil přijít k telefonu, a já jsem zrovna začal častovat ten církevní šlendrián ostrými slovy, jak to odpovídalo mé náladě, řekl jsem »do prdele«, když tu kdosi zvedl sluchátko a nějaký překvapivě chraptivý hlas řekl: »Ano?« Byl jsem zklamán. Počítal jsem s jemným jeptiščím hlasem, s pachem slabé kávy a suchého koláče, místo toho se mi ozval skuhravý muž páchnoucí slaninou a zelím tak pronikavě, že jsem se rozkašlal.

»Pardon,« řekl jsem konečně, »mohl bych mluvit se studentem teologie Leo Schnierem?«

»Kdo volá?«

»Schnier,« řekl jsem. To bylo patrně nad jeho možnosti.

Dlouho mlčel, já se znovu rozkašlal, vzchopil jsem se a řekl: hláskuji: škola, notář, Ida, Emil, Richard.«

»Co to má znamenat?« řekl posléze, a mně se zdálo, že z jeho hlasu slyším tolik zoufalství, kolik jsem pociťoval já. Třeba strčili k telefonu nějakého dobrého starého profesora s fajfkou, honem jsem shledal pár latinských slovíček a pokorně řekl:

»Sum frater Leonis.« Připadalo mi to nefér, pomyslel jsem na ty spousty lidí, kteří tu a tam pocítí přání promluvit s někým odtamtud a neučili se latinsky.

Kupodivu se teď zachichotal a řekl: ^Frater tuus est in refectorio – na obědě,« řekl poněkud hlasitěji, »pánové jedí a při jídle se nesmí rušiti

»Vec je velmi naléhavá,« řekl jsem.

»Úmrtí?« zeptal se.

»Ne,« řekl jsem, »ale skoro.«

»Tedy těžký úraz?«

»Ne,« řekl jsem, »vnitřní úraz.«

»Ach,« řekl a jeho hlas zněl trochu mírněji, »vnitřní krvácení.*

»Nikoli,« řekl jsem, »jde o duši. Cistě duševní záležitost.«

Podle všeho to bylo pro něho cizí slovo, neboť ledově mlčel.

»Propánaboha,« řekl jsem, »člověk se přece skládá z těla a duše.«

Jeho bručení jako by vyjadřovalo pochyby o tomto tvrzení, mezi dvojím zatáhnutím z fajfky zahuhlal: »Augustin – Bona – ventura – Cusanus – jste na špatné cestě.«

»Duše,« řekl jsem tvrdošíjně, »prosím, vyřiďte panu Schnierovi, že duše jeho bratra je v nebezpečí, a ať mi hned zavolá, jak bude hotov s jídlem.«

»Duše,« řekl chladně, »bratr, nebezpečí Zrovna tak dobře mohl říkat: smetí, svinstvo, sláma. Připadalo mi to komické: konec konců tam vychovávají studenty v budoucí pastýře duší, a to slovo přece už jednou musel slyšet. »Věc je velice, velice

naléhavá,« řekl jsem.

Udělal jen »hm, hm,« zdálo se mu naprosto nepochopitelné, že by něco, co souvisí s duší, mohlo být naléhavé.

»Vyřídím to,« řekl, »co to bylo s tou školou?«

»Nic,« řekl jsem, »vůbec nic. Ta věc nemá se školou vůbec nic společného. Použil jsem to slovo jedině při hláskování svého jména.«

»Vy si nejspíš myslíte, že ve škole ještě učí hláskovat. Myslíte to vážně?« Tak ožil, že jsem usoudil, že se dotkl svého oblíbeného tématu. »Dneska jsou příliš mírné metody,« zvolal, »příliš mírné.«

»Samozřejmě,« řekl jsem, »ve škole by to chtělo daleko víc řezat.«

»2e ano,« zvolal rozhorleně.

»Ano,« řekl jsem, »hlavně učitelé by potřebovali daleko víc zřezat. Nezapomenete vyřídit mému bratrovi tu věc, viďte?«

»Už jsem si to zapsal,« řekl, »naléhavá duševní záležitost.

Týká se školy. Poslyšte, mladý příteli, mohl bych vám jako nepochybně starší dát dobře míněnou radu?«

»Prosím,« řekl jsem.

»Nechte Augustina: šikovně formulovaná subjektivita dávno ještě není teologie a nadělá v duších neplechu. Nic než žurnalismus s trochou dialektiky. Nemáte mi tu radu za zlé?«

»Ne,« řekl jsem, »půjdu ted a v tu ránu hodím svého Augustina do ohně.«

»Správně,« takřka zajásal, »do ohně s ním. Bůh s vámi.« Nechybělo moc, abych poděkoval, ale přišlo mi to nevhodné, a tak jsem jednoduše zavěsil a otřel si pot. Jsem velmi citlivý na pachy a ten intenzívní pach zelí zmobilizoval mé vegetativní nervstvo. Taky jsem uvažoval o metodách církevních úřadů: je hezké, že dají starému člověku pocit, že je ještě užitečný, ale nešlo mi do hlavy, proč takového nedoslýchavého a podivínského starocha pověřují zrovna službou u telefonu. Pach zelí znám ještě z internátu. Jeden z otců nám tam jednou

vykládal, že zelí tlumí smyslnost. Představa, že moje nebo vůbec něčí smyslnost je utlumována, mi připadala odporná. Nejspíš tam dnem i nocí myslí pořád jen na »tělesnou žádost«, a někde v kuchyni určitě sedí jeptiška, která sestavuje jídelníček, pak o něm hovoří s ředitelem a oba pak sedí proti sobě a nemluví o tom, ale nad každým jídlem na lístku uvažují: tohle brzdí, tohle podporuje smyslnost. Já takovou scénu považuju za jasný případ obscenity, zrovna jako ten zatracený, hodiny trvající fotbal v internátu; všichni jsme věděli, že se tím máme unavit, aby nám nepřicházely myšlenky na děvčata, to mi fotbal zošklivilo, a když si představím, že můj bratr Leo musí jíst zelí, aby si utlumil smyslnost, šel bych nejraději rovnou do toho podniku a polil všecko zelí kyselinou solnou. To, co ty hochy tam čeká, je i bez zelí dost těžké: musí to být strašně těžké, den co den zvěstovat ty nepochopitelné věci: vzkříšení těla a věčný život.

Vinici Páně obdělávat a přihlížet, jak proklatě málo viditelného z ní vzejde. Heinrich Behlen, který byl k nám tak milý, když Marie měla potrat, mi to jednou všechno vykládal. Mluvil přede mnou o sobě vždycky jako o »nevyučeném dělníkovi na vinici Páně, jak co do mentality, tak co do platu«.

Když jsme v pět odešli z nemocnice, doprovázel jsem ho domů, pěšky, na tramvaj jsme neměli, a když stál před domovními dveřmi a vyndával si klíče z kapsy, ničím se nelišil od dělníka, který se vrací z noční šichty, unavený, neoholený, a bylo mi jasné, že to pro něho musí být strašné: číst teď mši, s všemi těmi tajemstvími, o nichž mi Marie vždycky vyprávěla. Když Heinrich otevřel dveře, stála v chodbě jeho hospodyně, nevrla stařena, v pantoflích, kůže na jejích nohou byla celá zažloutlá, ani jeptiška a ani matka nebo sestra; zasyčela na něj: »Co to znamená? Co to znamená?« Ta ubohá staromládenecká zatuchlost; ksakru, nedivím se, že někteří katoličtí rodiče se bojí poslat mladou dceru do bytu k farářovi, a nedivím se, že ti ubozí chlápkové někdy udělají hloupost.

Skoro se mi chtělo ještě jednou zavolat tomu nedoslýchavému starému fajfkoví v Leově konviktu: rád bych si s ním popovídal o tělesné žádosti. Měl jsem strach volat někomu, koho znám: tenhle neznámý by mi asi lip rozuměl. Rád bych se ho zeptal, jestli je můj názor na katolicismus správný. Pro mne jsou na světě jen čtyři katolíci: papež Jan, Alec Guinness, Marie a Gregory, zestárlý černý boxer, který se jednou málem stal mistrem světa a teď se stěží protloukal po varieté jako silák. Tu a tam, jak jsem jezdil za svým angažmá, jsem ho potkával. Byl velice zbožný, jak náleží církevním způsobem, byl člen Třetího řádu a nosil svůj škapulíř vždycky vpředu na své obrovité boxerské hrudi. Většina lidí ho považovala za slabomyslného, protože skoro nemluvil a vyjma okurky a chleba takřka nejedl, a přece byl tak silný, že mě i Marii nosil po pokoji na rukou jak loutky.

Bylo ještě pár katolíků s poměrně vysokým stupněm pravděpodobnosti: Karel Emonds a Heinrich Behlen, taky Zúpfner.

U Marie jsem už začínal mít pochyby: její »metafyzická hrůza« mi nebyla jasná, a když teď odešla a dělá s Zúpfnerem všechno to. co dělávala se mnou, dopouští se něčeho, co se v jejích knihách jednoznačně označuje jako cizoložství a smilstvo. Její metafyzická hrůza se vztahovala jedině na mé zdráhání dát se oddat na radnici, nechat vychovávat děti katolicky. Neměli jsme ještě žádné děti, pořád jsme ale mluvili o tom, jak je budeme oblékat, jak s nimi budeme mluvit, jak je budeme vychovávat, a byli jsme zajedno ve všem, až na katolickou výchovu. Byl jsem srozuměn s tím, aby se daly pokřtít, Marie prohlásila, že to musím potvrdit písemně, jinak nás církevně neoddají. Když jsem prohlásil, že souhlasím s církevním sňatkem, ukázalo se, že musíme být oddáni ještě na radnici – a tu jsem ztratil trpělivost a řekl jsem, že bychom snad přece jen mohli trochu počkat, teď že už snad na nějakém roce nesejde, a ona plakala a řekla, že já zkrátka nechápu, co to

pro ni znamená žít v takovémhle stavu a bez vyhlídky, že by naše děti byly křesťansky vychovány. To bylo zlé, • poněvadž vyšlo najevo, že o tomto bodě mluvíme už pět let každý něco jiného. Doopravdy jsem nevěděl, že je nutno dát se oddat od státu dříve, než se dá člověk oddat církevně. Samozřejmě, že jsem to měl vědět jako dospělý občan státu a »plně odpovědná mužská osoba«, ale prostě jsem to nevěděl, tak jako jsem donedávna nevěděl, že se bílé víno servíruje chladné a červené víno odražené. Věděl jsem ovšem, že existují radnice a tam že se konají všelijaké oddávací ceremonie a vyhotovují listiny, ale myslel jsem si, že to je pro lidi bez vyznání a pro takové, kteří takříkajíc chtějí udělat státu radost. Náramně mě rozzlobilo, když jsem se dověděl, že se tam musí jít dřív, než mohou oddat člověka církevně, a když pak Marie ještě začala s tím, že se musím písemně zavázat, že budu své děti vychovávat katolicky, došlo k hádce. Připadalo mi to jako vyděračství a nelíbilo se mi, že je Marie tak ve všem všudy svolná s požadavkem toho písemného ujednání. Mohla dát přece děti pokřtít a vychovávat je tak, jak uzná za správné.

Bylo jí ten večer špatně, byla bledá a unavená, mluvila se mnou dost nahlas, a když jsem pak řekl, že tedy ano, že to všechno udělám, i tu věc podepíšu, rozhněvala se a řekla: »To děláš jen z lenosti, a ne proto, že bys byl přesvědčen o oprávněnosti abstraktních principů řádu,« a já řekl, že ano, že to opravdu dělám z lenosti a proto, že bych ji chtěl mít celý život u sebe, a dokonce že bych řádně přestoupil do katolické církve, kdyby to bylo potřeba, abych si ji udržel. Byl jsem dokonce patetický a prohlásil jsem, že slovo jako »abstraktní principy řádu« mi připomíná mučírnu. Jí to přišlo jako urážka, že bych i přestoupil na katolictví, abych si ji udržel. A já si myslel, že jsem jí tím zalichotil až přespříliš. Ona řekla, že ted už nejde o ni a o mne, ale o »řád«.

Bylo to večer, v jednom hotelovém pokoji v Hannoveru, v jednom z těch drahých hotelů, kde si objednáte šálek kávy a

dostanete jen tři čtvrtě šálku. Jsou v tom hotelu tak vybraní, že plný šálek kávy je jim něco ordinérního, a číšníci tam vědí mnohem lip, co je vybrané, než všichni ti vybraní lidé, kteří tam hrají hosty. Připadám si v takovém hotelu vždycky jako v nějakém obzvláště drahém a obzvláště nudném internátě a toho večera jsem byl na smrt unaven: tři vystoupení za sebou.

Po obědě před nějakými ocelářskými akcionáři, odpoledne před učitelskými kandidáty a večer v jednom varieté, kde byl aplaus tak chabý, že jsem z něho už slyšel blížící se úpadek. Když jsem si v tomhle pitomém hotelu objednal na pokoj pivo, řekl vrchní do telefonu: »Zajisté, pane,« tak ledově, jako bych si byl přál močůvku, a pivo mi pak přinesli v stříbrném poháru. Byl jsem unavený, chtělo se mi už jen pít pivo, zahrát si trochu Člověče, nezlob se, vykoupat se, přečíst večerníky a usnout vedle Marie: pravou ruku na její hrudi a obličej tak blízko jejího těla, že jsem si mohl vzít do spaní vůni jejích vlasů. Měl jsem v uších ještě ten chabý potlesk. Bylo by snad bývalo humánnější, kdyby byli všichni obrátili palec k zemi. To znavené, blazeované opovržení mými čísly bylo zvětralé jak pivo v tom pitomém stříbrném poháru. Nebyl jsem prostě v stavu vést světonázorovou rozpravu.

»Jde o věc, Hansi,« řekla trochu méně hlasitě a ani si neuvědomila, že »věc« má pro nás zcela zvláštní význam: jako by na to zapomněla. Přecházela podél nohou manželských postelí sem tam a gestikulujíc udeřila vždycky cigaretou do vzduchu tak přesně, že obláčky kouře působily jako tečky.

Naučila se zatím kouřit, v světle zeleném pulovru vypadala krásně: bílá pleť, vlasy temnější než dřív, na krku jsem jí poprvé uviděl šlachy. Řekl jsem: »Měj srdce, nech mě nejdřív vyspat, zítra při snídani si o tom všem ještě jednou pohovoříme, hlavně o té věci,« ale ona si ničeho nevšimla, obrátila se, zůstala stát u postele a já jí viděl na ústech, že existují motivy tohoto výstupu, které si sama nepřiznává. Když sála cigaretu, viděl jsem kolem jejích úst několik malých

vrásek, které jsem ještě nikdy neviděl. Podívala se na mne, potřásala hlavou, povzdychla si, znovu se obrátila a přecházela sem a tam.

»Nechápu to docela,« řekl jsem unaveně, »nejdřív se hádáme o můj podpis pod ten vyděračský formulář – pak o svatbu na radnici – teď jsem k obojímu ochoten, a ty se zlobíš víc než předtím.«,

»Ano,« řekla, »připadá mi to moc rychlé a mám pocit, že se ti nechce vypořádat se s tím. Co vlastně chceš?«

»Tebe,« řekl jsem a nevím, jestli se dá ženě říct něco milejšího.

»Pojd,« řekl jsem, »lehni si ke mně a vezmi popelník, dá se tak lip mluvit.« Nemohl jsem už před ní vyslovit slovo věc.

Zavrtěla hlavou, položila mi popelník na postel, přešla k oknu a zadívala se ven. Měl jsem strach. »Něco na tom rozhovoru se mi nelíbí – nezní to jako od tebe.«

»Jako od kohopak to zní?« zeptala se tiše a já naletěl na ten hlas, najednou zas tak jemný.

»Je z toho cítit Bonn,« řekl jsem, »kroužek, Sommerwild a Zůpfner – a jak se všichni jmenují.«

»Možná,« řekla a neotočila se, »že tvé uši chtějí slyšet to, co oči viděly.«

»Nerozumím ti,« řekl jsem unaveně, »co tím myslíš?«

»Ach,« řekla, »jako bys nevěděl, že byl dnes sjezd katolíků.«

»Viděl jsem plakáty,« řekl jsem.

»A že by tu mohli být Heribert a prelát Sommerwild, to tě nenapadlo?«

Nevěděl jsem, že se Zupfner jmenuje křestním jménem He – ribert. Jak to jméno vyslovila, napadlo mě, že může myslet jen jeho. Zase jsem pomyslel na držení za ručičku. Bylo mi už nápadné, že je v Hannoveru víc farářů a jeptišek, než se k to –

muto městu zřejmě hodí, ale nepomyslel jsem na to, že by se tu
Marie mohla s někým sejít, a i kdyby – zajížděli jsme přece
občas do Bonnu, když jsme měli pár dní volno, a ona si mohla
»kroužku« užít až dost.
»Tady v hotelu?« zeptal jsem se unaveně.
»Ano,« řekla.
»A proč jsme se všichni dohromady nesešli?«
»Vždyť jsi tu skoro nebyl,« řekla, »celý týden pořád na ces –
tách – Braunschweig, Hildesheim, Celle …«
»Ale teď mám čas,« řekl jsem, »zavolej jim a vypijeme ještě
něco dole v baru.«
»Jsou pryč,« řekla, »dnes odpoledne odjel
»Těší mě,« řekl jsem, »žes mohla tak dlouho a vydatně dýchat
„katolický vzduch“, i když jen importovaným To nebyl můj, ale
její výraz. Někdy říkávala, že se musí zase nadýchat katolic –
kého vzduchu.
»Proč jsi tak zlý,« řekla; stála pořád ještě s obličejem do ulice,
zase už kouřila a i to mi u ní bylo cizí, to hltavé kouření: bylo
mi stejně cizí jako způsob, jak se mnou mluvila. Mohla být
v tomto okamžiku kteroukoli ženou, hezkou, nijak zvlášť inte –
ligentní, která hledá nějakou záminku, aby mohla jít.
»Nejsem zlý,« řekl jsem, »to přece víš. Řekni mi jen, že to víš.«
Neřekla nic, kývla však, a já jí mohl z obličeje vyčíst dost, abych věděl, že má slzy na krajíčku. Proč? Měla plakat,

pořádně a dlouho. Mohl bych vstát, vzít ji do náručí a líbat. Neudělal jsem to. Neměl jsem chuť a jen z rutiny nebo z povinnosti se mi to dělat nechtělo. Zůstal jsem ležet. Myslel jsem na Zůpfnera a Sommerwilda, že si tu s nimi celé tři dny mluvila a nic mi o tom nevyprávěla. Určitě mluvili o mně. Zupfner patří k Spolku katolických laiků. Váhal jsem příliš dlouho, minutu, půl minuty nebo dvě, nevím. Když jsem pak vstal a šel k ní, zavrtěla hlavou, odstrčila mi ruce z ramen a znovu začala mluvit, o své metafyzické hrůze a o principech řádu, a mně to připadalo, jako bych s ní byl už dvacet let ženat. Její hlas měl vychovatelský tón, já byl příliš unaven, abych zachytil její argumenty, létaly kolem mne. Přerušil jsem ji a vyprávěl jsem o neúspěchu, který jsem zažil ve varieté, prvním po třech letech. Stáli jsme vedle sebe u okna, dívali jsme se do ulice, kde neustále jezdily taxíky, odvážející na nádraží katolické členy výboru: jeptišky, faráře a seriózně působící laiky. V jedné skupině jsem poznal

Schnitzlera, přidržoval jakési velice vznešeně vyhlížející jeptišce dvířka taxíku. Když bydlíval u nás, býval evangelík. Buď musel konvertovat, nebo tu byl jako evangelický pozorovatel. Od něho se dá čekat všechno. Dole se vláčely kufry a strkalo spropitné do rukou hotelových sluhů. Únavou a zmatkem se mi všechno točilo před očima: taxíky a jeptišky, světla a kufry, a v uších jsem pořád měl ten vražedně znavený potlesk. Marie dávno přerušila monolog o principech řádu, taky už nekouřila, a když jsem odstoupil od okna, šla za mnou, vzala mě za ramena a políbila mě na oči. »Jsi tak milý,« řekla, »tak milý a tak unaveným ale když jsem ji chtěl obejmout, řekla tiše: »Prosím, prosím, ne,« a byla ode mne chyba, že jsem ji skutečně pustil.

Hodil jsem sebou oblečený na postel, okamžitě jsem usnul, a když jsem se ráno probudil, neudivilo mě, že Marie je pryč. Na stole jsem našel cedulku: »Musím jít cestou, kterou musím jít.«

Je jí skoro pětadvacet a mohlo jí také napadnout něco lepšího.

Neměl jsem jí to za zlé, jen mi to připadalo trochu málo. Hned jsem sedl a napsal jí dlouhý dopis, po snídani ještě jeden, psal jsem jí denně a dopisy jsem posílal na Fredebeulovu adresu do

Bonnu, ale nikdy jsem nedostal odpověď.

9

I u Fredebeula to trvalo dobu, než někdo přišel k aparátu;

vytrvalé houkání mě znervózňovalo, představoval jsem si, že paní Fredebeulová spí, probudí se zvoněním, znovu usne, znovu je probuzena, a trpěl jsem všemi mukami jejích uší zasažených mým voláním. Nechybělo moc, abych zavěsil, ale připomněl jsem si, že jsem v jakési nouzové situaci, a nechal jsem telefon vyzvánět dál. Probudit samotného Fredebeula z hlubokého spánku by mě ani v nejmenším netrápilo: ten chlap si nezaslouží klidné spaní; je chorobně ctižádostivý, patrně má neustále ruku na telefonu, buď aby sám telefonoval, nebo bral telefony, od sekčních šéfů, redaktorů, ústředních komitétů, spolků a ze stranických míst. Jeho ženu mám rád. Chodila ještě do školy, když ji prvně vzal do kroužku, a mě úplně ničilo, jak tam seděla a sledovala svýma hezkýma očima teologicko-sociologické diskuse. Viděl jsem na ní, že by mnohem raději šla tancovat nebo do kina. Sommerwild, u něhož se schůzka konala, se mě ustavičně ptal: »Není vám moc horko, Schniere?« a já odpovídal:

»Ne, preláte,« ačkoli mi po čele a tvářích stékal pot. Nakonec jsem vyšel na Sommerwildův balkón, protože jsem ty řeči už nemohl poslouchat. Vyvolala ten palaver vlastně sama,

když ostatně zcela bez souvislosti s rozhovorem, který se točil kolem velikosti a omezenosti provincialismu – řekla, že něco z toho, co napsal Benn, se jí zdá »docela pěkné«. Nato Fredebeul, za jehož snoubenku byla považována, zrudl jako krocan, neboř

Kinkel na něj vrhl jeden ze svých proslulých výmluvných pohledů: »Jak to, žes u ní tohle ještě nedal do pořádku?« I dal to do pořádku sám a jal se to ubohé děvče přitesávat, používaje jako hoblíku celé evropské kultury. Z milého děvčete nezbylo nakonec skoro nic, třísky jen létaly, a já měl vztek na toho zbabělce Fredebeula, že nezasáhne, protože s Kinkelem »přísahá« na jednu jistou ideologickou linii, nevím teď už jestli levicovou nebo pravicovou, každopádně mají svou linii, a Kinkel cítil morální povinnost zpracovat Fredebeulovu nevěstu. Ani

Sommerwild nehnul prstem, ačkoli zastával linii opačnou než

Kinkel a Fredebeul, nevím ted jakou: jsou-li Kinkel a Fredebeul vlevo, je Sommerwild vpravo nebo naopak. I Marie trošku zbledla, ale jí imponuje vzdělání – to jsem jí nikdy nedokázal vymluvit – a Kinkelovo vzdělání imponovalo i budoucí paní

Fredebeulové: s takřka nestoudnými vzdechy přijímala jeho peprné poučování: jako bouře se sneslo, od církevních otců až po

Brechta, a když jsem se vrátil osvěžen z balkónu, seděli tu všichni úplně vyřízeni, pili bowli – a to všecko jen proto, že ta chudinka řekla, že něco z toho, co napsal Benn, se jí zdá »docela pěkné«.

Teď už má od Fredebeula dvě děti, ještě jí není dvaadvacet, a zatímco telefon v bytě pořád ještě vyzváněl, představoval jsem si, jak někde něco kutí s dětskými láhvemi, pudry, plenkami a krémy, naprosto bezmocná a zmatená, a myslel jsem na hory špinavého dětského prádla a neumyté, mastné

nádobí v kuchyni. Jednou, když mě zábava příliš zmáhala, jsem jí pomáhal opékat toasty, krájet chlebíčky a vařit kávu, což jsou práce, o nichž mohu říct jen to, že jsou mi méně odporné než jisté formy zábavy.

Velice plachý hlas řekl: »Prosím?« a z toho hlasu jsem slyšel, že to v kuchyni, koupelně a ložnici vypadá ještě beznadějněji než kdy jindy. Cítit nebylo tentokrát skoro nic: až na to, že určitě drží v ruce cigaretu.

»Schnier,« řekl jsem a očekával jsem radostný výkřik jako vždycky, když ji zavolám. Ach, vy jste v Bonnu – to je hezké

– nebo tak něco, avšak ona rozpačitě mlčela, pak řekla chabě:

»Ach, to je hezké.« Nevěděl jsem, co na to říct. Jindy vždycky říkala: »Kdypak zas přijdete a něco nám předvedete?« Ani slovo. Bylo mi trapně, ani ne tak kvůli sobě jako kvůli ní, pro mě to bylo jen deprimující, pro ni to bylo trapné. »Co ty dopisy,«

řekl jsem posléze s námahou, »ty dopisy, které jsem posílal

Marii na vaši adresu?«

»Leží tady,« řekla, »přišly neotevřené zpátky.«

»Na jakou adresu jste jí je poslala?«

»Nevím,« řekla, zařizoval to můj muž.«

»Ale musela jste přece na těch vrácených dopisech vidět, Jakou adresu na ně napsal?«

»Chcete mě vyslýchat?«

»Ale ne,« řekl jsem jemně, »ne, ne, myslel jsem jen ve vší skromnosti, že mám snad právo dovědět se, co se stalo s mými dopisy.«

»Které jste nám sem posílal, aniž jste se nás zeptal.«

»Milá paní Fredebeulová,« řekl jsem, »buďte teď prosím vás trochu Lidská.«

Zasmála se, mdle, ale přece jen slyšitelně, neřekla však nic.

»Já myslím,« řekl jsem, »že přece jen existuje jeden bod, kde se lidé – byť i z ideologických důvodů – stávají lidskými.^

»Má to snad znamenat, že jsem se až dosud chovala nelidsky?«

»Ano,« řekl jsem. Znovu se usmála, velmi mdle, ale pořád ještě slyšitelně.

»Jsem z té věci velmi nešťastná,« řekla konečně, »ale víc nemohu říct. Hrozně jste nás všechny zklamal.«

»Jako klaun?« zeptal jsem se.

»To taky,« řekla, »ale nejen tak.«

»Váš muž není asi doma?«

»Ne,« řekla, »vrátí se až za několik dní. Má volební projevy v Eifelu.«

»Cože?« zvolal jsem; to byla opravdu novinka, »snad ne pro CDU?«

»Proč ne.« řekla tónem, který mi dal jasně na srozuměnou, že by nejraději zavěsila.

»No dobrá,« řekl jsem, »bylo by to moc, kdybych vás poprosil, abyste mi sem poslala mé dopisy?«

»Kam?«

»Do Bonnu – sem na mou bonnskou adresu.«

»Vy jste v Bonnu?« zeptala se, a připadalo mi, jako by byla potlačila »proboha«.

»Na shledanou,« řekl jsem, »a díky za tolik lidskosti.« Bylo mi líto, že jsem byl na ni tak zlý, nemohl jsem dál. Sel jsem do kuchyně, vyndal jsem z ledničky koňak a zhluboka jsem se napil. Nepomohlo to, napil jsem se znovu, ani to nepomohlo.

Od paní Fredebeulové jsem nejmíň čekal, že mě takhle odbyde.

Počítal jsem s velkým kázáním o manželství, s výčitkami stran mého chování k Marii; dovedla být velice roztomile, důsledně dogmatická, ale většinou, když jsem byl v Bonnu a zavolal jí, mě žertovně vyzvala, abych jí zase jednou přišel pomoci v kuchyni a s dětmi. Musel jsem se v ní mýlit nebo je možná zase už těhotná a špatně naložená. Neměl jsem odvahu zavolat ještě jednou a případně z ní vytáhnout, co s ní je.

Bývala ke mně vždycky tak milá. Nedovedl jsem si to vysvětlit jinak, než že jí

Fredebeul dal »striktní příkazy«, aby mě odbyla. Kolikrát mě už napadlo, že manželky bývají k svým mužům loajální až k úplnému zbláznění. Paní Fredebeulová byla asi příliš mladá, aby jí mohlo dojít, jak těžce mě její nepřirozený chlad zasáhne, a nemohl jsem od ní čekat, že pochopí, že Fredebeul není nic jiného než oportunistický žvanil, který chce za každou cenu udělat kariéru a nechal by vlastni babičku oddělat, kdyby překážela.

Určitě jí řekl: »Schniera odepsat,« a ona mě jednoduše odepsala.

Podrobovala se mu, a dokud on měl za to, že jsem k něčemu dobrý, směla být přirozená a chovat se ke mně mile, ted se proti své přirozenosti musela ke mně chovat hanebně. Možná taky, že jim křivdím a že oba poslouchají jen své svědomí. Je-li

Marie vdána za Zúpfnera, byl by to asi hřích, kdyby mě s ní spojili – to, že Zůpfner je hlavní postava ve spolku a může být Fredebeulovi užitečný, nedělá svědomí žádné těžkosti. Dobré a správné věci musejí určitě konat, i když jsou jim užitečné.

Fredebeul mě děsil míň než jeho žena. O něm jsem si nikdy nedělal iluze, a nemohlo mě udivit ani to, že teď drží volební řeči pro CDU.

Definitivně jsem strčil láhev s koňakem do ledničky.

Nejlíp bude, když je ted zavolám jednoho po druhém, abych měl katolíky za sebou. Byl jsem nějak čilý a ani jsem už nekulhal, když jsem se vracel z kuchyně do pokoje.

Dokonce i šatník a dveře od komory na nářadí v hale měly rezavou barvu.

Nic jsem si nesliboval od rozhovoru s Kinkelem, a přece jsem vytočil jeho číslo. Vydával se vždycky za nadšeného ctitele mého umění – a kdo zná naše řemeslo, ten ví, že i sebenepatrnější chvála od kulisáka nadme naši hrud až k prasknutí. Přál jsem si narušit Kinkelúv křesťanský večerní

poklid – a přitom jsem potají doufal, že mi prozradí, kde je Marie. Byl hlavou celého kroužku, studoval teologii, pak však kvůli jedné hezké ženě přerušil studium, stal se právníkem, měl sedm dětí a platil za

»jednoho z našich nejschopnějších sociálních politiků«. Možná že jím opravdu je, nedovedl jsem to posoudit. Než jsem ho poznal, dala mi Marie přečíst jednu jeho brožuru, Cesty k novému řádu, a po přečtení tohoto spisu, který se mi líbil, jsem si ho představoval jako vysokého, křehkého, světlovlasého člověka, a když jsem ho pak poprvé uviděl: těžkého, pomenšího chlapíka s hustými černými vlasy, »překypujícího vitalitou«, nechtělo se mi věřit, že je to on. Snad jsem k němu tak nespravedlivý proto, že nevypadal tak, jak jsem si ho představoval.

Vždycky, když o něm Marie začala, mluvil starý Derkum o kinkelovských koktailech: směsích z proměnlivých ingrediencí:

Marx plus Guardini nebo Bloy plus Tolstoj.

Když jsme byli prvně pozváni, začalo to hned trapně. Přišli jsme příliš brzy a kdesi vzadu v bytě se hlasitě, sykavými hlasy, jež tišilo jiné syčení, hádaly Kinkelovy děti o to, kdo sklidí ze stolu po večeři. Kinkel přišel, úsměvný, ještě přežvykující, a křečovitě přemáhal podrážděnost z našeho časného příchodu.

Též Sommerwild přišel, nepřežvykoval, nýbrž se šklebil a mnul si ruce. Kinkelovy děti v pozadí zlomyslně ječely, což trapně kontrastovalo s Kinkelovými úsměvy a Sommerwildovým šklíbením, slyšeli jsme zezadu pleskot pohlavků, brutální zvuky, a já věděl, že za zavřenými dveřmi pokračuje jekot silněji než

předtím. Seděl jsem vedle Marie a rozčilením jsem kouřil jednu

cigaretu za druhou, celý vyveden z míry nesouladem v pozadí,

a zatím si Sommerwild povídal s Marií, na tváři pořád onen
»odpouštějící a velkorysý úsměv«. Byli jsme poprvé od našeho
útěku zase v Bonnu. Marie byla rozčilením bledá, též hlubokou
úctou a pýchou, a já jí velmi dobře rozuměl. Záleželo jí na
tom, aby se zase »usmířila s církví, a Sommerwild byl k ní tak
milý, a Kinkel a Sommerwild byli lidé, k nimž vzhlížela s úctou.
Představila mě Sommerwildovi, a když jsme si zase sedli, řekl
Sommerwild: »Vy jste příbuzný s uhlařskými Schniery?« To mě
dopálilo. Věděl přesně, kdo jsou moji příbuzní. Pomalu každé
dítě v Bonnu vědělo, že Marie Derkumová zmizela s jedním
z uhlařských Schnierů, »krátce před maturitou, a přitom byla
tak pobožná«. Vůbec jsem na Sommerwildovu otázku neodpo –
věděl, on se zasmál a řekl: »S vaším panem dědečkem chodívám
někdy na hon a s panem otcem se tu a tam sejdu při skatu
v bonnské Pánské jednotě.« I tohle mě dopálilo. Nemohl být
přece tak hloupý, aby si myslel, že mi ten nesmysl s honem
a Pánskou jednotou bude imponovat, a nevypadal podle mne
na to, že by něco říkal z rozpaků. Konečně jsem otevřel ústa
a řekl: »Na hon? Myslel jsem si vždycky, že katolickým du –
chovním je zakázáno účastnit se honů.« Nastalo trapné ticho.
Marie zčervenala, Kinkel začal podrážděně pobíhat po pokoji
a hledat vývrtku, jeho žena, která právě vešla, nasypala

slané

mandle na skleněný talíř, kde už ležely olivy. Dokonce i Som –

merwild zčervenal, vůbec mu to neslušelo, byl už tak dost čer –

vený v obličeji. Řekl tiše, a přece trochu uraženě: »Na protes –

tanta jste dobře informována A já řekl: »Nejsem protestant, ale zajímám se o určité věci, protože se o ně zajímá Marie.« A zatímco nám Kinkel naléval víno, řekl Sommerwild: »Jsou před –

pisy, pane Schniere, ale také výjimky. Pocházím z rodiny, kde vrchní lesnictví bylo dědičné.« Kdyby byl řekl lesnictví, byl bych to pochopil, že řekl vrchní lesnictví, mě znovu dopálilo, ale neřekl jsem nic, jen jsem udělal zarytý obličej. Pak se začali domlouvat očima. Paní Kinkelová řekla očima Sommerwildovi:

Nechtě ho, vždyť je ještě tak strašně mladý. A Sommerwild jí řekl očima: Ano, mladý a dosti nevychovaný, a Kinkel, nalévaje mi jako poslednímu, řekl očima mně: Ach bože, jak jste ještě mladý. Nahlas řekl Marii: »Jak se vede otci? Pořád vše při starém?« Ubohá Marie byla tak bledá a rozrušená, že stačila jen beze slova přikývnout. Sommerwild řekl: »Co by bylo naše dobré staré a tak zbožné město bez pana Derkuma.« To mě znovu dopálilo, poněvadž mi starý Derkum vyprávěl, jak se

Sommerwild snažil varovat před ním děti z katolické školy, které si u něho stále ještě kupovaly bonbóny a tužky. Řekl jsem:

»Bez pana Derkuma by bylo v našem dobrém starém a tak zbožném městě ještě víc svinstva, není aspoň pokrytec.« Kinkel na mě vrhl udivený pohled, zvedl sklenku a řekl: »Díky, pane

Schniere, napověděl jste mi správný přípitek: Napijme se na

zdraví Martina Derkuma.« Já řekl: »Ano, na jeho zdraví s ra~

dostí.« A paní Kinkelová pravila opět očima manželovi: Není jen mladý a nevychovaný – taky nestydatý. Nikdy jsem nepochopil, proč Kinkel později vždycky označoval tento »první večer s vámi« za nejpěknější. Krátce nato přišel Fredebeul, jeho snoubenka, Monika Silvsová a jistý von Severn, o němž bylo řečeno, než přišel, že »sice právě konvertoval, ale stojí blízko sociálním demokratům«, což se zřejmě bralo jako světoborná senzace. I Fredebeula jsem viděl ten večer poprvé a vedlo se mi s ním jako skoro se všemi: byl jsem mu prese všechno sympatický a oni mi byli prese všechno nesympatičtí, až na Fredebeulovu snoubenku a Moniku Silvsovou; von Severn mi nebyl ani jedno, ani druhé. Byl nudný a zdál se pevně rozhodnut definitivně trůnit na onom senzačním faktu, že totiž je konvertita i sociální demokrat; usmíval se, byl vlídný, a přece jako by jeho trochu vyboulené oči ustavičně říkaly: Podívejte se na mě, to jsem já! Nepřipadal mi nijak zlý. Fredebeul byl ke mně náramně žoviální, skoro tři čtvrtě hodiny povídal o Beckettovi a Ionescovi, chrlil samé věci, které, jak jsem pozoroval, měl všechny vyčtené, a jeho hladký hezký obličej s překvapivě širokými ústy vyzařoval blahovůli, když jsem se hloupě přiznal, že jsem nečetl Becketta; všechno, co říká, mi vždycky připadá tak známé, jako bych to byl už někde četl. Kinkel na něm mohl samým obdivem oči nechat a Sommerwild se rozhlížel kolem sebe a říkal očima: Nu což, my katolíci nejsme žádní zaostalci.

To všechno bylo před modlitbou. Paní Kinkelová nato pravila:

»Myslím, Odilo, že můžeme začít s modlitbou. Heribert dnes asi nepřijde –« Všichni se podívali na Marii, pak až příliš náhle jinam, ale já nechápal, proč nastalo zase tak trapné ticho teprve v Hannoveru v hotelu mi bylo najednou jasné, že Heribert je Zůpfnerovo křestní jméno. Později přece přišel, po modlitbě, když byli uprostřed tématu večera, a mně připadalo

velice milé, jak k němu Marie hned přistoupila, sotva vešel, podívala se na něj a udělala bezmocný pohyb rameny, dříve ještě, než se pozdravil s ostatními a s úsměvem usedl vedle mne.

Sommerwild pak vykládal historku o katolickém spisovateli, který žil dlouho s nějakou rozvedenou ženou, a když se s ní pak oženil, řekl mu jeden vysoký prelát: »Ale, milý Besewitzi, copak jste nemohl zůstat při konkubinátu?« Všichni se dost rozpustile rozesmáli nad tou historkou, zvlášť paní Kinkelová skoro obscénně. Jediný, kdo se nesmál, byl Zupfner, a já ho měl za to rád. Ani Marie se nesmála. Sommerwild určitě vykládal tuto historku, aby mi ukázal, jak velkodušná, hřejivá, jak vtipná a barvitá je katolická církev; že i já žiju s Marií takzvaně v konkubinátu, na to nepomysleli. Vyprávěl jsem jim historku o dělníkovi, který kdysi žil docela blízko nás; jmenoval se Frehlingen a žil ve svém domku v kolonii taky s jednou rozvedenou paní, jejíž tři děti dokonce živil. K Frehlingenovi přišel jednoho dne farář a s vážnou tváří a jistými výhrůžkami ho vyzval, aby

»skoncoval s těmi nemravnostmi, a Frehlingen, který byl dost pobožný, skutečně tu hezkou ženu s třemi dětmi poslal pryč.

Taky jsem vyprávěl, jak ta žena šla potom na ulici, aby uživila děti, a jak se Frehlingen dal na pití, poněvadž ji měl doopravdy rád. Zase se rozhostilo takové trapné ticho, jako vždycky, když jsem něco řekl, ale Sommerwild se zasmál a řekl: »Ale, pane

Schniere, nechcete přece snad ty dva případy srovnávat?« –

»Jak by ne?« řekl jsem. »To můžete jen proto, že pro vás Besewitz není žádný pojem,« řekl rozzuřeně, »je to ten nejcitlivější autor, který si zaslouží označení křesťanský.« A já se taky rozzuřil a řekl jsem: »Víte vy vůbec, jak byl Frehlingen citlivý a jaký křesťanský dělník to byl?« Podíval se na mě, potřásl jen hlavou a zoufale pozvedl ruce. Vznikla přestávka,

kdy bylo slyšet jen pokašlávání Moniky Silvsové, jenže jak je v místnosti

Fredebeul, nemusí se žádný hostitel bát trapné pauzy v hovoru.

Zachytil se ihned krátkého ticha, zakormidloval k tématu večera a pronesl přednášku o relativnosti pojmu chudoba, asi na půldruhé hodiny, až nakonec poskytl Kinkelovi příležitost vyprávět anekdotu o onom muži, který mezi pěti stovkami a třemi tisíci měsíčně třel bídu, a Zůpfner mě požádal o cigaretu, aby kouřem zakryl ruměnec studu.

Bylo mi stejně mizerně jako Marii, když jsme se vraceli posledním vlakem do Kolína. Dali jsme na cestu všechny peníze dohromady, protože Marii tolik záleželo na tom, abychom přijali to pozvání. I fyzicky nám bylo zle, jedli jsme příliš málo a pili víc, než jsme byli zvyklí. Jízda nám připadala nekonečná, a když jsme vystoupili na Západním nádraží, museli jsme domů pěšky. Na jízdné jsme už neměli.

U Kinkela se okamžitě zvedlo sluchátko. »Zde Alfréd Kinkel,«

řekl sebevědomý chlapecký hlas.

»Schnier,« řekl jsem, »mohl bych mluvit s vaším otcem?«

»Schnier teolog nebo Schnier klaun?«

»Klaun,« řekl jsem.

»Ach,« řekl on, »doufám, že si to moc neberete?«

»Moc neberu?« řekl jsem unaveně, »co si nemám moc brát?«

»Cože?« řekl, »vy jste nečetl noviny?«

»Které?« řekl jsem.

»Hlas Bonnu,« řekl.

»Strhali mě?« zeptal jsem se.

»Oh,« řekl, »spíš bych to nazval úmrtní oznámení. Mám vám to přinést a přečíst?«

»Ne, děkuju,« řekl jsem. Ten chlapec měl v hlase pěkný

sadistický spodní tón.

»Ale měl byste se na to podívat,« řekl, »abyste se poučila

Panebože, on má i pedagogické ambice.

^Kdopak to napsal?« řekl jsem.

»Jistý Kostert, označují ho jako našeho korespondenta z Porúří. Skvěle napsáno, ale dost sprostě.^

»No jo,« řekl jsem, »taky jeden křesťan.«

»Vy snad nejste? i

»Ne,« řekl jsem, »váš otec asi není doma?«

^Nechce být rušen, ale kvůli vám ho rád vyrušíme

Prvně v životě mi byl sadismus užitečný.

»Díky,« řekl jsem.

Slyšel jsem, jak položil sluchátko na stůl, prošel pokojem, a znovu jsem v pozadí zaslechl ten zlý sykot. Znělo to, jako by sé hádala celá rodina hadů: dva mužští hadi a jeden ženský.

Vždycky je mi trapné, když jsem na vlastní oči a uši svědkem nějaké události, která není určena pro mé oči a uši, a mystické nadání vnímat skrz telefon pachy rozhodně není žádná slast, nýbrž břemeno. V Kinkelovic bytě to bylo cítit hovězí polévkou, jako by vařili celého vola. Sykot v pozadí zněl životu nebezpečně, jako by chtěl syn zabít otce nebo matka syna. Pomyslel jsem na Laokoonta a fakt, že to syčení a nadávání – slyšel jsem dokonce zvuky rvačky, všelijaká au a ách, výkřiky jako »ty bestie hnusná«, »ty prase jedno surové« – se odbývá v bytě člověka, který je označován za »šedou eminenci německého katolicismu nepřispívalo zrovna k mému rozveselení. Taky jsem myslel na toho mizeru Kosterta v Bochumu, který se určitě ještě včera večer pověsil na telefon a nadiktoval do něho svůj text, a přesto mi dnes ráno škrábal na dveře jak zkroušené psisko a hrál si na křesťanského bratra.

Kinkel se zřejmě zuby nehty bránil jít k telefonu a jeho žena

– pomalu se mi dařilo rozeznat hluky a pohyby v pozadí – byla proti tomu ještě ostřeji než on, kdežto syn se vzpouzel oznámit mi, že se spletl a že otec není doma. Najednou nastalo

úplné ticho, takové ticho, jako když někdo vykrvácí, opravdu: bylo to vykrvácené ticho. Pak jsem slyšel plouživé kroky, někdo zvedl se stolu sluchátko a počítal s tím, že se na druhé straně zavěsí.

Ještě jsem si přesně vzpomínal, kde v Kinkelově bytě telefon stojí. Přesně pod onou z tří barokních madon, již Kinkel vždy označoval za nejméně cennou. Skoro by mi bývalo milejší, kdyby byl zavěsil. Cítil jsem s ním, muselo to být pro něj strašné mluvit tcd se mnou, a já sám od tohoto rozhovoru nečekal nic, ani peníze, ani dobrou radu. Kdyby byl promluvil zadrhlým hlasem, přemohl by mě soucit, ale jeho hlas byl stejně dunivý a vitální jako jindy. Kdosi ten hlas jednou přirovnal ke kompletnímu trubačskému sboru.

»Haló, Schniere,« zadunělo to na mě, »to je nádherné, že voláte.«

»Haló, doktore,« řekl jsem, »jsem v bryndě.«

Jediná zlomyslnost ode mne byl ten doktor, neboť jeho doktorát byl, stejně jako mého papá, zbrusu nový h. c.

»Schniere,« řekl, »to je to mezi námi takové, že si myslíte, že mě musíte oslovovat pane doktore?«

»Nemám tušení, jaké to mezi námi je,« řekl jsem.

Zasmál se obzvlášť dunivě; vitálně, katolicky, otevřeně, s »barokní bujarostí«. – »Mé sympatie k vám se nezměnily.« Bylo mi zatěžko uvěřit tomu. Patrně jsem pro něho klesl tak hluboko, že mu už nestojí za to nechat mě klesnout ještě hloub.

»Jste v krizi,« řekl, nic víc, jste ještě mladý, seberte se a zas bude všecko v pořádku.« Sebrat se, jako by z toho zazněla

Annina I. R. 9.

»0 čem to mluvíte?« řekl jsem mírným hlasem.

»0 Čem bych mluvil,« řekl, »o vašem umění, o vaší kariéře.«

»Ale to já vůbec nemyslím,« řekl jsem, »jak víte, zásadně nemluvím o umění a o kariéře už vůbec ne. Myslím – chci – hledám Marii,« řekl jsem.

Vyrazil nedefinovatelný zvuk, něco mezi zachrochtáním a říhnutím. V pozadí pokoje jsem zaslechl ještě zbytky sykotu, slyšel jsem, jak Kinkel položil sluchátko na stůl, zase je zvedl, jeho hlas zeslábl a potemněl, strčil si do úst doutník.

»Schniere,« řekl, »nechte minulost minulostí. Vaší přítomností je umění.«

»Minulost?« zeptal jsem se, »zkuste si představit, že by vám vaše žena najednou odešla k jinému.«

Jeho mlčení, zdálo se mi, říkalo: kéž by to udělala, a cucaje doutník, řekl: »Ona nebyla vaší ženou a nemáte spolu sedm dětí.«

»Tak,« řekl jsem, »ona nebyla mou ženou.«

»Ach, ten váš romantický anarchismus,« řekl. »Buďte chlap.«

»Ksakru,« řekl jsem, »právě proto, že patřím k tomuhle pohlaví, je ta věc pro mě zlá – a těch sedm dětí může přece ještě přijít. Marii je teprv pětadvaceti

»Chlapem rozumíme někoho, kdo se dovede s věcí vyrovnat,«

řekl.

»To zní velice křesťansky,« řekl jsem.

»Bože, zrovna vy mi asi budete povídat, co je křesťanském

»Ano,« řekl jsem, »pokud jsem informován, podle katolického pojetí si přece manželé navzájem udělují svátost?«

»Samozřejmě,« řekl.

»A i když jsou dvakrát nebo třikrát úředně i církevně oddáni a neudělí si svátost – manželství je neplatné.«

»Hm,« udělal.

»Poslyšte, doktore,« řekl jsem, »udělalo by vám to něco, kdybyste vyndal ten doutník z úst? Zní to všecko, jako bychom se bavili o kursu akcií. Vaše cucání dělá tu věc pro mě nějak trapnou.«

»No, poslyšte,« řekl, ale vyndal doutník z úst, »a pamatujte si, co si o té věci myslíte vy, je vaše věc. Slečna Derkumová

má o tom zřejmě jiné mínění a jedná tak, jak jí velí svědomí. Naprosto správně – mohu k tomu pouze říci já.«

»Proč mi žádný z vás odporných katolíků neřekne, kde je? Schováváte ji přede mnou.«

»Nezesměšňujte se, Schniere,« řekl, ^nežijeme už ve středověku.«

»Přál bych si, abychom žili ve středověku,« řekl jsem, »to by mi byla povolena jako konkubína a nevisely by nad ní ustavičně ty kleště svědomí. Nu, však ona se zas vrátí.«

»Na vašem místě bych si nebyl tak jist, Schniere,« řekl Kinkel.

»Je zlé, že vám podle všeho chybí smysl pro metafyziku.«

»S Marií bylo všechno v pořádku, dokud si dělala starosti o mou duši, ale vy jste ji naučili starat se o svou vlastní duši, a teď to vypadá tak, že já, kterému chybí smysl pro metafyziku, si dělám starosti o Mariinu duši. Jestliže je sezdána s Zůpfnerem, pak je teprve až po uši v hříchu. Tolik jsem z vaší metafyziky pochopil; je to smilstvo a cizoložství, čeho se dopouští, a prelát Sommerwild při tom hraje roli kuplíře.«

Opravdu se dokázal zasmát, i když ne dunivě. »To zní opravdu komicky, když člověk uváží, že Heribert je, abych tak řekl, světskou a prelát Sommerwild, abych tak řekl, duchovní eminencí německého katolicismus

»A vy jste jeho svědomími řekl jsem zuřivě, »a dobře víte, že mám pravdu.«

Funěl chvíli tam nahoře na Venušině hoře, pod nejméně cennou ze svých tří madon. »Jste ohromujícím – a záviděníhodným

– způsobem mlád.«

»Nechte toho, doktore,« řekl jsem, »nedejte se ohromit a nezáviďte mi; jestli nedostanu Marii zpátky, tak vašeho nejatraktivnějšího preláta zabiju. Zabiju ho,« řekl jsem, »nemám už co ztratit.«

Mlčel a zase si strčil doutník do úst.

»Vím, že teď vaše svědomí horečně pracuje,« řekl jsem. »Kdybych zabil Zúpfnera, bylo by vám to docela vhod: nemá vás rád a je na vaše gusto moc vpravo, kdežto Sommerwild je pro vás dobrou oporou v Římě, kde – ostatně docela neprávem podle mého skromného mínění – jste vykřičen jako levičák.«

^Nechtě těch nesmyslů, Schniere. Co pořád máte?«

»Katolíci mě znervózňují,« řekl jsem, ^protože nehrají fér.«

»A protestanti?« zeptal se se smíchem.

»Z těch je mi nanic, jak se pořád přehrabují ve svědomí.«

»A ateisti?« Pořád se ještě smál.

»Ti mě nudí, protože pořád mluví o Bohu.«

»A co jste vlastně vy?«

»Jsem klaun,« řekl jsem, »v této chvíli lepší než má pověst.

A existuje jedna katolická bytost, kterou nutně potřebuju:

Marie – ale zrovna tu jste mi vzali.«

^Nesmysl, Schniere,« řekl, »pusťte už ty teorie o únosu z hlavy. Žijeme ve dvacátém století.«

»To je právě ono,« řekl jsem, »ve třináctém bych byl milý dvorní šašek a ani kardinálové by se nestarali o to, jestli jsem s ní oddaný nebo ne. Teď si každý katolický laik bubnuje na její svědomí, nutí ji do smilného, cizoložného života jedině kvůli tomu pitomému kusu papíru. Vaše madony, doktore, by vám v třináctém století vynesly exkomunikaci a církevní klatbu. Víte docela přesně, že jsou nakradené z bavorských a tyrolských kostelů – nemusím vám povídat, že svatokrádež je i dneska ještě dost těžký zločine

^Poslouchejte, Schniere,« řekl, »chcete být snad osobní? To mě u vás překvapuje.«

»Vy se mi léta pletete do mých osobních záležitostí, a když já udělám malou poznámku a konfrontuju vás s pravdou, která by pro vás osobně mohla být nepříjemná, začnete vyskakovat.

Jestli zase přijdu k penězům, najmu si soukromého detektiva, který mi musí vypátrat, odkud jsou ty vaše madony.«

Už se nesmál, jen pokašlával, a já si uvědomil, že

nepochopil, že to myslím vážně. »Zavěste, Kinkele,« řekl jsem, »zavěste, nebo ještě začnu o existenčním minimu. Přeju vám a vašemu svědomí dobrý večer.« Ale on pořád ještě nechápal, a tak jsem to byl já, kdo zavěsil první.

10

Věděl jsem velmi dobře, že Kinkel byl ke mně nečekaně milý. Myslím, že by mi byl dal i peníze, kdybych mu byl o ně řekl. Jeho povídačky o metafyzice s doutníkem v ústech a ta náhlá uraženost, když jsem začal o jeho madonách, to bylo na mě přece jen příliš. Nechtěl jsem s ním mít už nic společného.

Ani s paní Fredebeulovou. Pryč s ní, Fredebeulovi dám ještě při nějaké příležitosti pár facek. Nemá smysl bojovat proti němu »zbraněmi ducha«. Někdy lituju, že už nejsou souboje. Záležitost mezi Zúpfnerem a mnou kvůli Marii by se dala srovnat jedině soubojem. Byl to hnus, že se vyřizovala pomocí principů řádu, písemných prohlášení a sáhodlouhých tajných porad v jakémsi hannoverském hotelu. Marie byla po druhém potratu úplně vyřízená, nervózní, pořád běhala do kostela a dráždilo ji, když jsem s ní o svých volných večerech nešel do divadla, na koncert nebo někam na přednášku. Jakmile jsem jí navrhl, abychom si zase jako jindy zahráli Člověče, nezlob se, pili při tom čaj a leželi na břiše na posteli, byla ještě podrážděnější. Celá věc začala vlastně tím, že se mnou hrála Člověče, nezlob se jen z laskavosti, aby mě uklidnila nebo aby byla ke mně milá. A taky se mnou přestala chodit na filmy, na které tak rád chodím: na ty, co jsou přístupné dětem od šesti let.

Já myslím, že nikdo na světě nerozumí klaunovi, ba ani jeden klaun nerozumí druhému, vždycky je v tom závist nebo

nepřejícnost. Marie mi už skoro rozuměla, docela mi nerozuměla nikdy. Pořád si myslela, že jako »tvůrčí člověk« musím »hořet zájmem«, abych do sebe pojal tolik kultury, co jen mohu. Omyl.

Samozřejmě, že bych si okamžitě vzal taxík, kdybych měl večer volno a dověděl se, že někde hrají Becketta, tu a tam chodím taky do kina, když se to tak vezme, dokonce často, a vždycky na filmy, které jsou přístupné už dětem od šesti let. To Marie nikdy nemohla pochopit, valná část její katolické výchovy sestávala totiž jen z psychologických informací a z jakéhosi mysticky opentleného racionalismu v rámci hesla »At si hrají fotbal, aby nemysleli na děvčata A já jsem přitom tak rád myslel na děvčata, později pořád jen na Marii. Kolikrát jsem si už připadal jako zvrhlík. Chodím rád na ty filmy pro šestileté děti, poněvadž v nich není nic z dospělého kýče s cizoložstvím a rozvody.

V cizoložných a rozvodových filmech hraje vždycky velkou roli něčí štěstí. »Udělej mě šťastnou, miláčku,« nebo »Chceš snad stát v cestě mému štěstí?« Pod štěstím, které trvá déle než jednu, možná dvě, tři vteřiny, si nedovedu nic představit. Na pořádný film o kurvách se zase podívám docela rád, ale těch je málo. Většinou jsou tak náročné, že člověk ani nezpozoruje, že jsou to filmy o kurvách. Existuje ještě jedna kategorie žen, které nejsou ani kurvy, ani manželky, milosrdné ženy, ale ty bývají ve filmu zanedbávány. Ve filmech, které jsou přístupné šestiletým, se to většinou kurvami hemží. Jakživ jsem nepochopil, co si myslí ty výbory, jež klasifikují filmy, když takové filmy označí jako dětem přístupné. Zeny v těchto filmech jsou bud kurvy od přírody, nebo jen v sociologickém smyslu; milosrdné nejsou skoro nikdy. V nějakém tingltanglu na Divokém západě tam blondýny tancují kankán, drsní kovbojové, zlatokopi nebo trapeři, kteří dva roky o samotě šli po nějakém skunkovi, se dívají na ty hezké mladé blondýnky při kankánu, ale když pak tihle kovbojové, zlatokopi a trapeři

jdou za těmi děvčaty a chtějí k nim do pokoje, přirazí se jim většinou dveře před nosem nebo je nějaké prase surové srazí pěstí k zemi. Já myslím, že tím má být vyjádřeno něco jako ctnostnost. Nemilosrdnost tam, kde by jedině lidská byla milosrdnost. Jaký div, že se ti ubožáci pak začnou řezat, střílet – je to něco jako fotbal v internatě, jenže nemilosrdnější, protože jde o dospělé muže. Nechápu tu americkou morálku. Řekl bych, že milosrdnou ženu by tam upálili jako čarodějnici, totiž takovou ženu, která by to nedělala za peníze, ani z rozkoše, ale jedině z milosrdenství k mužské nátuře.

Zvlášť trapné jsou mi filmy o umělcích. Filmy o umělcích dělají většinou lidé, kteří by takovému van Goghovi nedali za obraz ani paklík tabáku, leda tak půl paklíku, a ještě by jim to pak bylo líto, protože by si uvědomili, že by jim ho býval dal i za fajfku tabáku. Ve filmech o umělcích bývají utrpení umělecké duše, bída a zápas s démony vždycky přeneseny do minulosti. Žijící umělec, který nemá na cigarety, který své ženě nemůže koupit střevíce, je pro lidi od filmu nezajímavý, protože jim ještě tři generace žvanilů před nimi nepotvrdily, že je to génius. »Rozjitřené hledačství umělecké duše.« Dokonce i Marie tomu věřila. Je to trapné, něco podobného existuje, jen by se tomu mělo jinak říkat. Co potřebuje klaun, je klid, předstírání toho, čemu ostatní lidé říkají »volno«. Ale tihle ostatní lidé právě nechápou, že předstírání volna pro klauna je v tom, že zapomene na svou práci, nechápou to, protože pro ně je zas úplně přirozené, že se takzvaným uměním zabývají teprve ve svém volnu. Problém sám pro sebe jsou ti lidé od kumštu, kteří nemyslí na nic jiného než na umění, ale nepotřebují žádné volno, protože nepracují. Když pak někdo začne nazývat člověka od kumštu umělcem, vznikají nejtrapnější nedorozumění. Lidé od kumštu vždycky začnou o umění zrovna ve chvíli, kdy umělec má pocit, že má něco jako volno. Povětšině se přesně trefí, v těch dvou, třech až pěti minutách, kdy umělec zapomene na umění, spustí člověk od

kumštu o van Goghovi, Kafkovi, Chaplinovi nebo Beckettovi. V takovou chvíli bych se nejraději neviděl – když začnu myslet jenom na tu věc, co dělám s Marií, nebo na pivo, na padající listí na podzim, na Člověče, nezlob se, nebo na něco kýčovitého, snad i sentimentálního, spustí nějaký

Fredebeul nebo Sommerwild o umění. Zrovna v ten moment, kdy mám nesmírně vzrušující pocit, že jsem úplně normální, jaksi šosácky normální, spustí Fredebeul nebo Sommerwild o Claudelovi nebo Ionescovi. Něco z toho je i v Marii, dřív míň, poslední dobou víc. Všiml jsem si toho, když jsem jí vykládal, že začnu zpívat písničky ke kytaře. Zasáhlo to, jak řekla, její estetický instinkt. Volno ne-umělce je pracovní dobou klauna. Všichni vědí, co je to volno, od vysoce placeného manažera po nejobyčejnějšího dělníka, ať si takový chlapík pije pivo nebo střílí na Aljašce medvědy, ať sbírá známky, impresionisty nebo expresionisty (jedno je jisté, kdo sbírá umění, není umělec). –

Už ten způsob, jak si zapalují po práci cigaretu, jak nasadí jinou tvář, mě může přivést k šílenství, protože tenhle pocit znám natolik dobře, abych jim záviděl, že jim tak dlouho vydrží. Vražedná věc je takzvaná dovolená: ostatní ji mohou mít zřejmě tři, čtyři, šest neděl. Marie se párkrát pokusila poskytnout mi tenhle pocit, zajeli jsme si k moři, do vnitrozemí, do lázní, do hor, už druhý den jsem z toho byl nemocný, od hlavy až k patě jsem se osypal a duši jsem měl plnou vražedných myšlenek. Myslím, že jsem onemocněl závistí. Pak přišla Marie na příšernou myšlenku vyjet si se mnou na prázdniny do míst, kam jezdí na dovolenou umělci. Samozřejmě to byli samí lidé od kumštu a hned první večer jsem se serval s jedním blbem, který byl velké zvíře u filmové živnosti a zapletl mě do rozhovoru o Grockovi a Chaplinovi a šaškovi v Shakespearových dramatech. Nejenže jsem dostal pěkně nařezáno (tihle lidé od kumštu, kterým se povede žít z povolání podobajících se umění, nepracují a hýří silou), ale

taky jsem dostal těžkou žloutenku.

Jakmile jsme byli pryč z toho příšerného hnízda, rychle jsem se uzdravil.

Co mě znepokojuje, je neschopnost omezit se, či jak by řekl agent Zohnerer, koncentrovat se. Má čísla jsou přespříliš smíšenina pantomimy, artistiky, klaunerie – byl bych dobrý pierot, ale stejně bych mohl být dobrý klaun, a měním svá čísla příliš často. Mohl bych patrně žít celá léta z čísel Katolické a Evangelické kázání, Schůze dozorčí rady, Pouliční provoz a několika dalších, ale když předvedu nějaké číslo dvacetkrát, začne mě tak nudit, že najednou dostanu uprostřed doslova záchvat zívání, stojí mě námahu ovládat ústní svalstvo. Nudím sám sebe. Když si představím, že jsou klauni, kteří třicet let předvádějí stejná čísla, je mi tak úzko kolem srdce, jako kdyby mě odsoudili, abych lžičkou snědl pytel mouky. Mě musí věc bavit, jinak z toho onemocním. Najednou mě napadne, že bych snad mohl taky žonglovat nebo zpívat: samé záminky, abych mohl uniknout dennímu tréninku. Nejméně čtyři, pokud možno šest hodin tréninku, raději ještě déle. I to jsem minulých šest týdnů zanedbával a spokojoval se denně několika stojkami na hlavě, na rukou a několika kotrmelci a trochou gymnastiky na gumové matraci, kterou s sebou všude vláčím. Ted mám dobrou výmluvu se zraněným kolenem, můžu si ležet na gauči, kouřit a inhalovat soucit se sebou samým. Má nová pantomima Ministrova řeč byla docela dobrá, ale“ omrzelo mě už karikovat, a přitom jsem se nemohl dostat přes určitou hranici. Se všemi lyrickými pokusy jsem ztroskotal. Nikdy se mi ještě nepodařilo zobrazit něco lidského a nevyrobit přitom kýč. Má čísla Tančící pár a Cesta do školy a ze školy ušla aspoň po artistické stránce.

Ale když jsem pak zkoušel Životopis jednoho muže, upadl jsem znova do karikatury. Marie měla pravdu, když označila mé pokusy zpívat písničky při kytaře jako pokus o únik. Nejlíp se mi daří zobrazit všední absurdity: pozoruju, sčítám

pozorování, umocňuji a odmocňuji, ale jiným činitelem, než jsem je umocňoval. Na každé větší nádraží přijíždějí ráno tisíce lidí, kteří pracují ve městě – a z města odjíždějí tisíce těch, kteří pracují mimo ně. Proč si tihle lidé jednoduše nevymění místa? Nebo kolony aut, které se v dopravních špičkách plahočí proti sobě.

Vyměnit si pracoviště a bydliště a všechen ten zbytečný smrad, klátící se paže strážníků by nemusily být: na křižovatkách by byl takový klid, že by se tam dalo hrát Člověče, nezlob se.

Udělal jsem z těchto pozorování pantomimu, při níž pracuji jen s rukama a nohama, můj nehnuty sněhobílý obličej zůstává pořád uprostřed a pomocí čtyř končetin se mi daří vzbudit dojem nesmírného množství překotného pohybu. Mým cílem je:

co možná nejmíň rekvizit, nejlíp vůbec žádné. Pro číslo Cesta do školy a ze školy nepotřebuji ani tašku; stačí ruka, která ji drží, na poslední chvíli se ženu přes ulici před zvonícími tramvajemi, naskakuji do autobusů, vyskakuji z nich, lelkuji po výlohách, čmárám křídou gramatické chyby po zdech, přicházím pozdě a stojím před hubujícím učitelem, sundávám tašku se zad a plížím se do lavice. Vyjádřit lyričnost dětské existence mi jde docela dobře: v životě dítěte má banalita velikost, je cizí a bez řádu, vždy tragická. Dítě taky nikdy nemá volno jako dítě: teprve když se přijmou »principy řádu«, začne volno po práci. S fanatickým zaujetím sleduji každý projev volna: jak dělník strká do kapsy sáček se mzdou a sedá na motocykl, jak makléř konečně pokládá telefonní sluchátko, ukládá zápisník do zásuvky, zamyká ji, nebo prodavačka v potravinářství jak si odvazuje zástěru, myje ruce a před zrcadlem si upravuje vlasy a rty, bere kabelku – a je pryč, všecko je to tak lidské, že si kolikrát sám připadám nelidský, poněvadž dovedu předvádět volno jen jako číslo. Často jsem se bavil s Marií, jestli snad může mít zvíře taky

volno, kráva, která přežvykuje, osel, který klimbá u plotu. Mínila, že zvířata, která by pracovala, a tedy měla volno, by bylo rouhání. Spánek je prý tak něco jako volno, velkolepá pospolitost člověka a zvířete, ale to nejvlastnější na volnu je přece to, že se vědomě prožívá. Dokonce i lékaři mají volno, v poslední době dokonce i kněží. To mě dopaluje, neměli by mít žádné volno a museli by aspoň to pochopit u umělce.

Ničemu z umění nepotřebují rozumět, žádnému poslání, příkazu a takovým nesmyslům, jedině umělcově povaze. Přel jsem se vždy s Marií, jestli snad Bůh, v něhož věří, mívá volno, tvrdila vždycky, že ano, vytáhla Starý zákon a předčítala mi o stvoření světa: A sedmého dne Bůh odpočíval. Vyvracel jsem jí to Novým zákonem, mínil jsem, že je snad možné, že Bůh ve Starém zákoně měl volno, ale Krista, který má volno, že si nedovedu představit. Marie zbledla, když jsem to řekl, přiznala, že představa Krista, který má volno, jí připadá rouhavá.

Spát dovedu jako zvíře, většinou beze snů, často jen pár minut, a přece mívám pocit, že jsem byl celou věčnost pryč, jako bych byl prostrčil hlavu zdí, za níž se rozkládá temná nekonečnost, zapomnění a věčně volno, a to, nač myslela Henrietta, když najednou hodila raketu na zem, upustila lžíci do polévky nebo mrskla karty do ohně: nic. Zeptal jsem se jí jednou, nač myslí, když to na ni přijde, a ona řekla: »Vážně to nevíš?« – »Ne,« odpověděl jsem a ona tiše řekla: »Na nic, nemyslím na nic.« Řekl jsem, že to přece nejde, vůbec na nic nemyslet, a ona řekla: »Ale jde, to jsem najednou úplně prázdná a přitom jakoby opilá a nejraději bych shodila i boty a šaty abych byla bez všeho balastu.« Taky povídala, že je to tak úžasné, že na to pořád čeká, ale ono to nikdy nepřijde, když na to čeká, vždycky to přijde nečekaně a je to jako věčnost. I ve škole to párkrát měla, pamatuju se, jak matka rozčileně telefonovala s třídní učitelkou a řekla: »Tak, tak, hysterka, to je to pravé slovo – a potrestejte ji tvrdě.«

Podobný pocit velkolepé prázdnoty mívám někdy při

Člověče, nezlob se, když trvá déle než tři čtyři hodiny; nic než zvuky, cvakot kostky, cupkání figurek, plesknutí vyhozené figurky. Dokonce i Marii, která tíhne spíš k šachům, jsem naučil náruživosti pro tuto hru. Bylo to pro nás jako narkotikum. Hráli jsme někdy pět šest hodin za sebou, a číšníci a pokojské, kteří nám nosili čaj nebo kávu, měli v tvářích touž směs úzkosti a zuřivosti jako naše matka, když to přišlo na Henriettu, a někdy říkali totéž, co říkali lidé v autobusu, když jsem jel tenkrát od

Marie domů: »Neuvěřitelné.« Marie si vymyslela velmi složitý zapisovací systém s body: každý dostával body podle toho, jestli byl vyhozen nebo sám vyhodil, vyvinula se z toho zajímavá tabulka a já jsem Marii koupil čtyřbarevnou tužku, aby mohla lip zaznamenávat pasivní a aktivní hodnoty, jak tomu říkala. Někdy jsme hrávali i během dlouhých jízd vlakem k údivu seriózních cestujících – až jsem pak najednou zpozoroval, že Marie se mnou hraje jen proto, aby mi udělala radost, aby mě uklidnila, aby se má »umělecká duše« uvolnila. Neprožívala to už, začalo to před několika měsíci, když jsem odmítal jet do

Bonnu, ačkoli jsem měl pět volných večerů za sebou. Nechtělo se mi do Bonnu. Měl jsem strach z kroužku, měl jsem strach, že potkám Lea, ale Marie ustavičně opakovala, že se musí zase nadýchat »katolického vzduchu«. Připomněl jsem jí, jak jsme se po prvním večeru v kroužku vraceli z Bonnu do Kolína utahaní, zubožení a zničení, a jak mi ve vlaku pořád říkala: »Ty jsi takový milý, takový milý,« a usnula mi na rameni, jen několikrát se vytrhla, když průvodčí venku vyvolával jména stanic: Sechtem, Walberberg, Brúhl, Kalscheuren – vždycky sebou škubla, vyletěla a já jí zase přitlačil hlavu k svému rameni, a když jsme vystupovali na Západním nádraží, řekla: »Radši jsme měli jít do biografu.« Připomínal jsem jí to, když začala s katolickým vzduchem, kterého se musí nadýchat, a navrhl jsem jí, abychom šli do

kina, tancovat, abychom si zahráli Člověče, nezlob se, ale ona vrtěla hlavou a jela pak do Bonnu sama. Nedovedu si nic představit pod katolickým vzduchem. Byli jsme konec konců v Osnabrúcku, a tam přece snad taky není úplně nekatolický vzduch.

11

Sel jsem do koupelny, nalil jsem do vany trochu té koupelové tekutiny, co mi přichystala Monika Silvsová, a otočil jsem kohoutkem na teplou vodu. Koupání je skoro tak dobré jako spaní, podobně jako spaní je skoro tak dobré jako dělat rtu věc«. Marie tomu tak říkala a já na to myslím vždycky jejími slovy. Vůbec jsem si nedovedl představit, že by mohla rtu věc«

dělat s Zůpfnerem, má fantazie zkrátka nemá komůrky pro takovéhle představy, stejně tak jako jsem nikdy nebyl v pokušení krámovat jí v jejím prádle. Dovedl jsem si jedině představit, že by s Zúpfnerem hrála Člověče, nezlob se, a to mě uvádělo v zuřivost. Nemůže s ním přece dělat nic z toho, co dělala se mnou, aniž by si připadala jako zrádkyně a kurva.

Ani máslo na housku mu nemůže namazat. Když jsem si představil, že by vzala z popelníku jeho cigaretu a kouřila ji, bylo mi skoro k zešílení, když jsem pak uvážil, že Zůpfner je nekuřák a že s ní nejspíš bude hrát šachy, nebyla to žádná útěcha.

Něco s ním přece dělat musí, tancovat nebo hrát karty, on jí nebo ona jemu předčítat, a mluvit s ním musí o počasí a o penězích. Vlastně by mu mohla jedině vařit, aniž by musela neustále myslit na mě, neboť to mi dělala tak zřídka, že by se to nemuselo nutně brát jako zrada nebo kurvení. Nejraději bych

byl rovnou zavolal Sommerwildovi, ale bylo ještě příliš brzy, umínil jsem si, že ho vzbudím kolem půl třetí a důkladně si s ním pohovořím o umění. Osm večer, to byla příliš slušná doba na to, abych ho zavolal a poptal se ho, kolik principů řádu už do Marie nacpal a jakou provizi má slíbenou od Zúpfnera:

opatský kříž z třináctého století nebo středorýnskou madonu ze čtrnáctého. Taky jsem uvažoval o tom, jakým způsobem bych ho zabil. Estéti se patrně nejlíp zabíjejí hodnotnými uměleckými předměty, aby se ještě i ve smrti horšili nad hanobením umění.

Taková madona by nebyla dost hodnotná a byla by příliš stabilní, umíral by pak ještě s útěchou, že madona je zachráněna, a obraz zase není dost těžký, leda rám, a to by pak zase mohl mít útěchu, že obraz sám zůstane zachován. Třeba by se dala z hodnotného obrazu seškrábat barva a plátnem ho pak uškrtit nebo zadusit: nebyla by to zrovna perfektní vražda, zato ale perfektní estétská vražda. Taky by nebylo nic snadného dostat na onen svět takového chlapa zdravého jak řípa, Sommerwild je vysoký a štíhlý, »velebný zjev«, bělovlasý a »Laskavý«, horolezec a hrdý na to, že se účastnil dvou světových válek a získal stříbrný sportovní odznak. Houževnatý, vytrénovaný protivník.

Rozhodně musím sehnat nějaký hodnotný umělecký předmět z kovu, z bronzu nebo ze zlata, možná taky z mramoru, ale není pro mě jen tak zajet si nejdřív do Říma a ukrást něco z vatikánských muzeí.

Zatímco do vany tekla voda, vzpomněl jsem si na Blotherta, důležitého člena kroužku, jehož jsem viděl jen dvakrát. Byl něčím jako ^pravicovým protihráčem« Kinkela, politik jako on, avšak »s jiným zázemím a původem z jiného prostoru«; pro něho byl Zůpfner tím, čím pro Kinkela Fredebeul: jakýsi adlatus, též »duchovní dědic«, ale volat Blotherta mělo méně smyslu než prosit o pomoc čtyři stěny mého bytu. Jediné, co v něm vyvolávalo jakžtakž patrné známky života, byly

Kinkelovy barokní madony. Porovnával je se svými tak, že jsem vycítil, jak propastně se ti dva nenávidí. Byl presidentem něčeho, čeho by se byl Kinkel sám rád stal presidentem, tykali si ještě ze společných školních let. Zděsil jsem se poobakrát, kdy jsem Blotherta viděl. Byl prostředně velký, měl světle žluté vlasy a vypadal na pětadvacet; když se na něj někdo podíval, zašklebil se, když chtěl něco říct, skřípal vždycky půl minuty zuby, a ze čtyř slov, jež pronesl, byla dvě »kancléř« a »katholon« – a tu bylo najednou vidět, že je mu přes padesát, a vypadal jako maturant zestárlý tajuplnými neřestmi. Příšerný zjev. Někdy ho chytila křeč po několika slovech, začal koktat a říkal »ka ka ka ka«

nebo »kat kat kat« a mně ho bylo líto, dokud konečně nevyplivl zbývající »ncléř« nebo »tholon«. Marie mi o něm vykládala, že je přímo »senzačně inteligentním Nikdy se mi nedostalo důkazů tohoto tvrzení, jen při jediné příležitosti jsem ho slyšel pronést víc než dvacet slov: když byla v kroužku řeč o trestu smrti.

Byl »bez jakékoli výhrady pro«, a co mě na tomto výroku udivovalo, byl jen fakt, že nepředstíral opak. Mluvil s triumfálním zaníceném v tváři, zase se mu zadrhlo ka ka a znělo to, jako by každým tím ka utínal někomu hlavu.

Občas se na mě podíval a vždycky s takovým údivem, jako by musel zadržovat »to je neuvěřitelném potřásání hlavou si neodepřel. Myslím, že kdo není katolík, ten pro něho vůbec neexis –

tuje. Připadalo mi pořád, že kdyby byl trest smrti zaveden,

hlasoval by pro to, aby byli popraveni všichni nekatolíci. Taky

měl ženu, děti a telefon. Ale to raději ještě jednou zavolám

matku. Blothert mě napadl, když jsem myslel na Marii. Bude

k ní chodit, měl co dělat se spolkem, a představa, že bude patřit

k jejím stálým hostům, mi naháněla strach. Mám ji velmi rád
a její skautská slova »Musím jít cestou, kterou musím jít« byla
možná něco jako rozloučení prakřesťanky, která se dává před –
hodit šelmám. Myslel jsem také na Moniku Silvsovou a věděl
jsem, že jednou přijmu její milosrdenství. Je tak hezká a tak
milá, a zdálo se mi, že se do kroužku hodí ještě méně než
Marie. Ať kutila v kuchyni – i jí jsem jednou pomáhal dělat
chlebíčky –, ať se smála, tančila nebo malovala, bylo to tak
samozřejmé, třebaže se mi obrazy, které maluje, nelíbí. Na –
poslouchala se od Sommerwilda příliš mnoho řečí o poselství
a výpovědi a malovala skoro už jen madony. Rád bych se po –
kusil vymluvit jí to. Nemůže z toho nic být, i když tomu člověk
věří a dovede malovat. Měli by všechno to malování madon
nechat dětem nebo zbožným mnichům, kteří se nepovažují za
umělce. Uvažoval jsem, jestli by se mi podařilo vymluvit Mo –
nice malování madon. Není žádná diletantka, je ještě mladá,
dvaadvacet nebo třiadvacet, určitě nedotčená – a tahle skuteč –
nost mi naháněla strach. Napadla mě strašná myšlenka, že mi
katolíci přidělili roli jejího Siegfrieda. Konec konců by se mnou
pár let žila, byla by milá, než by začaly působit principy řádu,
a pak by se vrátila do Bonnu a provdala se za von Severna.

Začervenal jsem se při tom pomyšlení a nechal jsem toho. Mo –

nika je tak milá a já bych ji nerad učinil předmětem zlomyslných

úvah. Kdyby k něčemu došlo, musel bych jí nejdřív vymluvit

Sommerwilda, toho lva salónů, který vypadá skoro jako můj

otec. Jenže otec si nedělá žádné jiné nároky, než být jakžtakž humánním vykořisťovatelem, a těmto nárokům vyhovuje.

U Sommerwilda jsem měl vždycky dojem, že by stejně dobře mohl dělat lázeňského nebo koncertního ředitele, reklamního šéfa někde v továrně na boty, kultivovaného zpěváka šlágrů, možná i redaktora nějakého »chytře« dělaného módního časopisu. Každou neděli večer mívá kázání u Svatého Korbiniána.

Marie mě tam dvakrát zatáhla. Je to trapnější výstup, než by

Sommerwildovi představení měli dovolovat. To si raději přečtu

Rilka, Hofmannstahla nebo Newmana každého zvlášť, než abych si z těch tří nechal klohnit jakousi medovou břečku. Během kázání mi vyrazil po těle pot. Můj vegetativní systém nesnáší jisté projevy nepřirozenosti. 2e jsoucí jest a vznášející se vznáší – při takových slovech jde na mě hrůza. To je mi už milejší nějaký bezmocný, obtloustlý farář, koktající z kazatelny nepochopitelné pravdy tohoto náboženství a nepředstírající, že mluví »jako kniha«. Marie byla smutná, že mi na Sommerwildově kázání vůbec nic neimponovalo. Obzvláštní muka nastala, když jsme si po kázání šli sednout do kavárny poblíž kostela svatého Korbiniána, celá kavárna se naplnila lidmi od kumštu, kteří přicházeli ze Sommerwildova kázání. Posléze přišel i on sám, vytvořil se kolem něho kroužek, my byli do něho zataženi a všechno to hedvábíčko, které předtím soukal z kazatelny dolů, bylo přežvykováno podruhé, potřetí až

počtvrté. Jakási překrásná mladá herečka s dlouhými zlatými vlasy a andělským obličejem, o níž mi Marie pošeptala, že už »natřičtvrtě« konvertovala, neměla daleko k tomu, aby Sommerwildovi líbala nohy. Myslím, že by jí v tom nebyl bránil.

Zavřel jsem kohoutek, svlékl si kabát, košili a tílko přetáhl přes hlavu a odhodil do kouta a zrovna jsem se chystal vlézt do vody, když zazvonil telefon. Znám jen jediného člověka, který dovede takhle vitálně a mužně rozezvučet telefon: Zohnerera, svého agenta. Mluví do telefonu tak zblízka a dotěrně, až mám pokaždé strach, že na mě prskne. Chce-li mi říct něco přívětivého, začne: »Včera jste byl ohromný,« řekne to prostě, aniž ví, jestli jsem doopravdy byl ohromný, nebo ne; chce-li říct něco nepřívětivého, začne: »Poslyšte, Schniere, vy nejste žádný Chaplin,« vůbec tím nemyslí, že bych nebyl tak dobrý klaun jako Chaplin, nýbrž pouze, že nejsem tak slavný, abych si dovoloval to, co Zohnerera právě naštvalo. Dnes to nevypadá ani na nepřívětivost, ani nebude – jako vždycky, když jsem odřekl představení – prorokovat nastávající zánik světa. Nenařkne mě ani z »odříkací hysterie«. Patrně odřekly i Offenbach,

Bamberg a Norimberk a on mi bude do telefonu vypočítávat, kolik nákladů jde na mé konto. Aparát zvonil dál, silně, mužně, vitálně, nechybělo moc a hodil jsem na něj polštář z gauče ale pak jsem si navlékl koupací plášť, šel jsem do pokoje a zastavil se před vyzvánějícím aparátem. Manažeři mají nervy, vytrvalost, slova jako »senzibilita umělcovy duše« jsou pro ně totéž jako slova »akciové pivo z Dortmundu«, a každý pokus mluvit s nimi vážně o umění a umělcích by byl vyložené plýtvání dechem. Taky vědí, že nesvědomitý umělec má tisíckrát víc svědomí než svědomitý manažer, a mají zbraň, proti níž nikdo nic nesvede: je jim jasné, že umělec nemůže dělat nic jiného, než co dělá: malovat obrazy, vláčet se po světě jako klaun, zpívat písně, tesat z kamene nebo žuly »věci

trvalé«.

Umělec je jako žena, která nemůže než milovat a naletí každému mužskému oslovi, který se namane. K vykořisťování se nejlíp hodí umělci a ženy, a v každém manažerovi je jedno až devětadevadesát procent pasáka. To zvonění bylo čistě pasácké zvonění. Samozřejmě se dověděl od Kosterta, kdy jsem odejel z Bochumu, a přesně věděl, že jsem doma. Přitáhl jsem si koupací plášť a zvedl sluchátko. Okamžitě mě uhodil do obličeje jeho pivní dech. »Ksakru, Schniere,« řekl, »co to má znamenat, nechat mě tak dlouho čekat?«

»Právě jsem se ve vší skromnosti pokoušel vykoupat,« řekl jsem, »je to snad proti smlouvě?«

»Váš humor může být jedině šibeniční,« řekl.

»Kde je provaz,« řekl jsem, »už se houpe?«

»Nechme symbolů,« řekl, »mluvme k věci.«f

»Já se symboly nezačal,« řekl jsem.

»To je fuk, kdo s čím začal,« řekl, »jak to vypadá, rozhodl jste se k umělecké sebevraždě.«

»Milý pane Zohnerere,« řekl jsem tiše, »vadilo by vám, kdybyste trochu odtáhl obličej od sluchátka – dýcháte mi takhle pivo rovnou do tváře.«

Zaklel argotem pro sebe: »Fixhiml do hajzlu,« pak se zasmál:

»S vaší drzostí nic nehne. O čem jsme to mluvili?«

»0 umění,« řekl jsem, »ale jestli smím prosit: mluvme raději o obchodě.«

»To bychom pak spolu neměli skoro o čem mluvit,« řekl,

»poslouchejte, já vás nechci pouštět. Rozumíte mi?« Samým údivem jsem se nezmohl na odpověď.

»Na půl roku vás vyřadíme z provozu a pak vás zase udělám. Doufám, že se vás ten prďola z Bochumu vážně nedotkl?«

»Ale ano,« řekl jsem, »podvedl mě – o láhev kořalky a o to, oč je dražší první třída do Bonnu než druhá.«

»Byla to od vás blbost, nechat se ukecat o honorář. Smlouva je smlouva – a ten propadák se vysvětluje vaším úrazem.«

»Zohnerere,« řekl jsem tiše, »jste doopravdy tak lidský nebo…«

»Řečičky,« řekl, »mám vás rád. Jestli jste to ještě nepozoroval, jste pitomější, než jsem myslel, a kromě toho ve vás z hlediska obchodního ještě něco je. Nechtě toho dětinského chlastání.«

Měl pravdu. Dětinské byl ten pravý výraz. Řekl jsem: »Ale pomáhalo mi to.«

»V čem?« zeptal se.

»Duševně,« řekl jsem.

»Řečičky,« řekl, »duši vynechte. Mohli bychom samozřejmě žalovat Mohuč pro porušení smlouvy a pravděpodobně bychom vyhráli – ale neradil bych to. Půl roku pauza – a já vás zas udělám.«

»A z čeho mám žít?« zeptal jsem se.

»No,« řekl, »něco může vysolit tatínek.^

»A když to neudělá?«

»Pak si najděte nějakou roztomilou přítelkyni, která vás po tu dobu bude vydržovat.«

»To půjdu radši k šmíře,« řekl jsem, »po vesnicích a městeč –

kách, na kole.«

»To se pletete,« řekl, »i ve vesnicích a městečkách se čtou noviny, a momentálně vás neudám ani za dvacet marek mlá –

dežnickým spolkům.«

»Zkoušel jste to?« zeptal jsem se.

»Ano,« řekl, »celý den jsem kvůli vám protelefonoval. Nic není pro lidi víc deprimující než klaun, který vzbouzí soucit. To

je něco jako číšník, který k vám přijede s pivem na židli na kolečkách. Děláte si iluze.«

»Vy ne? zeptal jsem se. Mlčel a já řekl: »Myslím, když se domníváte, že bych to mohl za půl roku zkusit znovu.«

»Možná,« řekl, »ale to je jediná šance. Lip by bylo počkat rok.«

»Rok,« řekl jsem, »víte, jak dlouhý je rok?« – »Tři sta pět – ašedesát dní,« řekl, a znovu ke mně bezohledně obrátil obličej.

Pivní dech se mi zhnusil.

»Kdybych to zkusil pod jiným jménem,« řekl jsem, »s předě – laným nosem a jinými čísly. Písně s kytarou a trochu žonglo – váním

»Řečičky,« řekl, »vaše zpívání je k breku a vaše žonglování vyložené diletantství. Všecko řeči. Máte buňky na docela sluš – ného klauna, možná dokonce na dobrého, a nechoďte mi, dokud nebudete aspoň čtvrt roku osm hodin denně trénovat. Já pak přijdu a podívám se na vaše nová čísla – nebo na stará, ale trénujte, nechtě toho pitomého chlastu.«

Mlčel jsem. Slyšel jsem, jak supí, saje doutník. »Najděte si zas takovou věrnou duši, jako to děvče, co s vámi cestovalo,« řekl.

»Věrnou duši,« řekl jsem.

»Ano,« řekl, »všecko ostatní je hloupost. A nepředstavujte si, že se obejdete beze mě a budete dělat smíru v nějakém mizerném spolku. To jde tak tři neděle, Schniere, předvádět nesmysly někde při hasičských zábavách a potom obcházet s kloboukem.

Jak se to dovím, zatrhnu vám to všecko.«

»Vy pse,« řekl jsem.

»Ano,« řekl, »já jsem ten nejlepší pes, jakého můžete najít, a

jestli začnete tinglovat na vlastní pěst, jste nejdéle do tří měsíců naprosto vyřízen. Vyznám se v tom. Slyšíte mě?«

Mlčel jsem. »Jestli mě slyšíte?« zeptal se tiše.

»Ano,« řekl jsem.

»Mám vás rád, Schniere,« řekl, »pracovalo se mi s vámi dobře

– jinak bych s vámi nevedl tak nákladný telefonní rozhovore

»Je už sedm pryč,« řekl jsem, »a ten špás vás stojí počítám tak dvě marky padesát.«

»Ano,« řekl, Množná tři marky, ale momentálně by do vás žádný agent tolik nevrazil. Tak tedy: za čtvrt roku a nejmíň šest bezvadných čísel. Vymáčkněte z vašeho starého, kolik budete moct. Servus.«

Opravdu zavěsil. Držel jsem ještě sluchátko v ruce, slyšel houkání, čekal jsem, teprve po dlouhém váhání jsem zavěsil.

Párkrát už mě napálil, ale nikdy neobelhal. V dobách, kdy jsem měl patrně cenu dvě stě padesát marek za večer, mi sjednával smlouvy za sto osmdesát – a pravděpodobně na mně docela slušně vydělával. Teprve když jsem zavěsil, uvědomil jsem si, že on je první, s nímž bych rád ještě dále telefonoval. Měl mi dát jinou příležitost – než půl roku čekání. Třeba existuje nějaká artistická skupina, která potřebuje někoho, jako jsem já, nejsem těžký, netrpím závratí a po nějakém tom tréninku bych docela dobře mohl dělat trošku akrobacie, nebo společně s nějakým druhým klaunem nastudovat skeče. Marie vždycky říkala, že potřebuju »protějšek«, potom by mě čísla tak nenudila.

Zohnerer určitě ještě nepromýšlel všecky možnosti. Rozhodl jsem se, že ho později ještě zavolám, vrátil jsem se do koupelny, odhodil koupací plášť a ostatní šatstvo do kouta a vlezl do vany. Teplá lázeň je skoro tak dobrá jako spánek. Na cestách

jsem si vždycky najímal pokoje s koupelnou, i když jsme ještě

měli málo peněz. Marie říkávala, že za tohle rozhazování může
můj původ, ale to není pravda. Doma byli na teplou vodu
zrovna tak lakomí jako na všechno ostatní. Osprchovat se ve
studené vodě jsme směli kdykoli, ale teplou lázeň považovali
i doma za rozmařilost, a ani Anna, která jinak přimhouřila
oko, se v téhle věci nedala přemluvit. V té její I. R. 9 platila
zřejmě teplá koupel za smrtelný hřích.

I ve vaně mi chyběla Marie. Předčítávala mi někdy z postele,
když jsem ležel ve vaně, jednou ze Starého zákona celý příběh
o Šalamounovi a královně ze Sáby, jindy o boji Makkabejských,
a tu a tam z románu K domovu pohled, anděle od Thomase
Wolfa. Ted tu ležím úplně opuštěný v té hloupé, rezavě zbar –
vené vaně, koupelna je černě vykachlíkovaná, ale vana, miska
na mýdlo, držátko sprchy a záchodová mísa mají barvu rzi.

Chyběl mi Mariin hlas. Když jsem si to tak rozvážil, nemůže si
se Zůpfnerem ani číst v bibli, aniž si bude připadat jako zrád –
kyně a kurva. Musela by si vzpomenout na ten hotel v Důssel –
dorfu, kde mi četla o Šalamounovi a královně ze Sáby, až jsem
vyčerpáním ve vaně usnul. Zelené koberce v hotelovém pokoji,
Mariiny černé vlasy, její hlas, potom mi přinesla zapálenou
cigaretu a já ji políbil.

Ležel jsem až po krk v pěně a myslel na ni. Nemůže s ním

nebo u něho dělat vůbec nic, aby při tom nemyslela na mě.

Nemůže v jeho přítomnosti ani přišroubovat víčko na tubu

s pastou na zuby. Jak často jsme spolu snídali, nuzně i rozmařile,

ve spěchu i vydatně, hodně časně ráno, pozdě dopoledne, se

spoustou marmelády i bez ní. Představa, že ráno co ráno přesně

v stejnou hodinu snídá s Zůpfnerem, načež on nastoupí do

svého vozu a odjede do své katolické kanceláře, mě málem

naplňovala zbožností. Modlil jsem se, aby se to nikdy nestalo:

snídaně s Zůpfnerem. Pokoušel jsem si představit Zůpfnera:

kaštanové vlasy, bílá kůže, ztepilá postava, něco jako Alkibiades

německého katolicismu, jen ne tak lehkovážný. Stál podle Kinkela »sice uprostřed, ale přece jen spíš vpravo než vlevo«. Tohle vpravo a vlevo bylo jedno z hlavních témat jejich rozhovorů.

Mám-li být upřímný, musím připočíst Zůpfnera k těm čtyřem katolíkům, kteří se mi zdáli opravdoví: papež Jan, Alec

Guinness, Marie, Gregory – a Zůpfner. Určitě i pro něho při možné zamilovanosti – hrál jistou roli fakt, že zachraňuje

Marii ze stavu hříchu do stavu bezhříšného. To držení za ručičku tenkrát zřejmě nebylo nic vážného. Mluvil jsem o tom později s Marií, zčervenala, ale takovým milým způsobem, a řekla mi, že se při tomhle přátelství »sešlo víc věcí dohromady«:

otcové obou byli pronásledováni nacisty, i katolictví a »ten jeho způsob, víš. Mám ho pořád ještě ráda.«

Vypustil jsem část vlažné vody, přitočil horkou a nalil jsem do vany ještě trochu toho koupelového přípravku. Pomyslel jsem na otce, který má účast i na továrně na tenhle koupelový přípravek. Ať si koupím cigarety, mýdlo, kancelářský papír, zmrzlinu na špejli nebo buřta: na všem má otec účast. Řekl

bych, že má účast i na těch dvou a půl centimetrech zubní pasty, kterou příležitostně spotřebuju. Ale doma se o penězích nesmělo promluvit. Když Anna chtěla s matkou účtovat, předložit jí knihy, řekla matka vždycky: »Řeči o penězích – strašné.« Dostávali jsme jen velmi malé kapesné. Naštěstí jsme měli velké příbuzenstvo, když je sehnali dohromady, sešlo se padesát až šedesát strýců a tet, a někteří z nich byli tak milí, že nám sem tam podstrčili trošku peněz, neboť matčina šetrnost byla příslovečná. Ke všemu byla matka mé matky šlechtična, paní von

Hohenbrode, a otec si ještě dnes připadá jako milostivě přijatý zeť, ačkoli jeho tchán se jmenoval Tuhler, jenom tchyně byla rozená von Hohenbrode. Němci dnes vzhlížejí k šlechtě a zbožňují ji víc než roku 1910. Dokonce i lidé, kteří jsou považováni za inteligentní, se derou o šlechtické známosti. Budu muset jednou na tenhle fakt upozornit matčino ústřední komité. Je to rasová otázka. Dokonce i tak rozumný muž jako dědeček se podnes nemůže vzpamatovat z toho, že Schnierové měli být v létě 1918 už povýšeni do stavu šlechtického, že už to měli

»takříkajíc« písemně, ale pak v rozhodujícím okamžiku císař, jehož podpis na dekretu nesměl chybět, upláchl – mel nejspíš jiné starosti, měl-li kdy vůbec jaké. Ta historka o »skorošlech~

tictví« Schnierovy rodiny se dodnes, takřka po půl století, vypráví při každé příležitosti. »Dekret byl nalezen v mapě Jeho

Veličenstva,« říká otec vždycky. Divím se, že nikdo tehdy nedojel do Doornu a nenechal tu věc podepsat. Byl bych tam vyslal koňmo posla, pak by byla záležitost aspoň vyřízena v přiměřeném stylu.

Myslel jsem na to, jak Marie vždycky vybalovala kufry, zatímco já už ležel ve vaně. Jak stála před zrcadlem, stahovala si rukavice, uhlazovala vlasy; jak vyndávala ze skříně ramínka, věšela na ně šaty, pak ramínka zase zavěšovala do skříně;

vrzala na mosazné tyči. Potom boty, tiché klepání podpatků, šoupání chodidel, a potom stavěla na sklo nočního stolku tuby, lahvičky a kelímky; velký kelímek s krémem nebo úzkou lahvičku s lakem na nehty, dózu s pudrem a tvrdý kovový zvuk rtěnky postavené na stolek.

Najednou jsem zpozoroval, že jsem začal ve vaně plakat, a učinil jsem překvapivý fyzikální objev: mé slzy mi připadaly chladné. Jinak mi vždycky připadaly horké, a v minulých měsících jsem několikrát plakal horké slzy, když jsem byl opilý.

Myslel jsem taky na Henriettu, na otce, na konvertitu Lea a bylo mi divné, že se dosud neohlásil.

12

V Osnabrúcku mi poprvé řekla, že má ze mě strach, když jsem odmítal jet do Bonnu a ona se tam za každou cenu chtěla

»nadýchat katolického vzduchu«. Nelíbil se mi ten výraz, řekl jsem, že i v Osnabrúcku je dost katolíků, ale ona mi řekla, že já jí zkrátka nerozumím, a já jí nechtěl rozumět. Byli jsme už dva dny v Osnabrúcku, mezi dvěma angažmá, a měli jsme před sebou ještě tři dny. Od časného ráno pršelo, v jednom kinu hráli film, který by mě byl zajímal, a vůbec jsem to nemyslel vážně s návrhem zahrát si Člověče, nezlob se. Už den předtím na to Marie udělala obličej jako obzvlášť dobře se ovládající vychovatelka.

Marie ležela na posteli a četla, já stál u okna a kouřil jsem a díval jsem se do Hamburské ulice, chvílemi na prostranství před nádražím, kde lidé vybíhali z haly do deště k zastávce tramvají. Ani jsme nemohli dělat »tu věc«. Marie byla nemocná.

Nebyl to vysloveně potrat, ale něco na ten způsob. Nepřišel jsem tomu přesně na kloub a nikdo mi to nevysvětlil. Každopádně byla přesvědčená, že je těhotná, ted už nebyla, odešla jen na pár hodin ráno do nemocnice. Byla bledá, unavená a podrážděná, a já řekl, že by pro ni určitě nebylo dobré podnikat tak dlouhou jízdu vlakem. Rád bych se byl dověděl něco bližšího, jestli měla bolesti, ale ona mi nic neřekla, jenom chvílemi plakala, ale takovým mně cizím, podrážděným způsobem.

Uviděl jsem malého chlapce, jak jde ulicí zleva směrem k prostranství před nádražím, byl na kůži promoklý a v tom lijáku držel před sebou otevřenou aktovku. Byla úplně rozevřená a on ji nesl s takovým výrazem v tváři, jaký jsem vídal na obrazech svatých tří králů, předkládajících Ježíškovi zlato, kadidlo a myrhu. Zahlédl jsem mokré, skoro už rozlepené obálky knih. Výraz chlapcovy tváře mi připomněl Henriettu. Oddaný, ztracený a povznesený. Marie se mě zeptala z postele: »Nač myslíš?« A já řekl: »Na nic.« Ještě jsem se díval na toho chlapce, jak jde přes prostranství před nádražím, pomalu, pak mizí v nádraží, a bál jsem se o něj; bude muset za těch povznesených pět minut hořce pykat: hořekující matka, ustaraný otec, v domě žádné peníze na nové knížky a sešity. »Nač myslíš?« zeptala se

Marie znovu. Už jsem chtěl zase říct »na nic«, pak mi napadl ten chlapec a vyprávěl jsem jí, nač jsem myslel: jak ten hoch přijde domů, do nějaké vesnice nedaleko, a jak bude patrně lhát, protože by mu nikdo nevěřil, co doopravdy provedl. Bude vykládat, že sklouzl, že mu aktovka upadla do louže, nebo že ji na pár minut položil rovnou pod okap a najednou že vychrstla voda, rovnou do aktovky. Vyprávěl jsem to všechno Marii tichým hlasem a ona řekla z postele: »Co to znamená? Proč mi vykládáš takové nesmysly?« – ^Poněvadž na to jsem zrovna myslel, když ses mě zeptala.« Nevěřila mi tu celou historku s chlapcem, a mě to rozzlobilo. Ještě nikdy jsme

si nelhali, ani se neobvinili ze lži. Tak jsem se rozzuřil, že jsem ji donutil, aby vstala, obula se a běžela se mnou na nádraží. Ve spěchu jsem zapomněl deštník, promokli jsme a chlapce jsme na nádraží nenašli. Prošli jsme čekárnou, zašli jsme dokonce na nádražní misi a konečně jsem se zeptal úředníka u závory, jestli před chvílí odjížděl nějaký vlak. Řekl že ano, do Bohmte, před dvěma minutami. Zeptal jsem se ho, jestli prošel závorou nějaký chlapec, na kůži promočený, světlovlasý a takhle veliký, úředník pojal nedůvěru a zeptal se: »Co to má znamenat? Vyvedl něco?« – »Ne,« řekl jsem, »chtěl bych jen vědět, jestli odjel.« Oba jsme byli s Marií promočení a on si nás nedůvěřivě změřil. »Vy jste z Porýní?« zeptal se. Znělo to, jako by se mě ptal, jestli jsem už byl trestán. »Ano,« řekl jsem. ^Informace tohoto druhu mohu podávat jen s povolením svého nadřízeného úřadu,« řekl. Určitě měl s nějakým Porýňanem špatné zkušenosti, patrně za války.

Znal jsem jednoho kulisáka, kterého kdysi na vojně podvedl nějaký Berlíňák, a on od té doby jednal s každým Berlíňákem nebo Berlíňačkou jako s osobními nepřáteli. Během výstupu jedné berlínské artistky vypnul zničehonic světlo, ona špatně našlápla a zlomila si nohu. Věc se nikdy neprokázala, prohlásilo se, že nastal »kraťas«, ale já jsem si jist, že ten kulisák vypnul světlo jedině proto, že to děvče bylo z Berlína a jeho jednou na vojně podvedl nějaký Berlíňák. Úředník u závory v Osnabrücku na mě pohlédl s takovým výrazem, že mi bylo úplně úzko. » Vsadil jsem se s touto dámou,« řekl jsem, »jde o sázku.«

To nebylo dobré, protože jsem lhal a na mně každý hned pozná, když lžu. »Tak,« řekl, »vsadil jste se. To je tak, když se Porýňáci začnou sázet.« Nedalo se nic dělat. Chvíli jsem pomýšlel na to vzít si taxík, zajet do Bohmte, počkat tam na nádraží na vlak a podívat se, až chlapec bude vystupovat. Ale mohl by taky vystoupit v některém hnízdě před Bohmte nebo za Bohmte.

Byli jsme na kůži promoklí a bylo nám zima, když jsme se vrátili do hotelu. Strčil jsem Marii dolů do hospody, postavil jsem se k pultu, vzal jsem ji kolem krku a objednal koňak.

Hostinský, který byl zároveň majitelem hotelu, se na nás podíval, jako by nejraději zavolal policii. Den předtím jsme hráli

Člověče, nezlob se, objednali jsme si nahoru chleba se šunkou a čaj, ráno odjela Marie do nemocnice, vrátila se bledá. Přistrčil nám koňak tak, že se málem převrhl, a ostentativně se díval jinam. »Ty mi nevěříš?« zeptal jsem se Marie, myslím s tím chlapcem.«

»Ale ano,« řekla, »věřím ti to.« Řekla to jen ze soucitu, ne proto, že by mi opravdu věřila, a já měl vztek, protože jsem neměl odvahu podat si hostinského kvůli tomu vybryndanému koňaku. Vedle nás stál nalíznutý chlapík, který mlaskavě upíjel pivo. Po každém doušku si olizoval pěnu ze rtů.

díval se po mně, jako by mě chtěl každou chvíli oslovit. Mám strach z oslovování přiopilých Němců jistého věku, vždycky mluví o válce, soudí, že to byla nádhera, a když jsou úplně opilí, vyjde najevo, že jsou to vrazi, kterým to všecko »zdaleka nepřipadá tak zlé«. Marie se třásla zimou, podívala se na mě a zavrtěla hlavou, když jsem posunul naše sklenky po niklovém pultu znovu k hostinskému. Ulevilo se mi, protože nám je tentokrát přisunul opatrně a nic nevybryndal. Osvobodilo mě to od tíživého pocitu zbabělosti. Chlap vedle do sebe hodil jednu světlou a začal mluvit sám pro sebe. »Ve čtyřiačtyřicátém,« povídal, »jsme pili pivo a koňak po kýblech – ve čtyřiačtyřicátém po kýblech – co zbylo, to se vylilo na ulici a zapálilo… ani kapka se nenechala těm srabům.« Zasmál se. »Ani kapka.« Když jsem ještě jednou přistrčil sklenky hostinskému, nalil jen jednu, tázavě se na mě podíval, než nalil druhou, a já si teprve teď všiml, že Marie odešla. Přikývl jsem a on nalil i druhou. Vypil jsem obě, a ještě teď cítím úlevu, že se mi podařilo potom odejít. Marie ležela s pláčem nahoře na

posteli, když jsem jí položil ruku na čelo, odstrčila ji, tiše, jemně, ale odstrčila ji.

Sedl jsem si vedle ní, vzal jsem ji za ruku a ona mi ji nechala.

Byl jsem rád. Venku se už setmělo, hodinu jsem seděl vedle ní na posteli a držel ji za ruku, než jsem začal mluvit. Mluvil jsem potichu, znovu jsem vykládal o tom chlapci, a ona mi stiskla ruku, jako by chtěla říct: Vždyť já ti to věřím. Taky jsem ji prosil, aby mi podrobně vyprávěla, co s ní dělali v nemocnici, řekla, že to byla »ženská záležitosti, ^maličkost, ale šeredná«.

Slovo ženská záležitost mi nahání hrůzu. Zní mi to jako zlé tajemství, protože o těch věcech vůbec nic nevím. 2il jsem s Marií už tři roky, když jsem poprvé uslyšel něco o »ženské záležitosti«. Věděl jsem ovšem, jak ženy dostávají děti, ale o podrobnostech jsem nevěděl nic. Bylo mi čtyřiadvacet a Marie byla už tři roky mou ženou, když jsem se o tom dověděl poprvé.

Marie se tenkrát smála, když zjistila, že nic netuším. Přitáhla si mou hlavu na prsa a opakovala: »Ty jsi milý, vážně jsi milý.«

Druhý, kdo mi o tom vykládal, byl Karel Emonds, můj spolužák, který se ustavičně probírá těmi svými strašnými tabulkami o početí.

Později jsem pak došel Marii do lékárny, přinesl jsem jí prášky na spaní a seděl jsem u její postele, dokud neusnula. Dodnes nevím, co to s ní tenkrát bylo a jaké komplikace jí způsobila ta ženská záležitost. Druhý den ráno jsem zašel do městské knihovny, přečetl jsem si ve slovníku všechno, co se o tom dalo najít, a ulevilo se mi. K polednímu odjela Marie sama do Bonnu, jen s kabelkou. O tom, abych jel s ní, už nemluvila. Řekla:

»Pozítří se sejdeme zase ve Frankfurtu.«

Když. přišla odpoledne mravnostní policie, byl jsem rád, že

je Marie pryč, ačkoli fakt, že je pryč, se pro mne stal velmi trapný. Myslím, že nás hostinský udal. Samozřejmě jsem vždycky vydával Marii za svou ženu, a jen asi dvakrát nebo třikrát jsme s tím měli potíže. V Osnabrůcku to bylo trapné. Přišla jedna úřednice a jeden úředník v civilu, byli velice zdvořilí, exaktní takovým způsobem, který jim byl patrně vštípen jako

»příjemně působící«. Jisté formy zdvořilosti u policistů jsou mi obzvlášť nepříjemné. Úřednice byla hezká, pěkně nalíčená, sedla si, až když jsem ji vyzval, přijala dokonce cigaretu, zatímco její kolega »nenápadně« obhlížel pokoj. »Slečna Derkumová tu už s vámi není?« – »Ne,« řekl jsem, »jela napřed, sejdu se s ní pozítří ve Frankfurtu.« – »Vy jste artista?« Přisvědčil jsem, ačkoli to není pravda, ale myslel jsem si, že bude jednodušší říci ano. »Musíte to pochopit,« řekla úřednice, »musíme provádět určité namátkové kontroly, když projíždějící cestující mají abortivní« – odkašlala si – »onemocnění.« – »Chápu všechno,« řekl jsem – ve slovníku jsem nečetl nic o abortivních onemocněních.

Úředník odmítl si sednout, ve vší zdvořilosti, dále se však nenápadně rozhlížel. »Vaše trvalé bydliště?« zeptala se úřednice. Dal jsem jí naši bonnskou adresu. Vstala. Její kolega pohlédl na otevřenou skříň. »Šaty slečny Derkumové?« zeptal se. »Ano,«

řekl jsem. Podíval se »výmluvně« na svou kolegyni, pokrčila rameny, on též, ještě jednou se pozorně podíval na koberec, sklonil se k nějaké skvrně, podíval se na mě, jako by čekal, že ted se konečně přiznám k vraždě. Pak šli. Až do konce toho představení byli navýsost zdvořilí. Jakmile byli pryč, honem jsem sbalil všechny kufry, dal jsem si přinést účet, z nádraží poslal nosiče a nejbližším vlakem jsem odjel. Hoteliérovi jsem zaplatil dokonce i načatý den. Zavazadla jsem poslal do Frankfurtu a přestoupil do příštího vlaku, který jel k jihu. Měl jsem strach a chtěl jsem pryč. Při balení jsem zjistil

na Mariině ručníku krvavou skvrnu. Ještě na nástupišti, než jsem konečně usedl do vlaku na Frankfurt, jsem měl strach, že se mi najednou položí na rameno ruka a zdvořilý hlas za mnou se zeptá: »Přiznáváte se?« Byl bych přiznal všecko. Bylo už po půlnoci, když jsem projížděl Bonnem. Ani mě nenapadlo vystoupit.

Jel jsem až do Frankfurtu, dorazil jsem tam ke čtvrté hodině ráno, najal jsem si příliš drahý hotel a zavolal jsem Marii do

Bonnu. Bál jsem se, že by nemusela být doma, ale přišla okamžitě k aparátu a řekla: »Hansi, díky bohu že voláš, dělala jsem si takové starosti.«

»Starosti,« řekl jsem. »Ano,« řekla, »volala jsem do Osnabrůcku a dověděla jsem se, že jsi pryč. Ihned jedu do Frankfurtu, ihned.« Vykoupal jsem se, dal si přinést do pokoje snídani, usnul jsem a k jedenácté mě probudila Marie.

Byla jako proměněná, velice milá a skoro veselá, a když jsem se jí zeptal: »Nadýchala ses už dost katolického vzduchu?« zasmála se a políbila mě. O policii jsem jí vůbec nevyprávěl.

13

Uvažoval jsem, mám-li vodu ve vaně vylepšit ještě podruhé. Ale byla už spotřebovaná, cítil jsem, že musím ven. Koupel neprospěla mému kolenu, naběhlo zase a skoro ztuhlo. Když jsem lezl z vany, uklouzl jsem a málem jsem upadl na ty krásné kachlíky. Chtěl jsem okamžitě zavolat Zohnererovi a navrhnout mu, aby mi zprostředkoval účinkování v nějaké artistické skupině. Utřel jsem se, zapálil jsem si a prohlížel se v zrcadle:

zhubl jsem. Když zazvonil telefon, zadoufal jsem na chvíli, že by to mohla být Marie. Ale nebylo to její zvonění. Mohl by

to být tak Leo. Odkulhal jsem do pokoje, zvedl sluchátko a řekl:

»Haló.«

»Och,« řekl Sommerwildův hlas, Nevyrušil jsem vás doufám při dvojitém saltu.«

»Nejsem žádný artista,« řekl jsem zuřivě, »jsem klaun – to je rozdíl, aspoň tak podstatný jako mezi jezuity a dominikány

– a jestli se tu dá mluvit o něčem dvojitém, tak o dvojité vraždě.«

Zasmál se. »Schniere, Schniere,« řekl, »děláte mi vážné starosti. Přijel jste snad do Bonnu, abyste nám všem telefonicky vyhlásil válku?«

»Volám snad já vás nebo vy mě?« řekl jsem.

»Och,« řekl, opravdu na tom tak záleží?«

Mlčel jsem. »Vím moc dobře,« řekl, »že mě nemáte v lásce, budete překvapen, že já vás mám rád, a musíte mi přiznat právo, abych prosazoval jistý řád, v nějž věřím a jejž zastupuji.«

»V případě potřeby i násilím,« řekl jsem.

»Nikoli,« řekl, »nikoli, násilím ne, ale důrazně, tak jak to smí očekávat osoba, o niž jde.«

»Proč říkáte osoba, a ne Marie?

»Protože mi záleží na tom, pojímat tu věc jak jen možno objektivně.^

»To je vaše velká chyba, preláte,« řekl jsem, »ta věc je totiž jak jen možno subjektivním

Bylo mi chladno v koupacím plášti, cigareta zvlhla a špatně hořela. »Zabiju nejen vás, ale i Zúpfnera, jestli se Marie nevrátí.«

»Ach bože,« řekl nakvašeně, »jenom do toho netahejte Heriberta.«

»Vy jste dobrý,« řekl jsem, »někdo mi vezme ženu, a zrovna jeho do toho nemám tahat.«

»On není někdo, slečna Derkumová nebyla vaší ženou – a

on vám ji nevzal, nýbrž ona odešla.«

»Naprosto dobrovolně, že ano?«

»Ano,« řekl, »naprosto dobrovolně, i když snad bojovala mezi přirozeností a nadpřirozeností^

»0,« řekl jsem, »copak je tady nadpřirozeného?«

»Schniere,« řekl nakvašeně, »já věřím prese všechno, že jste dobrý klaun – ale teologii nerozumíte ani za mák.«

»Natolik jí ale rozumím,« řekl jsem, »že vy katolíci jste k nevěřícímu jako já tak tvrdí, jako byli židé ke křesťanům, křesťané k pohanům. Slyším pořád jen zákon, teologie – a to všecko vlastně jedině kvůli blbému kusu papíru, který musí vystavit stát – stát.«

»Zaměňujete pohnutku a příčinu,« řekl, »já vás chápu, Schniere,« řekl, »chápu vás.«

»Nechápete vůbec nic,« řekl jsem, »a následek bude dvojnásobné cizoložství. Jednak to, jehož se Marie dopustí, když si vezme toho vašeho Heriberta, a druhého se dopustí, až od něho jednou odejde se mnou. Nejsem asi dost citlivý, ani dost umělec a hlavně ne dost křesťan, aby mi nějaký prelát řekl: Schniere, copak jste nemohl zůstat při konkubinátu?«

»Vy nevidíte teologické jádro rozdílu mezi vaším případem a oním případem, o nějž jsme se svého času přeli.«

»Jaký rozdíl?« zeptal jsem se, »snad ten, že Besewitz je citlivější – a že je pro ten váš spolek důležitým tahákem zbožnosti.«

»Ne,« skutečně se zasmál. »Ne. Rozdíl je církevně právní.

B. žil s rozvedenou ženou, s níž se vůbec církevně nemohl oženit, kdežto vy – nu, slečna Derkumová nebyla rozvedená a sňatku nic nestálo v cestě.«

»Byl jsem ochoten to podepsat,« řekl jsem, ^dokonce i konvertovati

»Ochoten s pohrdáním.«

»Mám předstírat city, víru, kterou nemám? Když už bazírujete na právu a zákonu – všecko samé formální

záležitosti proč mi vyčítáte, co necítím?«

»Já vám vůbec nic nevyčítám.«

Mlčel jsem. Měl pravdu, to bylo zlé poznání. Marie odešla a oni ji samosebou přijali s otevřenou náručí, ale kdyby byla chtěla u mě zůstat, nikdo by ji nemohl donutit, aby šla.

»Haló, Schniere,« řekl Sommerwild, »jste tam ještě?«

»Ano,« řekl jsem, »jsem tu ještě.« Telefonní rozhovor s ním jsem si představoval jinak. Zburcovat ho v půl třetí ráno, vynadat mu a pohrozit.

»Co pro vás mohu udělat?« zeptal se tiše.

»Nic,« řekl jsem, »když mi řeknete, že ta tajná porada v hotelu v Hannoveru měla jedině za účel posílit Mariinu věrnost ke mně – budu vám to věřit.«

»Bezpochyby neberete v úvahu, že vztah slečny Derkumové k vám byl v krizi,« řekl.

»A v tu chvíli se vy musíte zakousnout,« řekl jsem, »ukázat jí zákonnou a církevně právní mezeru, kterou ode mě může uniknout. Myslel jsem si vždycky, že katolická církev je proti rozvodům.«

»Hergot, Schniere,« zvolal, »nemůžete přece chtít, abych já jako katolický kněz přemlouval nějakou ženu, aby setrvávala v konkubinátu.«

»Proč ne?« řekl jsem. »Dohánite ji k smilstvu a cizoložství jestli si tohle jako kněz můžete zodpovědět, prosím.«

»Váš antiklerikalismus mě překvapuje. Takový znám jen u katolíků.«

»Já vůbec nejsem antiklerikál, nenamlouvejte si nic, já jsem jen anti-Sommerwild, protože jste jednal nefér a licoměrně.«

»Panebože,« řekl, >>jak to?«

»Když člověk poslouchá vaše kázání, řekl by, že máte srdce velké jako lodní plachta, ale vy potom šuškáte a pletichaříte po hotelových halách. Zatímco já v potu tváře vydělávám svůj chléb, dohadujete se vy s mou ženou, beze mě. Bylo to nefér a licoměrné, ale co se dá čekat od estéta!«

»Jen nadávejte,« řekl, »křivděte mi, prosím. Dobře vás chápu.«

»Nic nechápete, nalil jste do Marie nějakou zatracenou pančovanou břečku. Já piju radši čisté věci: čistá kořalka z brambor je mi milejší než falešný koňak.«

»Jen si mluvte,«

řekl, »mluvte – zní to docela, jako kdybyste byl na tom niterně zúčastněný.«

»Já na tom jsem zúčastněný, preláte, niterně i vnějšně, poněvadž jde o Marii.«

»Přijde den, kdy uznáte, že jste mi křivdil, Schniere. V téhle věci a vůbec –« jeho hlas dostal skoro plačtivý tón, »a co se týče mého pančování, možná že zapomínáte, že někteří lidé mají žízeň, zkrátka žízeň, a že jim může být něco pančovaného milejší než vůbec nic.«

»Ale ve vašem Písmu svatém stojí přece cosi o čisté, jasné vodě – proč nenaléváte tu?«

»Možná proto,« řekl, »že já – abych zůstal u vašeho přirovnání – stojím na konci dlouhého řetězu, který čerpá vodu ze studny, jsem možná stý, tisící v tom řetězu a voda už není tak docela čistá – a ještě jednu věc, Schniere, slyšíte?«

»Slyším,« řekl jsem.

»Můžete milovat ženu, aniž byste s ní žil.«

»Vážně?« řekl jsem, »teď nejspíš začnete o Panně Marii.«

»Neposmívejte se, Schniere,« řekl, »nehodí se to k vám.«

»Vůbec se neposmívám,« řekl jsem, »dokážu respektovat něco, čemu nerozumím. Považuju jen za osudný omyl, když se mladému děvčeti, které nechce do kláštera, nabízí za vzor Panna

Maria. Měl jsem o tom jednou dokonce přednášku.«

»Ano?« řekl, »kdepak?«

»Tady v Bonnu,« řekl jsem, »před mladými děvčaty. Z Mariiny skupiny. Přijel jsem z Kolína na jejich večírek v Domově, předvedl jsem děvčatům pár kejklů a bavil jsem se s

nimi o Panně Marii. Zeptejte se Moniky Silvsové, preláte. Samozřejmě jsem nemohl s těmi děvčaty mluvit o tom, čemu vy říkáte tělesná žádost! Posloucháte mě ještě?«

»Poslouchám,« řekl, »a žasnu. Začínáte být pěkně drastický, Schniere.«

»Ksakru, preláte,« řekl jsem, »ta procedura, která vede k zplození dítěte, je pěkně drastická záležitost – jestli chcete, můžeme se taky bavit o čápovi. Všecko, co se o téhle záležitosti říká, káže a učí, je pokrytectví. Vy považujete v hloubi duše tuhle záležitost za svinstvo, které se v obraně proti přírodě legitimuje manželstvím, nebo si děláte iluze a oddělujete tělesné od toho, co k té věci nadto patří – ale zrovna to, co k tomu nadto patří, je to složité. Ani manželka, která svého manžela taktak ještě snese, není pouze tělo – a ani ten nejmizernější ožrala, který jde k děvce, není jenom tělo, stejně jako ta děvka. Děláte s tou věcí, jako by to byla prskavka – a on je to dynamit.«

»Schniere,« řekl mdle, »žasnu, co jste se o té věci napřemýšlel.«

»2asnete,« vykřikl jsem, »měl byste žasnout nad těmi bezmyšlenkovitými lumpy, kteří se dívají na své ženy prostě jako na zákonný majetek. Zeptejte se Moniky Silvsové, co jsem o tom tehdy děvčatům povídal. Od té doby, co vím, že jsem mužského pohlaví, jsem skoro o ničem tolik nepřemýšlel – a to vás udivuje?«

»Vám chybí jakákoli, ale i ta sebemenší představa o právu a zákonu. Tyhle věci – ať jsou jakkoli složité – musí přece být nějak regulovány.«

»Ano,« řekl jsem, »těch vašich regulí jsem si zažil. Přirozenost se odsune na kolej jménem svinstvo – když se přirozenost prodere do manželství, popadne vás strach. Zpověď, odpuštění, hřích – a tak dále. Všecko zákonně zregulovat.«

Zasmál se. Jeho smích zněl sprostě.

»Schniere,« řekl, »já už vidím, jak to s vámi je. Jste zřejmě monogamní jak osel.«

»Ani ze zoologie nerozumíte ničemu;5* řekl jsem, ^nemluvě už o homo sapiens. Oslové vůbec nejsou monogamní, ačkoli vypadají zbožně. Mezi osly vládne naprostá promiskuita. Havrani jsou monogamní, koljušky, kavky a někdy nosorožci.«

»Marie zřejmě ne,« řekl. Musel asi zpozorovat, jak mě ta krátká věta zasáhla, protože pokračoval potichu: »Je mi to líto,

Schniere, byl bych vás toho rád ušetřil, věříte mi to?«

Mlčel jsem. Vyplivl jsem hořícího špačka na koberec, díval jsem se, jak se řeřavý tabák rozpadá, vypaluje černé dírky.

»Schniere,« zvolal úpěnlivě, »věříte mi aspoň, že vám to říkám nerad?«

»Není to jedno, co vám věřím?« řekl jsem. »Ale prosím: věřím vám to.«

»Zrovna jste tolik mluvil o přirozenosti,« řekl, »měl jste poslechnout svou přirozenost, vypravit se za Marií a bojovat o ni.«

»Bojovat,« řekl jsem, »kdepak se vyskytuje to slovo ve vašich zatracených manželských zákonech?«

»Vy jste se slečnou Derkumovou nežil v žádném manželství.«

»Dobrá,« řekl jsem, »pro mě za mě. V žádném manželství.

Skoro každý den se jí pokouším zavolat a dennodenně jí píšu.«

»Já vím,« řekl, »já vím. Ted už je příliš pozdě.«

»Ted už zřejmě zbývá jen otevřené cizoložstvím řekl jsem.

»Toho vy nejste schopen,« řekl, »znám vás lip, než si myslíte, a můžete si nadávat a vyhrožovat mi, jak chcete, říkám vám, strašné je u vás to, že jste nevinný, skoro bych řekl čistý člověk.

Mohu vám pomoci… já myslím …«

Mlčel. »Myslíte finančně?« zeptal jsem se.

»I to,« řekl, »ale myslel jsem v povolání.«

»Třeba se k tomu vrátím,« řekl jsem, »k obojímu, k penězům i k povolání. Kde vlastně je?«

Slyšel jsem, jak dýchá, a v tom tichu jsem prvně něco ucítil:

jemnou vodu po holení, trochu červeného vína, také doutník, ale slabý. »Odjeli do Říma,« řekl.

»Líbánky, co?« zeptal jsem se chraptivě.

»Říká se tomu tak,« řekl.

»Aby to kurvení bylo kompletní,« řekl jsem. Zavěsil jsem, ani jsem mu nepoděkoval a neřekl na shledanou. Zíral jsem na černé puntíky, jež vypálil řeřavý popel do koberce, ale byl jsem příliš unaven, než abych na ně šlápl a udusil je docela. Bylo mi chladno, koleno bolelo. Zůstal jsem ve vaně příliš dlouho.

Se mnou Marie do Říma nechtěla. Zčervenala, když jsem jí to navrhl, řekla: Do Itálie ano, ale do Říma ne, a když jsem se jí zeptal, proč ne, zeptala se: Opravdu to nevíš? Ne, řekl jsem, a ona mi to neřekla. Byl bych s ní rád jel do Říma, abych uviděl papeže. Myslím, že bych byl dokonce vydržel celé hodiny čekat na náměstí Svatého Petra, tleskat a volat Ewiva, až by přišel k oknu. Když jsem to řekl Marii, skoro se dopálila. Řekla, že jí to připadá »jaksi perverzní, když takový agnostik jako já by chtěl oslavovat Svatého Otce. Vyloženě žárlila. Všiml jsem si toho u katolíků často: chrání si své poklady – svátosti, papeže

– jako lakomci. Kromě toho jsou nejdomýšlivější lidská skupina, co znám. Na všem si zakládají: na tom, co je silné na jejich církvi, i na tom, co je na ní slabé, a od každého, koho považují jakžtakž za inteligentního, čekají, že bude brzy konvertovat.

Snad se mnou Marie nechtěla jet do Říma proto, že by se tam obzvlášť musela stydět za ten hříšný život se mnou. V mnoha věcech je naivní, a nadměrně inteligentní není. Bylo to od ní sprosté, že tam ted jela s Zúpfnerem. Určitě se jim dostane audience, a ubohý papež, který ji osloví Má dcero a

Zupfnera

Můj dobrý synu, nebude mít tušení, že před ním klečí cizoložný a smilnící páreček. Taky jela třeba do Říma proto, že jí tam nic nepřipomíná mě. Byli jsme spolu v Neapoli, v Benátkách a ve Florencii, v Paříži a v Londýně a v mnoha německých městech. V Římě byla bezpečná před vzpomínkami a určitě tam měla bohatě »katolického vzduchu«. Umínil jsem si, že přece jen ještě jednou zavolám Sommerwilda a řeknu mu, že je to od něho velká podlost, posmívat se mi pro mé monogamní založení. Ale skoro všichni vzdělaní katolíci mají tuhle sprostou vlastnost, sedí si schovaní za svou hradbou z dogmat, hází kolem sebe principy uhnětenými z dogmat, ale když je chce někdo vážně konfrontovat s jejich neotřesitelnými pravdami, usmějí se a začnou o »lidské přirozenosti. V nejhorším nasadí uštěpačný úsměv –, jako by zrovna byli u papeže a dostali od něho na cestu kousíček neomylnosti. Každopádně, začne-li člověk brát úplně vážně ty jejich chladnokrevně hlásané obludné pravdy, prohlásí ho buď za »protestanta«, nebo za člověka bez smyslu pro humor. Dá-li se s nimi člověk vážně do řeči o manželství, vyrazí se svým Jindřichem Osmým, tímhle kanónem střílejí už tři století, chtějí tím ukázat, jak tvrdá je jejich církev, ale když chtějí ukázat, jak je měkká, jak veliké má srdce, přijdou s anekdotami o Besewitzích, vykládají vtipy o biskupech, ale jedině mezi »zasvěcenými«, čímž – lhostejno, jestli jsou sami levicoví nebo pravicoví – myslí ty »vzdělané a inteligentní*.

Když jsem tenkrát vyzval Sommerwilda, aby tu prelátskou historku o Besewitzovi pověděl jednou z kazatelny, dopálil se.

Z kazatelny střílejí, jakmile jde o muže a ženu, vždycky jenom svým nejtěžším kanónem: Jindřichem Osmým. Království za manželství! Právo! Zákon! Dogma!

Bylo mi zle, z různých důvodů, tělesně, protože jsem od té ubohé snídaně v Bochumu nevzal do úst nic kromě koňaku a cigaret – duševně, protože jsem si představoval, jak v nějakém

římském hotelu se Zúpfner dívá na Marii, když se obléká. Nejspíš se jí bude taky přehrabovat v prádle. Tihle korektně přičesaní, inteligentní, spravedliví a vzdělaní katolíci potřebují milosrdné ženy. Marie nebyla pro Zupfnera ta pravá. On, který je vždycky bezvadně oblečen, natolik módně, aby nebyl staromódní, a přece ne tak módně, aby vypadal jako dandy; on, který se ráno vydatně myje studenou vodou a drhne si zuby tak horlivě, jako by chtěl zlomit rekord – pro něj není Marie dost inteligentní a taky je příliš rychlá s ranní toaletou. On je typ, který si v momentě, než ho odvedou k papežovi do audienčního pokoje, honem přetře boty kapesníkem. Taky mi bylo líto papeže, před nímž budou oba klečet. Bude se dobrotivě usmívat a ze srdce radovat nad tím pěkným, sympatickým katolickým párečkem z Německa – a zase jednou bude podveden. Nemůže tušit, že uděluje požehnání dvěma cizoložníkům.

Sel jsem do koupelny, vyfrotýroval jsem se, znovu jsem se oblékl, šel jsem do kuchyně a postavil vodu na vařič. Monika myslela na všechno. Zápalky ležely na plynovém sporáku, v neprodyšné doze tu stála umletá káva, vedle filtrovací papír, šunka, vejce, plechovky se zeleninou v ledničce. Mám rád kuchyňskou práci jen tehdy, když je to jediná šance, jak uniknout jistým formám rozhovoru dospělých. Když spustí Sommerwild o »„Erotu«, když Blothert začne vyplivovat své ka … ka... kancléř nebo když Fredebeul drží obratně zkompilovanou přednášku o Cocteauovi – pak ovšem jdu raději do kuchyně, vytlačuju majonézu z tub, půlím olivy a mažu na chlebíčky játrovou paštiku. Když si chci v kuchyni uvařit něco pro sebe, jsem jak ztracený. Ruče mi ztoporní samotou a nutnost otevřít konzervu, rozbít vejce do pánve mě naplňuje hlubokou melancholií. Nejsem starý mládenec. Když byla Marie nemocná nebo odešla do práce – pracovala nějakou dobu v Kolíně v papírnictví –, nepřišlo mi tak zatěžko pracovat v kuchyni, a když měla první potrat, vypral jsem dokonce ložní

prádlo,t než se vrátila bytná z biografu.

Podařilo se mi otevřít konzervu s fazolemi, aniž jsem si vymkl ruku, nalil jsem vařící vodu na filtr a myslel jsem při tom na dům, který si dal Zúpfner postavit. Přede dvěma lety jsem tam jednou byl.

14

Viděl jsem ji, jak jde potmě domů. Do kartáče sestřižený trávník vypadal v měsíčním světle skoro modrý. Vedle garáže ořezané větve, naskládal je tam zahradník. Mezi kručínkou a červeným hlohem nádoba na odpadky, přichystaná k odvezení.

Pátek večer. Už ví, co ucítí v kuchyni, rybu, taky ví, jaké cedulky najde, jednu od Zúpfnera na televizoru: »Ještě musím nutně ke K. Líbá Heribert,« druhou od služky na ledničce: »Jsem v kině, vrátím se v deset. Gréta (Luisa, Birgita).«

Otevřít garáž, otočit vypínačem: na vybílené stěně stín mopedu a vyřazeného šicího stroje. V Zúpfnerově boxu ohlašuje mercedes, že Zúpfner šel pěšky. »Nalokat se vzduchu, trošku se nalokat vzduchu.« Bláto na gumách a blatnících hovoří o jízdách po Eifelu, odpoledních přednáškách v Unii mladých

(»držet spolu, stát při sobě, společně trpět«).

Pohled nahoru: i v dětském pokoji tma. Sousední domy odděleny dvoustopými vjezdy a širokou obrubou záhonů. Chorobné odlesky televizních obrazovek. Tady by vracející se manžel a otec vyrušoval, návrat ztraceného syna by působil rušivě;

žádný skopec by se neporážel, ani kuře by se nedalo na grill v rychlosti by se řeklo něco o zbylé jitrnici v ledničce.

V sobotu odpoledne se konává bratření, přes ploty létají

badmintonové míčky, koťata a štěňata utíkají, míčky se vracejí, koťata – »ta je sladká« – nebo štěňata – »ten je sladký« – se podávají zpátky brankou nebo dírou v živém plotu. Tlumené podráždění v hlase, nebýt osobní; jen tu a tam vystřelí podráždění z pravidelného oblouku a vyryje zub do sousedského nebe, podnět je vždy nicotný, nikdy pravdivý; s řinkotem se rozbije talířek, koulející se míč pocuchá květiny, oblázek z dětské ruky dopadne na lak automobilu, zahradní hadice skropí čerstvě vyprané, čerstvě vyžehlené prádlo – tu se v hlasech ozve zaječení, jež se nesmí ozvat v případě podvodu, cizoložství, potratu. »Ach, ty máš zkrátka příliš citlivé uši, vem si něco proti tomu.«

Neber nic, Marie.

Otevřít domovní dveře: ticho a příjemné teplo. Malá Maruška spí nahoře. Jak to jde rychle: svatba v Bonnu, líbánky v Římě, těhotenství, porod – hnědé kudrny na sněhobílém dětském polštářku. Vzpomínáš, jak nám ukazoval dům a pln vitality hlásal: Tady je místa pro dvanáct dětí – a dnes ráno, jak si tě prohlíží, na rtech nevyslovené no!, a nekomplikovaní konfesijní a partajní přátelé jak po třetím koňaku vykřikují: »Kolik chybí do dvanácti – jedenáct!«

Po městě se šeptá. Zas už jsi byla v kině, takové jasné slunné odpoledne a v kině. A zas už v kině – a zas.

Celý večer sama v kroužku, u Blotherta doma, a plné uši ka ka ka, tentokrát se nedoplňovalo –ncléř, nýbrž –tholon. Jako cizí těleso se ti to slovo převaluje v uších. Blothert má Geigerův počítač, který dokáže vyčmuchat katholon. »Ten je má – ten ne – ta je má – ta ne.« Je to, jako když se otrhávají kvítky: má mě ráda, nemá mě ráda. Má mě ráda, podle katholon se zkoumají fotbalové kluby a partajní přátelé, vláda a opozice. Hledá se jako rasový znak a nenalézá; nordický nos, westická ústa.

Jeden je má určitě, to kýžené, horlivě vyhledávané, ten na to má patent. Blothert sám, chraň se jeho očí, Marie. Opožděná

žádostivost, seminaristické představy o šestém přikázání, a mluví-li o jistých hříších, pak jen latinsky. In sexto, de sexto.

Samozřejmě je z toho slyšet sex. A ty milé dětičky. Nejstarší Hubert, osmnáctiletý, Margret, sedmnáctiletá, smějí ještě chvilku zůstat, aby si něco odnesli z rozhovoru dospělých. O katholon, o stavovském státě, o trestu smrti, který v očích paní Blothertové vykřesává podivné zaplápolání, vyžene její hlas do podrážděných výšek, kde smích a pláč v rozkoši jedno jsou.

Pokoušela ses utěšit Fredebeulovým vyčichlým levicovým cynismem: marně. Marně se budeš pohoršovat nad Blothertovým vyčichlým pravicovým cynismem. Existuje krásné slovo: nic. Mysli na nic. Ne na kancléře a katholon, mysli na klauna, který pláče ve vaně, který si bryndá kávu na pantofle.

15

Dovedl jsem ten zvuk zařadit, ale nevěděl jsem, jak se k němu zachovat, často jsem ho slýchal, ale ještě nikdy jsem na něj nemusel reagovat. U nás doma reagovaly na zvuk domovního zvonku služky, zvonek v krámu u Derkumových jsem slýchal často, ale nikdy jsem nevstal. V Kolíně jsme bydleli v penziónu, v hotelích zvoní jen telefon. Uslyšel jsem zazvonění, ale nepřijal jsem je. Bylo to něco cizího, jen dvakrát jsem je slyšel v tomto bytě, jednou přinesl chlapec mléko a podruhé zaslal Zúpfner Marii čajové růže. Když růže přišly, ležel jsem v posteli, Marie vešla dovnitř, ukázala mi je, u vytržení nořila nos do kytice,’a nastala trapná scéna, protože jsem si myslel, že ty květy jsou pro mě. Tu a tam posílaly ctitelky do hotelu květiny. Řekl jsem Marii: »Hezké růže, nech si je,« a ona se na mě podívala a řekla: »Ale vždyť jsou pro

mě.« Zrudl jsem. Bylo mi trapně a napadlo mě, že jsem ještě nikdy nedal Marii poslat květiny. Nosil jsem jí samozřejmě všechny květiny, které jsem dostal na jevišti, ale žádné jsem jí nikdy nekoupil, a většinou jsem musel kytici, kterou mi dali na jevišti, sám zaplatit. »Od kohopak jsou ty květiny?« zeptal jsem se. »Od Zúpfnera,« řekla.

»Zatraceně,« řekl jsem, »co to má znamenat?« Pomyslel jsem na držení za ručičku. Marie zčervenala a řekla: »Proč by mi nemohl poslat květiny?« – »Otázka by měla znít jinak,« řekl jsem: »Proč by ti měl posílat květiny?« – »Známe se už dávno,« řekla, »a třeba mě zbožňuje.« – »Dobrá,« řekl jsem, »af si tě zbožňuje, ale

taková spousta drahých květin, to je dotěrnost. Připadá mi to

nevkusné.« Urazila se a odešla.

Když zazvonil chlapec od mlékaře, seděli jsme v pokoji a Ma –

rie vyšla ven, otevřela mu a dala mu peníze. Návštěvu jsme

měli v našem bytě jen jednou: byl to Leo, ještě než konvertoval,

ale ten nezvonil, přišel s Marií.

Zvonek zněl podivným způsobem zároveň plaše, a přece

tvrdošíjně. Měl jsem hrozný strach, že by to mohla být Monika,

možná dokonce pod nějakou záminkou poslaná Sommerwildem.

Hned mě zase přepadl nibelunský komplex. Vyběhl jsem v pro –

močených pantoflích do haly, ne a ne najít knoflík, který bylo

třeba stisknout. Co jsem ho hledal, napadlo mě, že Monika má

klíč od domu. Konečně jsem ho našel, stiskl jsem ho a zezdola se

ozval zvuk, jako když včela bzučí na okenním skle. Vyšel

jsem
na chodbu, stoupl jsem si vedle výtahu. Rozsvítilo se červené
»obsazeno«, blikla jednička, dvojka, nervózně jsem zíral na čísli –
ce, až jsem najednou zpozoroval, že vedle mě někdo stojí. Lekl
jsem se, otočil: hezká žena, světlovlasá, nijak přehnaně štíhlá,
s velice milýma světle šedýma očima. Klobouk měla na můj
vkus trochu příliš červený. Usmál jsem se, i ona se usmála a
řekla: »Vy jste jistě pan Schnier – mé jméno je Grebselová, jsem
vaše sousedka. Těší mě, že vás jednou vidím osobně.« – »Mě
také,« řekl jsem – opravdu mě to těšilo. Paní Grebselová byla
přes ten příliš červený klobouk pastva pro oči. Pod její paží jsem
viděl noviny Hlas Bonnu, zpozorovala můj pohled, začervenala
se a řekla: »Z toho si nic nedělejte.« – »Dám tomu lumpovi pár
facek,« řekl jsem, »kdybyste věděla, co je to za odporného, po –
kryteckého ničemu – a taky mě podvedl, o celou láhev kořalky.«
Zasmála se. »Můj muž a já bychom byli rádi, kdybychom se
jednou stali opravdovými sousedy. Zdržíte se déle?« – »Ano,«
řekl jsem, »zazvoním u vás jednou, když dovolíte – je u vás
taky všecko tak rezavé?« – »Ovšem,« řekla, »rezavá barva je přece znak pátého poschodí.« Výtah se chvíli zdržel u třetího poschodí, teď zasvítila červeně čtyřka, pětka, prudce jsem

otevřel dveře a v úžasu jsem o krok couvl. Z výtahu vystoupil můj otec, přidržel dveře nastupující paní Grebselové a obrátil se ke mně. »Pane bože,« řekl jsem, »otče.« Ještě nikdy jsem mu neřekl otče, vždycky jenom papá. Řekl: »Hansi,« učinil nešikovný pokus obejmout mě. Vešel jsem před ním do bytu, vzal jsem mu klobouk a plášť, otevřel jsem dveře do pokoje a ukázal mu na gauč. Obřadně se usadil.

Oba jsme byli v rozpacích. Rozpaky jsou, zdá se, mezi rodiči a dětmi jediná možnost dorozumění. Můj pozdrav »otče« zněl patrně příliš pateticky, a to jen vystupňovalo rozpaky, které i tak byly nevyhnutelné. Otec si sedl na jednu z těch rezavých židlí a díval se na mě potřásaje hlavou: na mé promočené pantofle, mokré ponožky, přespříliš dlouhý koupací plášť, který byl ke všemu ještě ohnivě červený. Můj otec není velký, spíš drobný a tak důmyslně nedbalým způsobem pěstěný, že se lidé od televize o něj perou, když jde o nějakou debatu o národohospodářství. Vyzařuje též dobrotu, rozum, a nabyl zatím jako televizní hvězda větší proslulosti, než by kdy mohl nabýt jako hnědouhelný Schnier. Nenávidí každý odstín brutality. Když se na něj tak člověk dívá, čekal by, že kouří doutníky, ne tlusté, nýbrž lehké, štíhlé doutníky, to, že kouří cigarety, působí u takřka sedmdesátiletého kapitalisty překvapivě rozpustile a pokrokově. Chápu už, že ho posílají na všechny diskuse, při nichž jde o peníze. Je na něm vidět, že nejen vyzařuje dobrotu, ale že taky je dobrák. Podal jsem mu cigarety, zapálil jsem mu, a když jsem se k němu při tom naklonil, řekl: »Nevím toho o klaunech moc, ale něco přece vím. 2e se koupou v kávě, je pro mě novinka.« Dovede být velmi vtipný. »Nekoupu se v kávě, otče,« řekl jsem, »chtěl jsem slít kávu a nepovedlo se mi to.«

Nejpozději v téhle větě jsem měl už zase říct papá, ale bylo příliš pozdě. »Chceš se něčeho napít?« Usmál se na mě nedůvěřivě a zeptal se: »Copak tu máš?« Sel jsem do kuchyně: v ledničce byl koňak, taky tam stálo několik lahví minerálky,

citrónovka a láhev červeného vína. Vzal jsem ode všeho po jedné

láhvi, odnesl jsem je do pokoje a postavil do řady na stůl před

otce. Vytáhl z kapsy brýle a studoval etikety. Potřásaje hlavou

odsunul nejdřív stranou koňak. Věděl jsem, že má koňak rád,

a řekl jsem uraženě: »Ale je to se mi zdá dobrá značkám –

»Značka je znamenitá,« řekl, »ale i ten nejlepší koňak přestává

být nejlepší, když je takhle vychlazen.«

»Panebože,« řekl jsem, »copak se koňak nedává do ledničky?«

Podíval se na mě přes brýle, jako bych se právě dopustil sodo –

mie. Je svým způsobem taky estét, dokáže ráno třikrát čtyřikrát

vrátit do kuchyně topinku, dokud nemá pravou míru opečenosti,

je to takový tichý boj, který se ráno co ráno opakuje, poněvadž

Anna tak jako tak považuje topinky za »anglosaskou pitomosti.

– »Koňak v ledničce,« řekl otec opovržlivě, »doopravdy to nevíš,

nebo to jen tak děláš? Člověk nikdy neví, na čem s tebou je!«

»Doopravdy jsem to nevěděl,« řekl jsem. Podíval se na mě

zkoumavě, usmál se a zdálo se, že je přesvědčen.

»Přitom jsem investoval tolik peněz do tvé výchovy,« řekl.

Mělo to znít ironicky, tak jak mluví skoro sedmdesátiletý otec

s dospělým synem, ale ironie se mu nepovedla, zmrzla při

slově
peníze. Potřásaje hlavou zavrhl i citrónovku a červené víno a
řekl: »Za těchto okolností mi připadá minerálka nejjistější pití.«
Přinesl jsem z kredence dvě skleničky, otevřel jsem láhev s mi –
nerálkou. Aspoň to jsem snad udělal dobře. Přikývl blahosklon –
ně, dívaje se na mě.
»Rušilo by tě,« zeptal jsem se, »kdybych zůstal v koupacím plášti?«
»Ano, to by mě rušilo,« řekl. »Prosím tě, obleč se pořádně. Tvůj ústroj a tvůj – tvůj kávový odér propůjčují této situaci komičnost, která se k ní nehodí. Chci si s tebou vážně pohovořit. A krom toho – promiň mi tu otevřenost – nenávidím, jak víš, každý šlendriáne
»To není žádný šlendrián,« řekl jsem, »to je jen forma uvolnění.«

»Nevím,« řekl, »kolikrát jsi mě v životě doopravdy poslechl, teď mi nejsi povinován poslušností. Prosím tě o laskavost.«
Žasl jsem. Otec býval dříve spíš ostýchavý, skoro mlčenlivý.
Naučil se v televizi diskutovat a argumentovat s »podmanivým půvabem«. Byl jsem příliš unaven, abych odolal tomuto půvabu.
Odešel jsem do koupelny, stáhl jsem si kávou promočené ponožky, utřel nohy, oblékl si košili, kalhoty, sako, bos jsem odběhl do kuchyně, naložil jsem si ohřáté bílé fazole na talíř a vajíčka naměkko uvařená jsem jednoduše rozklepl na fazole,

lžící jsem vyškrábal zbytky ze skořápek, vzal jsem krajíček chleba, lžíci a šel do pokoje. Otec pohlédl na můj talíř s výrazem, v němž se dovedně mísil údiv s odporem.

»Promiň,« řekl jsem, »od rána od devíti hodin jsem nejedl a myslím, že netoužíš po tom, abych ti v mdlobách padl k nohám.« Stáhl obličej do ztrýzněného úsměvu, potřásl hlavou, vzdychl a řekl: »No dobrá – ale víš, samý bílek není prostě zdravým

»Já si pak vezmu jablko,« řekl jsem. Smíchal jsem fazole s vejci, ukousl jsem si chleba a strčil jsem si do úst lžíci té své kaše, která mi ohromně chutnala.

»Měl by sis do toho dát aspoň trošku takové té rajské pasty,«

řekl.

»Nemám tu nic takového,« řekl jsem.

Jedl jsem příliš chvatně a nezbytné zvuky, které mé jídlo provázely, se otci zřejmě nelíbily. Potlačil svůj odpor, ale málo přesvědčivě, takže jsem nakonec vstal, odešel do kuchyně, vstoje u ledničky jsem vyjedl talíř a při jídle jsem se na sebe díval do zrcadla nad ledničkou. Zanedbával jsem poslední týdny i ten nejnezbytnější trénink: mimiku. Klaun, jehož hlavní efekt je nehybný obličej, musí svůj obličej udržovat velice pohyblivý.

Dřív jsem vždycky před začátkem tréninku vyplázl jazyk, abych se nejdříve sám sobě úplně přiblížil, než se zase dokážu sám sobě odcizit. Později jsem toho nechal a hleděl jsem si bez jediného triku do obličeje denně půl hodiny, až jsem tu nakonec

vůbec nebyl: jelikož nemám sklon k narcismu, měl jsem kolikrát

namále, abych se nepomátl. Jednoduše jsem zapomněl, že jsem

to já, ten obličej v zrcadle, obrátil jsem zrcadlo ke zdi, když

jsem byl s tréninkem hotov, a když jsem pak během dne

někdy
náhodou mimovolně pohlédl do zrcadla, zděsil jsem se: nějaký
cizí chlapík se ocitl v mé koupelně, na mé toaletě, chlapík,
o němž jsem nevěděl, jestli je vážný nebo směšný, s dlouhým
nosem, bledé strašidlo – a utíkal jsem, jak nejrychleji jsem mohl,
k Marii, abych se uviděl v jejím obličeji. Od té doby, co je pryč,
nedokážu absolvovat svůj obličejový trénink: bojím se, abych
se nezbláznil. Přistoupil jsem vždycky po tréninku až těsně
k Marii, až jsem se viděl v jejích očích: maličký, trošku pokři –
vený, ale přece jen rozpoznatelný: byl jsem to já, a přece to
byl tentýž, který se bál zrcadla. Jak mám vysvětlit Zohnererovi,
že bez Marie vůbec nejsem s to trénovat před zrcadlem? Pozo –
rovat se při jídle bylo pouze smutné, nikoli děsivé. Mohl jsem
se upnout na lžíci, mohl jsem rozeznat fazole se stopami žloutku
a bílku, krajíc chleba, který byl čím dál menší. Zrcadlo mi stvrzo –
valo něco tak dojemně skutečného jako vyjedený talíř, krajíc
chleba, který byl stále menší, trochu potřísněná ústa, která jsem
otřel rukávem. Netrénoval jsem. Nebyl tu nikdo, kdo by mě
vyvedl ze zrcadla. Pomalu jsem se vrátil do pokoje.
»Příliš rychle,« řekl otec, »jíš moc rychle. Sedni si už konečně.
Pít nebudeš nic?«

»Ne,« řekl jsem, »chtěl jsem si udělat kávu, ale nepovedlo se

mi to.«

»Mám ti ji udělat?« zeptal se.

»Copak to dovedeš?« zeptal jsem se.

»Říká se o mně, že umím vařit velmi dobrou kávu,« řekl.

»Nedělej nic,« řekl jsem, napiju se trochu minerálky, na tom nezáleží.«

»Ale já to rád udělám,« řekl.

»Ne,« řekl jsem, »děkuju. V kuchyni to vyhlíží hnusně. Obrovská louže kávy, otevřené konzervy, po podlaze skořápky od vajec.«

»No dobrá,« řekl, »jak chceš.« Vypadal nepřiměřeně uražený.

Nalil mi vodu, podal pouzdro na cigarety, vzal jsem si jednu, zapálil mi, kouřili jsme. Bylo mi ho líto. Patrně jsem ho svým talířem fazolí úplně vyvedl z konceptu. Počítal určitě, že u mě najde to, co si představuje pod bohémstvím: promyšlený nepořádek, na stropě a po zdích všelijakou modernu, jenže byt je náhodou zařízen docela beze stylu, skoro šosácky, a já pozoroval, že ho to deprimuje. Kredenc jsme si koupili podle katalogu, obrázky na zdích byly samé reprodukce, mezi nimi jen dvě nefigurativní, jediné pěkné byly dva akvarely od Moniky

Silvsové nad komodou: Rýnská krajina III a Rýnská krajina IV, temně šedivé tóny se sotva viditelnými stopami bílé. Těch několik málo hezkých věcí, které máme, židle, několik váz a čajový stolek v koutě, koupila Marie. Můj otec je člověk, který potřebuje atmosféru, a atmosféra našeho bytu ho znervózňovala a umlčovala. »Pověděla ti matka, že jsem tady?« zeptal jsem se konečně, když jsme si zapálili druhou cigaretu, aniž jsme promluvili jediné slovo.

»Ano,« řekl, »proč ji nemůžeš ušetřit takových věcí?«

»Kdyby se nebyla ohlásila svým komitétním hlasem,

dopadlo by všecko jinaký řekl jsem.

»Máš něco proti tomu komitétu?« zeptal se klidně.

»Ne,« řekl jsem, »usmiřovat rasové protiklady je dobrá věc, jenže já mám jinou představu o rase než to komité. Černoši například jsou přece přímo poslední výkřik – chtěl jsem už matce nabídnout jednoho černocha, kterého dobře znám, jako postavu do jesliček, a když si člověk pomyslí, že existuje několik set černošských ras! Nebo cikáni,« řekl jsem, »matka by jich někdy měla pozvat pár na čaj. Rovnou z ulice. Úkolů je až dost.«

»0 tom jsem s tebou nechtěl mluvit,« řekl.

Mlčel jsem. Podíval se na mě a řekl tiše: »Chtěl jsem s tebou

mluvit o penězích.« Mlčel jsem dál. »Mám za to, že jsi tak tro –

chu v nesnázích. Tak řekni něco.«

»V nesnázích, to jsi pěkně řekl. Nebudu moct patrně rok vy –

stupovat. Podívej.« Vytáhl jsem nohavici a ukázal mu naběhlé

koleno, zase jsem ji spustil a ukazováčkem pravé ruky jsem si

ukázal vlevo na prsa. »A tady,« řekl jsem.

»Panebože,« řekl, »srdce?«

»Ano,« řekl jsem, »srdce.«

»Zavolám Drohmerta a požádám ho, aby tě přijal. Je to nej – lepší srdcař, kterého máme.«

^Nerozumíš mi,« řekl jsem, »nepotřebuju konzultovat Droh –

merta.«

»Řekls přece: srdce.«

»Měl jsem snad říct duše, nitro – srdce se mi zdálo při – měřené.«

»Ach tak,« řekl suše, »tamta historie.« Sommerwild mu

určitě

v Pánské jednotě při skatu, mezi zaječími drůbky, pivem a srdco –

vým sólem bez tří tu »historii« vykládal.

Vstal, začal chodit sem a tam, pak se zastavil za židlí, opřel

se o její opěradlo a podíval se dolů na mě.

»Jistě to zní hloupě,« řekl, »když ti říkám velká slova, ale víš,

co ti chybí? Chybí ti to, co dělá muže mužem: dovést se s věcmi

vypořádati

»To už jsem dnes jednou slyšel,« řekl jsem.

»Pak to uslyšíš potřetí: vypořádej se s tím.«

»Nech toho,« řekl jsem unaveně.

»Jak si myslíš, že mi bylo, když ke mně Leo přišel a řekl. že konvertuje ke katolictví. Bylo to pro mě tak bolestné jako Henriettina smrt – nebolelo by mě tolik, kdyby řekl, že se stal komunistou. Pod tím si dovedu něco představit, když mladý člověk

sní falešný sen o sociální spravedlnosti a tak dále. Ale toh! e.«

Tiskl opěradlo a prudce vrtěl hlavou. »Tohle. Ne. Ne.« Zdálo se, že to myslí vážně. Úplně zbledl a vypadal mnohem starší.

»Sedni si, otče,« řekl jsem, »dej si ted koňak.« Sedl si, kývl směrem k láhvi s koňakem, já donesl sklenku z kredence, nalil jsem mu a on vzal skleničku a napil se, aniž mi poděkoval nebo připil.

»Ty tomu jistě nerozumíš,^ řekl. »Ne,« řekl jsem.

»Je mi úzko o každého mladého člověka, který věří na tuhle věc,<t řekl, šproto mě to tak hrozně zasáhlo, ale i s tím jsem se vypořádal – vypořádal. Co se na mě tak díváš?«

»Musím tě za něco odprosit,« řekl jsem, »když jsem tě viděl v televizi, myslel jsem si, že jsi ohromný herec. Dokonce

trošku klauna

Nedůvěřivě se na mě podíval, skoro uraženě, a já honem řekl: »Ne, vážně, papá, ohromný.« Byl jsem rád, že jsem zase našel ono papá.

»Vnutili mě prostě do té role,« řekl.

»Sluší ti dobřen řekl jsem, »a to, co při tom hraješ, je dobře zahrané.«

»Já při tom nic nehraju,« řekl vážně, »vůbec nic, nepotřebuju nic hrát.«

»To je zlé,<í řekl jsem, »pro tvé protivníky.«

»Já nemám žádné protivníky,« řekl pohoršené.

»To je ještě horší pro tvé protivníky,« řekl jsem.

Znovu se na mě nedůvěřivě podíval, pak se usmál a řekl:

»Ale já je opravdu necítím jako protivníky.<!

Ještě mnohem horší, než jsem myslel,« řekl jsem, »copak ti, s nimiž ustavičně rozprávíš o penězích, vůbec nevědí, že vy to nejdůležitější vždycky zamlčíte – nebo si to odmluvíte, než vás vykouzlí na obrazovku?«

Nalil si koňak, podíval se na mě tázavě: »Chtěl jsem s tebou mluvit o tvé budoucnosti.«

»Moment,« řekl jsem, »mě prostě zajímá, jak se to dělá.

Vždycky mluvíte o procentech, deset, dvacet, pět, padesát procent – ale nikdy neřeknete, kolik procent čeho?« Vypadal skoro hloupě, když zvedl skleničku s koňakem, upíjel a díval se na mě. »Myslím,<! řekl jsem, »že jsem se z počtů moc nenaučil, ale

vím, že sto procent z půlfeniku je půlfenik, kdežto pět procent

z miliardy je padesát miliónů … chápeš?«

»Bože můj,« řekl, »to máš tolik času dívat se na televizi?«

»Ano,« řekl jsem, »od té historie, jak tomu ty říkáš, se hodně

dívám na televizi – pěkně mě to vyprazdňuje. Úplně vyprazdňu –

je, a když člověk vidí vlastního otce jednou za tři roky, potěší
ho přece jen, když ho uvidí na obrazovce. Někde v hospodě,
u piva, v pološeru. Někdy jsem na tebe doopravdy pyšný, jak
šikovně dovedeš zabránit, aby se někdo zeptal na ta procenta.*
»Pleteš se,« řekl chladně, »já vůbec ničemu nezabraňuji.*
»Není to nudné nemít vůbec žádné protivníky?«
Vstal a nazlobeně se na mě podíval. I já jsem vstal. Oba jsme
si stoupli za své židle, opřeli jsme se o opěradla. Zasmál jsem
se a řekl jsem: »Jako klaun se samozřejmě zajímám o moderní
formy pantomimy. Jednou, když jsem seděl sám vzadu v hospo –
dě, vypnul jsem zvuk. Senzace. Pronikání l'art pour 1'artu do
mzdové politiky, do národohospodářství. Škoda., žes nikdy nevi –
děl mé číslo Zasedání dozorčí rady a
»Povím ti něco,* řekl, »mluvil jsem o tobě s Genneholmem.
Požádal jsem ho, aby se jednou podíval na pár tvých výstupů
a řekl mi – něco jako dobrozdání.«
Musel jsem najednou zívat. Bylo to nezdvořilé, ale nevyhnu –
telné, a já si byl té trapnosti plně vědom. Spal jsem v noci špatně
a měl jsem za sebou zlý den. Když člověk zase jednou po třech
letech vidí otce, když s ním vlastně poprvé v životě vážně mluví

– je zívání určitě to nejnevhodnější. Byl jsem velice rozčilen,

ale na smrt unavený a bylo mi líto, že zrovna téct musím zívat.

Jméno Genneholm na mě působilo jako uspávači prostředek.

Lidé jako můj otec musí mít vždycky to nejlepší: nejlepšího

srdcaře na světě Drohmerta, nejlepšího divadelního kritika ve

Spolkové republice Genneholma, nejlepšího krejčího, nejlepší sekt, nejlepší hotel, nejlepšího spisovatele. Je to nuda. Zívání se proměnilo skoro v křeč, ústní svalstvo zapraskalo. Fakt, že

Genneholm je teplouš, nemění nic na faktu, že jeho jméno ve mně vzbouzí nudu. Teplouši dovedou být náramně zábavní, ale právě zábavní lidé mi připadají nudní, zvlášť výstředníci, a

Genneholm byl nejen teplouš, ale i výstředník. Chodíval většinou na parties, jež pořádala matka, a vždycky se ke každému hodně zblízka nahýbal, takže člověk pokaždé zbytečně čichal jeho dech a účastnil se jeho posledního jídla. Když jsem se s ním posledně setkal, před čtyřmi lety, byl cítit bramborovým salátem, a tváří v tvář tomuto pachu mi jeho kardinálsky červená vesta a medový knír vůbec nepřipadaly extravagantní. Byl ohromně vtipný, každý ví, že je vtipný, a tak musí být ustavičně vtipný. Únavná existence.

»Odpusť,« řekl jsem, když jsem si mohl být jist, že křeč zívání prozatím pominula. »Copak říká Genneholm?«

Otec byl uražen. Býval vždycky, když se někdo nedovedl udržet, a mé zívání ho nezabolelo subjektivně, ale objektivně.

Zakroutil hlavou jako nad mými fazolemi. »Genneholm sleduje tvůj vývoj s největším zájmem, je ti velmi nakloněn.*

^Teplouš se nikdy nevzdává,* řekl jsem, »ti chlapíci mají výdrž.«

»Nech toho,« řekl otec ostře, »buc rád, že máš za sebou tak vlivného příznivce a na slovo vzatého odborníka.«

»Jsem úplně šťastný,* řekl jsem.

»Jenže on má enormní výhrady proti tomu, cos zatím dokázal.

Soudí, že by ses měl vyhýbat všemu pierotskému, máš prý k harlekýnství sice talent, ale je tě prý na to škoda – a jako klaun jsi prý nemožný. Podle něho je tvá šance v důsledném příklonu k pantomimě… posloucháš mě vůbec?* Jeho hlas byl čím dál ostřejší.

»Prosím,« řekl jsem, »poslouchám každé slovo, každé z těch moudrých, přiléhavých slov, nedej se rušit tím, že jsem zavřel oči.« Zatímco citoval Genneholma, zavřel jsem oči. Působilo to tak blahodárně a osvobozovalo mě to od pohledu na tmavohnědou komodu stojící u zdi za otcovými zády. Šeredný kus nábytku, připomínal nějak školu: tmavohnědá barva, černé

knoflíky, světle žlutá ozdobná lišta na horním okraji. Komoda

pocházela z Mariina rodného domu.

»Prosím,« řekl jsem tiše, »mluv dál.« Byl jsem na smrt una –

vený, bolel mě žaludek, hlava, a stál jsem tak křečovitě za židlí.

že mi koleno začalo ještě víc otékat. Za zavřenými víčky jsem

viděl svou tvář, jak jsem ji znal z tisíců tréninkových hodin ze

zrcadla, naprosto nehnutou, sněhobíle nalíčenou, ani řasy se

nepohnuly, ani obočí, jen oči, pomalu jsem jimi hýbal jako

ustrašený králík, abych dosáhl onoho účinu, jemuž kritici jako

Genneholm říkali »ta udivující schopnost zobrazit animální me –

lancholik. Byl jsem mrtvý a na tisíc hodin zavřený se svým

obličejem – bez možnosti zachránit se v Mariiných očích.

»Tak mluv,« řekl jsem.

»Radil mi, abych tě poslal k jednomu z nejlepších učitelů. Na
rok, na dva, na půl roku. Genneholm soudí, že by ses měl
koncentrovat, studovat, dosáhnout takového uvědomění, aby ses
znovu stal naivní. A trénovat, trénovat, trénovat a – posloucháš
ještě?« Jeho hlas zněl bohudíky mírněji.
»Ano,« řekl jsem.
»A já jsem ochoten ti to financovati
Měl jsem pocit, jako by mé koleno bylo tlusté a kulaté jak
roura od kamen. Neotvíraje oči, tápal jsem kolem židle, sedl
jsem si, tápal jsem po cigaretách na stole jako slepý. Otec zdě –
šeně vykřikl. Dovedu tak dobře zahrát slepého, že lidé věří, že
jsem slepý. Taky jsem si připadal slepý, snad zůstanu slepý.
Nehrál jsem slepého, nýbrž právě oslepléhо, a když jsem měl
konečně cigaretu v ústech, ucítil jsem plamen otcova zapalo –
vače, ucítil jsem, jak prudce se chvěje.
»Chlapče,« řekl ustrašeně, »jsi nemocný?^
»Ano,« řekl jsem tiše, sál jsem cigaretu, zhluboka jsem vde –
choval kouř, »jsem na smrt nemocný, ale ne slepý. Bolí mě žaludek, hlava, koleno, bují ve mně melancholie – ale nejhorší je, že přesně vím, že Genneholm má pravdu, aspoň na pětadevadesát procent, a vím dokonce, co říkal dál. Mluvil o Kleistovi?«
»Ano,« řekl otec.
»Říkal, že nejdřív musím ztratit duši – být úplně prázdný, potom si ji zas mohu dovolit? Říkal to?«
»Ano,« řekl otec, »odkud to víš?«

»Panebože,« řekl jsem, »znám přece jeho teorie a vím, odkud je má. Ale já nechci ztratit svou duši, já ji chci zpátky.«

»Tys ji ztratil?«

»Ano.«

»Kde je?«

»V Římě,« řekl jsem, otevřel jsem oči a zasmál jsem se.

Otec opravdu strachy úplně zbledl a zestárl. Jeho smích zazněl úlevně, a přece nakvašeně.

»Ty klacku,<! řekl, »to všecko jsi hrál?«

»Bohužel ne docela a ne dobře,« řekl jsem. »Genneholm by řekl: Ještě příliš naturalistické – a má pravdu. Teplouši většinou mívají pravdu, mají úžasnou schopnost vcítění – ale taky nic víc. I to je dost.«

»Ty klacku,« řekl otec, »tys mě napálil.«

»Ne,« řekl jsem, »nenapálil jsem tě o nic víc, než tě napálí opravdický slepec. Věř mi, ne všecko tápání a hledání opory je bezpodmínečně nutné. Některý slepec hraje slepého, ačkoli je opravdu slepý. Mohl bych ted před tvýma očima kulhat odtud až ke dveřím, že bys křičel bolestí a soucitem a zavolal okamžitě lékaře, nejlepšího chirurga na světě, Fretzera. Mám?« Už jsem vstal.

»Prosím tě, nech toho,« řekl ztrápeně a já si zase sedl.

»Sedni si taky, prosím tě,« řekl jsem, »prosím tě, znervózňuje mě, když tu tak stojíš.«

Sedl si, nalil si minerálku a díval se na mě zmateně.

»Z tebe člověk není moudrý,« řekl, »odpověz mi přece jasně.

Zaplatím ti to studium, je mi jedno, kam půjdeš. Londýn, Paříž.

Brusel. Jen to nejlepší je dost dobré.«

»Kdepak,« řekl jsem, »to by byla právě chyba. Mně už žádné

studium k ničemu není, jedině práce. Studoval jsem ve třinácti,

ve čtrnácti, do jedenadvaceti. Vy jste si toho jen nevšimli.

A jestli si Genneholm myslí, že bych teď ještě mohl studovat,

je hloupější, než jsem myslela

»Je to odborník,« řekl otec, »nejlepší, jakého známu – »Do –

konce nejlepší, jaký tu je,« řekl jsem, »ale jenom odborník, rozu –

mí divadlu, tragédii, commedii dell'arte, komedii, pantomimě.

Ale všimni si jednou, jak dopadají jeho vlastní komediantské

pokusy, když se najednou vynoří ve fialové košili a černé hed –

vábné kravatě. To by se styděl každý diletant. Na kriticích není

nejhorší, že jsou kritičtí, ale že jsou sami k sobě tak nekritičtí

a bez humoru. Trapné. Ovšem, on je opravdu odborník – ale

jestli si myslí, že bych měl po šesti letech na jevišti začít ještě

se studiem – nesmysl!«

^Nepotřebuješ tedy peníze?« zeptal se otec. Nepatrná stopa

úlevy v jeho hlase ve mně vzbudila nedůvěru. »Ale ano,« řekl

jsem, »potřebuju peníze.«

»Co chceš vlastně dělat? Dál vystupovat, v tomhle stadiu?«

»V jakém stadiu?« zeptal jsem se.

»No,« řekl rozpačitě, »víš přece, co o tobě psali.«

»Co o mně psali?« řekl jsem, »tři měsíce vystupuju už jen

po venkově.«

»Dal jsem si to obstarat,« řekl, ^prostudoval jsem to s Grenne –

holmem.«

»Sakra,« řekl jsem, »cos mu za to zaplatil?«

Začervenal se. »To nech být,« řekl, »tak tedy, co chceš dělat?«

»Trénovat,« řekl jsem, »pracovat, půl roku, rok, ještě nevím.«

»Kde?«

»Tady,« řekl jsem, »kde jinde?« Spatně se mu podařilo skrýt zděšení.

^Nebudu vás obtěžovat a kompromitovat, nepřijdu ani na

váš four fixe,« řekl jsem. Zrudl. Zašel jsem párkrát na jejich jour fixe, jako každý jiný, nikoli takříkajíc privátně. Pil jsem koktaily, jedl olivy, pil čaj a před odchodem jsem si nacpal kapsy cigaretami tak bezostyšně, že to sluhové viděli a samým studem se odvraceli.

»Ach,« řekl otec jen. Vrtěl se na své židli. Nejraději by byl vstal a stoupl si k oknu. TecT jen sklopil oči a řekl: »Bylo by mi milejší, kdyby sis vybral tu solidní cestu, co navrhuje Genneholm. Financovat nejistou věc je mi zatěžko. Copak sis nic neušetřil? Musels přece po celá ta léta pěkně vydělávat.«

»Ani fenik jsem si neušetřil,« řekl jsem, »vlastním jednu jedinou marku.« Vytáhl jsem marku z kapsy a ukázal jsem mu ji.

Opravdu se k ní sehnul a prohlížel si ji jako podivný hmyz.

»Je mi zatěžko věřit ti,« řekl, »já jsem tě aspoň nevychovával k rozhazování. Kolik bys tak potřeboval měsíčně, jak by sis to představoval?«

Srdce se mi rozbušilo. Nebyl bych věřil, že mi bude chtít tak přímo pomoci. Rozvažoval jsem. Ne málo a ne moc, ale abych vystačil, jenže já neměl ani nejmenší tušení, kolik bych potřeboval. Elektrika, telefon, a z něčeho musím žít. Potil jsem se rozčilením. »Především,« řekl jsem, »potřebuju tlustou gumovou rohož, velkou jako tahle místnost, sedmkrát pět, tu bys mi mohl sehnat se slevou z vašeho Rýnského závodu na zpracování gumy.«

»Výborně,« řekl s úsměvem, já ti ji dokonce věnuju. Sedmkrát pět – ale Genneholm soudí, že bys neměl plýtvat silami na akrobacii.«

»Nebudu, papá,« řekl jsem, »kromě žíněnky bych potřeboval měsíčně asi tak tisíc marek.«

»Tisíc marek,« řekl. Vstal, jeho zděšení bylo upřímné, rty se mu chvěly.

»No, kolik jsi myslel,« řekl jsem. Neměl jsem potuchy, kolik peněz doopravdy má. Po jeden rok tisíc marek měsíčně – tolik počítat umím – je dvanáct tisíc marek, taková suma ho nemůže zabít. Je opravdu milionář, Mariin otec mi to přesně vysvětlil a jednou i spoutal. Už si přesně nevzpomínám. Má všude akcie

a »ve všem prsty«. Dokonce i v té fabrice na koupelové pří –

pravky.

Přecházel za svou židlí sem a tam, naprosto klidně, rty se

mu pohybovaly, jako by pro sebe počítal. Snad to opravdu dělal,

ale trvalo mu to velmi dlouho.

Zase mě napadlo, jací byli skrblíci, když jsem odešel s Marií

z Bonnu. Otec mi napsal, že mi z mravních důvodů odpírá ja –

koukoli podporu a očekává ode mě, že budu »prací svých rukou«

živit sebe »a tu nešťastnou, poctivou dívku, již jsi svedl Jak

vím, vždy si prý vážil starého Derkuma, jako. protivníka i jako

člověka, a tohle je prý skandál.

Bydleli jsme v jednom penziónu v Kolíně-Ehrenfeldu. Sedm

set marek, které po sobě zůstavila Mariina matka, bylo za měsíc

pryč, a já měl pocit, že jsme s nimi zacházeli velmi šetrně a

rozumně.

Bydleli jsme poblíž ehrenfeldského nádraží, z oken jsme vi –

děli na červenou cihlovou zed nástupiště, vlaky s hnědým uhlím

odjížděly plné do města, prázdné se vracely, utěšená podívaná,

dojímavé zvuky, pořád jsem musel myslet na vyrovnané majet –

kové poměry doma. Z koupelny výhled na zinkové vany a

šňůry na prádlo, za tmy občas zvuk padající plechovky nebo

pytlíku s odpadky, jež někdo potají vyhazoval oknem do dvora.

Často jsem ležel ve vaně a zpíval liturgické zpěvy, až mi bytná

nejdřív zakázala zpívání – »Lidé si myslí, že mám u sebe na

bytě nějakého pátera vyklouze« –, potom mi zastavila úvěr na

koupelnu. Koupal jsem se podle ní příliš často, připadalo jí to

zbytečné. Šťourala se někdy pohrabáčem ve svržených balících

odpadků na dvoře, aby vypátrala odesilatele: slupky z cibule,

kávová sedlina, kosti od kotlet byly pro ni podnětem rozsáhlých

kombinací, jež doplňovala letmým vyzvídáním u řezníka a zeli –

náře, vždy bezúspěšně. Z odpadků se nikdy nedalo spolehlivé usoudit na individualitu. Výhrůžky, jež vysílala do prádlem zavěšeného nebe, byly formulovány tak, aby se každý cítil potrefen: »Mně žádný nic nenabulíkuje, já vím, odkud vítr vané.«

Ráno jsme byli vždycky vyložení v okně a číhali jsme na

listonose, který nám občas přinesl balíček, od Mariiných kamarádek, od Lea, od Anny, ve velice nepravidelných odstupech šek od dědečka, od rodičů však jen výzvy, abych »vzal do ruky svůj osud, jeho nepřízeň zvládl vlastními silami«.

Později mi matka dokonce napsala, že mě »od sebe odvrhuje«.

Dokáže být nevkusná až k blbosti, citovala totiž ten výraz z jednoho Schnitzlerova románu jménem Rozštěpené srdce.

V tomto románu »odvrhují od sebe« rodiče jedno děvče, protože se vzpouzí přivést na svět dítě, jež jí udělal jakýsi »ušlechtilý, avšak slabý umělec«, myslím herec. Matka doslova ocitovala jednu větu z osmé kapitoly románu: »Svědomí mi velí, abych tě od sebe odvrhla.« Usoudila, že tohle je ten pravý citát. Každopádně mě »odvrhla«. Jsem si jist,’že to udělala jen proto, že to byla cesta, jak ušetřit všech konfliktů svědomí i konto. Doma očekávali, že zahájím heroickou životní dráhu: půjdu do továrny nebo na stavbu, abych uživil svou milenku, a byli pak všichni zklamáni, když jsem to neudělal. Dokonce i Leo a Anna dali své zklamání zřetelně najevo. Už mě viděli vyrážet s krajícem chleba a kastrůlkem za ranního šera, ještě poslední polibek poslat nahoru do Mariina pokojíku, viděli mě večer, jak se vracím unavený, ale spokojen« domů, čtu noviny a dívám se na Marii, jak plete. Ale já se ani trochu nenamáhal, abych tuto představu proměnil v živoucí obraz. Zůstával jsem u Marie a Marii bylo mnohem milejší, že u ní zůstávám. Cítil jsem se »umělcem«

(mnohem víc než pak později) a oba jsme uskutečňovali naše dětinské představy o bohémství: na zdech láhve od chianti a pytlovina a pestré lýčí. Ještě dnes se červenám dojetím, když si vzpomenu na ten rok. Vždy, když šla Marie koncem týdne za bytnou kvůli odkladu nájemného, spustila na mě bytná a ptala se, proč nejdu pracovat. A Marie řekla se svým podivuhodným patosem: »Můj muž je umělec, ano, umělec.« Slyšel jsem ji

jednou, jak křičí ze špinavých schodů dolů do otevřeného pokoje bytné: »Ano, je umělec,« a bytná jí chraptivě odpovídala: »Cože, umělec? A ke všemu je to váš muž? No, to budou mít na radnici radost.« Nejvíc ji štvalo, že jsme pokaždé zůstávali do deseti nebo do jedenácti v posteli. Neměla dost fantazie, aby si spočítala, že takhle nejsnáze ušetříme za jídlo a proud do elektrických kamínek, a nevěděla, že mohu chodit trénovat do šálku na faře až ke dvanácté, protože dopoledne tam pořád něco bylo: poradna pro matky, příprava na přijímání, kuchařský kurs nebo porada katolického osídlovacího družstva. Bydleli jsme blízko kostela, kde byl Heinrich Behlen kaplanem, a ten mi opatřil ten šálek s jevištěm, kde jsem mohl cvičit, stejně tak pokoj v penziónu. Tenkrát k nám bylo hodně katolíků velice milých. Paní, která vedla na faře kurs vaření, nám dala vždycky najíst z toho, co zbylo, většinou jen polévku a puding, někdy i maso, a když jí Marie pomohla s úklidem, strčila jí tu a tam i kousek másla nebo pytlík cukru. Někdy zůstala, když jsem začal trénovat, popadala se smíchy za břicho a odpoledne uva – řila kávu. I když se dověděla, že nejsme oddáni, zůstala k nám milá. Měl jsem dojem, že vůbec nepočítá s tím, že by se umělci »řádně ženili«. Některé dny, když bylo chladno, jsme tam šli dřív. Marie se účastnila kuchařského kursu a já seděl v šatně

u elektrických kamínek a četl jsem. Skrz tenkou stěnu jsem slyšel

chichotání v sále, potom vážné přednášky o kaloriích, vitamí –

nech, rozpočtu, ale vcelku mi ten podnik připadal náramně ve –

selý. Když byla poradna pro matky, směli jsme přijít až po

všem. Mladá lékařka, která vedla poradnu, byla velmi korektní,

takovým laskavým, ale rozhodným způsobem, a hrozně se bála

prachu, který jsem vířil poskakováním po jevišti. Tvrdila později,

že ještě druhý den visí prach ve vzduchu a ohrožuje kojence, a

prosadila, že čtyřiadvacet hodin před její poradnou nesmím na jeviště. Heinrich Behlen měl kvůli tomu dokonce malér se svým farářem, který vůbec nevěděl, že tam denně trénuju, a napomenul

Heinricha, aby to »s láskou k bližnímu nepřeháněl Někdy jsem

také chodil s Marií do kostela. Bylo tam pěkně teplo, sedl jsem si vždycky nad topný kanál; taky tam bylo naprosté ticho, pouliční hluk se tam zdál být nekonečně daleko a kostel byl blahodárně prázdný: jen sedm či osm lidí, a několikrát jsem měl pocit, že patřím k tomuhle tichému smutnému shromáždění pozůstalých po věci, která ve své bezmoci působila velkolepě. Kromě

Marie a mne samé stařenky. A nepatetický způsob Heinrichova celebrování se dobře hodil k tomuhle temnému, ošklivému kostelu. Jednou jsem dokonce zaskočil, když jeho ministrant vynechal, na konci mše, když se kniha přenáší zprava nalevo. Prostě jsem si všiml, že Heinrich najednou znejistěl, ztratil rytmus, a rychle jsem přiskočil, vzal jsem

knihu na pravé straně, poklekl jsem, když jsem přecházel střed oltáře, a přenesl jsem ji nalevo.

Připadal bych si nezdvořilý, kdybych byl Heinrichovi nepomohl z rozpaků. Marie zrudla, Heinrich se usmál. Znali jsme se už dávno, býval v internátě kapitánem fotbalového mužstva, starší než já. Většinou jsme na Heinricha počkali po mši venku před sakristií, pozval nás na snídani, nakoupil na úvěr v krámě vejce, šunku, kávu a cigarety, a vždycky byl šťastný jak dítě, když jeho hospodyně byla nemocná.

Myslel jsem na všechny lidi, kteří nám pomáhali, zatímco doma dřepěli na svých zasraných miliónech, odvrhli mě a vychutnávali své mravní zásady.

Otec pořád ještě přecházel sem a tam za svou židlí a sčítaje pohyboval rty. Nechybělo moc a řekl jsem mu, ať si nechá své peníze, ale zdálo se mi, že mám jaksi právo něco od něho dostat, a s jedinou markou v kapse jsem si nechtěl dovolovat žádné hrdinství, jehož bych později litoval. Peníze jsem opravdu potřeboval, naléhavě, a on mi nedal ani fenik, co jsem z domova.

Leo nám dal všechno své kapesné, Anna nám občas poslala bílý chleba, který sama pekla, později nám dokonce i dědeček tu a tam poslal peníze, zúčtovatelný šek na patnáct, dvacet marek a pak jednou z důvodu, který jsem nikdy neodhalil, šek na dvaadvacet marek. S těmito šeky byla pokaždé strašná patálie:

naše bytná neměla bankovní konto, Heinrich taky ne, měl o zúčtovatelných šecích stejně malé ponětí jako my. Poukázal první šek jednoduše na dobročinné konto své fary, potom šel za farářem a požádal ho o šek na hotových patnáct marek ale farář mohl prasknout vzteky. Prohlásil Heinrichovi, že mu nemůže dát žádný šek na hotovost, poněvadž by musel uvést účel, a takové dobročinné konto je choulostivá věc, prochází kontrolou, a kdyby napsal: »Sek z ochoty pro kaplana Behlena,

protihodnota za privátní zúčtovatelný šek,« měl by z toho malér, poněvadž farní charita není konec konců žádné překladiště zúčtovatelných šeků »nejasného původu«. Mohl by prý prohlásit ten zúčtovatelný šek jedině za dar k jistému účelu, za bezprostřední podporu jednoho Schniera druhému Schnierovi a mně proplatit protihodnotu v hotovosti jakožto milodar charity. To by prý šlo, ale nebylo by to zcela korektní. Trvalo to celkem deset dní, než jsme měli těch patnáct marek v ruce, protože

Heinrich měl samozřejmě tisíc jiných věcí na práci, nemohl se věnovat výhradně proplacení mého šeku. Zachvátila mě vždycky hrůza, když jsem později dostal od dědečka zúčtovatelný šek.

Bylo to ďábelské, byly to peníze, a přece to nebyly peníze a nikdy to nebylo to, co jsme skutečně potřebovali: hotové peníze.

Nakonec si Heinrich sám založil konto, aby nám mohl vyměňovat hotovostní šeky za zúčtovatelné šeky, ale býval často tři čtyři dny pryč, jednou byl tři neděle na dovolené, zrovna když přišel šek na dvaadvacet marek, a já nakonec sehnal v Kolíně svého jediného kamaráda z mládí, Edgara Wienekena, který zastával nějaký úřad – myslím kulturního referenta v SPD. Našel jsem jeho adresu v telefonním seznamu, ale neměl jsem dva groše na telefon, a putoval jsem pěšky z Kolína-Ehrenfeldu do

Kolína-Kalku, nezastihl jsem ho, do osmi večer jsem na něj čekal před domem, protože jeho bytná mě odmítala pustit dovnitř. Bydlel poblíž nějakého ohromně velkého a ohromně temného kostela v Engelsově ulici (dodnes nevím, jestli se jako člen sociálně demokratické strany cítil povinován bydlet zrovna v Engelsově ulici). Byl jsem úplně hotov, k smrti unaven, hladový, ani cigarety jsem neměl a věděl jsem, že Marie sedí v obavách doma. A Kolín-Kalk, Engelsova ulice, chemická továrna v blízkosti – to není zrovna konejšivý pohled

pro melancholiky.

Nakonec jsem zašel do jednoho pekařství a poprosil jsem ženu za pultem, aby mi darovala housku. Byla mladá, ale vypadala šeredně. Cekal jsem, až se krám na chvilku vyprázdní, rychle jsem vešel a řekl – ani jsem nepopřál dobrý večer: »Dejte mi housku.« Bál jsem se, že někdo vejde – podívala se na mě, její tenká nevrla ústa se nejdřív ještě víc ztenčila, pak se zaokrouhlila, vyplnila, beze slova strčila do pytlíku tři housky a kus kynutého koláče a podala mi to. Myslím že jsem ani neřekl děkuju a honem jsem vypadl. Sedl jsem si na práh domu, kde bydlel

Edgar, jedl jsem housky a koláč a co chvíli jsem se v kapse ujišťoval o přítomnosti zúčtovatelného šeku na dvaadvacet marek.

Dvaadvacet bylo podivné číslo, lámal jsem si hlavu, jak vzniklo, snad to byl zbytek na nějakém kontě, snad to měl být vtip, nejspíš to byla prostě náhoda, ale zvláštní na tom bylo, že na šeku stála jak cifra 22, tak i slovy dvaadvacet, a dědeček si při tom musel přece něco myslet. Jakživ jsem na to nepřišel. Později jsem zjistil, že jsem v Kalku v Engelsově ulici čekal na Edgara jen půl druhé hodiny: připadalo mi to jak truchlivá věčnost:

tmavé fronty domů, výpary chemické továrny. Edgar měl radost, že mě zase vidí. Zářil, poklepával mi na rameno, vzal mě k sobě do pokoje, kde měl na zdi viset velikou fotografii Brechta, pod tím kytaru a spoustu knížek z kapesních edic na vlastnoručně stlučené poličce. Slyšel jsem, jak se venku hádá s bytnou, že mě nechtěla pustit dovnitř, pak se vrátil s kořalkou, vykládal mi rozjařeně, že zrovna vyhrál v divadelním výboru bitvu s těmi

»zatracenými lumpy z CDU«, a žádal mě, abych mu vyprávěl všecko, co jsem zažil od té doby, co jsme se viděli naposled.

Jako kluci jsme si spolu léta hrávali. Jeho otec byl plavčík,

později hlídač na jednom hřišti nedaleko našeho domu. Prosil jsem ho, aby mě ušetřil vyprávění, načrtl jsem mu svou situaci a požádal jsem ho, aby mi proměnil ten šek. Byl hrozně milý, všechno chápal, okamžitě mi dal v hotovosti třicet marek, šek vůbec nechtěl, ale já žadonil, aby si ho vzal. Myslím, že jsem skoro plakal, když jsem ho prosil, aby si vzal ten šek. Vzal si ho, trošku uražen, a já ho pozval, aby nás jednou navštívil a podíval se na můj trénink. Dovedl mě ještě na stanici elektriky u kalkské pošty, ale jak jsem uviděl naproti na náměstí stát volný taxík, rozeběhl jsem se k němu, sedl si do něj a už jsem viděl jen Edgarův ohromený, uražený, bledý, veliký obličej. Bylo to poprvé, co jsem si dovolil taxík, a jestli si kdy někdo zasloužil taxík, pak jsem to byl já toho večera. Nebyl bych vydržel courat se přes celý Kolín v tramvaji a čekat ještě hodinu, než se uvidím s Marií. Taxík stál skoro osm marek. Dal jsem šoférovi ještě padesát feniků spropitného a už jsem se hnal nahoru po scho – dech našeho penziónu. Marie mi v slzách padla kolem krku a já taky plakal. Vystáli jsme oba tolik strachu, věčnost jsme byli od sebe, byli jsme příliš zoufalí, abychom se líbali, jen jsme si

pořád a pořád šeptali, že už se nikdy, nikdy, nikdy neodloučíme,

»dokud nás smrt nerozdělí«, šeptala Marie. Pak se Marie »udě –

lala«, jak tomu říkala, namalovala se, a vyrazili jsme k jedné

z bud na Venloeské ulici, každý jsme snědli dvě porce guláše,

koupili jsme si láhev červeného a šli jsme domů.

Edgar mi ten taxík nikdy docela neodpustil. Viděli jsme se

s ním pak častěji, jednou nám dokonce ještě vypomohl penězi,

když měla Marie potrat. Nikdy taky o tom taxíku nemluvil, ale

zůstala v něm nedůvěřivost, která až dodnes nevymizela.

»Panebože,« řekl otec hlasitě a s novou intonací, která mi

u něho byla docela cizí, »tak mluv nahlas a otevři oči. Na tenhle

trik už ti neskočím.«

Otevřel jsem oči a podíval jsem se na něj. Byl rozezlený.

»Copak jsem mluvil?« zeptal jsem se.

»Ano,« řekl, »mumláš si tu pro sebe, ale jediné slovo, kterému rozumím, je pořád a pořád ty zasraný milióny.*

j»To je taky to jediné, čemu můžeš a máš rozuměti

»A zúčtovatelné šeky jsem rozuměl,* řekl.

»Ano, ano,« řekl jsem, »pojď, sedni si tady a pověz mi, kolik tys myslel – jako měsíční podporu po dobu jednoho roku.*

Došel jsem k němu, jemně jsem ho vzal za ramena a vtlačil jsem ho na židli. Okamžitě zase vstal a stáli jsme blízko proti sobě.

^Promyslel jsem si tu věc ze všech stran,* řekl tiše, »a když nechceš uvažovat o mé podmínce solidního, kontrolovaného výcviku, když chceš pracovat tady… muselo by vlastně – no,

myslel jsem, dvě stě marek měsíčně stačit.« Byl jsem si jist, že chtěl říct dvě stě padesát nebo tři sta, v poslední chvíli řekl ale dvě stě. Zdálo se, že se přece jen polekal mého výrazu v obličeji,.

řekl rychleji, než se hodilo k jeho pěstěnému zjevu: »Genneholm říká, že askeze je základ pantomimy.« Pořád jsem ještě nic neříkal. Jen jsem se na něj díval »prázdnýma očima« jako kleistovská loutka. Ani jsem nezuřil, jen jsem žasl, způsobem, který proměnil v můj přirozený výraz to, co jsem se pracně naučil:

mít prázdné oči. Znervózněl, na horním rtu měl drobné krupičky potu. Mé první hnutí pořád ještě nebyl vztek nebo roztrpčení nebo dokonce nenávist; mé prázdné oči se pomalu vyplňovaly soucitem.

»Milý papá,« řekl jsem potichu, »dvě stě marek není zdaleka tak málo, jak si ty myslíš. Je to docela pěkná sumička, o to se s tebou nechci přít, ale víš aspoň, že askeze je drahý špás, rozhodně ta askeze, kterou má Genneholm na mysli; myslí totiž dietu, a ne askezi, hodně libového masa a saláty – nejlacinější forma askeze je hlad, jenže hladový klaun – no, pořád ještě lepší než opilý.« Ustoupil jsem, bylo mi trapné stát u něho tak blízko, že jsem mohl pozorovat, jak perličky potu na jeho rtech rostou.

»Poslyš,« řekl jsem, »mluvme spolu, jak se sluší na džentlmeny, ne o penězích, raději o něčem jiném.*

»Ale já ti doopravdy chci pomoct,« řekl zoufale, »dám ti s radostí tři sta.«

»Nechci ted už o penězích slyšet,« řekl jsem, »chtěl bych ti jenom vyprávět, co byla nejúžasnější zkušenost našeho dětství.«

»Copak?« zeptal se a podíval se na mě, jako by čekal ortel smrti. Myslel si nejspíš, že začnu o jeho milence, jíž postavil v Godesbergu vilu.

»Jen klid,« řekl jsem, »budeš se divit; nejúžasnější

zkušenost našeho dětství bylo poznání, že doma nikdy nedostaneme pořádně nažrat.«

Trhl sebou, když jsem řekl nažrat, polkl, pak se vrčivě zasmál a zeptal se: »Chceš říci, že jste se nikdy dosyta nenajedli?« –

»Přesně to,« řekl jsem klidně, »nikdy jsme se jaksepatří nenajedli, aspoň doma ne. Dodneška nevím, jestli se to dělo z lakoty nebo ze zásady, bylo by mi milejší vědět, že to bylo z lakoty – ale víš ty vlastně, co cítí dítě, když celé odpoledne jezdilo na kole, hrálo fotbal, plavalo v Rýně?«

Řekl bych chuť k jídlu,« odpověděl chladně.

»Ne,« řekl jsem, »hlad. Ksakru, věděli jsme jako děti jedině to, že jsme bohatí, náramně bohatí – ale z těch peněz jsme neměli nic – ani jsme se pořádně nenajedli.^

^Chybělo vám někdy něco?«

»Ano,« řekl jsem, »vždyť říkám: jídlo – a kromě toho kapesné.

Víš, nač jsem měl jako kluk vždycky hlad?«

»Panebože,« řekl ustrašeně, »načpak?«

»Na brambory,« řekl jsem. »Jenomže matka už tenkrát byla posedlá štíhlou linií – víš přece, že vždycky předbíhala dobu a u nás se to jen hemžilo všelijakými pitomými žvanily, každý měl jinou teorii výživy, bohužel ani v jedné z nich nehrály pozitivní roli brambory. Služky v kuchyni si je někdy vařily, když jste byli pryč: na loupačku s máslem, solí a cibulí, a někdy nás vzbudily a my směli v pyžamu dolů a pod podmínkou absolutní mlčenlivosti jsme se směli nacpat bramborami. V pátek jsme většinou chodívali k Wienekenovým, měli vždycky bramborový salát a paní Wienekenová nám zvlášť naložila na talíř. A potom bývalo u nás vždycky málo chleba v košíčku, chudinka ošizená byl ten náš košík na chleba, ten zatracený knáckebrot nebo pár krajíčků, které „ze zdravotních důvodů“ byly napolo suché – když jsem přišel k Wienekenovým a Edgar zrovna donesl

chleba, přidržela si jeho matka levou rukou pevně bochník na prsou a pravou ukrajovala čerstvé krajíce, které jsme chytali a mazali si je marmeládou.«

Otec chabě přikyvoval, podal jsem mu cigarety, vzal si jednu, já mu připálil. Měl jsem s ním soucit. Musí to být zlé pro otce, poprvé doopravdy hovořit se synem, kterému je už skoro osmadvacet. »Ještě tisíc jiných věcí,« řekl jsem, »například lékořice, nafukovací balónky. Matka považovala balónky za vyložené mrhání penězi. To je pravda. Je to vyložené mrhání – ale naše posedlost mrháním by dávno nestačila pustit všecky ty vaše posrané milióny jako balónky do nebe. A ty laciné bonbóny, na něž měla matka obzvlášť moudré odstrašující teorie, dokazující, že je to ten nejčistší jed. Jenže ona nám za to nedala snad lepší bonbóny, které nejsou jedovaté, nedala nám nic. V internátu se všichni divili,« řekl jsem tiše, »že já jediný jsem nereptal proti jídlu, všecko jsem snědl a připadalo mi to skvělé.«

»No vidíš,« řekl chabě, »aspoň k něčemu to bylo dobré.« Neznělo to moc přesvědčivě a vůbec ne šťastně, co říkal.

»0,« řekl jsem, »teoreticko-pedagogická hodnota takové výchovy je mi naprosto jasná – jenže ona to byla všecko právě jen teorie, pedagogika, psychologie, chemie – a smrtelná otrava.

U Wienekenových jsem věděl, kdy je výplata, v pátek, i u Schniewindových a Hollerathových člověk zpozoroval, že se bere prvního a patnáctého – vždycky bylo něco extra, pro každého zvlášť tlusté kolečko salámu nebo koláč, a paní Wienekenová chodila každý pátek ráno k holiči, poněvadž navečír se

– no, ty bys řekl, obětovalo Venuši.«

»Cože,« zvolal otec, »nemyslíš přece …« Zčervenal a hleděl na mě, kroutě hlavou.

»Ale ano, myslím,« řekl jsem. »V pátek odpoledne se děti poslaly do biografu. Předtím směly ještě na zmrzlinu, takže

byly přinejmenším tři a půl hodiny z domova, když matka přišla od holiče a otec s výplatním sáčkem. Dělnické byty nejsou tak velké, to víš.« – »Chceš říci,« pravil otec, »chceš říci, že vy jste věděli, proč se děti posílají do biografu?«

^Samozřejmě ne úplně přesně,« řekl jsem, »většinou mi to došlo až později, když jsem o tom přemýšlel – a teprv mnohem později mi došlo, proč paní Wienekenová vždycky tak dojemně zčervenala, když jsme se vrátili z biografu a jedli salát. Potom, když on dělal hlídače na hřišti, bylo všecko jiné – to býval asi víc doma. Jako kluk jsem si vždycky všiml, že je jí nějak trapně

– a teprv později mě napadlo proč. Ale v bytě, který se skládal z jedné velké místnosti a z kuchyně, a při třech dětech – neměli asi vůbec na vybranou.«

Otec byl tak otřesen, až jsem se bál, že bude ted považovat za nevkusné začínat znovu o penězích. Cítil naše setkání jako tragické, ale začal už tuto tragiku na úrovni ušlechtilého utrpení trošku vychutnávat, cítit její apartnost, a to pak bude těžké převést ho zpátky na těch tři sta marek měsíčně, co mi nabídl.

S penězi je to podobné jako s »tělesnou žádostí«. Žádný o nich pořádně nemluví, přitom na ně myslí, buďto jsou – jak říkala

Marie o tělesné žádosti kněží – »sublimovány« nebo pociťovány jako ordinérní, nikdy ne jako to, čím momentálně jsou: jídlo nebo taxík, krabička cigaret nebo pokoj s koupelnou.

Otec trpěl, bylo to zřejmé a otřesné. Otočil se k oknu, vyndal kapesník a setřel si pár slz. Nikdy jsem něco takového neviděl:

aby plakal a opravdu použil kapesník. Míval každé ráno připraveny dva nové kapesníky a večer je trochu pomuchlané, ale nikoli zjevně znečištěné hodil do kbelíku na prádlo ve své koupelně. Bývaly doby, kdy s ním matka ze šetrnosti – neboť pracích prostředků bylo málo – vedla dlouhé debaty, jestli by ty kapesníky nemohl nosit aspoň dva nebo tři dny. »Vždyť je

jenom nosíš a skutečně špinavé nejsou nikdy – a existují přece jisté závazky vůči národní pospolitosti.« Narážela tím na »Boj proti zkáze« a »Vyhozené peníze«. Ale otec – poprvé, co si vzpomínám – odpověděl energicky a trval na tom, aby ráno dostával své dva nové kapesníky. Nikdy jsem na něm nezpozoroval ani kapičku, ani prášek, ani to nejmenší, co by nutilo k vyčištění nosu. Ted stál u okna a otíral si nejen slzy, ale dokonce i něco tak ordinérního jako pot s horního rtu. Odešel jsem do kuchyně, protože pořád ještě plakal, dokonce jsem ho slyšel trochu vzlykat. Jen málo lidí má člověk rád při sobě, když pláče, a já si ted myslel, že vlastní syn, kterého člověk sotva zná, je ta nejméně žádoucí společnost. Já sám jsem znal jen jediného člověka, před nímž jsem mohl plakat, Marii, a nevěděl jsem, jestli otcova milenka je taková, že by před ní mohl plakat.

Viděl jsem ji jen jednou, připadala mi milá a hezká a příjemně hloupá, zato jsem o ní hodně slyšel. Příbuzní nám ji líčili jako hamižnou osobu, ale mezi naším příbuzenstvem se považoval za hamižného každý, kdo byl tak nestydatý, aby připomněl, že člověk musí tu a tam jíst, pít a kupovat si boty. Ten, kdo prohlásí cigarety, teplou koupel, květiny, kořalku za životní nutnost, má nejlepší vyhlídku, že vejde do rodinné kroniky jako ^šílený marnotratníka Představuju si, že taková milenka je nákladná záležitost: musí si přece kupovat punčochy, šaty, musí platit nájemné a vždycky být dobře naložená, což lze jen při »naprosto vyrovnané finanční situaci«, jak by se vyjádřil otec. Když k ní jde po smrtelně nudných zasedáních dozorčí rady, musí být přece dobře naložená, musí pěkně vonět, mít vlasy od holiče.

Nedovedl jsem si představit, že by byla hamižná. Byla nejspíš jen nákladná, a to bylo mezi naším příbuzenstvem totéž co hamižná. Když zahradník Henkels, který občas vypomáhal starému Fuhrmannovi, jednou s udivující skromností upozornil, že tarify pro pomocné dělníky jsou »vlastně už tři roky« vyšší

než mzda, kterou od nás dostává, držela matka pronikavým hlasem dvouhodinovou přednášku o »hamižnosti jistých lidí«. Jednou dala našemu listonoši pětadvacet feniků jako novoroční spropitné a byla pobouřena, když druhý den ráno našla ve schránce obálku s pětadvaceti feniky a lístkem, na němž listonoš psal:

»Nemohu přenést přes srdce, abych vás okrádal, milostivá paní.«

Samosebou znala na ministerstvu pošt jakéhosi státního tajemníka, jemuž si ihned stěžovala na toho ^hamižného, impertinentního člověka«.

V kuchyni jsem rychle obešel kávovou louži, prošel jsem halou do koupelny, vytáhl ve vaně zátku a tu mě napadlo, že to byla po letech první lázeň, při níž jsem si nezazpíval aspoň

Loretánskou litanii. Tiše jsem zanotoval Tantum Ergo, zatímco jsem sprchou splachoval zbytky pěny se stěn vyprazdňující se vany. Zkusil jsem to i s Loretánskou litanii, vždycky jsem měl rád tu židovskou dívku Miriam a někdy jsem v ni skoro věřil.

Ale ani Loretánská litanie nepomohla, asi je příliš katolická a já měl vztek na katolictví a na katolíky. Umínil jsem si, že zavolám Heinricha Behlena a Karla Emondse. S Karlem Emondsem jsem nemluvil od toho hrozného kraválu před dvěma lety

– a nepsali jsme si nikdy. Byl ke mně sprostý z úplně hloupého důvodu: Rozklepl jsem jeho nejmladšímu synovi, ročnímu Řehořovi, syrové vejce do mléka, když jsem ho hlídal, zatímco

Karel se Sabinou byli v kině a Marie v »kroužku«. Sabina mi řekla, abych v deset ohřál mléko, nalil je do láhve a dal Řehořovi, a jelikož mi chlapec připadal nějak bledý a neduživý (ani neplakal, jen tak kníkal, že ho člověku bylo líto), řekl jsem si, že syrové vejce do mléka mu může udělat jen dobře.

Zatímco se mléko hřálo, nosil jsem ho po kuchyni sem a tam a povídal si s ním: »Copak dostane náš chlapeček, copak mu dáme – vajíčko mu dáme,« a tak dál, pak jsem vejce rozklepl, rozmixoval je s mlékem a dal Řehořovi. Ostatní Karlovy děti tvrdě spaly, byl jsem s Řehořem o samotě v kuchyni, a když jsem mu dal láhev, měl jsem dojem, že mu vejce v mléce dělá ohromně dobře. Usmíval se a hned potom usnul, bez dlouhého kníkání.

Když Karel přišel z kina, uviděl v kuchyni skořápky, přišel do pokoje, kde jsem seděl se Sabinou, a řekl: »Tos udělal rozumnou věc, že sis uvařil vejce.« Řekl jsem, že jsem to vejce nesnědl já, nýbrž že jsem je dal Řehořovi – a v ten okamžik se rozpoutala bouře spílání. Sabina dostala vyloženě hysterický záchvat a řekla mi, že jsem »vrah«, Karel na mě křičel: »Ty vagabunde

– ty kurevníku,« a to mě tak rozzuřilo, že jsem ho označil za

»nadučitelskou myš«, popadl jsem kabát a ve vzteku jsem odešel.

Ještě na chodbě volal na mě dolů: »Ty lumpe jeden neodpovědný,« a já na něj nahoru: »Ty sosáku hysterický, ty poseroutko ubohá.« Mám děti opravdu rád, dovedu s nimi taky docela dobře zacházet, hlavně s kojenci, nedovedu si představit, že by jedno vejce mohlo uškodit ročnímu dítěti, ale Karel mě nazval »kurevníkem«, což mě urazilo víc než Sabinin »vrah«. Od rozčilené matky se dá konec konců leccos čekat a leccos jí odpustit, ale

Karel dobře věděl, že nejsem žádný kurevník. V našem vztahu bylo jakési idiotské napětí, poněvadž on v hloubi duše považoval můj »volný způsob života« za »báječný« a mě jeho šosácký v hloubi duše přitahoval. Nikdy jsem mu nemohl vyložit, jaká skoro zabíjející pravidelnost je v mém životě, jaká pedanterie je v těch jízdách vlakem, v hotelích, v tréninku, ve vystoupeních, v Člověče, nezlob se a v pití piva – a jak mě ten život, který on vede, přitahuje právě pro jeho šosáckost. A on si

samozřejmě jako všichni myslel, že úmyslně nemáme děti, Mariiny potraty mu byly »podezřelé«; nevěděl, jak rádi bychom děti měli. Přesto jsem ho telegraficky požádal o telefon, ale peníze po něm nechci. Měl zatím už čtyři děti a moc špatně vycházel.

Ještě jednou jsem ostříkal vanu, přešel jsem tiše do haly a nakoukl pootevřenými dveřmi do pokoje. Otec pořád ještě stál tváří ke stolu a už neplakal. Vypadal se svým červeným nosem, s vlhkými vrásčitými tvářemi jako kterýkoli starý člověk, zimomřivý, překvapivě prázdný a takřka hloupý. Nalil jsem mu trochu koňaku, podal jsem mu sklenku. Vzal ji a pil. Překvapivě hloupý výraz v jeho tváři zůstal, způsob, jak vyprázdnil sklenku, jak mi ji mlčky, s bezmocně prosebnýma očima nastavil, měl v sobě něco skoro připitomělého, co jsem u něho ještě nikdy neviděl. Vypadal jako někdo, kdo se už o nic, doopravdy o nic nezajímá, leda o detektivky, určitý druh vína a hloupé anekdoty.

Zmuchlaný a vlhký kapesník položil jednoduše na stůl, a já cítil tenhle u něho obrovský prohřešek proti stylu jako výraz jankovitosti – jako u nezpůsobného dítěte, kterému se už tisíckrát řeklo, že kapesníky se na stůl nedávají. Nalil jsem mu ještě trošku, vypil to a učinil pohyb, který jsem si mohl vyložit jako:

^Prosím tě, podej mi kabát.« Nereagoval jsem na to. Musel jsem ho zas nějak přivést na peníze. Nenapadlo mi nic lepšího než vyndat z kapsy svou marku a trochu s mincí žonglovat: nechal jsem ji skutálet po natažené pravé paži dolů – pak zas touž cestou zpátky. Jeho pobavenost působila v té chvíli značně usouzené. Vyhodil jsem marku do vzduchu, skoro až do stropu, chytil jsem ji – ale on jen opakoval své gesto: »Prosím tě, můj kabát. <t Ještě jednou jsem marku vyhodil, chytil jsem ji na palec pravé nohy a držel ji ve výšce, skoro až u jeho nosu, ale on učinil jen rozmrzelý pohyb a vydal ze sebe bručivé: »Nech toho.« Pokrčil jsem rameny a odešel jsem do haly, vzal jsem z

šatníku jeho plášť a klobouk. Stál už vedle mě, pomohl jsem mu, zvedl jsem rukavice, které vypadly z klobouku, a podal jsem mu je. Zase už měl slzy na krajíčku, nějak komicky zahýbal nosem a rty a zašeptal mi: ^Nemůžeš mi říci taky něco milého?«

»Mohu,< (řekl jsem tiše, »bylo od tebe tenkrát milé, žes mi položil ruku na ramena, když mě ti idioti odsoudili – a obzvlášť milé bylo, žes paní Wienekenové zachránil život, když ji ten blb major chtěl zastřelit.«

»Ach,« řekl, »to všecko jsem už skoro zapomněla

»To je zvlášť milé,« řekl jsem, »žes to zapomněl – já to nezapomněl.«

Díval se na mě a mlčky žadonil, abych nevyslovoval Henriettino jméno a já nevyslovil Henriettino jméno, ačkoli jsem se chystal zeptat se ho, proč nebyl tak milý a nezakázal Henriettě ten školní výlet k flaku. Přikývl jsem a on rozuměl: Nebudu mluvit o Henriettě. Určitě si při zasedání dozorčí rady čmárá na papír panáčky a sem tam nějaké H, ještě jedno, někdy dokonce celé její jméno: Henrietta. Nebyl vinen, byl jen hloupý způsobem, který vylučuje tragiku nebo je snad jejím předpokladem. Nevěděl jsem. Je tak vybraný a jemný a stříbrovlasý, vypadá tak dobrotivě, a neposlal mi ani almužnu, když jsem byl s Marií v Kolíně. Co činí tohoto přívětivého muže, mého otce, tak tvrdým a tak silným, proč mluví na televizní obrazovce o společenských závazcích, o státním povědomí, o Německu, dokonce o křesťanství, v něž přece podle vlastního doznání vůbec nevěří, a to tak, že tomu člověk chtě nechtě věří? Mohou to být jen peníze, ne konkrétní peníze, za něž se kupuje mléko a chodí do kina, jimiž se platí taxík a vydržuje milenka – jedině abstraktní. Měl jsem strach z něho a on ze mě: věděli jsme oba, že nejsme žádní realisté, a opovrhovali jsme těmi, kdo mluví o »realistické politice«. Jde o víc, než mohou ti hlupáci kdy pochopit. V jeho očích jsem četl: nemohu dát své peníze klaunovi, který dovede udělat s

penězi jen jedno: utratit je, pravý opak toho, co je nutno s penězi dělat. A já věděl, že i kdyby mi dal milión, utratil bych ho, a pro něho je utrácení peněz totéž co marnotratnost.

Když jsem čekal v kuchyni a v koupelně, abych ho nechal o samotě vyplakat, doufal jsem, že bude tak otřesen, že mi daruje nějakou velkou sumu bez těch pitomých podmínek, ale ted jsem mu viděl na očích, že to nedokáže. On nebyl realista a já taky nebyl realista, a oba dva jsme věděli, že ostatní při své povrchnosti nejsou nic než realisté, hloupí jako loutky, které tisíckrát mohou chytat jedna druhou za límec, a přece nepřijdou na nitku, na níž se zmítají.

Ještě jednou jsem kývl, abych ho docela upokojil: nezačnu ani o penězích, ani o Henriettě, ale myslel jsem na ni způsobem, který se mi zdál nevhodný, představoval jsem si ji takovou, jaká by byla ted: třiatřicetiletou, patrně rozvedenou s nějakým průmyslníkem. Nedovedl jsem si představit, že by se účastnila toho kýče s flitry a parties a »Neuchylovat se od křesťanstva, toho posedávání v různých komitétech a »k lidem od socdem se chovat zvlášť mile, aby neměli ještě větší komplexy«. Dovedl jsem si ji představit jen jako desperáta, jak dělá něco, co realisti považují za snobství, poněvadž jim schází fantazie. Nalít koktail za límec některému z těch nespočetných nositelů presidentských titulů nebo nabourat některému z těch vyceněných velepokrytců ten jeho mercedes. Co by jí zbývalo, kdyby nedovedla malovat nebo vytáčet na hrnčířském kruhu misky na máslo. Cítila by, jako to cítím já, všude, kde se vyskytuje život, tu neviditelnou stěnu, kde peníze přestávají být k utrácení a stávají se nedotknutelnými a existují ve svatostáncích v podobě cifer.

Uvolnil jsem otci cestu. Znovu se začal potit a bylo mi ho líto. Honem jsem běžel zpátky do pokoje a přinesl jsem špinavý kapesník a strčil mu ho do kapsy u pláště. Matka dovedla být náramně nepříjemná, když při měsíční kontrole postrádala jeden kus, obvinila by služky z krádeže– nebo ze

šlendriánu.

»Mám ti objednat taxík?« zeptal jsem se.

»Ne,« řekl, »půjdu ještě kousek pěšky. Fuhrmann čeká u nádražím Prošel kolem mě, já otevřel dveře, doprovodil jsem ho až k výtahu a zmáčkl jsem knoflík. Ještě jednou jsem vytáhl svou marku, položil jsem ji na napjatou levou ruku a podíval jsem se na ni. Otec zhnuseně pohlédl stranou a zakroutil hlavou.

Myslel jsem, že by mohl aspoň vytáhnout peněženku a dát mi padesát, sto marek, avšak bolest, ušlechtilost a poznání tragické situace ho vynesly na takovou úroveň sublimace, že každé pomyšlení na peníze mu bylo odporné, mé pokusy připomenout mu je mu připadaly jako svatokrádež. Přidržel jsem mu dveře od výtahu, on mě objal, najednou začal větřit, uculovat se a řekl: »Opravdu jsi cítit kávou – škoda, tak rád bych ti byl uvařil dobrou kávu – to totiž dovedu.« Odpoutal se ode mě, nastoupil do výtahu, a já viděl, jak vevnitř mačká knoflík a lstivě se usmívá, než se výtah dal do pohybu. Zůstal jsem ještě stát a díval jsem se, jak se rozsvěcují čísla: čtyři, tři, dvě, jedna – pak červené světlo zhaslo.

16

Připadal jsem si hloupě, když jsem se vrátil do bytu a zavřel dveře! Měl jsem přijmout jeho nabídku, že mi uvaří kávu, a ještě ho trochu zdržet. V rozhodujícím okamžiku, až by servíroval kávu, až by ji celý hrdý na svůj výkon naléval, měl jsem říct:

»Ven s penězi!« nebo »Sem s penězi!« V rozhodujícím okamžiku to vždycky chodí primitivně, barbarsky. To se řekne: »Vy dostanete půlku Polska, my půlku Rumunska – a ze

Slezska byste prosím chtěli dvě třetiny nebo jen polovičku? Vy dostanete čtyři ministerstva, my si vezmeme koncern Huckepack.« Byl jsem hlupák, že jsem skočil na svou a na jeho náladu a nešel mu rovnou po peněžence. Měl jsem zkrátka začít o penězích, promluvit s ním o nich, o těch mrtvých, abstraktních, spoutaných penězích, které pro mnohé lidi znamenají život nebo smrt. »Ty věčné peníze« – tenhle výkřik hrůzy vyrážela má matka při každé příležitosti, i když jsme jí třeba řekli o třicet feniků na školní sešit. Ty věčné peníze. Ta věčná láska.

Sel jsem do kuchyně, ukrojil jsem si chleba, namazal si ho máslem, šel jsem do pokoje a vytočil číslo Bely Brosenové. Doufal jsem jen, že otec v tomhle stavu – mrazilo ho rozčilením nepůjde domů, nýbrž ke své milence. Vypadá na to, že ho strčí do postele, dá mu zahřívací láhev, horké mléko s medem. Matka má ten zatracený způsob, že když se někdo cítí mizerně, začne mluvit o vzmužení a vůli, a od jisté doby považuje za »jediný lék« studenou vodu.

»Brosenová,« řekla, a mně bylo příjemné, že nevydává žádný pach. Má úžasný hlas, alt, teplý a milý.

Řekl jsem: »Tady Schnier – Hans – vzpomínáte?«

»Jestli si vzpomínám,« řekla srdečně, »aby ne – a jak s vámi cítím.« Nevěděl jsem, o čem mluví, došlo mi to, až když mluvila dál. »Uvědomte si,« řekla, »že všichni kritici jsou hlupáci, samolibí egoisté.«

Povzdychl jsem si. »Kdybych tomu mohl věřit,* řekl jsem,

»bylo by mi líp.«

»Tak tomu prostě věřte,« řekla, »prostě věřte. Nedovedete si představit, jak pomáhá železná vůle prostě něčemu věřit.«

»A co když mě pak některý pochválí?«

»ó,« zasmála se a zvlnila to ó v pěknou koloraturu, »pak zkrátka věřte, že měl jednou náhodou záchvat poctivosti a zapomněl na svůj egoismus.«

Smál jsem se. Nevěděl jsem, jestli jí mám říkat Belo nebo

paní Brosenová. Neznali jsme se přece vůbec, a zatím neexistuje žádná kniha, kde by člověk našel, jak oslovovat milenku svého otce. Nakonec jsem řekl »paní Belo*, ačkoli mi tohle umělecké jméno připadalo obzvlášť intenzívně slaboduché. »Paní Belo,*

řekl jsem, »jsem v zatracené bryndě. Otec byl u mě, mluvili jsme o všem možném a já už se nedostal k tomu, abych s ním promluvil o penězích –,« při tom jsem cítil, že se začervenala, považoval jsem ji za velmi svědomitou, byl jsem přesvědčen, že její vztah k otci má určitě co dělat s »pravou láskou« a »peněžní záležitosti že jsou jí trapné. »Poslouchejte mě prosím vás,« řekl jsem, »zapomeňte na všecko, co se vám ted honí hlavou, jen se prosím vás nestyďte, kdyby s vámi otec o mně mluvil – chci říct, třeba byste ho mohla přivést na myšlenku, že naléhavě potřebuju peníze. Hotové peníze. Okamžitě, jsem úplně na dně.

Slyšíte?«

»Ano,« řekla tak tiše, že jsem dostal strach. Pak jsem slyšel, že popotahuje.

»Vy mě považujete za špatnou ženu, Hansi,* řekla, plakala ted nezakrytě, »za prodejnou ženu, jakých je tolik. Musíte mě za ni považovat. Och.*

»Ani v nejmenším,* řekl jsem nahlas, »nikdy jsem vás za takovou nepovažoval – vážně ne.« Bál jsem se, že začne o své duši a o duši mého otce, podle jejího mocného vzlykání se dalo soudit, že je značně sentimentální, a není dokonce ani vyloučeno, že začne o Marii. »Ve skutečnosti,« řekl jsem, ne zcela přesvědčen, bylo mi totiž podezřelé, že se snaží dělat z prodejných bytostí něco tak opovrženíhodného, »ve skutečnosti,« řekl jsem, »byl jsem vždycky přesvědčen o vaší ušlechtilosti a nikdy jsem o vás nesmýšlel špatně.« To byla pravda. »A kromě toho,«

chtěl jsem ji ještě jednou oslovit, ale nedostal jsem to šeredné

Belo přes rty, »kromě toho je mi skoro třicet. Posloucháte mě ještě?«

»Ano,« vzdychla a povzlykávala tam někde v Godesbergu, jako by seděla ve zpovědnici.

»Pokuste se jen, aby se dovtípil, že potřebuju peníze.«

»Myslím,« řekla chabě, »že by bylo pochybné, začít s ním o tom mluvit přímo. Všecko, co se týče rodiny – chápete – je pro nás tabu – ale byla by jiná cesta.« Mlčel jsem. Vzlykání se zmírnilo v obyčejné popotahování. »Dává mi tu a tam peníze pro kolegy v nouzi,« řekla, »nechává mi v tom úplně volnou ruku, a – nemyslíte, že by bylo na místě, abych vám jakožto kolegovi, který je momentálně v nouzi, pomohla využít těchto malých sum?«

»Jsem opravdu kolega v nouzi, ne momentálně, ale nejmíň na půl roku. Ale prosím vás, řekněte mi, co rozumíte malou sumou?«

Odkašlala si, vydala ještě jedno ó, avšak bez koloratury, a řekla: »Většinou jde o příspěvky v docela konkrétních svízelných situacích, když někdo umře, onemocní, když se ženě narodí dítě – chci říci, že nejde o trvalou podporu, ale tak říkajíc o výpomoc.«

»Kolik?« zeptal jsem se. Neodpověděla ihned a já se pokoušel představit si ji. Viděl jsem ji jednou před pěti lety, když se Marii podařilo zavléct mě na operu. Paní Brosenová zpívala jakousi vesnickou dívku svedenou jakýmsi hrabětem a já se divil otcovu vkusu. Byla to prostředně velká osoba, značně při těle, zřejmě světlovlasá a s obligátně se vzdouvajícími ňadry, jež jsouc opřena o jakousi boudu, o selský povoz, posléze pak o vidle, přispívala spolu s pěkným jadrným hlasem k prostému dojetí mysli.

»Haló?« zvolal jsem, »haló?«

»ó,<! řekla a znovu se jí povedla koloratura, byť slabá. »Ptáte se tak přímo.«

»Odpovídá to mé situaci,« řekl jsem. Bylo mi najednou

úzko.

Cím déle mlčí, tím menší bude suma, kterou vysloví.

»Nu,« řekla konečně, »částky se pohybují mezi deseti a asi tak třiceti markami.«

»A kdybyste si vymyslela kolegu, který se dostal do zcela mimořádně obtížné situace: řekněme utrpěl nějaký těžký úraz a snesl by na pár měsíců příspěvek asi tak sto marek?«

»Můj milý,<< řekla, »nečekáte přece ode mne, že budu lhát?«

»Ne,« řekl jsem, »já jsem opravdu utrpěl úraz – a nejsme nakonec kolegové? Umělci?«

»Zkusím to,« řekla, »ale nevím, jestli zabere.«

»Co?« zvolal jsem.

»Nevím, jestli se mi podaří vylíčit situaci tak, aby ho to přesvědčilo. Nemám moc fantazie.«

To ani nepotřebovala říkat, začal jsem ji už pokládat za nejhloupější ženskou, s níž jsem měl kdy co činit.

»Co takhle kdybyste se pokusila sehnat mi nějaké angažmá,«

řekl jsem, »tady v divadle – samozřejmě vedlejší role, šarže svedu dobře.«

»Ne, ne, milý Hansi,« řekla, »tak jako tak se v těchto intrikách necítím dobře.«

»No dobrá,« řekl jsem, »chci vám jen říci, že i malé sumičky jsou vítány. Na shledanou a mnohokrát děkuju.« Zavěsil jsem, než stačila něco říct. Měl jsem nejasný pocit, že z tohoto pramene nikdy nic nekápne. Byla příliš hloupá. Tón, jímž řekla

»zabere«, ve mně vzbudil nedůvěru. Nebylo nic nemožného, že tyhle »podpory pro kolegy v nouzi« jdou do její kapsy. Bylo mi líto otce, byl bych mu přál hezkou, inteligentní milenku. Pořád mi ještě bylo líto, že jsem mu nedal příležitost uvařit mi kávu.

Tahle potvora hloupá se asi pochechtává, v skrytu kroutí

hlavou jako nějaká skoroučitelka, když on u ní v bytě odejde do kuchyně vařit kávu, pak pokrytecky jásá, chválí kávu, jako když se chválí pes, že aportoval kámen. Měl jsem vztek, když jsem šel od telefonu k oknu, otevřel je a vyhlédl do ulice. Měl jsem strach, že jednoho dne budu muset přistoupit na Sommerwildovu nabídku. Najednou jsem vytáhl z kapsy svou marku, hodil jsem ji na ulici a v ten moment jsem toho už litoval, podíval jsem se za ní, neviděl jsem ji, ale zdálo se mi, že slyším, jak dopadla na střechu kolemjedoucí tramvaje. Vzal jsem ze stolu chleba s máslem, jedl jsem ho a díval jsem se na ulici. Bylo skoro osm, byl jsem už pomalu dvě hodiny v Bonnu, telefonoval jsem už s šesti takzvanými přáteli, mluvil jsem s matkou a s otcem a neměl jsem ani o marku víc, nýbrž míň, než při svém příchodu.

Nejraději bych byl sešel dolů a sebral tu marku, ale šlo už na půl devátou, Leo mohl každou chvíli zavolat nebo přijít.

Marii je dobře, je tecT v Římě, v náručí své církve, a rozvažuje, co si na sebe vzít k audienci u papeže. Zůpfner jí sežene obrázek Jacqueliny Kennedyové, bude jí muset koupit španělskou mantilu a závoj, neboť když se to tak vezme, je Marie něco jako »first lady« německého katolicismu. Umínil jsem si, že taky zajedu do Říma a vyprosím si audienci u papeže. I v něm je něco z moudrého, starého klauna a postava harlekýna se konec konců zrodila v Bergamu. Nechám si to potvrdit od Genneholma, který ví všecko. Vyložím papežovi, že mé manželství s Marií ztroskotalo vlastně na úředním sňatku, a požádám ho, aby ve mně viděl něco jako protějšek Jindřicha Osmého: ten byl polygamní a věřící, já jsem monogamní a nevěřící. Vysvětlím mu, jak domýšliví a sprostí jsou ti »přední« němečtí katolíci, a řeknu mu, aby se nedal zmást. Pár čísel mu předvedu, pěkné lehké věcičky, jako Cesta do školy a ze školy, nikoli však své číslo nazvané Kardinál; to by ho urazilo, protože sám přece býval kardinálem – a on je poslední, komu bych chtěl ublížit

Vždycky znovu podlehnu své fantazii: tak přesně jsem si představil svou audienci u papeže, viděl jsem sebe nevěřícího před ním klečet a prosit ho o požehnání, u dveří švýcarští gardisté a poblíž nějaký ten dobromyslně, trošičku zhnuseně se usmívající monsignore – až jsem skoro věřil, že už jsem u papeže byl. Byl bych v pokušení vyprávět Leovi, že jsem byl u papeže a měl u něho audienci. Byl jsem v těchto minutách u papeže, viděl jsem jeho úsměv a slyšel jeho pěkný selský hlas, vykládal jsem mu, jak se místní blázen v Bergamu stal harlekýnem.

Leo je v tomto směru velmi přísný, říká vždycky, že jsem lhář.

Lea vždycky popadl vztek, když jsem se s ním setkal a zeptal se ho: ^Pamatuješ se ještě, jak jsme spolu řezali dříví?« Vykřikne pak: »Ale my jsme spolu nikdy neřezali dříví.« Má velice nezávazným, hloupým způsobem pravdu. Leovi bylo šest nebo sedm, mně osm nebo devět, když našel ve stáji kus dřeva, zbytek kůlu od plotu, našel taky zrezivělou pilu a chtěl po mně, abych s ním ten zbytek kůlu přeřízl. Zeptal jsem se, proč bychom měli řezat takový pitomý kus dřeva; nevěděl žádný důvod, prostě chtěl jen řezat; připadalo mi to úplně nesmyslné a Leo půl hodiny plakal – a mnohem později, teprve deset let nato. když jsme v hodině němčiny u pátera Wunibalda mluvili o Lessingovi, zničehonic vprostřed vyučování a beze vší souvislosti mi došlo, co vlastně Leo tenkrát chtěl: chtěl prostě jenom řezat, v tom okamžiku, kdy měl chuť se mnou řezat. Najednou jsem mu porozuměl, po deseti letech, a tak intenzívně jsem prožíval jeho radost, jeho napětí, jeho rozčilení, všechno, co se v něm hýbalo, že jsem uprostřed vyučování začal dělat pohyby jako při řezání.

Viděl jsem proti sobě Leův chlapecký obličej radostí rozpálený, tahal jsem zrezivělou pilu k sobě a on zase k sobě – až mě páter

Wunibald najednou zakrákal za vlasy a »přivedl k sobě«. Od

té chvíle jsem doopravdy řezal s Leem dříví – on to nedovede pochopit. Je realista. Dnes už nechápe, jak může člověk v okamžiku udělat něco zdánlivě hloupého. Dokonce i matka mívá někdy okamžité touhy: hrát u krbu karty, vlastnoručně v kuchyni nalévat čaj z jabloňových květů. Určitě občas najednou zatouží sedět u naleštěného mahagonového stolu, hrát karty, být šťastnou rodinou. Jenže vždycky když k tomu měla chuť, neměl k tomu chuť nikdo z nás; došlo k scénám, k hře na nepochopenou matku, bazírovala potom na povinné poslušnosti, na čtvrtém přikázání, ale pak si uvědomila, že by to byla divná zábava hrát karty s dětmi, které hrají jen z povinnosti – a odešla s pláčem k sobě do pokoje. Někdy to zkoušela i s podplácením, chtěla se vytasit s něčím »obzvlášť dobrým« k pití nebo k jídlu

– a zase z toho byl jeden z těch slzavých večerů, jimiž nás matka bohatě častovala. Nevěděla, že proto všichni tak striktně odmítáme, protože ve hře je pořád ještě ta srdcová sedmička a hraní karet nám vždycky připomene Henriettu, ale nikdo jí to neřekl, a kdykoli jsem si pak později vzpomněl na její marné pokusy hrát si na šťastnou rodinu, sám jsem s ní v duchu hrával karty, ačkoli karetní hry, které se dají hrát ve dvou, jsou nudné.

Doopravdy jsem s ní hrál, »šestašedesát« a »válku«, popíjel jsem čaj z jabloňových květů, dokonce s medem, *matka – hrozíc škádlivě zdviženým ukazováčkem – mi dokonce dala cigaretu, a někde v pozadí přehrával Leo své etudy, přičemž my všichni, i služky, jsme věděli, že otec je u »té ženské«. Marie se musela nějak o těchto »lžích«-dovědět, protože se na mě vždycky dívala pochybovačně, když jsem jí něco vyprávěl, a toho chlapce v Osnabrücku jsem dokonce skutečně viděl. Někdy to u mě bývá i obráceně: že to, co jsem skutečně zažil, mi připadá nepravdivé a neskutečné. Jako ten fakt, že jsem tenkrát jel z Kolína do

Bonnu za Mariinou skupinou, pohovořit si s děvčaty o Panně

Marii. To, čemu ostatní říkají nonfiction, mi připadá velmi fiktivní.

17

Odstoupil jsem od okna, vzdal jsem se naděje na svou marku v té špíně dole, šel jsem do kuchyně namazat si ještě jeden chleba s máslem. Moc toho tam k jídlu už nebylo: ještě jedna fazolová konzerva, konzerva se švestkami (nemám švest – ky rád, ale to Monika nemůže vědět), půl bochníku chleba, půl láhve mléka, asi čtvrt kila kávy, pět vajec, tři plátky slaniny a tuba hořčice. V doze na stole v pokoji zbyly ještě čtyři cigarety.

Cítil jsem se tak zbědovaný, že jsem se vzdával naděje, že budu ještě kdy moci trénovat. Koleno mi už tak nateklo, že mi kalhoty začaly být těsné, bolesti hlavy jako by už nebyly z tohoto světa: vytrvalá loupavá bolest, v duši bylo černěji než kdy jindy, k to – mu »tělesná žádost« – a Marie v Římě. Potřeboval jsem ji, její kůži, její ruce na mých prsou. Mám, jak řekl jednou Sommer – wild, »bdělý a ryzí vztah k tělesné kráse«, a mám rád kolem sebe

hezké ženy, jako je má sousedka paní Grebselová, ale necítím
k těmto ženám žádnou »tělesnou žádost«, a ty ženy jsou tím
většinou uraženy, ačkoli kdybych ji pocítil a chtěl ji ukojit, vo –
laly by hned policajta. Je to složitá a strašlivá záležitost, ta tě –
lesná žádost, pro nemonogamní muže patrně ustavičná muka,
pro monogamní jako já trvalé nucení k latentní nezdvořilosti,
většina žen je jaksi uražená, jestliže nevycítí to, co znají jakožto
Eros. I paní Blothertová, počestná, zbožná, bývala vždycky
trošku uražená. Někdy chápu dokonce i ty zvrhlíky, o nichž se
tolik píše v novinách, a když si představím, že existuje cosi jako
»manželská povinnost«, je mi úzko. Vždyť v takových manžel –
stvích se to bez zvrhlosti neobejde, když je žena k té věci státem
a církví smluvně zavázána. Milosrdenství se přece nedá přede –
pisovat. Chtěl jsem zkusit i o těchto věcech promluvit s pape –
žem. Určitě je špatně informován. Udělal jsem si ještě jeden
chleba, šel jsem do haly, vytáhl jsem z kapsy večerník, který
jsem si koupil v Kolíně z vlaku. Večerník někdy pomáhá: vyprazdňuje mě stejně jako televize. Prolistoval jsem ho, přelétl jsem titulky, až jsem objevil noticku, nad níž jsem se musel zasmát. Spolkový kříž za zásluhy pro dr. Herberta Kalicka.

Kaliek byl ten hoch, co mě udal pro defétismus a během

soudu trval na tvrdosti, nesmlouvavé tvrdosti. To on měl tenkrát ten geniální nápad zmobilizovat ke konečnému boji sirotčinec. Věděl jsem, že se stal velkým zvířetem. Ve večerníku se psalo, že dostal Spolkový kříž »za své zásluhy o šíření demokratické myšlenky mezi mládeže.

Jednou před dvěma lety mě pozval, abychom se usmířili. Měl jsem mu snad odpustit, že se sirotek Georg smrtelně zranil pří cvičení s pancéřovou pěstí – nebo že mě, desetiletého, udal pro defétismus a trval na tvrdosti, nesmlouvavé tvrdosti? Marie soudila, že pozvání na usmířenou se nedá odmítnout, i koupili jsme květiny a vyjeli jsme. Měl pěknou vilu skoro už v Eifelu, pěknou ženu a to, čemu oba pyšně říkali »dětičko«. Jeho žena je pěkná na ten způsob, že člověk neví, jestli je živá nebo jenom na péro. Celou dobu, co jsem vedle ní seděl, byl jsem v pokušení chytit ji za paži nebo za rameno nebo za nohu, abych zjistil, jestli to přece jen není loutka. Všechno, čím přispěla do konverzace, byly dva výrazy – »Och, to je rozkošné«, a »Och, to je šílené«. Nejdřív mi připadala nudná, pak jsem byl fascinován a vykládal jí všecko možné, jako když házíte peníz do automatu

– jen abych vyzvěděl, jak bude reagovat. Když jsem jí vykládal, že mi umřela babička – což vůbec nebyla pravda, neboť babička umřela už před dvanácti lety – řekla: »Och, to je šílené,^ a já myslím, že když někdo umře, dá se říct spousta hloupostí, jenom ne »och, to je šílené«. Pak jsem jí vyprávěl, že jistý Humeloh

(který vůbec neexistuje, narychlo jsem si ho vymyslel, abych hodil do automatu taky něco pozitivního) dostal čestný doktorát, řekla: »Och, to je rozkošné.« Když jsem jí potom vykládal, že můj bratr Leo konvertoval, na chviličku zaváhala – a to zaváhání mi připadlo skoro jako známka života; pohlédla na mě velikýma prázdnýma loutkovitýma očima, aby vyzvěděla, do které kategorie řadím tuto událost já, řekla pak: »Sílené, co?«

Přece jen se mi podařilo vymámit z ní obměnu výrazu. Navrhl jsem jí, aby jednoduše vypustila ta dvě »Och« a říkala jen roz –

košné a šílené; zachichotala se, přidala mi na talíř chřest a pak

teprv řekla: »Och, to je rozkošné.« Konečně jsme se ten večer

seznámili ještě s »dětičkem«, pětiletým capartem, který by mohl

rovnou vystupovat coby dítě v reklamní televizi. To panáčko –

vání jak ze žurnálu, dobrou noc tatíčku, dobrou noc mamičko,

pukrle před Marií, pukrle přede mnou. Divil jsem se, že ho

reklamní televize ještě neobjevila. Posléze, když jsme popíjeli

u krbu kávu a koňak, rozhovořil se Herbert o veliké době, již

žijeme. Přinesl pak ještě sekt a přešel do patosu. Prosil mě

o odpuštění, docela si klekl, aby mě poprosil, jak řekl o »světské

rozhřešení« – nechybělo moc a nakopl jsem ho do zadku, avšak

místo toho jsem vzal nůž na sýr a slavnostně jsem ho pasoval

na demokrata. Jeho žena volala: »Och, to je rozkošné,« a já,

když si Herbert celý dojatý zase sedl, držel přednášku o židov –

ských Yankeeích. Řekl jsem, že si lidé dlouho mysleli, že mé

jméno má něco židovského, ale že nejsem ani 2id, ani Yankee,

a přece – a pak jsem zničehonic dal Herbertovi facku, protože

mi napadlo, jak nutil jednoho našeho spolužáka, Gotze Buchela,

aby doložil svůj árijský původ, a Gotz se dostal do nesnází,

neboť jeho matka byla Italka, z nějaké vesnice v jižní Itálii –

a ukázalo se naprosto nemožné vyzvědět něco o jeho matce, co

by se aspoň přibližně podobalo árijskému osvědčení, zvláště

když vesnice, kde se Gótzova matka narodila, byla tou dobou

už obsazena židovskými Yankeei. Byly to pro paní Buchelovou

i pro Gótze týdny plné muk a nebezpečí života, až Gótzův učitel

připadl na myšlenku přimět jednoho z rasových specialistů na

bonnské universitě k vyhotovení dobrozdání. Ten konstatoval,

že Gotz je »čistě, naprosto čistě westický typ«, jenže Herbert

Kaliek pak vyrukoval s takovou pitomostí, že všichni Italové jsou zrádci, a Gotz neměl do konce války minutu klidnou. To mi napadlo, když jsem se pokoušel držet přednášku o židovských Yankeeích – a prostě jsem Herbertu Kalickovi jednu vrazil, skleničku od sektu jsem hodil do krbu, nůž na sýr za ní a Marii jsem popadl za ruku a táhl ji za sebou ven. Nemohli jsme tam nahoře chytit žádný taxík a museli jsme jít pěšky hezky dlouho, až jsme došli k zastávce autobusu. Marie plakala a celou dobu opakovala, že to bylo ode mě nekřesťanské a nelidské, ale já řekl, že nejsem žádný křesťan a má zpovědnice že se ještě neotevřela. Taky se mě ptala, jestli pochybuju o tom, že se změnil v demokrata, a já řekl: »Ne, ne, vůbec o tom přece nepochybuju – naopak – ale prostě ho nemám rád a nikdy nebudu mít.«

Otevřel jsem telefonní seznam a hledal Kalickovo číslo. Měl

jsem tu pravou náladu, abych se s ním telefonicky pobavil. Napadlo mě, že jsem se s ním setkal později ještě jednou doma při jour fixu, podíval se na mě úpěnlivě a potřásaje hlavou, přičemž rozprávěl s jedním rabínem o »židovské duchovnosti. Bylo mi rabína líto. Byl to velice starý muž, s bílým vousem a velmi dobrácký a tak bezelstný, že mě to znepokojovalo. Samosebou vykládal Herbert každému, koho poznal, že byl nacista a antisemita, že mu však »dějiny otevřely oči«. Přitom cvičil s kluky v našem parku ještě den před tím, než Američané vpochodovali do Bonnu, a říkal jim: »Jak uvidíte první židovskou svini, pusťte to do ní.« Co mě na onom jour fixu naší matky rozčilovalo, byla bezstarostnost vrátivších se emigrantů. Byli tak dojatí vší tou lítostí a vytrubováním demokratickými konverzemi, že bratření a objímání nebralo konce. Nepochopili, že tajemství hrůzy je v detailu. Litovat velkých věcí je dětinsky snadné: politické omyly, cizoložství, vražda, antisemitismus – ale kdo odpustí jednomu, kdo pochopí detaily? Jak se Brúhl a Herbert Kaliek dívali na mého otce, když mi položil ruku na ramena, a jak Herbert Kaliek, bez sebe vzteky, tloukl klouby ruky na náš stůl, zíral na mě mrtvě a pronášel jen: »Tvrdost, nesmlouvavou tvrdost,« nebo jak chytil Gótze Buchela za límec, postavil ho před třídu, ačkoli učitel tiše protestoval, a řekl: »Podívejte se na něj – jestli tohle není 2id!« Měl jsem v hlavě příliš mnoho okamžiků, příliš mnoho detailů, titěrností – a Herbertovy oči se nezměnily. Bylo mi úzko, jak jsem ho tam tak viděl stát s tím starým, přihlouplým rabínem, který byl naladěn tak smířlivě, nechal si od Herberta přinést koktail a žvanit o židovské duchovnosti. Emigranti taky nevědí, že na frontu bylo posláno jen málo nacistů, padli skoro jen ti druzí, Hubert Knieps, který bydlel v domě vedle Wienekenových, a Gúnther Cremer, pekařův syn, byli posláni na frontu, ačkoli byli v hitlerjugend, neboť neměli apolitický čich«, neúčastnili se všeho toho hnusného čmuchalství. Kalicka by nikdy na frontu neposlali, ten měl čich, stejně jako ho má

dnes. Je rozený čichař. Věci byly docela jinak, než si emigranti myslí. Ti dovedou ovšem myslet jen v kategoriích vinen, nevinen – nacisti, nenacisti.

Kreisleiter Kieranhahn přicházel občas k Mariinu otci do krámu, vzal si jednoduše ze šuplíku krabičku cigaret, aniž za ni položil na pult lístky nebo peníze, zapálil si jednu cigaretu, sedl si na pult před Mariina otce a řekl: »Tak co, Martine, co bys tomu říkal, kdybychom tě strčili do nějakého pěkného, malého, ne tak docela ukrutného koncentráčku?« Mariin otec pak řekl:

»Prase zůstane prasetem a tys byl vždycky prase.« Ti dva se znali už od svých šesti let. Kieranhahn se rozzuřil a řekl: »Martine, nežeň to moc daleko, nepřeháněj to.« Mariin otec řekl: »Poženu to ještě dál: koukej, ať zmizíš.« Kieranhahn řekl: »Postarám se, abys nepřišel do pěkného, ale do zlého koncentrákům Tak to chodilo pořád dokola a pro Mariina otce by si byli dávno přišli, kdyby nad ním nedržel »ochrannou ruku« gauleiter, z důvodu, na nějž jsme nikdy nepřišli. Samozřejmě nedržel ochrannou ruku nade všemi, nedržel ji nad obchodníkem s kůžemi

Marxem a nad komunistou Krupem. Ti byli zavražděni. A gauleiterovi se vede dneska docela dobře, má stavební podnik. Když ho Marie jednou potkala, řekl, že si »nemůže naříkat«. Mariin otec mi vždycky říkal: »Jaká strašná věc byl nacismus, můžeš změřit, jen když si představíš, že já doopravdy vděčím za svůj život takové svini, jako je gauleiter, a že musím ještě písemně potvrdit, že mu za něj vděčím.«

Zatím jsem našel Kalickovo číslo, váhal jsem ještě vytočit je.

Napadlo mě, že zítra je matčin jour fixe. Mohl bych tam zajít, nacpat si aspoň kapsy cigaretami a slanými mandlemi za peníze rodičů, sebrat pytlík oliv, pytlík sýrového pečiva, potom obcházet s kloboukem a vybírat na »člena rodiny v nouzi. Udělal jsem to jednou, když mi bylo patnáct, sbíral jsem »na zvláštní účel a dal jsem dohromady skoro sto marek. Ani jsem

neměl výčitky svědomí, když jsem pak použil peníze pro sebe, a kdybych zítra sbíral na »člena rodiny v nouzi, ani bych nelhal: byl jsem člen rodiny v nouzi – a později bych mohl ještě zajít do kuchyně, poplakat si Anně na prsou a vzít si nějaké zbytky salámu. Všichni ti idioti shromáždění u matky by si můj výstup vyložili jako fantastický vtip, matka sama by to musela s kyselým úsměvem nechat proběhnout jako vtip – a nikdo by nevěděl, že je to smrtelně vážné. Tihle lidé nerozumějí ničemu. Vědí sice všichni, že klaun musí být melancholický, aby to byl dobrý klaun, ale že je pro něho melancholie smrtelně vážná věc, na to nepřijdou.

Na matčině jour fixu bych je potkal všechny: Sommerwilda a

Kalicka, liberály a sociální demokraty, šest různých druhů presidentů, dokonce protiatomové bojovníky (matka byla sama jednou celé tři dny protiatomovou bojovnicí, ale když jí potom nějaký president něčeho vyložil, že důsledná protiatomová politika by přivodila radikální pokles akcií, okamžitě – doslova okamžitě – běžela k telefonu, zavolala komité a »distancovala se«). Nakonec, až bych měl za sebou obchůzku s kloboukem, bych veřejně zfackoval Kalicka, Sommerwildovi bych nadal kněžourských pokrytců a ostatní členy spolku katolických laiků bych obvinil ze svádění k cizoložství a smilstvu.

Sundal jsem prst z kotouče a nezavolal jsem Kalicka. Chtěl jsem se ho jen zeptat, jestli zatím už překonal svou minulost, je-li jeho poměr k moci již v pořádku a mohl-li by mě poučit o židovské duchovnosti. Kaliek měl jednou při nějakém podniku hitlerjugend přednášku s názvem Macchiavelli neboli pokus získat poměr k moci. Moc jsem tomu nerozuměl, až na Kalickovo

»otevřené, na tomto místě jasně vyslovené přiznání k moci, ale z tváří ostatních přítomných vůdců od hitlerjugend jsem vyčetl, že i na ně je tahle řeč moc. Kaliek beztak skoro nemluvil o Macchiavellim, pouze o Kalickovi, a na tvářích

ostatních vůdců stálo, že považují tuhle řeč za veřejnou nestydatost. V novinách se píše o chlapících, kterým se říká škůdci mravnosti. Kaliek nebyl nic jiného než politický škůdce mravnosti, a kam šlápl, tam vznikla škoda na mravnosti.

Těšil jsem se na ten jour fixe. Konečně budu mít něco z rodičovských peněz: olivy a slané mandle, cigarety – nastrkám si do kapes i hrstě doutníků a budu je pod cenou prodávat. Strhnu

Kalickovi z prsou ten řád a nafackuju mu. Ve srovnání s ním mi i matka připadá lidská. Když jsem ho potkal naposledy, v šatně u rodičů, podíval se na mě smutně a řekl: »Pro každého člověka existuje příležitost, křesťané tomu říkají milost.« Neodpověděl jsem mu. Nejsem konec konců křesťan. Napadlo mě, že v té přednášce tehdy padlo taky slovo »eros krutosti a že mluvil o machiavelismu v sexuální oblasti. Když jsem pomyslel na jeho sexuální machiavelismus, soucítil jsem s kurvami, za nimiž chodí, stejně jako soucítím s manželkami, které mají smluvní závazky k nějakému zvrhlíkovi. Myslel jsem na ty nespočetné hezké mladé dívky, jejichž osudem je buď jít za peníze s chlapem jako Kaliek, nebo zadarmo dělat s manželem tu věc, do které se jim nechce.

18

Místo Kalickova čísla jsem vytočil číslo toho podniku, kde bydlí Leo. Jednou přece musí s tím jídlem skončit, spolykat ty smyslnost tlumící saláty. Byl jsem rád, když se ohlásil týž hlas jako předtím. Kouřil teď doutník a pach zelí nebyl tak zřetelný.

»Schnier,« řekl jsem, »vzpomínáte si?«

Zasmál se. »Samozřejmě.« řekl, »doufám, že jste mě nevzal doslova a nespálil doopravdy svého Augustina.^

»Ale spálil,« řekl jsem. ^Roztrhal jsem tu věc a po arších nastrkal do kamen.«

Chvíli mlčel. »2ertujete,« řekl chraptivě.

»Kdepak,« řekl jsem, »v takových věcech jsem důsledný.«

»Pro Boha živého,« řekl, »cožpak vám nebyla zřejmá dialektičnost toho, co jsem říkal?«

»Ne,« řekl jsem, »já už jsem taková přímá, poctivá, nesložitá povaha. Copak je s mým bratrem?« zeptal jsem se, »kdypak se pánům uráčí skončit s jídlem?«

»Právě přinesli dezert,« řekl, »už to nemůže dlouho trvat.«

»Copak mají?« zeptal jsem se.

»Jako dezert?«

»Ano.«

»Nesmím to vlastně říkat, ale vám to povím. Švestkový kompot s trochou šlehačky navrchu. Vypadá to docela pěkně. Máte rád švestky?«

»Ne,« řekl jsem, »mám stejně nevysvětlitelný jako nepřekonatelný odpor ke švestkám.«

»Měl byste si přečíst Hobererovu úvahu o idiosynkrazii. Souvisí to všecko s velmi, velmi ranými zážitky – většinou před narozením. Zajímavé. Hoberer důkladně prozkoumal osm set případů. Jste meIancholik?«

»Odkud to víte?«

»Slyším to na hlase. Měl byste se pomodlit a udělat si koupel.«

»Už jsem se koupal, a modlit se neumím,« řekl jsem.

»To je mi líto,« řekl, »dám vám nového Augustina. Nebo Kierkegaarda.«

»Toho ještě mám,« řekl jsem, »povězte mi, mohl byste něco vyřídit bratrovi?«

»S radostí,« řekl.

»Řekněte mu, aby mi přinesl peníze. Kolik sežene.«

Mumlal si něco pro sebe, potom řekl nahlas: »Jen si to poznamenávám. Přinést tolik peněz, kolik bude možno.

Ostatně, měl byste si doopravdy přečíst Bonaventuru. Ohromná věc –

a nepohrdejte tolik devatenáctým stoletím. Podle vašeho hlasu

se mi zdá, jako byste pohrdal devatenáctým stoletím.«

»To je pravda,« řekl jsem, »nenávidím je.«

»Omyl,« řekl, »nesmysl. Ani architektura nebyla tak špatná,

jak se teď říká.« Zasmál se. »Počkejte na konec dvacátého, než

budete nenávidět devatenácté. Vadilo by vám, kdybych mezitím

jedl svůj dezert?«

»Švestky?« zeptal jsem se.

»Ne,« řekl a slabě se zasmál: »Upadl jsem do nemilosti a

nedostávám panskou stravu, pouze sluhovskou stravu; dnešní

dezert je karamelový pudink. Ostatně,« zřejmě už měl lžíci pu –

dinku v ústech, polkl, s pochechtáváním pokračoval, »ostatně

se mstím. Celé hodiny telefonuju s jedním dřívějším spolubrat –

rem v Mnichově, který taky byl žákem Schelerovým. Někdy za –

volám Hamburk, informace o kinech, nebo Berlín, zprávy o po –

časí, ze msty. Při tomhle samovolitelném systému se to nepozná.«

Zase jedl, pochechtával se, pak zašeptal: »Vždyť církev je bo –

hatá, až to dál nejde, jak je bohatá. Doslova smrdí penězi –

jak mrtvola boháče. Chudáci nesmrdí – věděl jste to?«

»Ne,« řekl jsem. Cítil jsem, jak bolest hlavy povoluje, a na –

maloval jsem kolem čísla toho podniku červený kruh.

»Vy jste nevěřící, že? Neříkejte ne: slyším vám na hlase, že jste nevěřící. Je to pravda?«

»Ano,« řekl jsem.

»To nevadí, vůbec to nevadí,« řekl, »u Izaiáše je jedno místo,

které Pavel dokonce cituje v Listě Římanům. Poslouchejte dob –

ře: Uslyší ti, jimž nebylo zvěstováno, a ti, kteří neslyšeli, poro –

zumějí Zachechtal se zle. i»Rozuměl jste?«

»Ano,« řekl jsem chabě.

Řekl hlasitě: »Dobrý večer, pane řediteli, dobrý večer,« a zavěsil. V jeho hlase zněla nakonec jakási zlobná poníženost.

Sel jsem k oknu a podíval jsem se na hodiny na rohu. Bylo už skoro půl deváté. Zdálo se mi, že jedí dost vybraně. Rád bych s Leem mluvil, ale ted mi šlo skoro jen o peníze, které by mi měl půjčit. Pomalu mi docházelo, jak vážná je má situace. Nevím někdy, jestli je pravdivé to, co hmatatelně prožívám, nebo to, co prožívám skutečně. Míchám ty věci dohromady. Nemohl bych přísahat, jestli jsem viděl toho chlapce v Osnabrücku, ale mohl bych přísahat, že jsem s Leem řezal dříví. Stejně tak bych nemohl přísahat, jestli jsem šel pěšky za Edgarem Wienekenem do Kalku vyměnit dědečkův šek za hotových dvaadvacet marek.

Ze si přesně vzpomínám na detaily, není žádná záruka – na zelenou blůzu, co měla na sobě pekařka, která mi darovala housky, či na díry v ponožce mladého dělníka, který šel kolem mě, když jsem seděl na prahu a čekal na Edgara. Byl jsem si naprosto jist, že jsem viděl kapičky potu na Leově horním rtu, když jsme řezali dříví. Vzpomínal jsem si i na všecky podrobnosti té noci, kdy Marie měla v Kolíně první potrat. Heinrich

Behlen mi zprostředkoval několik malých vystoupení mezi mládeží po dvaceti markách za večer. Marie většinou chodívala

se mnou, ten večer však zůstala doma, protože se necítila dobře, a když jsem se vrátil pozdě večer domů s devatenácti markami čistého výdělku v kapse, byl pokoj prázdný, v rozházené posteli jsem našel zakrvácené prostěradlo a na komodě cedulku: »Jsem v nemocnici. Nic vážného, Heinrich všecko ví.« Okamžitě jsem se hnal ven, od Heinrichovy nabručené hospodyně jsem vyzvěděl, v které nemocnici Marie leží, letěl jsem tam, ale nepustili mě dovnitř, musel jsem nejdřív hledat po nemocnici Heinricha.

dostat ho k telefonu, než mě jeptiška pustila do brány. Bylo už půl dvanácté v noci, a když jsem se konečně dostal k Marii do pokoje, bylo už po všem, ležela celá bledá v posteli, plakala a vedle ní se jeptiška modlila růženec. Klidně se modlila dál, když jsem držel Marii za ruku, a Heinrich se jí tichým hlasem snažil vysvětlit, co se stalo s duší bytosti, kterou nemohla porodit. Marie byla podle všeho pevně přesvědčena, že to dítě – říkala tomu tak – nikdy nepřijde do nebe, protože nebylo pokřtěno. Pořád říkala, že zůstane v předpeklí, a já tu noc poprvé pochopil, jaké ohavnosti se to katolíci učí v hodinách náboženství. Heinrich byl úplně bezmocný proti Mariiným úzkostem, a právě ta jeho bezmocnost mi byla útěchou. Mluvil o božím milosrdenství, které je »snad větší nežli ono spíše právnické myšlení teologů«.

Celou tu dobu se jeptiška modlila růženec. Marie – ona dovede být v náboženských věcech hrozně tvrdohlavá – se ustavičně ptala, kudy probíhá úhlopříčka mezi zákonem a milosrdenstvím.

Vzpomínám si na slovo úhlopříčka. Nakonec jsem odešel, připadal jsem si vyobcovaný, naprosto zbytečný. Stoupl jsem si na chodbě k oknu, kouřil jsem, díval jsem se přes protější zed na nějaké pohřebiště aut. Na zdi visely samé volební plakáty.

Důvěřuj sociálním demokratům. Volte CDU. Záleželo jim patrně na tom, aby svou nepopsatelnou stupiditou deprimovali nemocné, kteří se snad z pokojů dívají na tu zed. Důvěřuj

sociálním demokratům bylo ovšem přímo geniální, takřka literární ve srovnání s tupostí, s níž si někdo natiskne na plakát jednoduše VOLTE CDU. Byly skoro dvě hodiny po půlnoci a já se později přel s Marií, jestli to, co jsem pak viděl, se skutečně stalo nebo ne. Zleva přiběhl toulavý pes, očmuchal lucernu, pak sociálně demokratický plakát, plakát CDU, potom se vymočil na plakát CDU a odběhl pomalu ulicí, která vpravo byla úplně temná. Když jsme o té bezútěšné noci později mluvili, upírala mi

Marie pokaždé toho psa, a když už mi nakonec přiznala jeho

»pravost«, upírala mi, že by močil na plakát CDU. Říkala, že jsem natolik pod vlivem jejího otce, že budu tvrdit – aniž si vůbec uvědomím lež a zkreslování pravdy – že ten pes dělal to své »svinstvo« na plakát CDU, i kdyby to třeba byl plakát sociálních demokratů. Přitom její otec opovrhoval daleko víc sociálními demokraty než CDU – a co jsem viděl, to jsem viděl.

Bylo skoro pět, když jsem doprovázel Heinricha domů, a on mi celou cestu skrz Ehrenfeld ukazoval na domovní dveře a mumlal: »Všecko moje ovečky, všecko moje ovečky.« Jeho hašteřivá hospodyně se zažloutlýma nohama, její zlé vyštěknutí:

»Co to má znamenat?« Sel jsem domů, potají jsem v koupelně pod studenou vodou vypral prostěradlo.

Ehrenfeld, vlaky s hnědým uhlím, šňůry na prádlo, zákaz koupání a v noci občas kolem okna padající balíky odpadků jako nevybuchlé šrapnely, jejichž hrozba se rozplynula v plácnutí, které nanejvýš pokračovalo kutálející se skořápkou od vejce.

Heinrich měl pak zase malér se svým farářem kvůli nám, protože chtěl z dobročinné pokladny peníze, já jsem potom šel ještě jednou za Edgarem Wienekenem a Leo nám poslal kapesní hodinky k zastavení, Edgar pro nás něco sehnal z jakési dělnické podpůrné pokladny, a my jsme mohli zaplatit

aspoň medikamenty, taxík a polovinu léčebných poplatků.

Myslel jsem na Marii, jeptišku modlící se růženec, na slovo úhlopříčka, na psa, volební plakáty, pohřebiště aut – a na své studené ruce, když jsem vypral to prostěradlo –, a přece bych na to všechno nemohl přísahat. Nechtělo by se mi ani přísahat na to, že ten muž z Leova konviktu mi vykládal, že telefonuje proto, aby poškodil církev povětrnostními zprávami z Berlína, a přece jsem to slyšel stejně jako jeho mlaskání a polykání, když jedl karamelový pudink.

19

Bez dlouhého rozmýšlení a nevěda, co jí chci říct, vytočil jsem číslo Moniky Silvsové. Ještě ani nedoznělo první zazvonění, už zvedla sluchátko a řekla: »Haló.«

Už její hlas mi udělal dobře. Je moudrý a jadrný. Řekl jsem:

»Tady Hans, chtěl jsem …« Ale ona mě přerušila a řekla: »Ach, vy…« Neznělo to urážlivě ani nepříjemně, jen z toho bylo jasně slyšet, že nečekala mé.zavolání, ale někoho jiného. Možná že čekala na zavolání přítelkyně, matky – a přece jsem byl uražený.

»Chtěl jsem jenom poděkovat,« řekl jsem, »byla jste tak hodná.« Zřetelně jsem cítil její parfém, Tajga nebo jak se jmenuje, příliš ostrý pro ni.

»Je mi to všecko tak líto,« řekla, musí to být pro vás zlé.«

Nevěděl jsem, co myslí: Kostertovu kritiku, kterou četl už zřejmě celý Bonn, nebo Mariinu svatbu, nebo obojí.

»Mohu pro vás něco udělat?« řekla tiše.

»Ano,« řekl jsem, »mohla byste přijít sem a ustrnout se nad mou duší a taky nad mým kolenem, které mi hrozně oteklo.«

Mlčela. Cekal jsem, že okamžitě řekne ano, bylo mi nevolno

při pomyšlení, že by opravdu mohla přijít. Ale ona řekla jen:

»Dnes ne, čekám návštěvu.« Měla k tomu říct, koho čeká, aspoň mohla říct: přítelkyni nebo přítele. Slovo návštěva mě zničilo.

Řekl jsem: »Nu tak snad zítra, budu muset pravděpodobně aspoň týden ležet.«

^Nemohu pro vás jinak něco udělat, myslím něco, co by se dalo vyřídit telefonem?« Řekla to hlasem, který mi dával naději, že její návštěva by přece jen mohla být přítelkyně.

»Ano,« řekl jsem, »mohla byste mi zahrát Chopinovu mazurku B dur, opus sedm.«

Zasmála se a řekla: »Vy máte nápady.« Při zvuku jejího hlasu jsem poprvé zakolísal ve své monogamnosti. »Nemám Chopina moc ráda,« řekla, »a hraju ho špatněl

»Bože, to nevadí,« řekl jsem. »Máte noty?«

»Někde budou,« řekla. »Moment, prosím vás.« Položila sluchátko na stůl a já slyšel, jak jde přes pokoj. Trvalo několik minut, než se vrátila, a mě napadlo, co mi jednou Marie vyprávěla, že dokonce i někteří světci měli přítelkyně. Samozřejmě jen duchovní, ale stejně: co je na té věci duchovního, to jim daly ty ženy. Já neměl ani to.

Monika zase zvedla sluchátko. »Ano,« řekla s povzdechem,

»tady jsou mazurky.«

»Prosím vás,« řekl jsem, »tak mi zahrajte mazurku B dur, opus sedm, číslo jedna.«

»Nehrála jsem Chopina léta, musela bych trochu cvičit.«

»Třeba nechcete, aby vaše návštěva slyšela, že hrajete Chopina?«

»Och,« řekla se smíchem, »ten to může klidně slyšet.«

»Sommerwild?« řekl jsem úplně potichu, zaslechl jsem její překvapený výkřik a pokračoval jsem: ^Jestli je to opravdu on, pusťte mu desku vašeho křídla na hlavu.«

»To si od vás nezaslouží,« řekla, »má vás velmi rád.«

»To vím,« řekl jsem, »dokonce tomu věřím, ale bylo by mi

milejší, kdybych měl odvahu ho zabít.«

»Trošku se rozcvičím a zahraju vám tu mazurku,« řekla rychle. »Zavolám vám.«

»Ano,« řekl jsem, ale oba jsme pořád nezavěšovali. Poslouchal jsem, jak dýchá, nevím jak dlouho, ale poslouchal jsem, potom zavěsila. Byl bych držel sluchátko ještě dlouho, abych ji slyšel dýchat. Panebože, aspoň dech ženy.

Ačkoli fazole, které jsem snědl, mi ještě ležely v žaludku a stupňovaly mou melancholii, šel jsem do kuchyně, otevřel jsem druhou plechovku s fazolemi, vysypal jsem obsah do hrnce, v němž jsem ohříval první porci, a zapálil jsem plyn. Filtrovací papír s kávovou sedlinou jsem hodil do kbelíku na odpadky, vzal jsem čistý papír, nasypal na něj čtyři lžičky kávy, postavil jsem vodu a pokusil jsem se v kuchyni uklidit. Hodil jsem hadr na kalužkávy, prázdné konzervy a skořápky od vajec do kbelíku. Nenávidím neuklizené místnosti, ale sám jsem neschopen uklidit. Sel jsem do pokoje, sebral jsem špinavé skleničky, postavil jsem je v kuchyni do výlevky. V bytě už nebyl žádný nepořádek, a přece nevypadal uklizený. Marie dovede tak šikovně a rychle dodat místnosti vzhled uklizenosti, ačkoli v ní neudělá nic viditelného, kontrolovatelného. Má to asi v rukou. Pomyšlení na Mariiny ruce – jenom představa, že klade své ruce Zůpfnerovi na ramena – stupňovalo mou melancholii v šílenství.

Zena dovede svýma rukama tolik vyjádřit nebo předstírat, že mi mužské ruce vždycky připadají jako přiklížené klacky. Mužské ruce jsou ruce na potřásání, na bití, samozřejmě na střílení a na podepisování. Tisknout, bít, střílet, podepisovat zúčtovatelné šeky – to je všecko, co dovedou mužské ruce, a samozřejmě: pracovat. Ženské ruce už skoro nejsou ruce: af mažou máslo na chleba nebo odhrnují vlasy z čela. Žádného teologa nikdy nenapadlo kázat o ženských rukou v evangeliu: Veronika,

Magdalena, Marie a Marta – samé ženské ruce v evangeliu, jež

Kristovi prokazovaly něhu. Místo toho kážou o zákonech, o principech řádu, o umění, o státu. Kristus měl takříkajíc privátně co dělat skoro jen se ženami. Samozřejmě potřeboval muže, poněvadž mají jako Kaliek poměr k moci, organizační smysl a takové nesmysly. Potřeboval muže, jako člověk při stěhování prostě potřebuje stěhováky, na hrubou práci, a Petr a

Jan byli tak laskaví, že už skoro ani nebyli muži, kdežto Pavel byl tak mužný, jak se slušelo na Římana. Doma nám při každé příležitosti , která se naskytla, předčítali z bible, protože se to v našem příbuzenstvu hemžilo pastory, ale žádný z nich nikdy nemluvil o ženách v evangeliu nebo o něčem tak nepochopitelném, jako byl nespravedlivý Mammon. Ani mezi katolíky v »kroužku« se nikomu nechtělo mluvit o nespravedlivém Mammonovi, Kinkel a Sommerwild se vždycky jen rozpačitě usmívali, když jsem se jich v té věci dotázal – jako by přistihli Krista při trapném lapsu, a Fredebeul mluvil o tom, jak dějiny opotřebovaly tento výraz. Vadila mu na tom ta »iracionalita«, jak řekl.

Jako by peníze byly něco racionálního. V Mariiných rukou dokonce i peníze ztratily svou problematičnost, měla podivuhodný způsob, jak s nimi nedbale a přitom obezřele zacházet. Jelikož zásadně odmítám šeky a ostatní »platební prostředky«, dostával jsem svůj honorář vždycky hotově na ruku, a tak jsme nepotřebovali plánovat na delší dobu než na dva, nejvýš tři dny dopředu. Dala peníze skoro každému, kdo jí o ně řekl, někdy i těm, kdo si vůbec neřekli, ale o nichž během řeči vyšlo najevo, že je potřebují. Jednomu číšníkovi v Gottingen zaplatila jednou zimník pro chlapce, který šel zrovna do školy, a babičkám, které jely ve vlaku na pohřeb a bezmocně zabloudily do první třídy, vždycky zaplatila příplatek. Je nesčetné množství babiček, které jezdí na pohřby dětí, vnuků, snach a zeťů a které – někdy ovšem koketujíce s

babičkovskou bezmocností – s těžkými kufry a balíky plnými trvanlivého salámu, slaniny a koláčů utahané zapadnou do kupé první třídy. Tu mě Marie nutila, abych jim vysadil těžké kufry a balíky do sítě na zavazadla, ačkoli každý v kupé věděl, že ta babka má v kapse jen jízdenku druhé třídy.

Pak vyšla na chodbičku a »vyrovnala« věc s průvodčím, ještě než babku upozornili na její omyl. Marie se vždycky nejdřív vyptala, jak daleko jede a kdo to umřel – taky proto, aby mohla správně zaplatit přirážku. Babičky to obvykle komentovaly laskavými slovy: »Ta mládež daleko není tak zlá, jak se z ní pořád dělá,« a honorovaly úsluhu mohutnými chleby se šunkou. Zvlášť mezi Dortmundem a Hannoverem cestuje denně spousta babiček na pohřby, aspoň mně se to vždycky zdálo. Marie se styděla, že jedeme jedničkou, a bylo by pro ni nesnesitelné, kdyby někoho vyhodili z kupé jen proto, že si zaplatil dvojku. Byla nevyčerpatelně trpělivá při poslouchání velice rozvláčných líčení příbuzenských vztahů a při prohlížení fotografií dočista cizích lidí. Jednou jsme dvě hodiny seděli vedle jedné staré bůckeburské selky, která měla třiadvacet vnuků a od každého měla u sebe fotografii, a my vyslechli třiadvacet životopisů, zhlédli třiadvacet fotografií mladých mužů a žen, kteří to všichni někam přivedli:

městský inspektor v Münsteru nebo choť dopravního asistenta u dráhy, vedoucí pily, a jiný zas byl »v ústředním úřadě té strany, co vždycky volíme – vy už budete vědět«, a o dalším, který byl v armádě, tvrdila, že ten měl »vždycky rád svý jistý«. Marie se pokaždé úplně ponořila do těch historií, připadaly jí ohromně napínavé a mluvila o »pravém životě«, mě unavoval prvek opakování v této formě. Je tolik babiček mezi Dortmundem a

Hannoverem, jejichž vnuci jsou asistenti u dráhy a jejichž snachy předčasně umřely, protože »dnes ty ženské nedokážou přivést na svět tolik dětí – to je to«. Marie dovedla být velmi milá a laskavá k starým a potřebným lidem; taky jim při každé

příležitosti pomáhala s telefonováním. Řekl jsem jí jednou, že by se vlastně měla dát k nádražní misii, a ona mi trošku popuzeně řekla: »Proč ne?« Nemyslel jsem to vůbec zle nebo opovržlivě.

Ted se ovšem ocitla v jakési nádražní misii, myslím, že si ji

Zúpfner vzal, aby ji »zachránil«, ona si vzala jeho, aby ho »zachránila«, a já si nejsem jist, jestli jí dovolí platit z jeho peněz babičkám příplatky na rychlík a na první třídu. Jistě není lakomý, ale takovým okázalým způsobem nenáročný jako Leo. Není nenáročný jako František z Assisi, který si dovedl představit potřeby druhých lidí, ačkoli sám byl bez potřeb. Představa, že Marie teď nosí v kabelce Zůpfnerovy peníze, mi byla nesnesitelná jako slovo líbánky a nápad, že bych mohl o Marii bojovat. Bojování se přece dá myslet jen tělesně. I jako špatně trénovaný klaun mám převahu jak nad Zupfnerem, tak nad Sommerwildem. Než by vůbec stačili zaujmout pozici, udělal bych už tři kotrmelce, dostal se k nim zezadu, položil je na lopatky a dal jim zabrat. Ledaže mysleli na normální rvačku. Takové perverzní varianty na nibelunskou ságu se od nich dají čekat. Nebo to mysleli duchovně? Nebojím se jich, a proč nesměla Marie odpovídat na mé dopisy, které byly přece svého druhu výzvou k duchovnímu zápasu? Berou si do úst slova jako svatební cesta a líbánky a mně budou říkat, že jsem obscénní, pokrytci.

Měli by si poslechnout, co si číšníci a pokojské vykládají o líbánkách a svatebních cestách. Každý mizera ve vlaku, v hotelu, kde se ukážou, si zašeptá »á, líbánky«, a každé dítě ví, že pořád a pořád dělají tu věc. Kdo stáhne prádlo z postele a vypere je?

Když položí Zůpfnerovi ruce na ramena, musí jí přece napadnout, jak jsem jí hřál ledové dlaně pod paží.

Její ruce, jimiž otevře domovní dveře, malé Mařence nahoře srovná přikrývku, v kuchyni dole zapne opékač topinek,

postaví vodu, vyndá cigaretu z krabičky. Cedulku od služky nenajde tentokrát na kuchyňském stole, ale na ledničce. »Jsem v kině.

Přijdu v deset.« V pokoji na televizoru Zůpfnerova cedulka.

»Nutně ještě musím k F. Líbá Heribert.« Lednička místo kuchyňského stolu, F. místo K. V kuchyni, zatímco si mažeš topinky tlustě máslem, tlustě paštikou, místo dvou lžiček čokolády dáš do hrnečku tři, ji pocítíš ponejprv: podrážděnost z odtučňovací kúry, vzpomeneš si, jak paní Blothertová vřeštivě konstatovala, když sis brala druhý koláč: »Ale to je dohromady víc než patnáct set kalorií, můžete si to dovolit?« Řeznický pohled na tvou postavu, pohled prozrazující: »Ne, to si nemůžete dovolit.« Oh, nejsvětější ka-ka ka-, –ncléři a –tholon. »Ano, ano, začínáš přibírati Šeptá se po městě, po šeptavém městě. Odkud ten neklid, přání být samotná potmě, v biografu a v kostele, teď v temném pokoji s čokoládou a topinkou? Cos to odpověděla tomu mladému klackovi na tanečním večírku, který na tebe vystřelil otázku: »Řekněte rychle, co máte ráda, milostivá paní, rychle!«

Řeklas mu asi pravdu: »Děti, zpovědnice, kina, gregoriánský chorál a klauny.« – »A muže ne, milostivá paní?<í – »Ale ano, jednoho,« řeklas asi. »Ne muže vůbec, jsou tak hloupí.« – »Mohu to otisknout?« – »Ne, ne, proboha, ne!« Když řekla jednoho, proč neřekla svého? Když člověk miluje jednoho muže, slovy jednoho, může přece myslet jen toho svého, s nímž je sezdán.

Služka se vrací. Klíč v zámku, otvírané dveře, zavírané dveře.

Světlo v hale, zase tma, světlo v kuchyni, otvírání ledničky, tma v kuchyni. Lehké zaklepání z haly: »Dobrou noc, paní ředitelová.« – »Dobrou noc. Byla Marie hodná?< (– »Ano, velmi hodná.« Tma v hale, kroky po schodech nahoru. (»Tak tam seděla úplně sama v temném pokoji a poslouchala kostelní hudbu.«)

Všeho se dotýkáš těmahle rukama, které praly ložní prádlo, které jsem hřál pod paží: gramofonu, desky, páčky, knoflíku, šálku, chleba, dětských vlasů, dětské přikrývky, tenisové rakety.

»Proč už vlastně nechodíš na tenis?« Pokrčení rameny. Nechce se, prostě se nechce. Tenis je moc dobrý pro ženy politiků a vůdčích katolíků. Ne, ne, tak identické ty pojmy ještě nejsou.

Udržuje štíhlost, ohebnost a přitažlivost. »A F. s tebou tak rád hraje. Nemáš ho ráda?« Ale mám, mám. Má v sobě takovou srdečnost. Ano, ano, říká se, že mu lokty pomohly k ministerskému křeslu. Říká se o něm, že je darebák, intrikán, a přece je jeho příchylnost k Heribertovi opravdová: brutální korupčníci mívají někdy rádi svědomité, nepodplatitelné lidi. Jak dojemně korektně probíhalo všecko při stavbě Heribertova domu: žádné zvláštní úvěry, žádná »výpomoc« partajních a konfesijních přátel, kteří se vyznají ve stavebnictví. Jedině za svahovou polohu musel zaplatit nějakou sumu navíc, již »samu o sobě« považuje za korupční. Ale právě svahová poloha je teď na překážku.

Kdo staví na svahu, může se rozhodnout pro zahradu s kopce nebo do konce. Heribert se rozhodl pro zahradu s kopce to je, jak se ukazuje, nevýhoda, až si malá Marie začne hrát s míčem, bude míč padat pořád do sousedova živého plotu, někdy jím proletí a dopadne na skalku, poláme větve, květiny, zválí choulostivé, vzácné mechy, vyvolá křečovité omluvné scény. »Jak by se mohl člověk zlobit na takovou rozkošnou malou holčičku?« Nemůže. Stříbrné hlasy vesele předstírají nedbalost, odtučňovací kúrou pokřivená ústa, hrdla s namáhavě napjatými svaly vyluzují veselí, a zatím jediným vykoupením by byl pořádný kravál s ostrou hádkou. Všecko se spolkne, zakryje falešným sousedským veselím, až pak jednou za tichého letního večera za zavřenými dveřmi a spuštěnými žaluziemi se začne házet ušlechtilým nádobím po strašících

embryích. »Já jsem to přece chtěla, to ty, tys to nechtěl.« Ušlechtilé nádobí nezní ušlechtile, když se s ním praští o zeď v kuchyni. Sirény sanitek vyjí po svahu vzhůru. Polámaný krokus, poškozený mech, dětská ruka skutálí dětský míč na skalku, vyjící sirény zvěstují nevypovězenou válku. Och, že jsme si nevybrali zahradu do kopce.

Zvonek telefonu mě vytrhl. Zvedl jsem sluchátko, začervenal jsem se, zapomněl jsem na Moniku Silvsovou. Řekla: »Haló,

Hansi?« Řekl jsem: »Ano,« ještě jsem nevěděl, proč volá. Teprve když řekla: »Budete zklamán,« vzpomněl jsem si zase na mazurku. Už jsem nemohl couvnout, nemohl jsem říct »já už nechci«, museli jsme přečkat tu strašlivou mazurku. Ještě jsem slyšel, jak Monika klade sluchátko na křídlo, začíná hrát, hrála znamenitě, zvuk byl vynikající, ale zatímco hrála, rozplakal jsem se žalem. Neměl jsem se pokoušet opakovat ten okamžik: když jsem se vrátil od Marie a Leo hrál v hudebním pokoji mazurku.

Okamžiky se nedají opakovat ani sdělit. Podzimní večer u nás v parku, když Edgar Wieneke zaběhl sto metrů za deset jedna.

Vlastnoručně jsem mu to stopoval, vlastnoručně jsem mu odměřil dráhu a on ji ten večer uběhl za deset jedna. Byl ve vrcholné formě a ve vrcholné náladě – ale samozřejmě nám to nikdo nevěřil. Byla to naše chyba, že jsme o tom vůbec začali mluvit a že jsme tak chtěli tomu okamžiku propůjčit trvání. Měli jsme být šťastni, že víme, že skutečně běžel za deset jedna. Později samozřejmě už běhal pokaždé zase za svých deset devět a jedenáct, a nikdo nám nevěřil, smáli se nám. Už mluvit o takových okamžicích je chyba, chtít je opakovat je sebevražda. Byla to svého druhu sebevražda, které jsem se dopouštěl, když jsem teď poslouchal v telefonu Moniku, jak hraje tu mazurku. Existují rituální okamžiky, které v sobě

zahrnují opakování: když paní

Wienekenová krájela chleba – ale já jsem i tenhle okamžik chtěl opakovat s Marií, když jsem ji jednou poprosil, aby nakrájela chleba tak, jak to dělávala paní Wienekenová. Kuchyň dělnického bytu není hotelový pokoj, Marie nebyla paní Wienekenová

– nůž jí sjel, řízla se do levého předloktí a oba jsme byli z toho zážitku tři neděle nemocní. Takové ďábelské konce může mít sentimentalita. Okamžiky se mají nechat být, ne opakovat.

Samým žalem jsem už nemohl ani plakat, když Monika skončila mazurku. Musela to cítit. Když přišla k telefonu, řekla jen tiše: »Tak vidíte.« Já řekl: »Byla to má chyba – ne vaše – odpusťte mi to.i

Bylo mi, jako bych ležel ožraly a páchnoucí v stoce, pozvracený, ústa plná ohavných kleteb, a jako bych si někoho pozval, aby mě vyfotografoval, a pak poslal Monice obrázek. »Smím vás zavolat ještě jednou?« zeptal jsem se tiše. »Snad za pár dní. Mám jen jednu omluvu pro svou ohavnost, je mi tak mižerně, že to nedovedu popsat.« Neslyšel jsem nic, jen její dech, několik okamžiků, pak řekla: »Jedu pryč, na čtrnáct dní.«

»Kam?« zeptal jsem se.

»Na exercicie,« řekla, »a trošku malovat.«

»Kdy se vrátíte,« zeptal jsem se, »a uděláte mi omeletu s houbami a jeden z vašich hezkých salátů?<t

»Já nemohu přijitý řekla, »tecT ne.«

»Později?« zeptal jsem se.

»Já přijdu,« řekla; ještě jsem slyšel, že pláče, pak zavěsila.

20

Pomyslel jsem si, že bych se měl vykoupat, tak špinavý

jsem se cítil, a připadalo mi, že musím páchnout, jako Lazar páchl – ale byl jsem úplně čistý a nebyl jsem cítit. Dolezl jsem do kuchyně, zavřel jsem plyn pod fazolemi, pod vodou, vrátil jsem se do pokoje, napil jsem se z láhve s koňakem: nepomohlo to. Ani zazvonění telefonu mě nevyburcovalo z mé otupělosti.

Zvedl jsem sluchátko, řekl jsem: »Ano?« a Sabina Emondová řekla: »Hansi, co to děláš?« Mlčel jsem a ona řekla: ^Posíláš telegramy. Působí to tak dramaticky. Je to s tebou tak zlé?«

»Dost,« řekl jsem.

»Byla jsem s dětmi na procházce,« řekla, »a Karel odjel na týden se svou třídou do školy v přírodě – a já musela nejdřív sehnat někoho k dětem, abych mohla jít telefonovati Její hlas zněl uštvaně, taky trochu podrážděně jako vždycky. Nepřenesl jsem přes srdce, abych jí řekl o peníze. Co se oženil, nemůže se

Karel dopočítat existenčního minima; měl tři děti, když jsem se s ním rozhádal, čtvrté bylo tehdy na cestě, ale neměl jsem odvahu zeptat se Sabiny, jestli se zatím narodilo. U ní v bytě pořád panovala ona už nepotlačovaná podrážděnost, všude se povalovaly ty jeho zatracené notesy s výpočty, jak vyjít s platem, a když jsem s ním byl o samotě, začal být pokaždé tak protivně »otevřený« a rozpřádal takové ty rozhovory mezi muži a vždycky došlo na výčitky katolické církvi (zrovna přede mnou!), a potom jsme se vždycky dostali k bodu, kdy se na mě díval jako vyjící pes, a tu většinou přišlá Sabina, zatrpkle se na něj podívala, poněvadž zase už byla v jiném stavu. Nakonec tu oba dřepěli a brečeli, protože se doopravdy měli rádi. V pozadí rámusily děti, s gustem převracely nočníky, mokré hadry házely po zbrusu nových tapetách, přičemž Karel ustavičně mluví o »disciplíně, disciplíně« a o »absolutní, bezpodmínečné poslušnosti^ a mně nezbylo nakonec než zajít do dětského pokoje a předvést dětem pár kejklů na uklidnění, ale nikdy se tím neuklidnily, ječely blahem, všecko chtěly dělat po mně, a

nakonec jsme tam seděli, každý jedno dítě na klíně, děti směly ucucávat z našich skleniček s vínem. Karel a Sabina začali mluvit o knížkách a kalendářích, v nichž lze zjistit, kdy žena nedostane dítě.

A přitom dostávají jedno dítě za druhým, a nenapadlo je, že tohle povídání musí být pro mě a pro Marii zvlášť trýznivé, protože my přece ne a ne mít dítě.

Když se potom Karel opil, začal chrlit kletby na Řím, přání všeho nejhoršího na hlavy kardinálů a papežů, a groteskní při tom bylo, že já jsem se začal zastávat papeže. Marie se v tom vyznala ještě daleko lip a vysvětlovala Karlovi a Sabině, že ti lidé v Římě nemohou nic jiného dělat. Nakonec se oba začali tvářit lstivě a dívali se po sobě, jako by chtěli říct: Ach, co vy, vy to musíte dělat nějak obzvlášť rafinovaně, že nemáte děti, a končilo to většinou tím, že některé z umořených dítek vytrhlo

Marii, mně, Karlovi nebo Sabině skleničku s vínem a vychrstlo víno na školní sešity, které ve štosech ležely na Karlově psacím stole. To bylo ovšem trapné pro Karla, který žákům ustavičně kázal o disciplíně a pořádku a pak jim musel vracet sešity postříkané od vína. Následoval výprask, brekot a s pohledem »achvy~muži« odešla Sabina s Marií do kuchyně uvařit kávu, a tam se odbyl jeden z těch rozhovorů mezi ženami, které byly Marii zrovna tak trapné jako mně rozhovory mezi námi muži. Když jsem byl s Karlem sám, spustil znovu o penězích, vyčítavým tónem, jako by chtěl říct: Mluvím o tom s tebou, protože jsi sympatický chlap, ale rozumět tomu nemůžeš ani za mák.

Vzdychl jsem a řekl: »Sabino, já jsem úplně vyřízený, v zaměstnání, duševně, tělesně, finančně ,,. jsem …« – »Jestli máš vážně hlad, víš přece, doufám, kde pro tebe stojí na plotně hrneček poIévky.« Mlčel jsem, byl jsem dojat, znělo to tak poctivě a suše. »Slyšíš mě?«

»Slyším,« řekl jsem, »a přijdu si nejpozději zítra v poledne sníst ten hrneček polévky. A jestli budete ještě někdy někoho

potřebovat, aby ohlídal děti, já – já,« zakoktal jsem se. Slo mi těžko nabízet jim teď za peníze něco, co jsem vždycky pro ně dělal zadarmo, a napadla mě ta idiotská historie s vejcem, které jsem dal Řehořovi. Sabina se zasmála a řekla: »No, jen to dořekni.« Řekl jsem: »Chci říct, kdybyste mě mohli doporučit známým, mám přece telefon – a udělám to tak lacino jako každý jiný.«

Mlčela a já dobře pozoroval, jak je otřesená. »Poslyš,« řekla,

»nemohu už dlouho mluvit, ale řekni mi – co se vlastně stalo?«

Byla zřejmě jediná v celém Bonnu, kdo nečetl Kostertovu kritiku, a napadlo mě taky, že vůbec nemohla tušit, co se stalo mezi mnou a Marií. Neznala přece nikoho z kroužku.

»Sabino,« řekl jsem, »Marie ode mě odešla – a vdala se za jistého Zůpfnera.«

»Panebože,« vykřikla, »to přece není pravda.«

»Je to pravda,« řekl jsem.

Mlčela a já slyšel, jak někdo bouchá na dveře telefonní budky. Určitě nějaký blbec, který chce sdělit svému kumpánovi od karet, jak málem vyhrál srdcové sólo bez tří.

»Měl ses s ní oženit,« řekla Sabina tiše, »chci říct – ale ty víš, co chci říct.«

»Vím,« řekl jsem, »vždyť já jsem chtěl, ale pak se ukázalo, že je potřeba ten zatracený papír z radnice a že musím podepsat, rozumíš, podepsat, že nechám děti vychovávat katolicky.«

»Ale přece to neztroskotalo na tomhle?« zeptala se. Bouchání na dveře budky zesílilo.

»Nevím,« řekl jsem, »určitě to byla pohnutka – ale je toho asi víc, čemu nerozumím. Zavěs už, Sabino, nebo tě ten rozlícený německý člověk za dveřmi zabije. Hemží se to v téhle zemi zvrhlíky.« – »Musíš mi slíbit, že přijdeš,« řekla, »a pamatuj si:

tvá polívčička stojí celé dny na plotně.« Slyšel jsem, že ztišila hlas, zašeptala ještě:»Je to sprostota, sprostota,« ale z rozrušení zřejmě nezavěsila sluchátko na vidlici, ale položila je na poličku, kde bývá seznam. Slyšel jsem toho chlapa, jak říká: »No, to je dost,« ale Sabina byla už podle všeho pryč. Zařval jsem do telefonu: »Pomoc, pomoc,« vysokým vřeštivým hlasem, chlap na to skočil, vzal sluchátko a řekl: »Mohu pro vás něco udělat?«

Jeho hlas zněl seriózně, zvládnuté, velmi mužně, a já cítil, že jedl něco kyselého, nakládaného herynka nebo něco takového.

»Haló, haló,« řekl, a já na to: »Jste Němec? Já zásadně mluvím jen s německými lidmi.«

»To je dobrá zásada,« řekl, »copak vám chybí?«

»Dělám si starosti s CDU,« řekl jsem, » volíte taky svědomitě

CDU?«

»Ale to je přece samozřejmá věc,« řekl uraženě, a já řekl:

»Tak to jsem klidný,« a zavěsil jsem.

21

Měl jsem toho chlapa pořádně urazit, zeptat se ho, jestli už znásilnil svou ženu, vyhrál granda s dvojákem a absolvoval v úřadě s kolegy obligátní dvouhodinový pokec o válce. Měl hlas řádného manžela a německého člověka, jak zákon káže, a to jeho »No, to je dost,« znělo jako »K líci zbraň!« Sabinin hlas mě poněkud utěšil, zněl trošku podrážděně, trošku uštvaně, ale věděl jsem s jistotou, že opravdu považuje Mariino jednání za sprosté a že opravdu je u ní na plotně pořád hrneček polévky pro mě. Byla moc dobrá kuchařka, a když zrovna nebyla

těhotná a nevrhala kolem sebe ustavičně své pohledy »ach~vy-muži«, byla ohromně veselá a jako katolička mnohem sympatičtější než

Karel, který měl na »sextum« pořád ještě ty divné seminaristické názory. Sabininy vyčítavé pohledy opravdu platily veškerému mužskému pohlaví, a jen když se dotkly Karla, původce jejího stavu, potemněly takřka bouřkově. Pokoušel jsem se většinou

Sabinu rozptýlit, předvedl jsem jí nějaké své číslo, musela se pak smát, dlouho a srdečně, až jí tekly slzy, v slzách pak obyčejně zůstala, a už v nich nebyl žádný smích… A Marie s ní musela ven a utěšovat ji, zatímco Karel zůstal se mnou s temným, provinilým výrazem v tváři a nakonec ze zoufalství začal opravovat sešity. Někdy jsem mu s tím pomáhal, zatrhával jsem chyby červenou kuličkovou tužkou, ale nedůvěřoval mi, zkontroloval vždycky všechno ještě jednou sám a měl vztek, protože jsem nic nepřehlédl a správně zatrhl všecky chyby. Nedovedl si ani představit, že svedu takovou práci správně a jako on.

Karlův problém je jen a jen problém peněz. Kdyby měl Karel

Emonds sedmipokojový byt, nebyla by jeho podrážděnost, uštvanost už nevyhnutelná. Jednou jsem se přel s Kinkelem o pojmu »existenční minimum«. Kinkel je považován za jednoho z geniálních odborníků na taková témata, a on to byl, myslím, kdo spočítal existenční minimum pro jednu samostatně žijící osobu ve velkoměstě, nájem nepočítaje, na osmdesát čtyři, později osmdesát šest marek. Ani jsem mu nenamítl, že on sám, soudě podle té odporné anekdoty, kterou nám vyprávěl, považuje zřejmě za své existenční minimum pětatřicetinásobek toho.

Takové námitky platí za příliš osobní a nevkusné, ale je-li něco nevkusné, pak to, že takovýhle člověk vypočítává druhým jejich existenční minimum. V částce osmdesát šest marek byla

započítána dokonce i částka na kulturní potřeby: patrně kino nebo noviny, a když jsem se Kinkela zeptal, jestli čekají, že se dotyčný za ty peníze půjde podívat na dobrý film, na film s výchovnou hodnotou – dostal vztek, a když jsem se ho zeptal, jak rozumět položce »obnova prádla«, jestli extra kvůli tomu najalo ministerstvo nějakého starého dobráka, aby běhal po Bonnu a dřel si podvlékačky a ohlásil potom ministerstvu, jak dlouho mu trvalo, než podvlékačky rozedřel – tu pravila jeho žena, že jsem nebezpečně subjektivní, a já jí řekl, že si dovedu představit něco pod tím, když komunisti začnou plánovat průměry na jídlo, na dobu opotřebování kapesníků a takové nesmysly, konec konců komunisti nemají to pokrytecké alibi nadpřirozena, ale že se křesťané jako její muž propůjčují k takovému domýšlivému bláznovství, to je pro mě neuvěřitelné – na to řekla, že jsem zkrátka hotový materialista a nemám pochopení pro oběť, utrpení, osud, velikost chudoby. U Karla Emondse nikdy nemám dojem oběti, utrpení, osudu, velikosti chudoby. Vydělává docela slušně, a jediné, co je vidět z osudu a velikosti, je ustavičná podrážděnost, protože si dovede spočítat, že nikdy nezaplatí přiměřený byt. Když mi došlo, že právě Karel Emonds je ten jediný, jemuž mohu říct o peníze, byla mi má situace jasná.

Neměl jsem už ani fenik.

22

Taky jsem věděl, že nic z toho neudělám: nepojedu do

Říma a nebudu mluvit s papežem, ani nesbalím na matčině jour fixu cigarety a doutníky, nenastrkám si do kapes burské oříšky.

Neměl jsem už ani sílu tomu věřit, jako věřím, že jsem s

Leem řezal dříví. Každý pokus navázat zase loutkové nitky a vytáhnout se za ně nahoru ztroskotá. Jednou dojdu tak daleko, že řeknu o peníze Kinkelovi, i Sommerwildovi, a dokonce i tomu sadistovi Fredebeulovi, který mi patrně bude držet u nosu pětimarku a nutit mě, abych po ní skočil. Budu rád, když mě

Monika Silvsová pozve na kávu, ne proto, že to je Monika, ale protože ta káva bude zadarmo. Zavolám ještě jednou tu hloupou Belu Brosenovou, budu se jí vlichocovat a řeknu jí, že už se nehodlám ptát na výšku sumy, že vezmu zavděk každou, každou sumou, potom – jednoho dne půjdu za Sommerwildem,

»přesvědčivě« mu předvedu, že se kaju, prohledám a jsem zralý ke konverzi, a pak přijde ta největší hrůza: Sommerwildem narežírované usmíření s Marií a Zůpfnerem, ale kdybych konvertoval, neudělal by už otec pro mě asi vůbec nic. Bylo by to pro něho asi to nejstrašnější. Musím si to všechno uvážit: nemám volit mezi rouge et noir, nýbrž mezi tmavohnědou a černou: hnědé uhlí nebo církev. Stanu se tím, co ode mě všichni už tak dlouho čekají: mužem, zralým, ne už subjektivním, ale objektivním a ochotným hodit si v Pánské jednotě solidní skat.

Zbývá mi ještě pár šancí: Leo, Heinrich Behlen, dědeček,

Zohnerer, který mě třeba udělá jako slaďáckého kytaristu, budu zpívat: »Když vítr ve tvých vlasech hrá, vím, že jsi má.« Jednou jsem to už zpíval Marii a ona si zacpávala uši a řekla mi, že je to odporné. Nakonec udělám to nejposlednější: půjdu ke komunistům a předvedu jim všecka ta čísla, která si oni dovedou tak pěkně protikapitalisticky vyložit.

Jednou jsem tam skutečně byl a setkal jsem se v Erfurtu s nějakými kulturníky. Přijali mě se značnou pompou na nádraží, ohromné kytice, a v hotelu byli pak pstruzi na modro, kaviár, zmrzlina a spousty šampaňského. Pak se nás ptali, co bychom chtěli vidět z Erfurtu. Řekl jsem, že bych rád viděl to místo, kde Luther měl svou doktorskou disputaci, a Marie řekla, že slyšela, že v Erfurtu je katolická teologická fakulta, že se

zajímá o náboženský život. Udělali kyselé obličeje, ale co se dalo dělat, bylo to velice trapné: pro kulturníky, pro teology i pro nás.

Teologové si museli myslet, že máme něco společného s těmi kulturníky, a žádný z nich s Marií nemluvil otevřeně, ani když se bavila s jedním profesorem o otázkách víry. Zpozoroval nějak, že se mnou není pořádně oddaná. Zeptal se jí v přítomnosti těch funkcionářů: »Ale vy přece jste opravdu katolička,« a ona se studem začervenala a řekla: »Ano, i když žiju v hříchu, zůstávám katolička.« Byl to hnus, když jsme si všimli, že ani těm funkcionářům se nelíbí, že nejsme oddáni, a když jsme se pak vraceli na kávu do hotelu, spustil jeden o tom, že existují jisté projevy maloměšťácké anarchie, které neuznává. Pak se mě ptali, co jim předvedu v Lipsku, v Rostocku, jestli bych nemohl předvést Kardinála, Příjezd do Bonnu a Zasedání dozorčí rady.

(Nikdy jsme nezjistili, odkud znají Kardinála, protože to číslo jsem si nastudoval jenom sám pro sebe, ukazoval jsem je jedině

Marii, která mě prosila, abych je nepředváděl, protože kardinálové nosí konec konců mučednickou červeň.) A já řekl, že ne, že tu nejdřív musím trošku studovat životní poměry, protože smysl komiky je v tom, předvádět lidem v abstraktní formě situace, které jsou vztahy z jejich vlastní skutečnosti, ne z cizí, a v jejich zemi přece neexistuje ani Bonn, ani dozorčí rady, ani kardinálové. Zneklidněli, jeden dočista zbledl a řekl, že si to představovali jinak, a já jsem na to odpověděl, že já taky. Byl to hnus. Řekl jsem, že bych tu přece mohl trošku studovat život a předvést číslo jako Schůze krajského výboru nebo Zasedání kulturní komise nebo Sjezd strany volí předsednictvo nebo Erfurt

– město květů; právě na erfurtském nádraží to vypadalo na všecko jiné, jen ne na květiny – ale vtom vstal jejich pohlavár, řekl, že přece tady nemohou trpět propagandu proti dělnické

třídě. Už nebyl bledý, nýbrž bílý jako křída – mezi ostatními jich pár mělo tolik odvahy, že se šklebili. Odpověděl jsem, že v tom nevidím žádnou propagandu proti dělnické třídě, když předvedu třeba snadno nastudované číslo jako Sjezd strany volí předsednictvo, a udělal jsem při tom tu hloupou chybu, že jsem to vyslovil se saským akcentem, a tu se ten bledý fanatik rozzuřil, uhodil do stolu tak prudce, že mi šlehačka z dortu spadla na talíř, a řekl: »My jsme se ve vás zmýlili, zmýlili jsme se,« a já řekl, to že tedy mohu zase odjet, a on řekl: »Ano, to můžete – prosím, příštím vlakem.« Ještě jsem řekl, že bych číslo

Dozorčí rada mohl jednoduše přejmenovat na Schůze krajského výboru, protože tam se taky jen usnášejí věci, které byly už předtím usneseny. Načež vyloženě odhodili všecku zdvořilost, opustili salónek, ani kávu za nás nezaplatili. Marie plakala, já neměl daleko k tomu, abych dal někomu pár facek, a když jsme

pak šli na nádraží, abychom příštím vlakem odjeli, nebyl k se –

hnán ani nosič, ani posluha, a my jsme vlastnoručně museli

táhnout své kufry, což nenávidím. Naštěstí nás na nádraží

potkal jeden z těch mladých teologů, s nimiž Marie ráno mlu –

vila. Začervenal se, když nás viděl, avšak vzal plačící Marii

těžký kufr z ruky a Marie mu celou dobu šeptala, aby si nedělal

nepříjemnosti.

Byli jsme v Erfurtu všeho všudy šest nebo sedm hodin, ale

pokazili jsme si to na všecky strany: u teologů i u funkcionářů.

Když jsme vystoupili v Bebře a odešli do hotelu, plakala Ma –

rie celou noc, ráno napsala dlouhý dopis tomu teologovi, ale

nikdy jsme se nedověděli, jestli ho opravdu dostal.

Říkal jsem si, že smířit se s Marií a Zúpfnerem by bylo to poslední, ale vydat se na pospas tomu bledému fanatikovi a předvádět tamtěm Kardinála, to by přece jen bylo to,nejposled – nější z posledního. Pořád ještě jsem měl Lea, Heinricha Behlena, Moniku Silvsovou, Zohnerera, dědečka a hrneček polévky u Sabiny Emondsové, a mohl jsem si vydělat trošku peněz hlí – dáním dětí. Písemně se zavážu, že jim nebudu dávat vejce. To je zřejmě pro německou matku nesnesitelná věc. Kašlu na to, co ostatní nazývají objektivní význam umění, ale zesměšňovat dozorčí rady tam, kde žádné dozorčí rady nejsou, to bych si připadal jako sprosťák.

Nastudoval jsem si jednou dost dlouhé číslo Generál, dlouho jsem na něm pracoval, a když jsem je předvedl, měl jsem to, čemu se v našich kruzích říká úspěch: to znamená, že se smáli i zlobili ti správní lidé. Když jsem se po výstupu s pýchou nadmutou hrudí ubíral do šatny, čekala na mě stará, úplně maličká paní. Bývám vždycky po výstupu podrážděný, snesu jen Marii, ale Marie pustila tu stařenku ke mně do šatny. Začala mluvit, ještě než jsem pořádně za sebou zavřel dveře, a pověděla mi, že její muž byl taky generál, padl a ještě předtím jí poslal dopis a prosil ji, aby nepřijímala žádnou penzi. »Vy jste ještě velmi mladý,« řekla, »ale přece jen už dost starý, abyste to pochopil – a pak odešla. Nemohl jsem potom to číslo Generál už nikdy dělat. Tisk, který si říká levicový, psal, že jsem se zřejmě dal zastrašit reakcí, tisk, který si říká pravicový, psal, že jsem asi uznal, že nahrávám do ruky Východu, a

nezávislý tisk psal, že jsem zjevně skoncoval s jakoukoli radikalitou a angažovaností. Všecko vyložené blbosti. Nedokázal jsem už to číslo předvádět protože jsem při něm vždycky musel myslet na tu malou paní, která se pravděpodobně za všeobecného posměchu a pošklebování s bídou protlouká. Když mě nějaká věc přestane bavit, nedělám ji – vyložit tohle takovému žurnalistovi je asi příliš složité. Ti musí pořád něco »větřit«, a existuje velice rozšířený druh poťouchlého žurnalisty, který se nikdy nesmíří s tím, že sám není umělec, ba nemá buňky ani na člověka od kumštu. To je pak samosebou s větřením v koncích a zbývá žvanění, pokud možno v přítomnosti hezkých dívek, které jsou dost naivní, aby zbožňovaly kdejakého mazala, protože má v nějakém časopise svou »tribunu« a »vliv«. Existují pozoruhodné neuznávané formy prostituce, proti nimž je normální prostituce poctivé řemeslo: ta aspoň za peníze něco poskytne.

I tahle cesta vykoupení milosrdenstvím prodejné lásky je mi uzavřená: nemám peníze. Zatím Marie zkouší ve svém římském hotelu španělskou mantilu, aby byla přiměřeně reprezentativní coby first lady německého katolicismu. Až se vrátí do Bonnu, bude pít při každé příležitosti čaj, usmívat se, vstoupí do komitétů, bude zahajovat výstavy »náboženského umění a »poohlédne se po nějaké vhodné švadleně«. Všechny ženy, které se úředně přivdají do Bonnu, se ^poohlížejí po vhodných švadlenách

Marie coby first lady německého katolicismu s šálkem čaje či koktailovou sklenkou v ruce: »Viděla jste už toho rozkošného malého kardinála, který má zítra vysvětit ten mariánský sloup navržený Krógertem? Ach, v Itálii jsou zřejmě dokonce i kardinálové kavalíři. Prostě kouzelné.^

Ani kulhat jsem už pořádně nemohl, jen lézt, vylezl jsem na balkón nadýchat se vzduchu domova: ani ten nepomohl.

Byl jsem už v Bonnu příliš dlouho, skoro dvě hodiny, a po ta –

kové době přestává být bonnský vzduch blahodárnou změnou.

Napadlo mi, že vlastně mají mně co děkovat, že Marie zůsta –

la katoličkou. Prodělala strašlivé krize víry, ze zklamání nad

Kinkelem i nad Sommerwildem, a chlap jako Blothert by udělal

ateistu ze svatého Františka. Nějakou dobu nechodila ani do

kostela, nepomýšlela na to dát se se mnou církevně oddat,

upadla do jakéhosi vzdoru, a teprve tři roky po tom, co jsme

odešli z Bonnu, přišla zase do kroužku, ačkoli ji neustále zvali.

Řekl jsem jí tehdy, že zklamání není žádný důvod. Jestliže po –

važuje věc jako takovou za pravdivou – nemůže ji tisíc Fre –

debeulů udělat nepravdivou, a konečně – to jsem řekl – existuje

přece taky Zůpfner, který mi sice připadá trošku škrobený, můj

typ to vůbec není, ale jako katolík je hodnověrný. Jistě existuje

spousta hodnověrných katolíků, vyjmenoval jsem jí faráře, je –

jichž kázání jsem vyslechl, připomněl jsem jí papeže, Gary

Coopera, Aleca Guinnesse – a ona se po papežovi Janovi a

Zůpfnerovi zase vzepjala. Kupodivu Heinrich Behlen tou dobou

už netáhl, naopak, říkala, že jí připadá nečistý, vždycky zrozpa –

čitěla, když jsem o něm začal, takže jsem pojal podezření, jestli

se jí snad nechtěl »přiblížit«. Pomyšlení na to mi bylo odporné,

ale dovedl jsem to pochopit, tak jako jsem chápal mnohé od

–

porné věci, které se děly v internátu.

Teprve teď mi napadlo, že jsem to byl já, kdo jí jako útěchu v pochybnostech ve víře nabídl papeže Jana a Zůpfnera. Za

–

choval jsem se ke katolicismu úplně fér, to právě byla chyba, ale pro mě byla Marie katoličkou tak přirozeně, že jsem jí takto chtěl zachovat její přirozenost. Budil jsem ji, když zaspala, jen aby přišla včas do kostela. Často jsem jí dal na taxík, aby přišla včas, telefonoval jsem kvůli ní, když jsme se pohybovali v evangelických končinách, abych jí sehnal nějakou mši svatou, a ona pokaždé říkala, že tohle je jí »obzvlášť« milé, ale potom jsem měl podepsat ten zatracený papír, dát písemně, že nechám děti vychovávat katolicky. Často jsme spolu mluvívali o našich dětech. Moc jsem se na ty naše děti těšil, už jsem se s nimi bavil, držel jsem je na rukou, rozklepával jim do mléka syrová vejce, znepokojoval mě jen fakt, že s nimi budeme bydlet v hotelích a v hotelích se slušně zachází jen s dětmi milionářů nebo králů.

Na děti nemilionářů a nekrálů, aspoň na chlapce, se nejdřív zařve: »Tady nejsi doma,« což je trojnásobná insinuace, protože se předpokládá, že doma se člověk chová jako prase, že se cítí dobře, jen když se chová jako prase, a že se jako dítě za žádnou cenu nemá cítit dobře. Děvčata mají vždycky naději, že budou shledána »rozkošnými« a že se s nimi bude slušně zacházet, ale na chlapce se houkne, jen jsou rodiče pryč. Pro Němce je každý chlapec nevychované dítě, nikdy nevyslovené přídavné jméno nevychovaný splynulo už prostě vjedno s podstatným jménem.

Kdyby někdo přišel na nápad prozkoumat slovník, jehož většina rodičů používá v rozmluvách se svými dětmi, zjistil by, že ve srovnání s ním je slovník ilustrovaného týdeníku hotový

slovník bratří Grimmů. Nebude trvat dlouho a němečtí rodičové budou s dětmi mluvit už jen kalickovským jazykem: »Och, to je rozkošné,« a »Och, to je šílené«; sem tam se odhodlají k diferencovanějším výrokům jako »2ádné odmlouvánu nebo »Tomu ty nerozumíš.

Mluvívali jsme už dokonce s Marií o tom, jak budeme naše děti oblékat, ona byla pro »světlé, šviháckv střižené baloňáčky do deště«, já pro kombinézy, protože jsem si říkal, že dítě ve světlém, šviháckv střiženém baloňáčku by si nemohlo hrát v loužích, kdežto kombinéza se na hraní v loužích hodí, byla by myslel jsem vždycky nejdřív na děvčátko – oblečená teple a přitom by měla volné nohy, a když pak hodí do louže kámen, nemusí si postříkat kabátek, ale třeba jen nohy, a když bude plechovkou vybírat vodu z louže a pak zas tu špinavou vodu z plechovky vypouštět ven, nemusí být nutně postižen kabát.

na každý pád je větší naděje, že se umažou jen nohy. Marie byla toho názoru, že ve světlém baloňáčku právě bude dávat spíš pozor, otázka, budou-li si naše děti opravdu smět hrát v lou –

žích, se nikdy zásadně nevyjasnila. Marie se vždycky usmála, uhnula a řekla: »Uvidíme.«

Bude-Ii mít snad s Zupfnerem děti, nebude jim moci oblék – nout ani kombinézy, ani šviháckv střižené světlé baloňáčky, bude muset nechat děti pobíhat bez kabátů, protože všechny druhy kabátků jsme dopodrobna probrali. Taky jsme mluvili o dlouhých a krátkých spodních kalhotkách, o prádle, ponož –

kách, botách – bude muset nechat své děti běhat po Bonnu nahé, jestli se nebude chtít cítit jako kurva nebo zrádkyně.

Taky jsem nevěděl, co chce dávat svým dětem jíst: probrali jsme spolu všechny druhy potravy, všechny metody výživy, byli jsme zajedno, že naše děti nebudou žádní otesánci, do nichž

se napořád cpe nebo leje kaše nebo mléko. Nechtěl jsem, aby
se mé děti nutily do jídla, dělalo se mi nanic, když jsem viděl
Sabinu Emondsovou, jak cpe obě své první děti, zvlášť starší
holčičku, jíž Karel dal podivné jméno Edeltraut. O té nešťastné
otázce vajec jsem se pohádal dokonce i s Marií, ona byla proti
vejcím, a když jsme se o to hádali, řekla, že je to jídlo bohatých
lidí, začervenala se pak a já ji musel chlácholit. Byl jsem už
zvyklý, že se o mně uvažovalo a se mnou zacházelo jinak než
s druhými jedině proto, že pocházím z hnědouhelných Schnierů,
Marii se stalo jen dvakrát, že o tom řekla nějakou hloupost:
první den, když jsem za ní sešel do kuchyně, a když přišla řeč
na vejce. Je to ohavná věc, mít bohaté rodiče, obzvláště ohavná
samozřejmě, když z toho bohatství člověk jakživ nic neměl.
Vejce byla u nás doma jen zřídkakdy, matka považovala vejce
za ^vysloveně škodlivá«. S Edgarem Wienekenem to bylo trapné
zas obráceně, všude ho uváděli a představovali jako dělnické
dítě; byli dokonce faráři, kteří při představování říkali: »Cistě
dělnické dítě,« znělo to, jako kdyby řekli: »Podívejte, ani rohy nemá a vypadá docela inteligentně.« Je to rasová otázka, kterou by si jednou měl vzít na starost matčin ústřední výbor.

Jediní lidé, kteří byli v tomto směru ke mně nezaujatí, byli Wienekenovi a Mariin otec. Nedávali mi slíznout, že jsem z hnědouhelných Schnierů, ani mi z toho nedělali svatozář.

23

Přistihl jsem se, že pořád ještě stojím na balkóně a dívám se na Bonn. Pevně jsem se držel zábradlí, koleno prudce bolelo, ale mě znepokojovala ta marka, kterou jsem hodil dolů. Byl bych ji zase rád měl, ale nemohl jsem ted“ dolů na ulici, Leo musí přijít každou chvíli. Jednou musí být přece hotovi se svými švestkami, šlehačkou a modlitbou u stolu. Marku dole nebylo vidět: bylo to hodně hluboko, a mince svítí jen v pohádkách tak jasně, že se dají najít. Bylo to poprvé, co jsem litoval něčeho, co souviselo s penězi: ta zahozená marka, dvanáct cigaret, dvě jízdy tramvají, buřt s chlebem. Bez lítosti, ale s jistým steskem jsem myslel na všecky ty rychlíkové příplatky a přirážky na první třídu, které jsme zaplatili za dolnosaské babičky, se steskem, s jakým člověk myslí na polibky děvčeti, které si pak vzalo jiného. Od Lea se nedá moc čekat, má podivné představy o pe –

nězích, asi jako jeptiška o »manželské lásce«.

Nic se nelesklo dole na ulici, ačkoli všecko bylo jasně osvět –

lené, neviděl jsem žádný tolar svítit jak hvězda; jen auta, tram –

vaj, autobusy a bonnské občany. Doufal jsem, že marka spadla

na střechu tramvaje a že ji v remíze někdo najde.

Mohl jsem se ovšem vrhnout i do náruče evangelické církve.

Jenže: když jsem si představil náruč, přeběhl mi mráz po zá

–

dech, Lutherovi do náruče bych se ještě mohl vrhnout, ale

»náruč evangelické církve« – ne. Když už se přetvařovat, tak

ať to stojí za to, ať z toho mám nějakou legraci. Docela by mě

bavilo přetvařovat se za katolíka, půl roku bych se »držel

v ústraní«, pak bych začal docházet na Sommerwildova večerní

kázání, až by se to ve mně začalo hemžit katholony, jako se

hnisající rána hemží bacily. Jenže tím si vezmu poslední možnost

získat otcovu přízeň, podepisovat v hnědouhelné kanceláři

zúčtovatelné šeky. Třeba by mě matka mohla dostat do svého

ústředního komitétu a dát mi příležitost, abych tam zastával své

rasové teorie. Jel bych do Ameriky a držel přednášky v žen –

ských klubech, jakožto živoucí příklad kajícnosti německé mlá –

deže. Jenomže já jsem se neměl z čeho kát, vůbec ne, a musel

bych tedy kajícnost předstírat. Mohl bych jim taky vyprávět,

jak jsem hodil na tenisovém kurtu Herbertu Kalickovi popel do

obličeje, jak jsem byl zavřen do kůlny u střeleckého stavu a pak

postaven před soud: před Kalicka, Brúhla, Lóvenicha. Ale jak

to budu vyprávět, už to bude přetvářka. Nemohu tyhle okamži –

ky vyprávět a pověsit si je jako řád kolem krku. Každý nosí na

krku a na hrudi řády svých hrdinských okamžiků. Chytat se
minulosti je pokrytectví, protože nikdo ty okamžiky nezná: jak
Henrietta seděla ve svém modrém klobouku v tramvaji a odjíž –
děla bránit německou půdu u Leverkusenu proti židovským
Yankeeům.
Ne, nejjistější pokrytectví, a pro mě nejzábavnější, je »vsadit
na katolickou kartu«. To vyhrává každé číslo.
Ještě jednou jsem pohlédl přes střechy university na stromy
v Dvorní zahradě: tam vzadu na těch svazích mezi Godesber –
gem a Bonnem bude Marie bydlet. Je lepší být v její blízkosti.
Měla by to příliš lehké, kdyby si mohla myslet, že jsem ustavičně
na cestách. Jen ať pořád počítá s tím, že mě potká a že se
pokaždé začervená studem, kdykoli ji napadne, jaký cizoložný
a smilný život to vede, a kdykoli ji potkám s jejími dětmi a ony
budou mít na sobě baloňáčky, kombinézy nebo lodenové kabát –
ky; její děti jí budou najednou připadat nahé.
Šuška se po městě, milostivá paní, že prý necháváte své děti
běhat nahé. To je už přespříliš. A jedno malé slovíčko jste za –
pomněla, milostivá paní, když jste řekla, že milujete jen jed –
noho muže, měla jste říct svého muže. Taky se šuška, že se
usmíváte tomu zarytému záští, které tu každý živí proti tomu, jehož nazývají Starý. Připadá vám, že jsou mu všichni zatraceně podobní. Konec konců – připadá vám – se všichni

považují za tak nenahraditelné jako on, konec konců všichni čtou detektivky. Obálky detektivek se ovšem nehodí do vkusně zařízeného bytu. Dánové zapomněli rozšířit svůj styl i na obálky detektivek. Finové budou tak chytří a přizpůsobí své obálky židlím, křeslům, sklenicím a hrnkům. Dokonce i u Blotherta se povalují detektivky, neměl dost studu, aby je poschovával ten večer, kdy jsme si prohlíželi dům.

Pořád potmě, milostivá paní, v kinech a kostelích, v temných pokojích při církevní hudbě, dál od jasu tenisových kurtů. Hodně se šušká. Třicetiminutové a čtyřicetiminutové zpovědi v chrámu. Stěží skrývané pohoršení v pohledech čekajících. Panebože, co se ta má tolik co zpovídat: má toho nejpěknějšího, nejsympatičtějšího, nejpoctivějšího muže. Počestnost sama. Rozkošnou dcerušku, dvě auta.

Za mřížkou podrážděná netrpělivost, nekonečné šeptání o lásce, manželství, povinnosti, lásce a nakonec otázka: »Ani pochybnosti ve víře – copak vám vlastně chybí, dcero?«

Neumíš to vyslovit, ani pomyslet si to neumíš, pokud vím.

Chybí ti klaun, oficiální povolání: komik, žádné církvi nepodléhající.

Odbelhal jsem se z balkónu do koupelny, abych se nalíčil.

Byla to chyba stát a sedět proti otci nenalíčený, ale nemohl jsem přece počítat s jeho návštěvou. Leo byl vždycky jako posedlý, aby uviděl mou pravou tvář, mé pravé smýšlení, mé pravé já.

Ať je vidí. Měl vždycky strach z mých »masek«, z mého hraní, z toho, co nazýval »nevážnost«, když jsem nebyl nalíčen. Kufr s líčidly byl ještě na cestě mezi Bochumem a Bonnem. Když jsem v koupelně otevřel malou bílou nástěnnou skříňku, bylo už pozdě. Měl jsem myslet na to, jaká smrtící sentimentalita je v předmětech. Mariiny tuby a kelímky, lahvičky a tužky: nic z toho už ve skříně nebylo, a že tam tak jednoznačně nic nebylo, bylo stejně zlé, jako kdybych byl našel jednu její tubu nebo jeden kelímek. Všecko pryč. Možná že to

Monika Silvsová byla tak milosrdná a všecko sbalila a dala pryč. Podíval jsem se na sebe do zrcadla: mé oči byly úplně prázdné, poprvé jsem je nepotřeboval vyprazdňovat, dívat se na sebe půl hodiny a cvičit s obličejem. Byl to obličej sebevraha, a když jsem se začal líčit, proměnil se můj obličej v obličej mrtvoly. Namazal jsem si obličej vazelínou a roztrhl jsem půl tuby zaschlého bílého líčidla, vymačkal jsem z ní, co tam ještě bylo, a nalíčil jsem se úplně bíle: ani čárka černá, ani tečka červená, všecko bílé, i obočí jsem zamaloval; vlasy nahoře vypadaly jako paruka, nenalíčená ústa byla tmavá, skoro modrá, oči, světle modré jak kamenná obloha, byly tak prázdné jako oči kardinála, který si nepřiznává, že už dávno ztratil víru. Ani strach jsem ze sebe neměl. S tímhle obličejem mohu udělat kariéru, mohu se přetvařovat i ve věci, která mi při vší své bezmocnosti a hlouposti byla relativně nejsympatičtější: ve věci, jíž věří Edgar Wieneken. Tahle věc aspoň nemá co dělat s vkusem, je při své nevkusnosti nejpoctivější mezi nepoctivými, nejmenší z menších zel.

Vedle černé, tmavohnědé a modré je tedy ještě jedna alternativa, která se dá nazvat červenou jen s přílišným eufemismem a optimismem, je to šedivá s lehkým zákmitem červánků uvnitř.

Smutná barva pro smutnou věc, v níž je možná místo i pro klauna, který se dopustil nejtěžšího z klaunských hříchů: budil soucit. Zlé je na tom jen to, že Edgara nejméně ze všech dokážu podvést, jemu nejméně dokážu něco předstírat. Jsem jediný svědek, že zaběhl sto metrů za deset jedna, a on je jeden z těch mála, kdo mě brali takového, jaký jsem, jimž jsem se vždycky jevil takový, jaký jsem. A on nevěřil v nic jiného než v jisté lidi – ostatní věřili v něco víc než v lidi: v Boha, v abstraktní peníze, v něco jako stát a Německo. Edgar ne. Bylo pro něho až dost zlé už to, jak jsem si tenkrát vzal taxík. Litoval jsem toho teď, měl jsem mu to vysvětlit, nikomu jinému jsem jinak nebyl povinen něco vysvětlovat. Odstoupil

jsem od zrcadla; příliš se mi líbilo to, co jsem v něm viděl, ani na chvíli jsem nepomyslel na to, že jsem to já sám, koho vidím. To už nebyl klaun, mrtvola, která hraje mrtvolu.

Odkulhal jsem do naší ložnice, kam jsem zatím nevstoupil ze strachu před Mariinými šaty. Většinu těch šatů jsem jí sám kupoval, dokonce i změny u švadleny jsem prohovořoval. Může nosit skoro všecky barvy až na černou a červenou, může nosit dokonce i šedivou a nevypadá nudně, růžová jí velmi dobře sluší a zelená. Mohl bych si v branži dámské módy přijít na pěkné peníze, ale pro někoho, kdo je monogamní a není teplouš, by to byla příšerná muka. Většina mužů dává svým ženám prostě zúčtovatelné šeky a doporučí jim, aby poslechly »hlas módy«. Když je potom v módě fialová, nosí všechny tyhle ženy krmené zúčtovatelnými šeky fialovou, a když pak na nějaké party všecky ženy, které »na sebe trochu drží«, pobíhají ve fialové, vypadá to jako kongres vší silou k životu probuzených biskupů. Je jen málo žen, kterým sluší fialová. Marie může fialovou s klidem nosit. Když jsem byl ještě doma, propukla najednou móda pytlů, a všecky ty ubohé slepice, jimž muži poroučejí oblékat se »reprezentativně«, lítaly na našem jour fixu v pytlích.

Několika z těch žen mi bylo hrozně líto – zvlášť veliké, těžké manželky jednoho z těch nespočetných presidentů –, že bych k ní byl nejraději šel a něco, cokoli – ubrus nebo závěs – jí přehodil kolem těla jako plášť milosrdenství. Ten stupidní lump její muž neviděl nic, neslyšel nic, poslal by svou ženu na trh v růžové noční košili, kdyby to některý ten teplouš předepsal jako módu. Den nato měl před sto padesáti pastory přednášku o slově »poznání« v manželství. Nevěděl patrně ani, že jeho žena má příliš hranatá kolena na tak krátké šaty.

Prudce jsem otevřel dveře od skříně, abych unikl zrcadlu ve skříni: už tu nebylo nic po Marii, nic, ani napínáky do bot nebo pásek, který ženy někdy nechávají viset ve skříni. Sotva závan jejího parfému, taky mohla být milosrdná, odnést s sebou i mé

šaty, rozdat je nebo spálit, ale mé věci tu ještě visí: zelené manšestrové kalhoty, které jsem nikdy neměl na sobě, černé tvídové

sako, pár kravat a tři páry bot stály dole na polici na boty;

v malých zásuvkách najdu taky všechno, všechno: knoflíčky do

manžet a bílé kostice do límců u košile, ponožky a kapesníky.

To jsem si mohl myslet: když jde o majetek, jsou křesťané ne –

úprosní, spravedliví. Ani nemusím zásuvky otvírat: bude tam

všecko, co mi patří, všecko, co patří jí, bude pryč. Jak by to od

ní bylo milosrdné, kdyby byla odnesla i mé hadry, jenže tady

v naší skříni je všecko uspořádáno naprosto spravedlivě, na

smrt korektně. Byl v tom určitě taky soucit, když odnesla všecko,

co by mi ji připomínalo, jistě taky plakala, ony slzy, jež pláčí

ženy v rozvodových filmech říkajíce: »Nikdy nezapomenu na

dobu, kterou jsem s tebou žila.«

Ta uklizená, čistá skříň (někdo to tu dokonce vytřel prachov –

kou) byla to nejhorší, co mi tu mohla po sobě nechat, pořádek,

její věci řádně odděleny od mých. Vypadalo to v té skříni jako

po úspěšné operaci. Nic tu po ní nezbylo, ani utržený knoflík

od blůzy. Nechal jsem dveře otevřené, abych unikl zrcadlu,

odkulhal jsem do kuchyně, láhev s koňakem jsem si strčil do

kapsy, odešel jsem do pokoje, lehl si na gauč a vytáhl si noha –

vici. Koleno bylo hodně nateklé, ale jakmile jsem ležel, bolest

povolila. V krabičce byly ještě čtyři cigarety, jednu jsem si

zapálil.

Uvažoval jsem, co by bylo horší: kdyby tu byla Marie ne –

chala své šaty nebo tohle: všecko vyklizené a nikde ani lísteček;

»Nikdy nezapomenu na dobu, kterou jsem s tebou žila.« Možná

že to je takhle lepší, a přece mohla po sobě nechat aspoň jeden

utržený knoflík nebo pásek, anebo rovnou odnést celou skříň

a spálit ji.

24

Když přišla zpráva o Henriettině smrti, zrovna se u nás prostíralo, Anna nechala Henriettin ubrousek, který se jí ještě nezdál do prádla, ležet v žlutém kroužku na servírovacím stole.

a my všichni jsme se dívali na ten ubrousek, byla na něm stopa po marmeládě a malá hnědá skvrnka od polévky nebo omáčky.

Poprvé jsem pocítil, jak strašné jsou předměty, které po sobě někdo nechá, když odejde nebo umře. Matka se skutečně pokusila jíst, určitě to mělo znamenat: život jde dál, nebo něco takového, ale já s jistotou věděl: to není pravda, život nejde dál, smrt jde dál. Vyrazil jsem jí polévkovou lžíci z ruky, hnal jsem se do zahrady, zase zpátky do domu, kde se křičelo a ječelo.

Matka se opařila horkou polévkou v obličeji. Řítil jsem se nahoru do Henriettina pokoje, prudce jsem otevřel okno a všecko, co mi přišlo do rukou, jsem házel ven do zahrady – krabičky a šaty, panenky, klobouky, boty, čepice, a když jsem vytrhl zásuvky, našel jsem její prádlo a mezi ním podivné věcičky, které jí určitě byly drahé: uschlé klásky, kameny, květiny, útržky papíru a celé svazečky dopisů ovázané růžovými stužkami. Tenisky, rakety, trofeje, jak mi to přicházelo do rukou, vyhazoval jsem to do zahrady. Leo mi později řekl, že jsem vypadal jako

»pomatený« a šlo prý to všecko tak rychle, šíleně rychle, že nikdo nestačil nic udělat. Celé zásuvky jsem jen tak vysypával z okna, pak jsem se řítil do garáže a vynesl do zahrady těžkou rezervní nádrž s benzínem, vylil jsem ji na ty krámy a všecko jsem zapálil: co leželo kolem, přistrčil jsem nohou do plamenů, shledal jsem dohromady všecky útržky a kousky, uschlé květiny, klasy a svazečky dopisů a naházel jsem to do ohně. Běžel jsem do jídelny, sebral se stolku ubrousek s kroužkem, hodil jsem jej do ohně! Leo později říkal, že to všechno netrvalo ani pět minut, a než kdo vytušil, co se děje, šlehaly plameny do nebe, a já tam naházel všechno. Objevil se dokonce jeden americký důstojník, který si myslel, že pálím tajný materiál, spisy velkoněmeckého werwolfa, ale když přišel, bylo už všechno sežehnuté, černé a ošklivé a páchnoucí, a když chtěl sáhnout po jednom svazečku dopisů, praštil jsem ho přes ruku a vylil jsem do plamenů poslední zbytek benzínu z kanystru. Později se dokonce objevili hasiči se směšně velikými hadicemi a v pozadí někdo směšně vysokým hlasem vykřikl nejsměšnější povel, jaký jsem kdy slyšel: »Voda vchod!« a oni se nestyděli stříkat ještě svými hadicemi na ty ubohé trosky, a protože jeden okenní rám trošku

chytil, zamířil na něj jeden hadici, vevnitř všecko plavalo a

později se začaly kroutit parkety a matka brečela kvůli zničené

podlaze a telefonovala všem pojišťovnám, aby zjistila, jestli to
spadá pod vodovodní škody, požární škody nebo pod věcné pojištění.
Napil jsem se z láhve, zase jsem ji strčil do kapsy od kabátu a
ohmatával jsem si koleno. Když ležím, bolí méně. Jestliže budu
rozumný, soustředím se, povolí otok i bolest. Mohl bych si
sehnat prázdnou bedýnku od pomerančů, sednout si před nádra –
ží, hrát na kytaru a zpívat Loretánskou litanii. Jakoby náhodou
bych mohl položit na schod vedle sebe klobouk nebo čepici, a
až někoho napadne hodit mi tam něco, seberou i ostatní odvahu.
Potřebuju peníze, jistě, nemám už skoro žádné cigarety. Nej –
lepší by bylo položit do klobouku jeden groš a několik pěti –
feniků. Aspoň tolik mi Leo jistě přinese. Už jsem se viděl, jak
tam sedím: bíle nalíčený obličej před tmavou nádražní fasádou,
modrý trikot, černé tvídové sako a ty zelené manšestrové kalho –
ty, a už začínám »pět« do pouličního ruchu: Rosa mystica –
ora pro nobis – turris Davidica – ora pro nobis – virgo fidelis
– ora pro nobis – budu tam sedět, až budou přijíždět vlaky
z Říma a až se bude vracet má coniux infidelis se svým katolic –
kým manželem. Oddávací ceremoniál s sebou jistě nesl trapné

úvahy: Marie nebyla vdova, nebyla rozvedená, nebyla – to vím
náhodou s jistotou – panna. Sommerwild aby si rval vlasy, sňa –
tek bez závoje mu kazil celý estetický koncept. Nebo že by
měli zvláštní liturgické předpisy pro padlé dívky a bývalé kon –
kubíny klaunů? Co si myslel biskup, který je oddával? Pod
biskupa oni jistě nešli. Marie mě jednou zavlekla na biskupskou
mši a všecko to přemisťování – mitru nasadit a mitru sundat,
bílou stuhu přehodit a bílou stuhu odložit, biskupskou berlu sem
a biskupskou berlu tam, červenou stuhu přehodit a červenou
stuhu odložit – na mě udělalo veliký dojem, jako umělecká povaha mám smysl pro estetiku opakování.

Myslel jsem na svou pantomimu s klíči. Mohl bych si sehnat plastelínu, obtisknout do ní klíč, nalít do té formy vodu a upéct si v ledničce pár klíčů; určitě by se dala najít nějaká malá přenosná chladicí truhla, v níž bych si každý večer před vystoupením upekl klíče, které by měly během čísla roztát. Třeba by se s tím nápadem dalo něco dělat, v této chvíli jsem ho zavrhl, byl příliš složitý, byl bych závislý na příliš mnoha rekvizitách a technických náhodách, a kdyby se k tomu naskytl kulisák, jehož za války podvedl někdo z Porýní, otevřel by mi ještě ledničku a z celé parády by nebylo nic. To druhé je lepší: sednout si se svým pravým, bíle nalíčeným obličejem na bonnské nádražní schody, vyzpěvovat Loretánskou litanii a brnkat k tomu pár akordů. Vedle sebe klobouk, který jsem dřív nosil při chaplinovských imitacích, chybějí mi jen ty mince na lákání: jeden groš by už byl dobrý, jeden groš a jeden pětník lepší, ale nejlepší by byly tři mince: jeden groš, jeden pětník a jeden dvoufenik. Lidé musí vidět, že nejsem žádný náboženský fanatik, který pohrdá milodary, a musí vidět, že stojím o každý

penízek, i o měděný. Později bych tam položil ještě nějakou stříbrnou minci, musí být vidět, že většími dary nejen nepohrdám, ale že je také dostávám. Dokonce i cigaretu položím do klobouku, sáhnout po krabičce cigaret přijde určitě mnohým míň zatěžko než sáhnout po peněžence. Jednou se ovšem vynoří někdo, kdo uplatňuje principy řádu: licenci pouličního zpěváka, anebo někdo z ústředního výboru pro potírání rouhačství shledá náboženskou stránku mých produkcí pochybenou. Pro případ, že by po mně někdo chtěl průkaz, měl bych vedle sebe pořád ležet briketu, nápis »Teplo dává Schnier« zná každé dítě, podtrhnu zřetelně červenou křídou černé Schnier, možná že před to namaluju H. Byla by to nepraktická, ale jednoznačně srozumitelná vizitka: Povoluji, Schnier. A tohle by pro mě otec opravdu mohl udělat, ani by ho to nic nestálo. Mohl by mi opatřit licenci pouličního zpěváka. Stačilo by, aby zavolal vrchního starostu, nebo aby s ním o tom promluvil při skatu v Pánské jednotě.

Tohle pro mě musí udělat. Mohl bych pak sedět na schodech u nádraží a čekat na vlak z Říma. Jestli Marie dokáže kolem mě přejít a neobejmout mě, zbývá mi pořád ještě sebevražda. Poz – ději. Nechtělo se mi myslet na sebevraždu z důvodu, který se může zdát neskromný: chtěl bych se uchovat pro Marii. Mohla by pořád ještě odejít od Zupfnera, byli bychom pak v ideální besewitzovské situaci, mohla by zůstat mou konkubínou, pro – tože církevně přece nemůže být nikdy s Zůpfnerem rozvedena.

Stačilo by pak jen, abych se nechal objevit televizí, získal znovu slávu, a církev by zamhouřila všecky oči. Já po tom

netoužím,
abych byl s Marií církevně oddán, a oni pak po mně nebudou
ani muset střílet ze svého vyšeptalého kanónu Jindřich Osmý.

Cítil jsem se lip. Koleno trochu splasklo, bolest polevila, bo –
lení hlavy a melancholie trvaly, ale ty jsou mi tak důvěrně zná –
my jako myšlenka na smrt. Umělec má vždycky smrt při sobě,
stejně jako dobrý farář breviář. Vím dokonce přesně, jak to po
mé smrti bude vypadat: Schnierovské hrobce neuniknu. Matka
bude plakat a tvrdit, že ona jediná mi vždycky rozuměla. Po mé
smrti bude kdekomu vykládat, »jaký náš Hans opravdu byl«.
Až dodnes a patrně až na věky věků je pevně přesvědčena, že
jsem »smyslník« a »divý po penězích«. Bude říkat: »Ach, náš
Hans, ten byl nadaný, ale želbohu příliš velký smyslník a divý
po penězích – želbohu naprosto bez disciplíny – ale nadaný,
tak nadaný.« Sommerwild řekne: »Náš dobrý Schnier, skvělý,
skvělý – bohužel trpěl nevyléčitelným antiklerikalismem a ne –
měl nejmenší smysl pro metafyziku.« Blothert bude litovat, že
zavčas neprosadil trest smrti, aby mě mohl dát veřejně popravit.

Pro Fredebeula budu nenahraditelný typ«, »bez veškerých so –

ciologických konsekvencí«. Kinkel bude plakat, upřímně a use –

davě, bude úplně otřesen, ale příliš pozdě. Monika Silvsová

bude vzlykat, jako by byla vdovou po mně, a litovat, že ke mně okamžitě nešla a neudělala mi omeletu. Marie jednoduše nebude věřit, že jsem mrtvý – opustí Zupfnera, bude jezdit od hotelu k hotelu a ptát se po mně, marně.

Otec plně vychutná tragiku věci, bude hluboce litovat, že mi nepoložil aspoň potají pár stovek na skříňku v šatně, když odcházel. Karel a Sabina budou plakat bez všech zábran, tak, až to všem účastníkům pohřbu bude připadat neestetické. Sabina potajmu sáhne Karlovi do kapsy kabátu, protože si zase zapomněla kapesník. Edgar bude cítit povinnost potlačit slzy, a až mě pochovají, odkráčí možná u nás v parku ještě jednou tu stometrovou dráhu, sám se vrátí na hřbitov a položí k pamětní desce pro Henriettu velikou kytici růží. Mimo mě neví nikdo, že byl do ní zamilován, nikdo neví, že ty svázané dopisy, co jsem spálil, měly všechny vzadu jako odesílatele E. W. A ještě jedno tajemství vezmu s sebou do hrobu: jednou jsem pozoroval matku, jak ve sklepě potají zašla do své zásobárny, ukrojila si tlustý kus šunky a celý ho snědla, dole vstoje, rukama, ve spěchu, nepůsobilo to ani odporně, spíš překvapivě, a já byl spíš dojat než zděšen. Zašel jsem do sklepa hledat v komoře na kufry staré tenisáky, měli jsme to zakázané, a jak jsem uslyšel její kroky, zhasl jsem a viděl jsem, jak vzala z regálu láhev zavařeného jablečného pyré, pak zase láhev odložila, viděl jsem, jak její lokty dělají pohyby jako při krájení, a pak si nacpala srolovaný plátek šunky do úst. Nikdy jsem to nevyprávěl a nikdy to nebudu vyprávět. Mé tajemství bude odpočívat pod mramorovou deskou schnierovské hrobky. Mám kupodivu rád ty, k jejichž druhu patřím: lidi.

Když umře někdo z mého druhu, jsem smutný. Dokonce i u

hrobu své matky bych plakal. Nad hrobem starého Derkuma jsem se nemohl udržet: házel jsem nové a nové lopatky hlíny na nahé dřevo rakve a za sebou jsem slyšel, jak někdo šeptá, že to se přece nepatří – ale já házel pořád a pořád, až mi Marie vzala lopatku z ruky. Nechtěl jsem už ani vidět ten krám, ten dům, ani žádnou upomínku na něj jsem nechtěl. Nic.

Marie byla střízlivá, prodala krám a peníze dala stranou »pro naše děti«.

Už jsem dokázal dojít bez kulhání do haly, přinést si kytaru.

Rozepnul jsem obal, v pokoji jsem k sobě sestrčil dvě židle, přitáhl si telefon, zase jsem si lehl a ladil kytaru. Těch pár tónů na mě působilo blahodárně. Když jsem začal zpívat, cítil jsem se skoro úplně dobře: mater amábílis – mater admirabilis načež ora pro nobis jsem zaintonoval na kytaru. Ta věc se mi líbila. S kytarou v ruce, s kloboukem vedle sebe, se svým skutečným obličejem budu čekat na vlak z Říma. Mater boni consilii

Marie mi přece řekla, když jsem se vrátil s penězi od Edgara

Wienekena, že se už nikdy, nikdy neodloučíme. »Dokud nás nerozloučí smrt.« Zpíval jsem a měl jsem hlad. Ze všeho nejméně jsem si dovedl představit usedlou Marii: táhli jsme spolu od města k městu, od hotelu k hotelu, a jak jsme někde zůstali pár dní, říkala hned: »Ty otevřené kufry na mě civí jako tlamy, které chtějí nacpat,« načež jsme nacpali kufrům tlamy, a když jsem někde musel zůstat několik týdnů, běhala po městě jako po vykopávkách. Kina, kostely, neseriózní noviny. Člověče, nezlob se. 2e by doopravdy chtěla být při té slavnostní mši, kdy

Zůpfnera pasují na rytíře Rádu maltézského, mezi kancléři a presidenty, vlastníma rukama doma žehličkou odstraňovat voskové skvrny z hábitu? Věc vkusu, Marie, ale ne tvého. To je lepší spolehnout se na nevěřícího klauna, který tě včas vzbudí na mši, v nejhorším ti zavolá taxík do kostela. Můj modrý trikot nikdy nemusíš prát.

2U Zazvonění telefonu mě na několik okamžiků zmátlo. Byl jsem absolutně soustředěn na to, abych nepřeslechl zvonek u dveří a otevřel Leovi. Odložil jsem kytaru, civěl jsem na zvonící aparát, zvedl jsem sluchátko a řekl jsem: ^Haló.4

»Hans?« ozval se Leo.

»Ano,« řekl jsem, »dobře, že jdeš.« Mlčel, odkašlal si, nepoznal jsem hned jeho hlas. Řekl: »Mám pro tebe penízem To prosté peníze znělo podivně. Leo má vůbec podivné představy o penězích. Nemá takřka žádné potřeby, nekouří, nepije, nečte večerníky a chodí jedině do kina, když mu aspoň pět osob, jimž naprosto důvěřuje, film doporučí; to se stane jednou za dva tři roky. Raději chodí pěšky, než jezdí tramvají. Když řekl peníze, má nálada okamžitě zase poklesla. Kdyby byl řekl nějaké peníze, věděl bych, že myslí dvě až tři marky. Polkl jsem svůj strach a zeptal jsem se chraptivě: »Kolik?« – »Och,« řekl, »šest marek a sedmdesát feniků.« To byla pro něho spousta peněz, myslím, že k tomu, čemu se říká osobní potřeby, by mu to stačilo na dva roky: tu a tam nějaký perónní lístek, ročka peprmintu, groš pro žebráka, ani sirky nepotřebuje, a když už si někdy koupil krabičku, aby ji měl po ruce, když musí »nadřízeným« zapálit, vydržela mu rok, a i když ji rok nosil u sebe, vypadala pořád jako nová. Musel ovšem sem tam k holiči, ale na to si určitě vybíral ze »studijního konta«, které mu zavedl otec.

Dřív vydal občas peníze za lístek na koncert, ale většinou dostal od matky její volný lístek. Bohatí lidé dostávají mnohem víc než chudí, a to, co si musí koupit, získají většinou levněji, matka má celý katalog od velkoobchodníka: řekl bych do ní, že i známky dostává levněji. Šest marek sedmdesát – to je pro Lea úctyhodná suma. Pro mě taky, v této chvíli – jenže on asi ještě neví, že jsem – jak se doma říkalo – »momentálně bez příjmu«.

Řekl jsem: »Dobrá, Leo, mockrát děkuju – přines mi krabičku cigaret, až sem půjdeš.« Slyšel jsem ho pokašlávat, žádná odpověď, zeptal jsem se: »Slyšíš mě? Co?« Možná že se

urazil, že si chci z jeho peněz hned nechat přinést cigarety. »Ano, ano,«

řekl, »jenom …« zakoktal se: »Těžko se mi to říká – já nemohu přijít.«

»Cože?« zvolal jsem, »ty nemůžeš přijít?«

»Je už tři čtvrti na devět,<i řekl, »a já musím být v devět doma.«

»A když přijdeš pozdě,« řekl jsem, »exkomunikují tě?«

»Ach, nech toho,« řekl uraženě.

»Nemůžeš požádat o dovolenou nebo něco takového?«

»V tuhle dobu ne,« řekl, »to bych byl musel udělat v poledne.«

»A když přijdeš prostě pozdě?«

»Tak mě čeká přísná adhortace!« řekl tiše.

»To zní jako zahrada,« řekl jsem, »jestli si ještě dobře vzpomínám na svou latinu.«

Zasmál se trochu. »Spíš jako zahradní nůžky,« řekl, »je to značně trapné.«

»No dobrá,« řekl jsem, »nechci tě nutit, abys na sebe bral ten trapný výslech, Leo – ale přítomnost nějakého člověka by mi udělala dobře.«

»Je to komplikovaná záležitost,« řekl, »musíš mě pochopit.

Jednu adhortaci bych na sebe ještě vzal, ale kdybych musel tenhle týden ještě jednou k adhortaci, zapíše se mi to do papírů, a já se z toho budu muset zodpovídat ve scrutiniu.«

»Kde?« řekl jsem, »prosím tě, řekni to pomalu.« Vzdychl, zabručel a řekl docela pomalu: »Ve scrutiniu.«

»Ksakru, Leo,« řekl jsem, »to zní jako pitvání hmyzu. A „do papírů“ – to je jako v Annině I. R. 9. Tam taky šlo všecko hned do papírů, něco jako trestní rejstříku

»Panebože, Hansi,« řekl, »budeme se v těch několika málo minutách hádat o náš výchovný systém?«

»Je-li ti to tak trapné, tak prosím tě ne. Ale existují určitě cesty – chci říct okliky, přelézt zeď nebo něco podobného, jako

v I. R. 9. Chci říct, že v tak přísných systémech jsou přece vždycky mezery.«

»Ano,« řekl, »jsou, jako na vojně, ale ty se mi hnusí. Chci jít rovnou cestou.«

»Nemohl bys jednou kvůli mně přemoct svůj hnus a přelézt zed?«

Vzdychl a já si představoval, jak kroutí hlavou. »Copak to

nemá čas do zítřka? Myslím to tak, že bych mohl nejít na před –

nášky a kolem deváté být u tebe. Je to tak naléhavé? Nebo zase

hned odjíždíš?«

»Ne,« řekl jsem, »zůstanu nějaký čas v Bonnu. Dej mi tedy

aspoň adresu Heinricha Behlena, zavolal bych ho a snad by

ještě mohl přijet, z Kolína nebo kde ted může být. Zranil jsem

se totiž na koleně, jsem bez peněz, bez angažmá – a bez Marie.

Samozřejmě že i zítra budu ještě zraněn, bez peněz, bez angaž –

má a bez Marie – není to tedy naléhavé. Ale možná že se

Heinrich stal zatím farářem, má nějaký moped nebo něco. Sly –

šíš mě?«

»Ano,« řekl chabě.

»Prosím tě,« řekl jsem, »dej mi jeho adresu, telefon.«

Mlčel. Vzdychal jako někdo, kdo už sto let sedí ve zpovědnici

a něco se navzdychal nad hříchy a pošetilostmi lidstva. »No

dobrá,« řekl nakonec se slyšitelným přemáháním, »ty to tedy

nevíš?«

»Co nevím,« zvolal jsem, »panebože, Leo, mluv přece jasně.*

»Heinrich už není kněz,« řekl tiše.

»Mám za to, že tím člověk zůstane, dokud dýchá.«

»Samozřejmě,« řekl, »myslím tím, že už není v úřadě. Odešel,

kolik měsíců po něm není ani stopy.« Mačkal to všechno ze sebe

s námahou. »No,« řekl jsem, »však on se zase vynoří,« pak mč

něco napadlo a zeptal jsem se: »Je sám?«

»Ne,« řekl Leo přísně, »utekl s nějakým děvčetem.* Znělo to,

jako by říkal: »Chytil mor.«

Bylo mi toho děvčete líto. Určitě to je katolička, a musí to

pro ni být trýzeň, sedět s bývalým knězem v nějakém kvartýru

a snášet detaily »tělesné žádosti«, povalující se prádlo, spodky,

šle, talířky se zbytky cigaret, utrhané lístky z kina a nastávající

nouzi o peníze, a když pak to děvče jde po schodech dolů pro

chleba, cigarety nebo láhev vína, otevře hádavá bytná dveře,

a ona ani nemůže křiknout: »Můj muž je umělec, ano, umělec

Obou mi bylo líto, děvčete víc než Heinricha. Církevní úřady jsou v takových případech, kdy jde nejen o bezvýznamného, ale dokonce o dificilního kaplana, jistě přísné. U takového typu jako Sommerwild by jistě přimhouřily všecky oči. Ten taky nemá žádnou hospodyni se zažloutlou kůží na nohou, nýbrž hezkou, kvetoucí osůbku, jíž říká Maddalena, znamenitou kuchařku, vždycky upravenou a veselou.

»No dobrá,« řekl jsem, »prozatím tedy pro mě odpadá.«

»Bože můj,<< řekl Leo, »ty to ale dovedeš vzít chladnokrevně^

»Já nejsem ani Heinrichův biskup, ani nemám na té věci vážný zájem,« řekl jsem, »trápí mě na tom jen ty detaily. Máš aspoň Edgarovu adresu nebo telefon?^

»Myslíš Wienekena?«

»Ano,« řekl jsem. »Vzpomínáš si přece ještě na Edgara? V Kolíně jste se u nás sešli, a doma jsme si vždycky hráli u Wienekenových a jedli bramborový salát.«

»Ano, ovšem,« řekl, »ovšemže si vzpomínám, ale Wieneken není vůbec v Německu, pokud vím. Někdo mi povídal, že je na nějaké studijní cestě s nějakou komisí, Indie nebo Thajsko, nevím přesně.«

»Víš to jistě?« zeptal jsem se.

»Naprosto,« řekl, »ano, už si vzpomínám, Heribert mi to vyprávěl.«

»Kdo?« zařval jsem, »kdo ti to vyprávěl?«

Mlčel, neslyšel jsem ho už ani vzdychat, a věděl jsem ted, proč ke mně nechce přijít.

»Kdo?« zařval jsem ještě jednou, ale neodpověděl. Navykl si už i to zpovědnické pokašlávání, které jsem někdy zaslechl, když jsem v kostele čekal na Marii. »Bude líp,« řekl jsem tiše, »když nepřijdeš ani zítra. Bylo by škoda zameškané přednášky. Jen mi ještě řekni, žes viděl i Marii.«

Zřejmě se nenaučil nic než vzdychat a pokašlávat. Ted zase vzdychl, zhluboka, nešťastně, dlouze.

»Nemusíš mi odpovídat,« řekl jsem, »pozdravuj ode mě toho sympatického chlapíka, s kterým jsem dnes u vás dvakrát telefonovala

»Strúdera?« zeptal se tiše.

»Nevím, jak se jmenuje, ale byl do telefonu moc milý.«

»Ale toho nikdo nebere vážně,« řekl, »ten je přece – ten je tu, jak se říká, jen z milosti.« Leo opravdu svedl jakýs takýs smích,

»jenom se někdy přitočí k telefonu a mluví nesmysly.«

Vstal jsem, podíval jsem se mezerou v zácloně na hodiny

dole na náměstí. »Musíš ted už jít,« řekl jsem, »jinak ti to dají do papírů. A ať zítra nezameškáš přednášky.«

»Ale chápej mě přece,« zaúpěl.

»Ksakru, já tě přece chápu,« řekl jsem. »Až moc.<!

»Co ty jsi vlastně za člověka?« zeptal se.

»Jsem klaun,« řekl jsem, »a sbírám okamžiky. Ahoj.« Zavěsil jsem.

25

Zapomněl jsem se ho zeptat na jeho zážitky z vojny, ale třeba se k tomu ještě někdy naskytne příležitost. Jistě by chválil

»zaopatření« – tak dobře doma nikdy najíst nedostal –, vojenské štrapáce by označil jako »výchovně neobyčejně cenné« a styk s člověkem z lidu jako »nesmírně poučný«. Ani jsem se ho nemusel ptát. Dnes v noci nezavře v tom svém konviktu oko, s výčitkami svědomí se bude převalovat v posteli a ptát se sám sebe, jestli to bylo správné, že ke mně nešel. Tolik jsem mu toho chtěl říct: že by pro něho bylo lip studovat teologii v Jižní

Americe nebo v Moskvě, kdekoli na světě, jen ne v Bonnu. Musí přece pochopit, že tady není místo pro to, co nazývá svou vírou, mezi Sommerwildem a Blothertem, tady v Bonnu je konvertita

Schnier, který se ke všemu stal knězem, skoro jako stvořený

k tomu, aby upevnil burzovní kursy. Jednou s ním musím o tom

všem promluvit, nejlíp až bude u nás doma jour fixe. My dva

odpadlí synové si sedneme k Anně do kuchyně, budeme pít

kávu, připomínat si staré časy, slavné časy, kdy se u nás v

parku
ještě cvičilo s pancéřovými pěstmi a před vjezdem zastavovala
auta wehrmachtu, když jsme měli vojáky na bytě. Jeden důstoj –
ník – major nebo něco takového – s feldvébly a vojíny, auto
se standartou, a všichni měli pomyšlení jedině na vejce ve skle,
koňak, cigarety a hrubé vtipkování se služkami v kuchyni. Ně –
kdy byli najednou služební a naparovali se: to pak nastoupili
před domem, důstojník se začal naparovat, zastrčil si dokonce
ruku za kabát jako herec od smíry, když hraje plukovníka, a
vykřikoval něco o »konečném vítězstva. Trapnost, směšnost.
nesmysl. Když potom vyšlo najevo, že paní Wienekenová pro –
šla ještě tajně v noci lesem s jinými ženami německými i ame –
rickými liniemi, aby přinesla z druhé strany od bratra pekaře
chleba, stalo se to naparování životu nebezpečným. Důstojník
chtěl paní Wienekenovou a ještě dvě ženy nechat zastřelit pro
špionáž a sabotáž (paní Wienekenová přiznala při výslechu, že
mluvila na druhé straně s jedním americkým vojákem). Avšak
tu se můj otec – podruhé v životě, pokud si vzpomínám – za –
choval energicky, vyvedl ženy z improvizovaného vězení v naší
žehlíme a schoval je v kůlně na loďky dole na břehu. Byl do

–

opravdy statečný, křičel na toho důstojníka a ten křičel na něho.

Nejsměšnější na tom důstojníkovi byly jeho řády, které se mu

na prsou třásly rozčilením, když matka říkala svým jemným

hlasem: »Pánové, pánové – jsou konec konců jisté meze.« Jí

bylo na celé věci trapné, že dva »páni« na sebe řvou. Otec řekl:

»Dřív než ublížíte těm ženám, musíte zastřelit mě – prosím.« a

skutečně si rozepjal kabát a nastavil důstojníkovi hrud, ale po –

tom vojáci odtáhli, protože Američané už byli na Rýnských kop –

cích, a ty ženy mohly ven z kůlny na lodky. Nejtrapnější na

tom majorovi, nebo co to bylo, byly ty jeho řády. Bez nich by byl snad mohl zachovat jakous takous důstojnost. Kdykoli vidím na matčině jour fixu postávat ty sosáky s jejich řády, musím myslet na toho důstojníka, a dokonce i Sommerwildův řád mi pak připadá nějak snesitelný: Pro Ecclesia a ještě něco. Sommerwild konečně koná pro svou církev něco trvalého: drží své

»umělce« a má tolik vkusu, že ten řád »jako takový« považuje za trapnost. Nosí ho jen na procesí, o slavnostních mších a při televizních diskusích. I jeho zbavuje televize posledního zbytku studu, který mu musím přiznat. Jestli si náš věk zasluhuje nějaké jméno, pak by se musel jmenovat věk prostituce. Lidé si přivykli slovníku kurev. Potkal jsem jednou Scmmerwilda po jedné takové diskusi (Může být moderní umění náboženské?)

a on se mě zeptal: »Byl jsem dobrý? Zdál jsem se vám dobrý?«, doslova tak se ptají kurvy odcházejících milovníků. Chybělo už jen, aby řekl: »Doporučte mě dál.« Řekl jsem mu

tenkrát: »Mně se vůbec nezdáte dobrý, proto jste se mi ani včera nemohl zdát dobrý.« Byl z toho úplně zničený, ačkoli jsem mu svůj dojem vyjádřil ještě hodně šetrně. Byl tehdy hnusný; kvůli několika laciným vzdělaneckým pointám »oddělal« nebo »vyřídil«, možná jenom »zesměšnil« svého partnera, jakéhosi poněkud bezmocného socialistu. Lstivou otázkou: »Aha, tak vy považujete raného Picassa za abstraktního?« se mu podařilo toho starého šedovlasého muže, který mumlal něco o angažovanosti, odpravit před deseti milióny diváky, a nakonec pak otázkou: »Ach, vy asi myslíte socialistické umění – nebo dokonce socialistický realismus?«

Když jsem ho pak druhý den potkal na ulici a řekl mu, že se mi zdál špatný, byl jak zbitý. Jeho ješitnost těžce zasáhlo, že jednomu z deseti miliónů se nezdál dobrý, ale »pravá záplava chvály« ve všech katolických novinách ho bohatě odškodnila.

Psali, že dobyl vítězství pro »dobrou věc«.

Zapálil jsem si třetí z posledních cigaret, znovu jsem vzal kytaru a trochu si brnkal. Uvažoval jsem, co všecko budu Leovi vykládat, nač se ho zeptám. Pokaždé, když si s ním chci vážně promluvit, dělá bud maturitu, nebo se bojí scrutinia. Taky jsem

uvažoval, jestli mám opravdu zpívat Loretánskou litanii; raději

ne: někoho by mohlo napadnout považovat mě za katolíka,

prohlásili by mě za jednoho »ze svých«, mohli by z toho vytlouct

pěknou propagandu, oni dovedou všechno »zeslužebnit«, a pů –

sobilo by zmateně a nedůvěryhodně, že vůbec nejsem katolík, že

se mi jenom líbí Loretánská litanie a mám sympatii k tomu ži –

dovskému děvčeti, jemuž je věnována, ani to by nikdo nepo –

chopil, a nějakými triky by pak ve mně objevili několik miliónů
katholonů, zatáhli by mě před televizi – a kursy akcií by stouply
ještě víc. Musím si najít nějaký jiný text, škoda, opravdu bych
nejraději zpíval Loretánskou litanii, ale na schodech bonnského
nádraží by se to dalo vykládat jen nesprávně. Škoda. Už jsem
to tak pěkně nacvičil a hezky se mi intonuje na kytaru Ora pro
nobis.

Vstal jsem, abych se přichystal na ten výstup. I můj agent
Zohnerer mě určitě »nechá padnout«, jestliže začnu po ulicích
zpívat s kytarou. Kdybych zpíval opravdu litanie, Tantum ergo
a všecky ty texty, které tak rád zpívám a které jsem léta cvičil
ve vaně, tak by snad »šel do toho«, to by byl dobrý šlágr, něco
jako malování Madon. Věřím mu dokonce, že mě má opravdu
rád – dítky tohoto světa mají víc srdce než dítky světla – ale
»obchodně« jsem pro něho vyřízený, jakmile si sednu v Bonnu
na nádražní schody.

Zas už jsem mohl chodit, aniž bych viditelně kulhal. Takže
bednička od pomerančů je zbytečná, stačí, abych si vzal pod
levou paži polštář z gauče, pod pravou kytaru, a mohu jít do
práce. Dvě cigarety mám, jednu ještě vykouřím, poslední bude
dost lákavě vyhlížet v černém klobouku; aspoň jedna mince

vedle by byla dobrá. Prohledával jsem kalhoty, oklepával jsem kapsy; pár lístků z kina, červená figurka z Člověče, nezlob se, ušpiněný papírový kapesník, ale peníze žádné. V hale jsem vytahal zásuvky šatníku: kartáč na šaty, stvrzenka Bonnských církevních novin, známka za láhev od piva, peníze žádné. Prohrabal jsem všecky zásuvky v kuchyni, hnal jsem se do ložnice, pátral jsem mezi knoflíky od límce, kosticemi ke košili, manžetovými knoflíčky, mezi ponožkami a kapesníky v kapsách zelených manšestráků: nic. Stáhl jsem si tmavé kalhoty, nechal jsem je ležet na podlaze jako staženou kůži, na to jsem hodil košili, a natáhl jsem si přes hlavu modrý trikot: trávově zelená s bledě modrou, otevřel jsem zrcadlové dveře: senzace, tak dobře jsem ještě jakživ nevypadal. Nanesl jsem líčidlo příliš tlustě, tuk v něm za ta léta, co tam asi leželo, vyschl, a ted jsem v zrcadle viděl, že vrstva líčidla už popraskala, jsou v ní trhliny jako ve vykopané náhrobní masce. Mé tmavé vlasy nad tím jako paruka. Bzučel jsem si pro sebe text, který mě zrovna napadl:

^Chudák papež Jan je na všecko sám, ententyky s CDU, nebude hrát na babu.« To by pro začátek šlo, a ústřední výbor pro potírání rouhačství nemůže tomuto textu nic vytknout. Přibásním k tomu ještě spoustu slok, celé to budu baladicky intonovat.

Rád bych plakal: líčidlo mi bránilo, sedělo tak dobře, i s těmi prasklinami, s místy, kde začínalo oprýskávat, slzy by to všecko rozbouraly. Mohu plakat později, po práči, jestli na to ještě budu naložen. Profesionální habitus je ta nejlepší ochrana, smrtelně zasažitelní jsou jen světci a amatéři. Odstoupil jsem od zrcadla, hloub do sebe a přitom dál. Jestli Marie, až mě takhle uvidí, dokáže ještě žehličkou odstraňovat voskové skvrny na jeho uniformě rytíře Řádu maltézského – pak je mrtvá a jsme spolu rozvedeni. Pak mohu začít truchlit na jejím hrobě.

Doufal jsem, že všichni budou mít dost drobných, až půjdou

okolo: Leo o něco víc než jeden groš, Edgar Wieneken, až se vrátí z Thajska, možná nějakou starou zlatou minci, a dědeček, až se vrátí z Ischie – ten mi vypíše aspoň zúčtovatelný šek. Naučil jsem se zatím dělat z něho hotové peníze, matka bude pravděpodobně považovat za přiměřené dva až pět feniků, Monika

Silvsová se ke mně třeba sehne a políbí mě, kdežto Sommerwild,

Kinkel a Fredebeul budou pohoršeni mým nevkusem a nehodí mi do klobouku ani cigaretu. Mezitím, když se nebude několik hodin čekat žádný vlak z Říma, si zajedu na kole k Sabině

Emondsové a sním si svou polívčičku. Třeba zavolá Sommerwild Zůpfnerovi do Říma a poradí mu, aby vystoupil už v Godesbergu. To pak sednu na kolo, sednu si před vilu se zahradou z kopce na stráni a budu tam zpívat svou písničku: stačí jen, aby přišla, podívala se na mě a byla mrtvá nebo živá. Jediný, koho je mi líto, je otec. Bylo to od něho velmi milé, že zachránil ty ženy před zastřelením, a bylo milé, že mi položil ruku na ramena, a – ted to vidím v zrcadle – takhle nalíčený se mu nejen trochu podobám, jsem mu dokonce úžasně podobný, a ted jsem pochopil, proč tak prudce odmítal Leovu konverzi. Lea mi líto nebylo, ten má přece svou víru.

Nebylo ještě ani půl desáté, když jsem sjížděl výtahem dolů.

Vzpomněl jsem si na křesťanského pana Kosterta, který je mi ještě dlužen láhev kořalky a rozdíl mezi jízdenkou první a druhé třídy. Napíšu mu nefrankovaný‘ korespondenční lístek a zaklepu mu na svědomí. Musí mi poslat taky ještě stvrzenku od zavazadel. Dobře že mě nepotkala má sousedka, hezká paní

Grebselová. Musel bych jí všecko vysvětlovat. Když mě uvidí na schodech u nádraží, nemusím vysvětlovat nic. Scházela mi jen ta briketa, vizitka.

Venku bylo chladno, březnový večer, vyhrnul jsem si límec, na hlavu nasadil klobouk, sáhl jsem do kapsy po poslední

cigaretě. Vzpomněl jsem si na láhev od koňaku, který jsem před chvílí dopil, působila by ohromně dekorativně, ale byla by na překážku dobročinnosti, byla to drahá značka soudě podle zátky. S polštářkem pod levou, s kytarou pod pravou paží jsem se vracel k nádraží. Teprve cestou jsem si povšiml stop doby, jíž tu říkají »bláznovská«. Nějaký mladík maskovaný za Fidela

Castra se do mě pokoušel vrazit, uhnul jsem mu. Tlupa matadorů a španělských don čekala na nádražních schodech na taxík. Zapomněl jsem, že je karneval. To se hodí. Nikde není profesionál lip skrytý než mezi amatéry. Položil jsem polštář na třetí schod odspoda, sedl jsem si na něj, sundal jsem klobouk a položil do něj cigaretu, ne přímo doprostřed, ne na kraj, tak

204

jako by ji sem někdo shora hodil, a začal jsem zpívat: Chudák

Papež Jan, nikdo si mě nevšímal, to by zas taky nebylo dobré:

však oni za dvě za tři hodiny začnou být pozornější. Přestal jsem hrát, když jsem zevnitř uslyšel nádražní rozhlas. Hlásili vlak z Hamburku – a já hrál dál. Lekl jsem se, když mi do klobouku padla první mince: byl to groš, zasáhl cigaretu, odsunul ji příliš na stranu. Znovu jsem ji správně umístil a zpíval jsem dál.

KLAUNOVY NÁZORY A KLAUNŮV SMUTEK

V sedmadvaceti letech se Bóllovu klaunovi zhroutila beztak vratká stavba života, když jej opustila životní družka, odlouděná pokryteckou katolickou propagandou, jediná žena, kterou miloval a je schopen milovat. Tím okamžikem propuká i latentní krize jeho umělecké existence; zranění, které jej vyřadilo z činnosti, je pouze důsledek pochyb, marně vytlačovaných z vědomí po nějaký čas, tedy kritický zvrat, který nezadržitelně dozrával, podvědomě obávaný a zároveň chtěný. Ták se Hans

Schnier ocitá v mezní situaci, která si jako od každého i od něho vyžaduje zoufale důkladnou prověrku dosavadní cesty i všech rezerv. Tímto výchozím postavením určil Heinrich Bóll svému románu kompoziční princip, který ostatně není u něho nový.

V Biliáru o půl desáté, jak si vzpomínáme, se do událostí jediného dne promítají příběhy tri generací jedné rodiny na pozadí neblahé německé historie od Viléma II. po Adenauera. Názory klauna jsou po této stránce ještě důslednější: v rozmezí několika hodin vytvářejí sugestivní obraz nejen jednoho lidského osudu, nýbrž celé jedné generace a celé jedné společnosti. Vnější dění v těch několika hodinách je minimální: Hans Schnier sedí ve svém nehostinném bonnském bytě a hledá východisko ze svého tragického postavení. Román

sestává ze záznamu jeho vnitřního monologu, přerušovaného jen několika telefonickými hovory, jednou návštěvou a Schnierovými vlastními zprávami o jeho pohybech po bytě.

A přece má román nepolevující napětí, které pramení právě z onoho vnitřního monologu. Je zde přímo životně naléhavá nutnost najít východisko; hledá je člověk zahnaný do úzkých;

ať se jeho mysl rozběhne kterýmkoli směrem, všude naráží na nepřekonatelné překážky; at se hne kamkoliv, pohybuje se po uzavřené dráze, jakési začarované elipse, v níž hoře milostné a bolest fyzická jako dvě ohniska jej nepouštějí ze svého zajetí.

Připadá nám jako člověk sedící v místnosti, z níž vede mnoho dveří různými směry. Uvažuje hned o tom, hned o onom východu, zjišťuje však s rostoucím neklidem a smutkem, že ani jednoho nemůže použít bud proto, že dveře jsou zamčeny zvenčí, anebo že mu je zevnitř zatarasuje respekt k sobě samému, jeho bytostný odpor k mravním kompromisům. Nakonec zbývají jen jediná dvířka, která zavedou kulhavého klauna na schody bonnského nádraží, aby tam žebral o milodary.

Jeden lidský osud … V tomto směru připomíná Bóllova kniha román a these zolovského ražení, ovšem s moderními prostředky. Z jednotlivých retrospektivních scén, jak se na přeskáčku asociativně vybavují v Hansově mysli, skládá mozaiku jeho životní cesty a bez jakéhokoli teoretizování, čistě názorně obnažuje síly, jež tuto cestu, její ráz a směr, utvářely tak, jak proběhla, a ne jinak. Bóll – jak dokládá tento román – je přesvědčen, že osud jednotlivce je determinován jeho zkušenostmi vyplývajícími ze všech oblastí života, s nimiž přichází do styku, a profiltrovánými individuální psychologickou dispozicí. Hans

Schnier se narodil za nacismu jako syn uhlobarona a od dětských let s ním rostl odpor k pokrytectví a bezpáteřné chamtivosti, jež ovládaly život jeho rodičů. Z tohoto

opozičního postoje se v něm vyvinula touha po čistém životě a nepřátelství vůči mravnímu kompromisu. Odmalička, přes prožitky nacistické krutosti za chlapeckých let až do dospělého věku, zbystřoval tento postoj jeho smysly natolik, že za slovy a gesty současníků, určenými navenek, se mu objevovalo jejich vnitřní smýšlení, jejich skrývané záměry a pravý charakter. To vše jej důsledně vedlo k rozchodu s rodinou a na uměleckou dráhu pantomimy, komiky a klaunovství. Na otázku, proč se právě Hans stal zastáncem čistého života, proč není ochoten, ba ani schopen výt s vlky, tedy na otázku po tajemství jeho psychologické dispozice, jež ho tak zásadně oddělila od sobě rovných, bratra a většiny generačních vrstevníků, Heinrich Böll nedává odpověď. Zdá se

– a zde si zase bereme na pomoc jeho Biliár o půl des át é – že věří v nějaký zásah nadpřirozené moci, která jedny předurčuje k tomu, aby byli vlky a vyli s nimi (aby, jak to vyjadřuje v Biliáru, požívali svátosti buvola), druhým určuje úděl beránků, kteří trpí ústrky, přinášejí oběti, ale jsou solí země.

Osud jedné generace a jedné společnosti… S hořkostí a smutkem humanistického moralisty předvádí Heinrich Böll typy společnosti, v níž jeho klaun nenachází místo. Pluli s proudem za nacismu a plují s proudem i dnes; obměnili svůj slovník, přizpůsobili potřebám okamžiku svůj vnější ceremoniál, avšak vnitřně zůstali stejní jako v Hansově dětství. Dnes nadbíhají

Američanům, okázale nosí katolictví, jde jim však stále jen o jediné, o kariéru, mamon a moc. Co si má mezi nimi počít člověk, jehož odpor k tomu všemu přivedl k umění a který chce zůstat sobě a svému umění věrný? Jednoho dne si s hrůzou uvědomí, že jej okradli o to nejcennější, co mu život dal, že je strašlivě sám, že je ve vlastní zemi bez domova a že je odsouzen k nemohoucnosti. Může pouze protestovat. Sám Böll je zřejmě značně skeptický, pokud jde o účinnost takového

protestu, nebol – jako Hans Schnier – ve své společnosti, jejíž vládci dirigují trh i mysli lidí, nevidí reálnou společenskou sílu, u níž by protest umělce vzbudil účinnou ozvěnu a která by mu nahradila ztracený pocit domova. Zde tkví nejhlubší kořen smutku této statečné knihy.

Zastavme se ještě u jednoho jejího momentu, důležitého pro nás v socialistické části světa. Bóllův klaun uvažuje také o možnosti odchodu do NDR, i toto východisko však zavrhne, odstrašen vzpomínkou na úzkoprsé »kulturní funkcionářem okresního kalibru, s nimiž se tam kdysi sešel. V umělci spatřují nikoli člověka, který svými prostředky chce a musí vyjadřovat, co se mu zdá důležité, nýbrž manipulovatelnou pomůcku ve své propagandistické práci, tedy nikoli subjekt umělecké tvorby a kulturní politiky, nýbrž pouze objekt svého rozhodování. Otázka má dvě stránky; jedna se týká Bölla, druhá nás. Bóllovi by povrchové jevy, jakkoli houževnaté, přece jen dočasné, neměly zastírat pohled na podstatu základního problému dnešního světa. A my bychom měli pečovat o to, aby zmizely takové dočasné povrchové jevy, které odporují duchu socialistické myšlenky a kompromitují ji v očích lidí dobré vůle.

Eduard Goldstücker

HEINRICH BÖLL
KLAUNOVY NÁZORY

Z německého originálu Ansichten eines Clowns, vydaného nakladatelstvím Kiepenheuer & Witsch, Koln, Berlin 1963, přeložil Vladimír Kafka, doslov napsal Eduard Goldstücker. Obálku a vazbu navrhl Jaroslav Šerých. Graficky upravila Ludmila Zapletalová. Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 2191. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1966. Odpovědná redaktorka Vlasta Dvořáčková. Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství QV KSC, Praha 1. 11,08 autorských archů. 11,28 vydavatelských archů. D-04*60344. Vydání první. Náklad 30 000 výtisků, 13/34 – 01-141-66 – Brož. 9,20 Kčs, váz. 13,50 Kčs – E.

SOUDOBÁ SVĚTOVÁ PRÓZA – SVAZEK 219
ŘÍDÍ DAGMAR STEINOVÁ A ZDENĚK ŠTOLBA